

મીલાવડો જે ૧૮૫૩

OR

૮૩૭૩

THE MISCELLANY.

પુસ્તક ૩ શ્રું.

જુન સને ૧૮૭૫ થી તે મે સને ૧૮૭૬ સુધી.

મીલાવડો
જે ૧૮૫૩

સુખર્ષ:

કુનિયત પ્રેસમાં ન્હાનાબાઈ દુસ્તખત સહીનામે છાપાયેલું.

૧૮૭૬.

મીનાવલનું સાંકળિયું.

ગ્રીલ પસંદ રંગુની વાત .. ૧, ૩૬, ૫૬, ૭૧, ૮૮	૪૬૦
હિંદુસ્થાનનો અગ્નિ ગચરનાર જનરલ .. ૬૧	
૨૨, ૩૭, ૫૧, ૭૬, ૮૦, ૧૦૪, ૧૧૮, ૧૩૭, ૧૪૮, ૧૮૮	
અનિગમ ઊંઠ ધવાને રાચીરની ગચી .. ૭	
હયા	૮
કામ	૧૦
બીના લેડિની મોતને સાર બેપરવાઈ .. ૧૨	
મુશતવાળી રાયચંદ લીધમંદની ઊકરી .. ૧૩	
બોની નિશાળની સજા	૧૩
કાકર ધીરજરામની નાહાળી કેમિકી .. ૧૪	
ફારસ ગુજરાતી સજા	૧૪
મેશવ	૧૬
પોચક તથા તે ને વરંડુબોની મળ .. ૧૬	
વજાથી બનેલાં છે તે વિચ .. ૧૭, ૩૫, ૫૧, ૭૫	
ચેક ચાધું જન્મ અરિવ	૧૮, ૪૨
બંગાળી બાલુબોની ગોડેગે	૨૫
મુનખમાં ફાંસીલોગ અંતરીકેલની .. ૩૦, ૪૮	
જશીયાત	૩૦, ૪૮
લેસિશશરમ	૩૩, ૫૩
કોડવાએ ઉપર કચરની અચર	૪૦
ધરાતનો નાખોશીત રાહોર હાકી .. ૪૬	
લીયામાં નાહવાથી ને રોગોને ગુણ .. ૫૮	
ગાયકે તે	૫૮
તાડ પગના લખ	૬૨
તલ પોધ	૬૫, ૧૦૩, ૧૧૦, ૧૩૬, ૧૬૫
હિંદુસ્થાનમાં રેલવે રાખલ કરવાથી .. ૬૦	
રોગોને શું કાલક થયા	૬૦

અલેકઝાન્ડર મેટિવ વર્લ્ડસ પ્રિસીસ .. ૭૧	૪૬૦
ફિન્સીટપુરન	૭૧, ૭૨
અત્તમેર કાલિન અને તેની જશીયાત .. ૮૧	
ગુડી ગુડી જનવના પોચક તથા તે .. ૮૨	
અને જનવવાની રીત	૮૨
સીતા .. ૮૪, ૧૦૧, ૧૨૦, ૧૩૧, ૧૫૩, ૧૬૬, ૧૮૬	
ચંદ્રું દિવામાં ભાષાતર	૮૨
અંક અમતને ચુકાદો	૮૩
વિલાપતમાં ગાય બાળની કિમત .. ૮૩	
શાંદ મીડીકલ કાલિનમાં ગુજરાતી વર્ગ .. ૮૪	
હાય	૮૫
મોસ અવ વેલ્ડની હિંદુસ્થાન ખાતેની .. ૮૬	
પદસમણી	૮૬
રાચીર વિલા	૮૬
પગ	૧૦૧
ગતરીયા પ્રતચીની વાત .. ૧૦૩, ૧૨૨, ૧૩૨, ૧૫૩, ૧૮૩	
રાંધલુવેરના નામવાર નવાળ રાહુબ .. ૧૧૧	
હિંદુ વિધવાનાં વચન .. ૧૧૨, ૧૨૮, ૧૩૬, ૧૫૬, ૧૭૬, ૧૮૨	
લાડ	૧૧૩
ને હાડકાને જીભ વળેલી છે તે આ .. ૧૧૫	
કાકર લીધસન	૧૧૬, ૧૩૦
સ્ત્રી લીધકાળી મુખના .. ૧૨૫, ૧૩૬, ૧૫૬, ૧૬૬, ૧૭૬	
અગ્નિ માલવી કુંડલી નાહકેડે થતો ના .. ૧૨૬	
હાલના ઉપજા પાગરું હાકું .. ૧૩૧	

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૨૫-પૃ. ૩]

ગુજરાત, ગાંધી જીવન-૨૦૧૪

(કીંવ આનાં. ૨.

દિલ્લિપરંક, રમુડી વાંત.

(AMERICAN LIGHT READING.)

હિંદુસ્થાનનો એક પાદશાહ મોઢો સત-
વાદી, ધર્મશીલ અને પ્રજાનો પાલનકાર હતો.
તેના વખતમાં પ્રજાને પ્રભુ મુખ્ય હતું તેથી
તે તેના હક્કમાં સત્કાર કરવા માગતો હતો.
તેનો ખ્યાલો હતો જાણે ભગવાન પણ પ્રભુ
હતું. મતલબ કે તે સમગ્ર વસ્તુ ભગવાન
હતો, અર્થાત્ તેને સંતાન તરફથી મોઢો પરી-
તાપ હતો. અને તેથી કહીને તે સત્કાર કરવા
શરૂ કર્યો હતો. તે પરમજીવની નીચ
પ્રાર્થના કરીને એક પુત્ર માગતા હતા. કેટ-
લીક સુદતે તેને મંજૂર થવાથી એકરો થયો.
તેથી આજનાં આખાં મુજાવડી જોઈએ
આનંદ થાય છે તે કરતાં પણ વધારે આનંદ
તેને થયો. આ મુજાવડીનાં સાંજનાં
તેણે પોતાનો ખ્યાલો રાત્રીમાં કરવાને
ખોટી રીતે. પ્રજાને પ્રભુ મુખ્ય મેદા થવાથી
સમગ્ર શહેરમાં આનંદ થતાયો, અને એક
મોઢો તમાર જોઈથી મુજાવડી સમગ્ર શહેરમાં
ધર્મ રહી. પાદશાહે તમારખીએ પોતાના,
તેણેએ દુઝાર થઈ તે છોકરાને મુજાવડી
ને તેનું નામ નાદરશાહ મુજાવડી તેણેએ
જાહેર કર્યું. એ પાદશાહે મુજાવડી વરસાની

વખતમાં વિદ્યાર્થીને મુજાવડી વિદ્યા સંપૂર્ણ
સીખાવે, તેથી તેની કીર્તિ દીનપરદીન વધતી
થતી. એક વરસની ઉંમરનો થયે ત્યારથી
તેને શીકાર કરવાને શરૂ કર્યો. અર્થાત્
તેની રવાની શીકાર કરવા જતી હતી ત્યારે
તેની ખુબમુરતી, સંકીર્ણ જેવો જુરસો, મુ-
ખનાં જેવો આંખો અને તેનાં પોતાના ધર-
કાર જેવો સમગ્ર વખત ખુબી થતી હતી.
પાદશાહનાં વખતમાં સાંજની પાદશાહ થયો
ખુબી થયો અને તેનો શાહી મોઢો ઉંમરથી
એક ખુબમુરતી પાદશાહી સાથે કીર્તિ. શા-
હનાં મંત્રીઓ વખત હંમેશાં પોતાના પત-
ની પાસે તખ્ત ઉપર બેસતાં, તે જોઈને
સમગ્ર દરબાર ખુબ થતું હતું. તેને જાણીને
વખત તે એક આજનાં મુજાવડી હતો.
એક વખત નાદરશાહ શીકાર કરવાને
જંગલમાં ગયો. ત્યાં પેઢીમાં પોતાના શીકારી
ખીતને મોઢો, તે એક દરજી પકડી લાવ્યો.
જંગલ જાનવાને એકરો તે એક કાચે પકડી
લાવ્યું અને કુતરાને કાચે તે એક સસલું
પકડી લાવ્યું. પાદશાહ આ જોઈથી ખુબ
થયો ને શીકાર જુદાથી પાછો ફર્યો. રસ્તામાં
એક મુજાવડી જંગલ તેને નજર આવ્યો, તેમાં
તે નાદરશાહનાં મુજાવડી, કુદર, કુદરથી જોઈ
અને તેણે તેનાં અને એક એકની પુરી.

એના બુદ્ધી બુદ્ધી રીતનાં વચરે સાંભળતો
આગળ આલ્યો. આગળ જતાં એક મુંદર
તળાવ તેના જોવામાં આવ્યું. તેની આરે
આબુ ઉપર સફેદ પથ્થરથી ઝાંઝારા પાથેલા
હતા. તેનાં રેખાવ ધણે પુરાનુમાં હતા.
તળાવમાં કમળનાં ફુલ ખોલી રહ્યાં હતાં
અને તે ઉપર ભરણ મુંદર કરી રહ્યાં હતા.
તેનાં એક કોનારા ઉપર એક કૂકર હાથમાં
તુતીનું પાંજર ઢાલી બેઠો હતો, અને આ-
નતાન બનાવી રહ્યો હતો. નાદરસાદ તેનું
ગાયન સાંભળી પુરાં થયો, અને મનમાં બિ-
લ્યો કે, જે માંથી જંગલીમાં આવ્યું ગાયન કેદી
સાંભળ્યું નથી. પછી તે તેની પાસે ગયો અને
સલામ કીધી, પણ તે કૂકર રાગમાં એવો તે
મસ્ત થઈ ગયો હતો કે, તેણે કંઈ સલામ પાછી
વાળી નહીં. આ જોઈ શાહજહાને ધણે
ધુસ્સો આવ્યો, અને તેની આંખો લાલ વિઠ-
ળ થઈ ગઈ, અને તે કૂકરને મારશે એવો
તેના બુદ્ધિ રેખાથી. તુતી તે જોઈ સમજ
કે, શાહજહાને જારી ધુસ્સો આવ્યો છે. ર-
ખને એ કંઈ નહું બુનું કરે. એનું બીજારી
તેણે શાહજહાની ખીંટ કરે પછીજ નમન-
લાઈથી રતુલી કીધી. તે સાંભળી તેની રીસ
ઉતરી ગઈ ને તુતી લેવાનું તેનું મન થયું.
પોતાની પાસે એક અગુલ્ય લાલ હતી, તે
તેણે કાઢી કૂકરને કહ્યું કે, આ લાલ લઈ તું
મને આ તુતી આપ. એના ઉપર મને ધણે
ધાર આવ્યો છે. કૂકર ધુસ્સાથી બોલ્યો કે,
એ તુતી મારા પ્રાણ કરતાં વધારે વાહલી છે.
તેથી તું કોરી ઉપાય કરે તેપણ હું તને તે કંદી
આપતર નથી. મોટે એ તુતી માગવાથી તું
હાથ ઉઠાવ. નાદરસાદ બોલ્યો કે, અરે કૂકર, તું
મને ઝાંઝારા પાથે નથી. હું પુરિષવટી છઠ્ઠ
ને તું મારે બોલ ઉપાચરો તો તુતી ને લાલ

બંને તારા હાથમાંથી જશે. આ વાત સાંભળી
કૂકરે બીજાર કર્યો કે, એ પાદરસાદનો છેકરો
છે. અગર અપ્પરદસ્તીથી તુતી કીનવી કરો
તો આપણો કંઈ ઇલાજ નથી. મોટે તુતી
આપી એને સજી સંખેલો એ કામ લાલપણ
ભરેલું છે. પછી તેણે લાલ લીધી અને તુતી
તેને હવાલે કીધી. શાહજહાને તુતી લઈને
પોતાના મેહલમાં આવ્યો, અને તેને એક
સોનાનાં પાંજરામાં સખી. તે પાંજરું તેણે
પોતાના મેહલમાં એક રોનકદાર ઝેરકામાં
રાખ્યું. એક રોજ નાદરસાદ પોતાની બેગમ
સાથે હાસનીને કરતાં કરતાં રાસબનાં આલાં
પર આલાં પીને બંને મસ્ત થયાં. બેગમે
તે વખત પોતાનો મેહલો આરસીમાં બેઠો.
તેને તે વખત એકુ લખ્યું કે, મારા જોવી ખુ-
ખસુરત આરત દુનિયામાં કોઈ ખીલ નથી.
બેગમે શાહજહાને પૂછ્યું કે, મારા જોવી ખુ-
ખસુરત આરત કોઈ ખીલ છે ખરી? શાહ-
જહાને મનમાં બીજાર કરવાં લાગ્યો કે, ખુદાની
કુદરત એવી છે કે, તેણે એક એકથી અધીક
ખુખસુરત માણસ દુનિયામાં પેદા કીધો છે.
અલખત એના કરતાં પણ કોઈ વધારે ખુખ-
સુરત આરત જાંહાનમાં હરેજ. પછી મારા
જોવામાં તે આવી નથી તેથી હા અચવા ના
કેહવાથી હું જુદું મિલવાનાં અપરોધમાં મરું
છતાં. એવા અરેરો કરવા લાગ્યો, એટલે
બેગમ બેઠી કે, અરે મારા આરા શાહજહાને;
મારા સવાસને જવાબ આપવાને કેમ વાર
જમડે છે? તે વખત તુતી નંજદીક હતી તે
ધુસ્સાથી બોલી બોલી કે, અરે શાહજહાને,
ખુશ બેઠાનો બીજાર કરી જમડેથી જમડે
આપ. ત્યારે બેગમ મંઝમાં બેઠી કે, દીલ
મને ખેલીકે, તુતીની સલાહ લઈને જવાબ
દે. શાહજહાને તુતીને ફરમાવ્યું કે, એ

વાતના ખુલાસાને જવાબ નું આપ્યું તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, આરા બોલાવાથી મોટો ઉત્તર થઈ શકે, મારે મને તું માફ કર. તુલીનાં આંખાં વચન સાંભળી એમને રોને કહ્યું કે, તું એ વાતને જવાબ નહીં દેશે તો હું તારો જાન શ્રદ્ધા તુલી લાગ્યાર થઈ બોલી કે, તમે સ્થિરત આવીને બેસો. રાખીને આવી વાત સાંભળો. આ બુદ્ધિવાન પરણ ઉપર બેઠે વચ્ચેનું સરખી નાજનીન મારા બેવામાં આવી નથી. તેની પ્રુથ્વુરતો ભરીને લખવાને બેવી છે. તેનું કેપાળ અંદરમાં સપાટું આપ્યા મુગનાં શિવન સરખી, દાંત દાંડેમની કળી ભેગાં હોય પરવાળાની મોસાલનાં, બાલો નાંગી ભેગાં, કંમર ફેસરીની કઠી સરખી અને આંધો નાંગી ફેણ એવાં ફેરતી નીચ લગી લખાઈ છે. તેનાં રાખાં અવધવા અને નાનુકી તથા અવગતની જેઠી તારીફ કરે તેથી બોલી છે. તેની પાછળ મોટા મોટા કોલાગરનાં કોલાગરનાં પાકાં બોલી જંગમમાં ગણાઈ છે. તેની નજરે તેના પર પડે છે તે તો જમીનમાં ગરક મોં બધા છે. તેની નજર તેનાં બદનનાં કોઈ ભાગ ઉપર સિદ્ધ સજ પડે છે તેનાં પાદ તે હજુ શુધી રૂઝાવ નથી એમ મુર્ચ પ્રકાર થવાથી તારાએ નિરાતેજ થાય છે તે મુજબ આકૃત્ય બેઠેની બેઠેવ રખાં દાંડની બાનુબાનાં અંદર છે. અને રાહાજનાં તારી એમનું તેની રોમાંની અગળ મુર્ચના તેજવી તારાએ દેખાં જાય છે તે મોસાલે છે, એમ મારે આ વખત બોલવા વગર માલતું નથી. આ વાત સાંભળી રાહ જારો મોટે અંદામાં પડ્યા કે, એનું બોલવું ખરું છે એમું તેની ખાતરી કરવા વગર કેમ જવાબ આપું. રાહજનાં એમ મને સમજતી આવી કે, તુલીને બોલવાનો

પ્રયત્ન બોલારી કરી તારા સવાલને જવાબ આપીશ. નાદરાહની રોહરમાં બેનજર નામની બીતારો ધણી નામાંકીત હતી તેને તેણે બોલાવે ને દુરમનું કે, બેઠેવર બાનુનાં દેરામાં જઈ તેની હુબુંદ તસવીર કીતારી બાળ, હું તેને તેને સારૂ મળું બારી ઇનામ આપીશ અને તેને નાદાવ કરીશ. બેનજરે અમજ કરી કે અંપનાદ, થોડી મુદતમાં તારો હુકમ હું બનાવવીશ. એમ કહીને તે ત્યાંથી જવાને થયો, ઘેર આવી તેણે ગુલામીનો સાગન તઈમાર કીધો. નાદરાહની તથા બીજા નામાંકીત લોકોની તસવીરો પોતાની પાસે રાખી, શુભ દીવસ બેઠેત તે રોહરમાંથી નીકળ્યો. અગળ દર મંજલ જતાં તે મનમુગલ રોહરમાં આવી પહોંચે, તે રોહરના મોટા બાજરમાં એક દુકાન બાડે રાખી તેમાં હુકમ કીધો, રાજસણ અને રોહરિયાની તસવીરો પોતાની પાસે હતી તે દુકાનમાં કાંઈ લીધી. તે જોય સારૂ તે રોહરના ધણી ભેગા દુકાન ઉપર આવા લાગ્યા અને તસવીરો જોઈ શુભ થવા લાગ્યા ને તેની તારીફ જગે બ જગે કરવા લાગ્યા, તે રોહરના પાદરાહને બાનુએ બેઠે કીધું કે, એક બીતારો ધણી સારી તસવીરો લઈને આવ્યો છે ને તેણે આપણાં રોહરનાં મોટાં બાજરમાં દુકાન માડી છે, ને તસવીરો તેમાં રાખી છે તે જોવા લાપક છે. પાદરાહે બે નાજરને રાખરમાં બોલાવી મંગલ્યો, ને પુછ્યું કે, તું કદાં દેરાને રહેનાર છે. તેણે અલખ સર જવાબ આપ્યો કે, હું સ્ત્રીન દેરાને રહેનાર છું. તમારી તારીફ જગે બજગે સાંભળી કે, સ્થત અક્લીમનાં તમારા જેવા પાદરાહે બીતારો કોઈ નથી. તેથી તમારાં કેદા જેવા આવ્યો છું. પાદરાહની દુરમનવારી

તેણે પોતાની પાસેની તસવીરે રજુ કરીથી. તે
 જોઈ પાદશાહ મણે પ્રસન્ન થયો, અને તેને
 ભારે ઇનામ આપી વીદાયે કરી. ફરજરમાં
 એક દાસીના જોવામાં તે તસવીરે આખાથી
 એ વાત તેણે પેદરવરખાનુંને જાહેર કરીથી
 અને તસવીરેની તારીફ કરી કહ્યું કે, તે ચીતારા
 ખાસે મોટા મોટા પાદશાહ અને ખેતમોની
 તસવીરે છે અને તે બધી જાણે હમણું જો-
 લશે. એવો તેના દેખાવ છે. પેદરવરખાનુંને
 તે જોવાને શોક ઉત્પન્ન થયો. તેણે ચીતારાને
 મોકલાવવા એક દાસી ગાકલી. તેણે ચીતારાના
 કુકામ પર જઈ તેને કહ્યું કે, તને પેદરવર
 ખાનું મોકલ્યો છે. દાસીની વાત સાંભળી, ખે-
 તાર, છુલ્લી બંધી કરવા લાગ્યો કે, શુકર
 છે સહેલ તારી જતાખમાં કે, આ ખાહાને
 આને પેદરવરખાનું માથા જોવામાં આવશે.
 ખેતાર તસવીરે લઈને દાસી સાથે પેદરવર
 ખાનુંના મહેલમાં ગયો. તે પરંથી એક ને સ-
 ખીની માફતે તસવીરે ગંગાવી જોવા લામી
 તે જોઈ, રક્ષા પાદ તે પહો પુણ થઈ. ચી-
 તારાના ઇલાકાપરથી હમીએ પેદરવરખાનુંને
 ચેતવણી આપી કે, સાખી તસવીરે જોઈ
 પહો તેની બમણમાં એક પેટી છે તેની અંદરની
 તસવીરે જોવામાં આવી તરી, ને તે જોવા
 લાયક છે. પેદરવરખાનુંએ ચીતારાને ફરમાવ્યું
 કે, તે પેટીમાંની તસવીરે બતાવ. તેણે જા-
 હેર કર્યું કે, પારકી સીજ મરીથી દેખાડી
 રાખાય નહીં; કેમકે મને ઇમાનનો ખોટો છે જે છે.
 અટે અને માફ કે, ને તે જોવાથી તું હાથ
 ઉઠાવ. આવત સાંભળી પેદરવરખાનુંને તે
 જોવાનો મોહ વધારે થયો, ને તે મોહીકે, એ
 કામનો એકા શું કિમતી છે કે, તું તે બતાવાને
 ઉતર કરે છે! ખેતારે નમનતંદબી ઉતર
 આપ્યો કે, એમાં બંગાળના પાદશાહની છા-

કરીની તસવીર છે. તેણે અને ઘણી કિમતી
 લાલો આપી તે બતાવી છે. તે લઈ તું તેને
 જાણવા જાણે છતાં. એની કિમતે અસાધી
 કરી રાકતી નથી. પેદરવરખાનુંએ કહ્યું કે,
 ફક્ત એક મરતવે તું તે મારી નજરે પાદ
 ચીતારે જોલ્યો કે, એ તસવીરે તું તમને
 હાથે હાથ આપું. બીજાનો વિશ્વાસ કરું નહીં.
 પેદરવરખાનુંએ પોતાની દાસી તરફ નજર
 કરી તેને કહ્યું કે, એ વૃદ્ધ પુરુષ છે એની
 સામાં આવવાને કઈ અંદેશ નથી. એક
 કહી પરસે ઉઠાવો, ને પોતે વિગળની માફ
 પાહાર આવી ઉભી. ચીતારે તેને જોઈ મુઠું
 પામ્યો, પહો પાહું દીલ મળ્યુત કરી તે તુરત
 પેટી થયો. પેદરવરખાનુંએ તેને પુછ્યું કે,
 તું વૃદ્ધ પુરુષ અને કેમ અમ બાફલ થયો.
 તેણે જવાબ દીધો કે, મને વાંધાનો અનજર છે,
 ને વાંધા અવી તેથી પડી ગયા. બાક
 તેણે પેટીમાંથી તસવીરે કાઢી તેના હાથમાં
 આપી. તે તસવીરેમાં પાદશાહની તસવીર
 પહો હતી, તેના દેખાવ જાણે તે મુખમાં કરવા
 અટકે એવો હતો. આવા દેખાવથી અને
 તેની મુખકર્તા તથા પુખ્તુરતી જોઈને પેદર
 વરખાનું તેના ઉપર આરાક થઈ. તે વખતે
 તેના મનમાં એમ આવ્યું કે, આ પુરુષ અને
 મને તો મારે જગમશે સફળ થાય. ચીતારા
 ને તેણે પુછ્યું કે, એ કોનો તસવીર છે. તે
 જોલ્યો કે, હિંદુસ્તાનના શાહનશાહ પાદશાહ
 હની એ તસવીર છે. તેના રૂપરંગ અને ચુલની
 કઈ તારીફ થઈ રાકતી નથી. હુંમાં કહ્યું
 છતાં કે તે ઇસુ પેગંમપર જોવા છે. બધાંમ-
 દીમાં રૂપતમ પેદરવરખાનું જોવા મળ્યુવર છે. આ
 બીજા પર બીજી તેના ખબરના છે, અને તે
 મણે ઉઠાર છે. આ વાત સાંભળી પેદરવ-
 રખાનું મન તે તસવીર ઉપર વધારે લાગ્યું.

તે બોલી કે, હંની તું જે હિમ્મત મારે તે તને
આપું; એ તરવીર તું મને આપ. એનાજ
હાથે જોડી બોલ્યો કે, બાઈ કુંબ સગરો
નહી; કેમકે મેં તેનું નીમક ખાધેલું છે તે કેમ
હસમ થાય. એ તરવીરનો માલીક તે પોતે છે,
આખરા એકેવરખાનુંના આજુ ઉપરથી
બેતજરે તે તરવીર માર લાક લઈને તેને હ-
વાલે કીધી. પોતે ત્યાંથી રખે લઈ પોતાને
મુકામે આપ્યો, તે એકેવરખાનુંને નજરે જોઈ
તેમ મુજબની હુબુદ તરવીર તકિયાર કીધી.
બાદ પોતાનો યુગ્મ ઉઠ્યો ને પાછો દીકરી
રોહરખે આપ્યો. નાદરાહ પોતાના એકેવરખાનું
હતો ત્યાં તે ગણે અને એકેવરખાનુંની ત-
રવીર તેના હાથમાં આપી આદાય બાતની
ઉઠા રહ્યો. નાદરાહ તરવીર એકેવર
એકેવર બાઈની નપર મળ્યાં તે જોઈ આ-
નુખાનુના ખીલમતગરોએ પિકાર માર્યો.
પાદશાહને તુરત ખબર મળપણી તે ત્યાં
આવી શેહીઆ. તેણે હકીકતે બેસાવ્યા.
તેણે અને ભુઆ, જતી, મંત્રી, રમજ લાખ-
નોડ, જોરી ઈત્યાદિ ત્યાં આવી મળ્યા. સ-
ખાએ પોતપોતાના હુજાર અને ઈસમ આ-
નુકાવ્યા. તરેતરેના ઉચ્ચારે કર્યા, મલુ
કોઈની દીકરી લાગી નહીં. પાદશાહ આખરે
જાચાર થયો ને પોતાના માત વજરે હાજર
હતા તેઓને કહ્યું કે, હવે શું ઈલાજ કરવો
બેતજરે ચીતારો એકેવરખાનું ઉપર ઉઠા
હતો તે પાદશાહની રાખાં આવી, હાથ જોડી
ક્રિયા, ને અજબ કરી કે, પાદશાહ સગરો
શાહજાદાને કંઈ નોગ નથી. એનું મન મુ-
નસાવાદ રોહરખ પાદશાહની શાહજાદી ઉપર
લોચુછે. પાદશાહને આંતવાતથી સાત થઈ
ને વજરોને હુરખાનું કે, તે પાદશાહને મહું
નવાજો એવી મળ્યુનું બત લખી જવડીયો

માકલો વજરોએ નીચાર કરી તે પાદશા-
હને ખત લખ્યું. એવી મતખબુને કે, તમારી
શાહજાદી એકેવરખાનું ઉપર ને આમોરે ત્યાં
નાદરાહ નામનો શાહજાદો છે. અજર
તમારી એકેવરખાનુંની નજર થાય તો કહો
પુરો મરેલું કામ તરફેનથી કરવામાં આવે,
આ કમલ લઈ કસન, મુનસાવાદ રોહરખાં
ઓ. ત્યાંના પાદશાહ તખત ઉપર બેસે
હતો તેને આદાય બાતની તે કાગળ તેણે હાથે
હાથ આપ્યા, પાદશાહ કાગળ વાંચી મુરસે
થયો ને તુરત જાણ લખી આપ્યો કે, આજ
મુકી હું એમ સમજતો હતો કે, ત્યાં પાદ-
શાહ કેતાં હિંદુસ્તાનમાં પાદશાહ વગરે અ-
કલમકે. પણ કાગળ વાંચતાં તમારી બા-
બક છુટી જણાયો, માટે તમારે ત્યાં
સાત વજરોએ તેનાથી તરવીર મળું જોઈએ.
કસન જાણ લઈને પાછો હિંદુસ્તાન આપ્યો
ને પાદશાહને તે કાગળ હવાલે કીધો. વાંચ-
તાંજરે પાદશાહની આજા બહા થઈ તેથી
તે થણેજ રામચંદ્ર થયો. પોતાના મનમાં
વિચાર આપ્યો કે, એક તો મારે વજર હજો
થયો ને બીજું એક નોએક કોઈક દુનિયા-
માંથી નીકળી ગયો, ને સપળે મારે રસોર
મુન્ના થયો. બાદ વજરોને એ ખત રસ-
જાવીને કહ્યું કે, હવે તમારી નજરમાં આવે
તે ઉપાય કરો. વજરોએ એક ગોરો બેસી
મનમુખી કીધો કે, એ શાહજાદો એવરત
ઉપર આપાક થયો છે, વારતે આપણે એ-
વત જાતની ખજોઈની વાતો એવી આજણ
કરી. એટલે તેનો ઉપરથી બેસો મહ
ઉતરી જરો.

પેલેજ વજર નોંકરાહ પાસે આપ્યો ને
એકેવર કે, અરે શાહજાદા, મારી વાત એકે-
વીતે સાંજળ. એવરતે જે કંઈ પોતાને

સાસ પ્રાણ સમજેછે, તે આખરે દુઃખને
અંતે આવેછે. માટે જોઈત નત ઉપર મન
લગાડવું નહીં, તે ઉપર હું તને એક દ્રઢતા
કહું છઉં. (અધર)

હિંદુસ્થાનનો ખોલો ગવર્નર

જનરલ.

(સાંધણ પાને ૧૮૨. ૨૦.)

લોડોનો આજ્ઞા અને પ્રીતી મેળવવામાં
હરિદ્વસના જેવા હોશીયાર કોઈ અમલદાર
ધઈ ગયા નથી. એણે બંગાળી લોકો ઉપર
નુકસાન યુગરોને અંગ્રેજ લોકોમાં વહવા મે-
ળવવા આજ્ઞા હતા અથવા તેથી ઉલટું બંગાળી-
ઓ ઉપર રહેમ નજર રાખી અંગ્રેજોના અ-
ખ્યાલ કીધા હતા તેમ કરવું. કઈ યુગરો
નાવું. પણ ખુબીની વાત એ હતી, કે જેમ
આખી રાધિતો એણે ધાર મેળવ્યા હતા
તેમ એની નતના જે પાસા અમલદારો હતા
હાય નીજે હતા તેઓ પણ એનીથી ઘણું શાલ
થયા હતા. સિવીલ સારીસને લાગતા વળગ-
તાઓ એની તરફ જે જાવરાખતા હતા તે ખરે
ખરે જાવરાખના લાયક હતા; અને યુગરો
અને આમલના વખતમાં એના લાઈ. બધો
એની મદદે હુંમેશા હાજર હતા. આજ્ઞા લરાકર
પણ એની તરફ કરવું હતું. આકો ખરું
નોતાં લરાકરના આજ્ઞા તે કુલ જે યુગરો
હતા હતા વાવડે ઉસડે છે તેજ મેળવી રાહિયે.
મોટી પડીએ પોહિયેલા મિસ્ટરી અમલ-
દારોની સાથે જાગડામાં એ હુંમેશા એ ધંધાની
તરફથી મદદની આજ્ઞા રાખતા હતા. હિંદુ-
સ્થાનના દેશીઓની એણે જેટલી પ્રીતી હસીલ
કીધી હતી તથા પોતાના દેશીઓની આજ્ઞા
મેળવી હતી, તેમાં કરતાં એની આજ્ઞા થઈ

ગમલા ગવર્નર જનરલ પ્રાંતની એક અલદ
વાહવાહને પાત થયા હોય, છતાં એની મફક
કોઈયે તે જાહેર રીતે પતાવી હોય હેતું જા-
ણવામાં આવ્યું નથી. દેશીઓની ભારત એ
વગર આવડે અને ધણીજ શુદ્ધ રીતે પોલી
રાકતો હતા. તે લોડોના મનની રૂપ અને
કુદરતથી સારો ખરે માહીતગર હતા. એક
જે વખતે નામ મેળવવા ખાતર તે જાહેર રીતે
લોડોના વીચારની સામે થયા. પણ એને વ-
ખતે લોડોની એણે જેટલી નાશાલ અખતીયાર
કીધી તેના કરતાં અલદા હેને આખર ખબી
લોડોના જાતી અને ધરમને લગતા લોકોને
આડે નહીં આવવાય તેને સાફ એ ધણી ખેતી
હતા. હેને રાજકારનાર ખરે ધણી રીતે
લુલ લરેલા હતા. પણ બંગાળી લોકોમાં શ-
અધકારનાર સાથે હેને રહેવા તેવું તે વખતે
જાણું જાન નહીં હતું. નવાખના સજામાં, અ-
રસાળ અને પ્રકુલોત મિદાન ઉપર મરાઠા ધો-
ડેવારો વર વરા ફરીવળી આગરદમ જેવા
એક લોકોનીએ પચાવી દેતા હતા. પણ આ
મરાઠાગરનાં ધવ્યાની ભારે હિંમત એકને
મરાઠાઓ પણ ધામધ્યા અને પાસ હતા.
વળી મંગલદોના કિનારા પર જોખાના પોહિયા
પાકેનો જે નાશ થતા હતા તે અંગ્રેજની સ-
મરોસા તેજવી થવા અટકયા. હિંદુસ્થાન
ઉપર જે અંગ્રેજોએ પેહલવેલા હુમલો કીધો
તેઓ તે મરાઠાઓના કરતાં બી ધણીજ
જુલમનાર અને નિરદય હતા. પણ તે વખત
હવે વહી ગયો. અમરને પોલીસમાં ધણી
ખાડખાં પાણી હતી, જાહેર કમિના મોલો
ભારે હતા; તેપણ બંગાળમાં કોઈ રાખસ
પુર જઈએ પોહિયાં હોરો તે સાફ કહેરો
કે, હરિદ્વસના અમલને વખત ધણીજ આ-
ખાધતીવાળો અને મુજાકારોના હતા. ધન

રાજની યાદાસ્તમાં પહેલાંનેહીજી વખતે આ
 ચુકક ઉપર સરકારનો હેવા હાર હતો કે,
 જુલમગાર હુકમમાં તે ઉપર યુગી નહીં
 રહે અને આવી રીતની ગેરવધી નેહનિ રાજ
 તરફ પ્રજા થણીજ વધુ થઈ હતો. વળી
 હેરિદ્વસ હમોશ ને કાચ હાથમાં લેતો તેમાં
 ફુંદો પામતો હતો અને હરેક 'ચુકકીયાંથી
 તે ને ચુકીવી મોકલો થતો હતો તે બોધ
 આમપાસના લોકો હેની ખણી તારીફ કરતા
 હતા. ખાતે વખતે એણે ને પાદશાહો દમ
 હમામ અતામી તે બોધ એ તરફના અપમાના
 નેતું હોમળ મન ધરાવનાર દેરી લોકો આંગળાં
 કરી રહ્યા. આવાતને આજે મજબૂત અરથા
 ફોદા ઉપર વરસ થયા આવાંછે તોપણ હે-
 રિદ્વસ ધણેજા મેલમાવાળો અગ્રેજ અમલ-
 દાર થઈ ગયો હેતું સર્વે કાઈ કહેછે અને
 હાસીઆ છોકરાંઆને ઊપાડતી વખત વોરન
 હેરિદ્વસ સાહેબની ખુબીનાં ગતિ ગાયછે.
 ખંખાળાના લોકોએ હેરિદ્વસ બિરો ને
 આજે ગિનાર વાળો હતો તેની અંદક, એ
 અમલદાર ઉપર ને મોટો અપરાધ ચુકવામાં
 આગ્યો હતો, તેથી કહ્યું થાયો થયે નહીં,
 કેમકે એણે તો ખમો જુલમ આસપાસનાં
 નાણાં રાઠ્યો ઉપર યુગસયો હતો. એ
 ઇનાફ શું હતો તે પુરવાર કરવું કામ કહ્યું
 આપણું નથી, પણ એણે ને કાચે કીધાં
 તેમાં એક જાતને યુગલ દેખાઈતો હતો તે
 સાબીત કરવાને, એ બધું કરવામાં હતી અજ
 મતમય શું હતી તે નેતું નોઈયે. ને નેમ
 ઉપર એણે પિતાનાં અયોગ્ય કાચેનો પાયો
 બાંધ્યો હતો તે અંદાજસર નહીં હતો. હંતસા-
 ફનાં ધોવણે, હંતસાનીગતના વીંચણે અને
 કીધેલા કોલસાસે પાળવાનું વચન એ બધાં
 ને અંજેલ રાજ્યને કાપેલ કરવામાં આડે

અવતાં હતી તે તેની એ જવાબદારી. હરકાર
 કરતો નેતો. પણ આ હતો વર્તણુક નિતી-
 રાસના નીચે પ્રમાણે વાજબી નહીં કહેવાય.
 અગરને હેવાં માણસો ને કામ કરેછે તે
 રાજની તીએરીમાં ઉમેરી કરવાને કહેછે અ-
 થવા પિતાનાં ખીસાં તર કરવાને કહેછે તેનું
 એક સપ્તારણ આજની પછી સેદેજ અનુમાન
 કરી રાકેછે. આ બેમાંની કહી મતસયથી હે-
 રિદ્વસ આવાંછે હતો તે સર્વ કહેનિ ચોરાન
 હતું. હેમાં તે જગ સદેહ નથી કે, શેહી-
 લાની લાકડ, બનારસનો જગડો અથવા આ-
 ઉધની રાણીઆનું સત્યાનાસ વાળું તેથી બેનાં
 ખીસામાં તે એક કૂડી બદામ પછી આવી
 નહીં હતી. (અપહું)

અનિમસ હીટ ધ્યાને રાસીરની ગરમી.

(સાંપણ પાને ૧૮૫ થા.)

અર્જમાં રહેલાં અવામાં પિતાની ગરમી
 સખતની રાસી જુલમ હોયછે અને દુનીયામાં
 અવતરસા પાસી પછી આહારની ગરમી અમ-
 વાને તે પેલમાં નેહયે દેહી ગરમી પેદા
 કરી રાકતું તરી, અને એ કસણસર તેની
 બરૂચીકત ગરમી રાખવા સારૂ કપડાં હંત્યાદી
 વસ્તુઓની છૂતીઆ કરવી પડેછે.

હરેક જાનવરનાં હીનેલેગમેન્ટ ધ્યાને ખા-
 લવા કરતાં આણસનું ખીલણું ધીમું હોયછે
 અને તેના રાસીમાં ગરમી પેદા કરવાની રાકતી
 તેનાં રાસીનાં બેધારણ અને મજામુતી ઉપર
 આધાર રાખેછે. ને છોકરાંઆ અહુરે સહીને
 જન્મેછે તેઓનાં રાસીની ગરમી જાળવવા
 સારૂ ઘણી છૂતીઆ કરવી પડેછે; અને ધામ-
 ધીમે તેની અંદરથી, ખમણું નેમ નેમ મેટું
 થતું બાયછેતોય તેમ તેની જંદગ રાખતું નથી;

તોપણ તેવી હાલતમાં આવ્યાની અગાઉ ખણી વરસે જ્યાં જોઈયે. જુવાન માણસમાં ગરમી પેદા કરવાની શક્તી જુવાનીમાં યુર દેખાય છે અને મોટી ઉંમરે એટલી યતી જાય છે. ધરણ્યે વધારે ત્યારે એવી ફરી-યાદ કરે છે કે, તેઓનું લોહી ફરી જાય છે અને એટલાજ સાથે તેઓ મંદી અવસ્થાને લાયક નથી; અને લોગનેજો જે તેઓને મંદી અવસ્થા પડે તે તેઓને ધણું સોસડું પડે છે; કેમકે તેઓનાં આખાં શરીરની ગરમી પેદા કરવાની શક્તી રીતપર લીન પડતી જાય છે. વળી આ સમયને લીધેજ જુદી જુદી ઉંમરે અને રૂતુમાં જુદા જુદા મહીનામાં મૃત્યુ-જોખની સંખ્યામાં ફેરફાર થાય છે. જે ફેરફારનો હર સીકે એવરેજ, ડાઉસનો કોઈ નીચે રુંજાય છે.

જાય છે, અને રિપ્રેઝ ઈધાને વસંતરૂતમાં વધારે થાય છે. આમ થવાનું કારણ તે કેટલાક એપીદેમીસ ઈધાને એપીદેમી છે તેને લીધે છે. આઠ અને વ્યાર વરસની વચ્ચે આ એપીદેમીની અસર શરીર ઉપર જ્યાર વધારે દેખાય છે. જેમ શરીરમાં શક્તી આવતી જાય છે તેની આંધળીનું “ફુલ ડીવેલપમેન્ટ” થાય છે. દરેક રૂતુની મોતની સંખ્યા ઉપર જે રુંજાય છે તેમાં ઘણાં થાય છે. પચ્ચીસ ત્રીસ વરસની વચ્ચે હુનાળા અને વચ્ચેમાં થયેલાં મૃત્યુની સંખ્યા ઘણી હોય છે; પણ ઉંમરે પેહોંચવાથી શરીરની રમી પેદા કરવાની શક્તીમાં જેમ જેમ ઘટા જાય છે તેમ તેમ મૃત્યુની સંખ્યામાં ધારે થાય છે:—એટલે ૫૦ અને ૬૦, જાની વચ્ચેની વચ્ચેમાં, વાહ્યા અવસ્થાની સંખ્યાનો જે અલસ્ટો જેવામાં આવ્યો હતો તેવો દેખાય છે અને ૯૦ વરસ અને તે ઉપરાંતની ઉંમરે મોતની સંખ્યા જાનેવારીમાં ૧૫૮, જુલાઈમાં ૬૪ અને મહુ વરસનાં શીયાળાની મરજીની સંખ્યાની સરાસરી કમત ૧૪૫ થાય છે અને મહુ વરસનાં હુનાળામાં મરજીની સંખ્યાની સરાસરી ૬૮: બતાવી છે. આવી રીતે જુદી જુદી ઉંમરે અને રૂતુમાં શરીરની ગરમી પેદા કરવાની શક્તી પર અરજીની સંખ્યા, વધારે આવવા એટલા આધાર રાખે છે. (અધુરું.)

વર્ષના મહિના	૧-૨ વરસ	૬-૧૨ વરસ	૧૫-૨૦ વરસ	૨૦-૨૫ વરસ	૨૫-૩૦ વરસ
જાનેવારી	૧૨૩	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
ફેબ્રુઆરી	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
માર્ચ	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
એપ્રિલ	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
મે	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
જુન	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
જુલાઈ	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
ઑગસ્ટ	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
સપ્ટેમ્બર	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
ઓક્ટોબર	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
નવેમ્બર	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮
ડિસેમ્બર	૧૨૬	૧૨૩	૧૨૬	૧૨૬	૧૨૮

ઉપરના કોષ ઉપરથી સમજ પડશે કે, વ્યાજ-કેતલ પિટ્ટેલાં મહીનામાં વ્યવસાયની હવા તે-શરીર ઉપર ઘણી અસર કરે છે; કેમકે હુનાળામાં મહુ ૧૫૮માં મરજી સરાસરી ૮૦ થાય છે. જા-નીમાં નવેમ્બર ૧૪૦ અને ફેબ્રુઆરી ૧૨૫. આ ઉપરથી વરસના પેહોંચા મહુ મહીનામાં મરજી વધારે થાય છે એવું માંલમ પડે છે. જેમ વચ્ચેનાં મહીનાં થતાં જાય છે તેમ શીયાળામાં મરજી ઓછાં થતાં

હવા. સમજા સમાચાર મહાસભામાં હવા પછી એક મહિના સમાચાર મહાસભામાં જંગલ પર વ્યાપક છે. કોઈ પણ જગ્યા તેના

વગરની ખાલી નથી. એ આપણને મળી રીતે અપની છે. એના વગર આપણી લંગરોની કહી પણ નીચી શકે નહીં. ખિરાકની વખતે વળતે જરૂર પડે છે. એક વખત કમકાં વગર આલે, એક વખત રાસીરની અમી ન રહે તોપણ નીચાં; પણ હવે વળતો એક સળુબર ન રહેવાય, અને તે જગ્યાવાર પણ ન મળે તે નીચે તુરત મેલ થાય.

આપણે બીજા વસ્તુએ નેધધિ છધધિ તે ઉપર આપણી ઈચ્છાનો અપતીયાર છે. હવેનો અપ અપણી ઈચ્છા પ્રમાણે ચલે નથી. ફ્રેડરિકાનું કામ પડીયમમાં ચેનકુ લમ. ટોલ્કા ખાય છે તેને મળતું છે. તેઓ, જામતાં હોઈયે, જે જામતા હોઈયે, તત્કારત હોઈયે, હા હોઈયે, ચેા હોઈયે, કે દુરતા હોઈયે, તોપણ તેઓ પાતાનું કામ એક સ- રાખી રીતે વખતસર કરવા લાયકે અને તે ઉપર ઈચ્છાનો જવા પણ અપતીયાર નથી. તેઓનું અડકતું તેજા લંકીનું અડકતું છે.

આ ઉપરની તમને સ્વમાલીકે રીતે આ અંગત્યતા તથા સારી જાહાનને જરૂરના તથા રાસે જંગે પર હોય. આપક તથા લંકીને પાણી જરૂરના પદાર્થ વિશે અણગમી ઈચ્છા નથી નેધધિ વાગે.

હવે પારદરકે, કો જેલ, નહીં દેખાય એવી, હવેની અને જાતની પ્રવાહી આકારમાં આપણી આસપાસ ફરતે વળેલી છે. ફ્રેડરિકા તેને ચુંસે છે; અને થોડીવાર પછી તે જાતના "મસમુકુમર" રોગના દર્બાણથી મોહિત તથા નોકવડે બાહાર નીકળી જાય છે. આ ફ્રેડરિકાનાં હવે જાય છે તથા નીકળે છે તે કમને સ્વા- સારવાસ કહે છે. જે વખત હવે ફ્રેડરિકામાં રહે છે તે વળતે તેમાં કદ ફ્રેડરિકા થાય છે, અને તેને લીધે જે હવે આપણે દમમાં બાહાર

કાઢીએ છધધિ તે દમમાં લીધેલી હવાને મળતી નથી. આ ફ્રેડરિકાની લાંબીપર જે અસર થાય છે તે લંકીને કાયમ રાખનામાં પ્રણી અંગત્યની છે.

દમમાં બાહાર નીકળેલી હવા સ્વાસોસ્વા- રાનાં કમને સાદુ બીજકુલ લાયક નથી. જે તેજ હવા મળી વળતે ફ્રેડરિકાને ફ્રેડરિકામાં લેવાયતો મેલ નીચે થતું નેધધિ.

એટલા સાદુ આપણી આસપાસની હવા તાજાને તાજા હોવી નેધધિ. જે હવા કે અપ- ણણે દમમાં બાહાર કાઢીયે તે ફ્રેડરિકાની નેધધિ; અને તેની જગ્યા પર તાજા અને સ્વચ્છ હવા આવવી નેધધિ.

હવાનું દમમાંનું હલકાપણ તથા જે સ- હવાધી કે આપણે તેની અંદર બહારી શકીએ છધધિ તથા તે આપણી નજરે પડતી નથી; તે ઉપરથી અસમતા લોકોને હવેની વીજાર હતો કે, હવે "ધમ મિટીયમ" છે, એટલે તે કંઈ પહાંય નથી, અને તે ઉપરથી મરેલાં આ- લુસને પુરો પડેલાં આત્મા "રિપરીટ" છે, એમ કરી માન્ય હતા. "રિપરીટ" એ ખોલતો અર્થ હવે થાય છે.

હવેને વળન નથી. એમ માનવું જુલ- મરેલું છે; અને જે વસ્તુ કે "મીટીયમ" છે, તે એ જુલુ વગરની નથી. એક હવે હવેની છે. અણુક આપમાં તે પરધર, મીટી, માંણી, અથવા બીજા નહર તથા પ્રવાહી પ- દાર્થો કમતાં હલકી છે. એ હવેની જુલ- જતાં થતું એને કદ વળન છે. કેટલીક વળન વાળી હવે તોલમાં પણ ૨૦ થાય છે. તેની વળનથી કદ વળતે અતીસી દર્બાણ થાય છે, અને તે દર્બાણ ખસેલી લાખીયે તે તેની મીટીને જુલકો એટલે બધો થાય છે કે તે મોહિત મોહિત જારોને મુજબથી ઉપેરી નાખે છે, તથા મણાં મળતુત મને લાધા-

વાળી નાશ કરી નાખેછે, અને રેશનાં મ્હોઢા બાળને ફરેસુકામ કરી રહે.

હવાને વગળાછે, એ વાત સમજાવવા તેનું બીજું કંઈ સેદેલું નથી.

એ આપણે એક કુટુંબિક કુટુંબ હવા. રહે એવો એક કાચની “ફૂલારક” હાથે અને તેની ગરદનપર પુચ્ચ મારીયે અને તેમાં એક પી-ચકારી ઘાખત કરી તેનું તેમાંથી હવા કાઢી હાથે, અને પછી તેને ડુંગ્રાં મારીયે તો તે બીજકુલ હવા સ્કીત થશે, આ હવા સ્કીત થયથી “ફૂલારક” ને તેાળી ભુલ્યા, અને તેનું તોલ એક કાગળ પર ટપકાવી રાખ્યાં, અને પછી ભુલ્યાને કાઢી નાખી “ફૂલારક” માં હવા ઘાખત કરશે, અને પછી તેને તોળી ને રોતો તમને માથામ પડશે કે, હવા કાઢી લા-ખ્યા “ફૂલારક” નાં વગળ કરનાં હવા ભરેલી “ફૂલારક” નું વગળ ૧.૨૯૧ આંબાસા અથવા ૫૬૪.૮ જેન વધારે થશે.

આ ઉપરથી સમજા પડશે કે, એક કુટુંબિક કુટુંબનાં વગળ ૫૬૪.૮ જેન: થયછે.

એક કુટુંબિક કુટુંબ પાણીનું વગળ ૯૯૭.૧૨૫ આંબાસા થાયછે, તો તે ઉપરથી એક કુટુંબિક કુટુંબ પાણી અને એક કુટુંબિક કુટુંબના વગળનો મુકાબલો કરીયે તો પાણી, હવા કરતાં ૭૭૨૩ ગણું વગળનાં વધારે થશે.

: બધારે ૩૬ કુટુંબિક કુટુંબ પાણીનું વગળ એક ટન થાયછે તો હવાનાં ૩૬ કુટુંબિક કુટુંબને ૭૭૨૩ એ ગુણવાથી, હવાનું વગળ એક ટન થશે.

આ ઉપરથી માલમ પડશે કે ૨૭૮૧૦ હવાનાં કુટુંબિક કુટુંબ વગળ એક ટન થશે.

કાચ.

કેટલીએક ઘણી અમલખની અને બી-યોથી રોપી વગર ધારે અને વગર વિચાર કરવે અકરમાત એની મેજે થઈ આવીછે. આવી તરેહની રોપ કાચ બનાવવા વિશેની થઈછે. સમજા લોકને ખબર છેકે, કાચ આપણા મુખને સાફ કેટલો બધો કામનોછે, ને તે આપણને હાથ લાગ્યા નહોત તો તેના વગર આપણને કેટલી બધી મુશ્કેલીખત ખમવી પડત. હવે આ અમલખના પદાર્થની રોપ એક-એક શીતરેહ થઈ તે અતરે. જાણવીયે છાંયે કેટલાએક વેપારીઓ. શાહાલુમાં બેસીને લાંબી સફર કરવા નિકળ્યા. ફરિયામાં : “તેજાન ઉઝાથી તેજાને રહેરાત લાગી કે, ના-હાણુ ડુબી જશે, તે ઉપરથી ફરિયા ખેડમાં ફરિયા નાખતી જગોનાં કિનારાપર લાંબ કીધું, અને તેજા કિનારાપર કિતરી પડ્યા. તે જગો ઘણી લેરાન હતી. રહેવાને ઝુંપડાં અથવા આંતની ળાયા પણ નોતી. તેજાને રેનીની જમીનપર વાસો કરવાં પડ્યા, ત્યાં તેજાએ વસતેવ સમજાવ્યો, અને જે કંઈ ધોરકની થોડી વસ્તુએ તેજાની પાસે રહી ગઈ હતી તેને પડાવવા લાગ્યા. આગ લાંબાર કરવાને જે લોકડું સમજાવામાં આવ્યું તે “કાલી” નામના છોડાનું હતું. તે છોડાએ ફરિયા કિનારે ઉઠીછે. તેની રાખ રેતી સાથે ગરમીથી મળીને તેને કાચ બન્યો. આવી રીતે એકા એક કાચ થઈ ગયેલાં જોઈ પેલા વેપારીએ જાણુ થઈ ગયા. અમલખને આ કાચ પૂર્ણ રીતે ખનેલો મેતો તોપણ તેજાને તેને બના-વાની ડુંગી હાથ લાગી. તેજાએ, રોડેને સીખડું કે, રેતી અને રાખને ગરમીથી સાથે મિશ્રાવ્યાથી કાચ બનેછે.

“લેટ ગાર” ના રસમાં બીજા સાધારણ કાચનો પદીમ પરપોષ કરી રાકતા નથી. રસને ગરમ તોળાવી “લેટ” પર રેડેછે, અને પછી તેને એક સરખા કરવાને તે પર શેલર ફરવે છે. પછી તેને સાફ લીમી કરવાને સાફ બે “લેટો” ને સાથે લઈને ધસેછે. વળી ઘણી વખતે તેઓની વચમાં “ફૂલ” નો બારીક છુકો વાપરે છે. “લેટ ગાર” માંથી આરસીઓ તથા માડીના કાચ બનાવામાં આવેછે. તેઓ ઘણા જાણ્ય છે, અને રેડે-લથી પાતળા કાચોની માફક ભાંગી જતા નથી.

રસાયણ ક્રિયાની મદદથી કાચના એક બાક કરતાં પણ ઊંચા તારથી તે મોઢાં પુ-બીધાર રમકડાંમાં સિલેજ વંખતમાં બનેછે તે ને લોકોએ પેલું અમેરીકન આસપોસાયરનું એક્સોપીયાન નેમું હશે તેઓના જાણવામાં હશે. આ ઘણીજ ઉપયોગી અને રોખવા લાયક બાબત નેવાને ને લોકોએ તક જાઈ હશે તેઓને હમે ખરે ઘણા કમનસીબ સમજાયે જાયે. બધે વર્ગના લોકોને એ નેવાનો કાલ આપવાના હેતુથી ઘણીજ હાકરી ફી રાખવામાં આવેલી હતી, છતાં હિંદુઓના મોઢાં ખરે એ અવસરનો લાભ લીધો નથી એ ઘણીજ આફ્રિકાની વાતછે.

ચીના લોકોની મોંતને સાફ અપરવાઈ.

ચીના લોકો જાતને સાફ ધણજાં એતમાં હોયછે. આરે તેઓ પોતાની હાંસીમાં ક-... નાખે ત્યારે તેના અંતઃક્રમણને જવા નિરાંત લખાડતા નથી. ગુલિયા ઘણી યાજન તેની ધણીયાણી ઘણી વંખતે પોતાનો જાન આપવાને તકીદાર રાખે. દુકાળ અને એવી બીજી મોટી આફતોમાં અપરવાઈ પો-

તાનાં બચ્ચાંને હોશન ન થતાં નેવાને તેઓને નહીં કરી મુકે. એથી વધારે બાળકાંને નેવા-રેબીજ એ છે કે, તેઓ નીરધન માણસોને વે-એછે એવી મતલબથી કે, જે કિંમત ઉપજા લે-વડે તેઓ આપવી જાણનાં સુખ પેલાં કરવાને શક્તિમાન થાય અને કયામતને હાથકે તેઓ ઘણુ સમજાવી સાથે ઉઠી દેલા થાય.

જો એક તવંગર આફમીને ફાંસીની સજા મળે હોયતો તે જોલરની માફક તે એક અમુક રકમ આપી પોતાનો અવેલ ખરીદ કરી લાવવાની જોગવાઈ કરેછે. હવે આ રકમ પેલા બીચારાં જેઠુનાં આફમીની લાસને દફાળા-વવામાં વાપરથી એવી સરત કરવામાં આવેછે. ને તેનાં આબાધ હયાત હોયતો તેઓનાં નં-જાંની હાંસીની નાં બદલામાં તેઓને “પાણુ થાકું નાણું આપવું પડેછે. મીના લોકો. હ-મેથ પોતાનાં માથાપને મદદ કરવાને તત્પર હોયછે. હાકરશોનો પોતાના આબાધ તરફ આર અને મમતા એ બીજાં લોકોનાં એક મોટો સહયુગ છે, અને તેને એક ધરમનાં દુરમાન તરફ તેઓ ખાલ લાવેછે.

એક વાર ‘મરણુ’ તોછે. હેંતું ધારી ને તકે તેઓને પેતાની હાંસીના પાંચ પેંસા પ્રધારે મળેછે ત્યારે તેઓ લાગતા જાન આપવાને ત-કીદાર રાખે. બીજાં ને આજીવીત મરણુ નીપજે છે તે ફક્ત તે લોકોની એપરવાઈને લી-ધે. થોડા વખતની બાત ઉપર તેઓએ કંટલાક મુશીબીવનને ધરા માર્યા હતા એણું આપણુ સંભાળવામાં આવ્યું. હવે અને નથી બધા લોકોને મોટાં કમંદમાર ઉપજા હતા; તે બનાવણું સુખ કારણ ચીના લોકોની અંતરજ જાતની હાંસીની એપરવાઈને લીધે હતું. અ-ગ્રેજ લોકો પોતાનાં આંતરબોજને સાફ અ-કંથી બાંધે ધામધુમ શું કરવા કરતા હતા

તેની તેજીને કદ સમજ પડતી નહીં હતી. આ તેજીની પછીના પાતડી વર્તણૂક અને નિરુદ્ધપણું ઉપર આપણે ખૂબી વર્તવાની છે. તેની, જેટલી અવધાન એક નહીં, મિત્રસંઘ પોસીની કૃતજ્ઞતા આપણી ગણી વગેરે ને તેના બરબરની આપણે કેટલી પણ સાચી છે. તેટલી તેજી રાખીએ.

બીજામાં અંગ્રેજ લોકોને પુછે છે કે, તમે માણસની હંદગીને આટલી બધી મોહોટાઈ શકો છો? આપણે? શું તમારા રાશમાં નોંધે તેમાં આણસો નથી? . . .

હલકામાં હલકા મુતાહને સારુ અને મોટા અંગ્રેજીની ઈલાજીને પ્રાપ્ત થવાની શિક્ષા પડે છે. આણું છુટું પાડવાની છે.

એક વખતે મીનમાં એક ઉપરાય જતા પાશાહ આચાર્ય હતા તેનું ધણીયામ કોઈ કમખખતે ચોરખું, જે આદમીત્યાં એકી પેટના ઉપર હતો, તેને પડીને બીજાકમ તપાસ કીધા વર્તાં તેનું સીર છેલ્લી નાખ્યું. ત્યારે આચાર્ય આ ચોરીની વાતે સાંભળીને ત્યાં આવી પોહીયાં હતા તેણે પાછાવેલું કહ્યું કે, આ ચોરી પેહીયાંને આદમી ધણે જુનો નોકર છે અને તેની નિમકહાલી ઉપર બેચાર કીને એની સામાં ગામાં ભરાઈ સળવર છે. પાશાહ કહ્યું કે, હું ખણી રજાગીર છું કે, મેં તે ક્યારે તેનું આણું ધણી છુટું પાડ્યું.

આચાર્યે કહ્યું આદાબ બજાવી કહ્યું કે, જાંહાંપાદા, એમાં શું ચણું, તે આણું વાંટ પાણું વગમી રહ્યું. આ ઉપરથી બેચારુણે કે, આવી ઝાંઝીર બાબતને તેજી કેવી હુવચ ગણીએ.

બજાબ બજાબ હુકમનાં હંદગમાં આણું રાને કવચાણું વાળવા એ બોધા બેચારમાં ગોસમતી અંદર કસણ કપે છે તેના જેવું હોય.

કેવળનામાં મળાં કાપવાની જોગો જેને પોર્ટમાં કોઈક કહે છે ત્યાં એક વખતે કેટલાંક અંગ્રેજીનાં લગી દરજી આદમીત્યાં આદમીત્યાં પાણું વગમી હતો કે, ગમે તેવાં સખત હુકમાંનાં માણસથી તે દેખાવ નોંધ નહીં શકાય. એ મળાં કાપવાની મદદ એ છુટા ત્યાં હાલ રાખવા હતા કે, તેજી પેલા પાટકોમાંની તરતર તેજ કરતા રહે. કેટલાંક અંગ્રેજીઓને તે વધી એવી સખત મળતી હતી કે, તેજીને જાન એક પામે નહીં બરબાર કરનાં તેના વીરાથી તે પાચીશ દુકાસ કરીને તેની હંદગી બરબાર કરવી. આદા આ કેવી નીરુદ્ધતા!

NOTICE.

We acknowledge with thanks the Report of the Roychand Deshpande's Girl's School at Surat for year 1873-74. At the Exhibition of prizes on the 15th August last, the well known and energetic Judge Mr. Birdwood presided. The Report was read by Mr. Lalabhai Lulobhai, the successful and promising young pleader of the High Court, who is well known for his interest in the cause of female education.

It is encouraging to see a Native Lady taking an interest in the cause. Mrs. Lalabhai visited the Schools in Company of Mrs. Hops frequently. We wish other Native Ladies would follow her footsteps in taking a more lively interest in helping their sisters in their intellectual pursuits. We regret the death of the late lamented Mrs. Jugivandas Bhosaldas, who was ever ready to assist her less gifted sisters.

The want of Lady Teachers is everywhere felt. We wish to see this want soon supplied. The practice of employing Male Teachers in girl's Schools should be done away with as soon as practicable.

We are glad to see that the educational position of the School is considered on the whole satisfactory but it is a matter of regret that the financial state of the Institution is not on a better footing. We trust the appeal made by the Committee to the well-to-do and liberal hearted men of Surat will meet with due response. It is a matter of gratification to see that a number of gentlemen have already entered their names as monthly subscribers to the Institution. It would be no small assistance to Institutions like these, if the philanthropists of Bombay, were to extend their liberality and assist their brethren in the most useful who are striving hard in the cause of Native female education.

આ ઉપરાંત લખાણની સત્તાલખ.

મુરત વાળી કાપચંદ્ર રાધારાની ડોકરીઓની નીસાળમાં અખબાર કુરનાર ડોકરીઓને જ નામ આપવા સાર તા ૧૫ મી આગસ્ટ સને ૧૮૭૪ ને એને એક ચણા બચાવી હતી. તે બાબતે મુરતના વખણવાળા જડજા બડવડ સહિય મધુબની પુરથીએ ખીચળા હતા. મોકેટરીની તરફથી આગળ દાખલિયતા લખાણીતા અને ફતેહમંદ જુવાન વચીસ કાજા બાઈએ ડીપાર્ટ વાંચી રાજગણ્યો હતા.

આ ડોકરીઓના કામમાં એક રૂબી બાનુ પ્રકરી હતા પરંતુ એકી રૂબી નેકર જે કામને ઉત્તરન મંગેડે, મીસીસ કાજા બાઈએ, મીસીસ રાધારા સંગાતે એ નીસાળની મહત્તી વખતે સુખાકાત લીધી હતી. આ રૂબી રાખતો લખાણવાળી ખીચ રૂબી બાનુએ ચોદાની અજગેલ પેટનેને લાવતે મારગ દેખાડવાને કોળીરા કરડે હેવું હતો ખરાં લેલયી ઉચ્છીંગે છાપે, મરનાર મીસીસ જમજવતરાનાં મુત્તયી આ ઉકેલે એક ખચી ચણાદ અને મદદ આપનાર સાધી આરોહ.

ડોકરીઓની નીસાળમાં આ મીસીસની જ રૂબીના હવે બધી જગ્યાએ પડવા લાગી છે. હવેને ઉમેરે છે, એ કામને લાખાત વળગત્યાં ચોતણી ખતરી કોળીરા કરડે આ પુર નેમ અને તેમ જલગીધી પૂરી પાડે.

હવે એકને ખચી છાપે કે, નીસાળની કેળવણી રાખેથી હાલત મનમાનરી છે; પણ એની નાંણું રાખેથી રૂબીની સાચી મજબુત નથી. હવેને ઉમેરે છે, આ ઇસ્કુબની કમીડીએ મુરતના હાર મદદથીને નાણાંની મદદને સાર આરજા લીધી છે; તેમાં તેની ધાંતરી હવે મર આપડે. કેટલાક મુદ્દા સ્મીએ તે રાખેથી રાખેથી રાખાન આપનારના લીસેમાં ચોતણી નામો લખાન લીધે એ ખીચા, ખરે ઘણી પૂણી ઉત્તરવતારે છે. જો સુખાકાત સખી મુદ્દાએ ચોતણી સખાવતને હાથ લંબાવી, મુદ્દાઓના આ કામમાં ઉચ્છ રોનાર લીધેને મદદ કરે તે આખાં અખબારનાં મહત્ત્વ ખાતેખાતે બેઠતા આસાર મળે.

અક્ટર ધીરજીરામની નાહાની કેમિસ્ટ્રી.

આ પ્રસંગે જેમ જેમ હવે આગળ વાંચતા જઈએ છાપે તેમ તેમ એની મીઠાતા ખામેને હાથે જણાવે. આંકમાં ફરસાવેલો વીચાર મજબુત થતો જાય છે. હવે હાલ જણાવી રાખીએ. લગે: આવી પોહોંવ્યા છાપે અને કેળવણી ખાતાને લાખતો વળગતાને ધણી મજબુત રીતે જાણામણ કરીએ છાપે છે, આ પ્રસંગેને મુદ્દાઓમાં ડોકરી તેમજ ડોકરીની ફરક સરકારી અને ખાનગી ઉકેલ લખાં લખાલ કરે. એ પ્રસંગે ખામે ખાસ્તે એકલેને લાવે ૨૩ મીસાળમાં જે લીધાર જણાવે તે આ નીચે દેકી લીધે છે.

“અક્ટર ડેપુટી મીસીસની નીસાળમાં એક પ્રસંગે રૂબી પ્રવેને આ દુનીઆમાં જ નમ ચોતણી આખાં ગયા એકમાં સુખાકાત ખાતે આખાં વળા, બીજીઆના ખાલમાં એવાલ એક ખીચ કામની ચોતણી ખચી ફરસાવે જાણામણ કરવા ગડે એકલે જલગી લક મજબુતી અખને આસાર નહી હતી. એ નીચે લીધે “ધીરજીરામની નાહાની કેમિસ્ટ્રી”ના બાજ ૧ લા છે. આજણ ફેરેવતા

તખાયા, સીટ મીડલ કલિંગના સુન્દરી
પરચના કુર, ત્યાં સ્વસ્થીતા મેં કરતા અને
ભારાણ કરતા કાકર પીરવચન સમપત્તિમાં
આ એક મધ્યમ કવર, "પીરવચન" પુ-
સ્તક મનાવકે, જેમાં સ્વામિજી સાચના
પુસ્તક પાછામાં પાછા પચાસ પચાસ પચાસ
અગતના પીરવચન કાકર પીરવચન એકે કી-
રાય એકે ભારાણના આકારમાં પ્રગટ કર્યા
છે. કાકર પીરવચન કહે છે કે આ ભા-
રાણ તેમજ પ્રથમ એડીમાં નીચામાં
કરના પાયા હતા, પણ અગતરમાં આ
રમ નહીં જાયતી તે સીમા માડી વાતરો
હતે. એ ઉપરથી આ ભારાણ સમસ્ત
એક જ રામ અને સારી સુવર્ણમાં
જળ્યા હશે તે વાચકને માત્ર પચાસ
અને બીજા સુવર્ણ કુરવચન સી-
ટી તે સમસ્તમાં કાકર પીરવચનની રામ
એમના આગળ ભારાણ ઉપરથી નેચા
પીરવચન, તેમાં આ નાદના મેં મેં
કોતરને તરત જાય કર્યો. કાકર કે પુરાર
કીરવચન ને આ સ્વામિજી સાચને પચાસ
મેં પાયા ઉપર અને મેં કાકર કાકર ઉપર
સુવર્ણમાં રમવું માં લઈ છે, તાર કાક-
ર પીરવચન એ બીજાના અગતકી
મધ્યમાં સમને એવી સાદાઈ સમસ્તમાં
મળે છે. એમજ આકારમાં પાછા મેં
અગત કરેલા મળે છે, કેમકે આ સ્વામિજી ના
હોના મેં મેં પચાસ આકારમાં લીધે છે.
પુરવચન સીટની આવી તે સ્વામિજી સાચ
છે કે આની સારમાંની રમવું સીટની
માં પણ અગતી પચાસે સમ કરી તે
તેની "પીરવચન" નાવાવતા કોર વચાડી
આવે છે. કાકર પીરવચનના આ સાર
એમાં ને સીટ કાકર પીરવચનના સાર
વેળે છે, તે વાચના પુરવચન અગતમાં
એમજ નહીં, પણ માણસની કોતરમાં પણ
મેં પચાસ મળે છે. "પીરવચનની કોતર
કી" રમવું મેં વાચના સ્વામિજી પ્રથ-
મ છે. તેમાં સ્વામિજી સાચને મેં મેં
પચાસ કોતર નહીં નહીં રામવે છે, તેને
ખદે તે નામના સુવર્ણના રામવે પણ
આવના મેં મેં હતા.

કુરવચન સુવર્ણની રામા.

આ સમસ્ત કોરવચન સીપર આને
લાંબા વખત થયાં હમણાં વાંચકોના નેવામાં
આવે નથી. સીપરની ગેરહાજરીમાં આવાં
ઉપરથી આતાની હમણાં સુધી જાય છે માટે
એના લગત વગતમાં એની કુરવચન, એ
આતાની કુર હાલ કોરવચન, તે કોના હાલમાં
એ તેમાંથી કોરવચન અને કુરવચન કુરવચન
રમવચનને આસરે મેં તે પ્રગટ કરી ના-
હેમાં કુરવચન. આને સુવર્ણમાં મેં રમ-
ના ને એ કુરવચન આસરે મેં મેં
તે મેં વચનમાં પચે છે કે, તે વચન કોને
અગત કરી. હમણે ઉમેરે છે કે, આ વચન
ઉપર જાયતી પીપાન પુરવચનમાં આવે.

પીરવચન-કુરવચન મિત્રાસ-આ સીપરી
પચી સારી રીતે મેં કુરવચન આપણા વખ-
લપણા આગ શેડ સારી સારી મેં હાલે
વચન પ્રગટ મળે છે. એ શેડ તેમાંના
ગાલના આવી તરે કોરવચન એ તેમાં
વિરોધ પુરવચનની તમાસ કરી તેને પ્રગટ
કરના ને હોમ સમજે તેને કુરવચન કોરવચન
મળે માન મળે છે. આ સીપરી તરે કી-
૪૦૦ સમસ્ત છે, પણ તેની કિંમત પુરવ-
૨૧) ૨ સીપરી છે.

મીત્રાવચન. આ સીપરીમાંની હમણાંનાં
મેં તમા પુરવચન અને સીપરી સીપરી સુધી
છે. એ આસમાં ને સુવર્ણમાં એને
આસરે આવે છે તેમાંના હમે કુરવચન
મીત્રાવચન.

મીલાવડો.

or

THE MISCELLANY.

અંક ૨૬-પૃ ૩]

કુંભજી, માસ જુલાઈ, સને ૧૮૭૫.

[ક્રીં ૦ આના. ૨.

ખોરાક તથા તે જે વસ્તુઓની
ગળવણીથી બનેલો છે, તે વિદ્ય.

ખોરાક ક્યો જોઈએ તથા તેની
જરૂરીયાત. ખોરાક જો બિનજાન સપાળ
નક્કર તથા પ્રવાહી પદાર્થો જે શરીરના પેશ-
ાણને સારૂ જરૂરના છે તે આવેલા છે. જ-
રીરમાંની જુદી જુદી છદ્ધિઓનાં દરેકે વખતનાં
કામને લીધે તેઓને બરોબર પેશાણની જરૂર
છે અને તે પ્રજ્ પાસપાથી તેઓની શક્તિ અને
ગાપગલ કામમ રહેછે. આ છદ્ધિઓ પોતાનું
કામ કરવામાં કેટલોક ધસારો ખમેછે અને તે
દુરસ્ત કરવાનો બંધોબસ્ત નહીં થાય તો એ
છદ્ધિઓ પોતાની શક્તિ કામમ લખી શકશે
નહીં તથા પોતાનાં કામો બજાવી શકશે નહીં,
અને તેમ મરણી લંદાઓ કામમ રહેશે નહીં.
ખાટે શરીરના ધરાસાને દુરસ્ત કરવાનું કામ
હંમેશા જરૂરી રહેલું જોઈએ.

જેને આપણે શરીરનો ધસારો કહીએ છ-
ઈમ તે કેઈ જાણીતું પદાર્થ અને ધસો ધસાય
છે તેની ખોરસને નથી; પણ એ ધસારો તો
શરીરના દરેકે ભાગમાં આવેલો અને તે છદ્ધિ-
ઓની હીતચ્ચાતતા વધતા એકા પ્રજ્જાણમાં
વધતા એકા થાયછે. એ તો એવા અજ્ઞાનમાં

બાકુના સંસ્કારમાં પાણી અને બળતરનો અસ્થ
ગમછે તેની ખોરસને થાયછે, એકાનમાં
પાણી અને બળતરથી મુખારો અને વસળ
થાયછે; અને આ પ્રમાણે ધસારો વાળ વડે
એકાનનું કામ ચાલેછે. દેરીજ રીતે શ-
રીરનાં હીતચ્ચાત કરતાં અસ્થનો પેશાણ કરતા
ખોરાકની હંમેશા જરૂર રાખેછે; અને તે હંમેશા
પુરી પાસપાથી તેઓ પોતાનાં કામો કરવાને
તઈયાર રહેછે.

આ કારણસર સર્વે દોષો બાકુનું જરૂરનું
છે કે, ખોરાકની જરૂરીયાત વસ્તુઓ કહી
કહી છે, તેઓ રી તરે તઈયાર થઈ શકેછે
અને એક બીજાનો રાથે મેળવી શકાય છે
તથા તેઓ ચોતરે શરીરમાં કુંભજી જાયછે
અને ખાવી જાય છે.

નિજે પદાર્થો ધ્યાને ધાતુ. પે-
દરેકેમાં તો ખોરાકમાં આ વસ્તુઓનું ધા-
રોનું પ્રમાણ રહેછે. આ પદાર્થોનો એકાદો
જોઈ ખોરાક, પૃષ્ઠિ અને અસ કોરેમાં રહે
છે. તેઓ કેટલાક પ્રમાણમાં જાનરસના
શરીરમાં ગ્રાહ્ય પડેછે, અને તેજા રાજ એ
પદાર્થો તેઓના ખોરાકમાં પણ હોવા જોઈએ;
એકે ખોરાકનીજ માશકતે એ વસ્તુઓ તે-
ઓના શરીરમાં પુરી પડેછે.

દીશ્વર જડે પાણી સરીમમાં ચુંસાઈ દા-
ખત થયા પછી, તે પાણું બાહાર નીકળી
જાયછે; કેમકે તેના ખપ સરીમની બીજી વ-
સ્તુઓની પરીમ વાથુકતા નથી સચીત્તી
રમનામાં એ પોતાનું કામ કરેછે અને તે
કરી રહ્યા બાદ સરીમને જુદે જુદે રંગે પો-
તાનો મારગ ચોધેછે. તેના મહેલો ભગ તે
આમલીમાંથી પરચેત્ર વૃષમાં છુટ્ટે પડેછે, વળી
કેકડામાંથી સારોત્તરવાસની કિષા મારકુતે કે-
ટકું વગર બહાર નીકળી જાયછે. અને
બાકીનું પાણું ગુરદા વડે પીરાળમાં નીકળી
જાયછે. (અનુક.)

રોક શાહીનું જન્મ ચરિત્ર.

પ્રાચીન કાળમાં ધીનની રાજધાની રીસ-
કમાં, અત્યંતકની રીસામન સમતલત્વ અમર
અંધારી હતી, ત્યાં રોક શાહી સને ૧૧૭૫-
૭૬માં જન્મ પામ્યા. એના જન્મકાળને
ચુકર દિવસ વાળામાં આવ્યો નથા. એ-
નો બપો જનું નામ અબ્દુલ્લા હતું તે પા-
દશાહી લખ્યારને એકીસર હતો અને આ
શાહેરે તેને લગતું જે લખાણ હોયુંછે તે ઉ-
પરથી માલમ પડેછે કે, તે ઘણું અકલમંદ
રાખસ હતો. ઘણું એનાં માખણો વિશે પુનં
તરફના ચરિત્ર વળેન કરનારેથી અથવા શા-
હીનાં પોતાનાં લખાણ ઉપરથી, એને ન્હાને
પુરીને તેઓ બંધે બી ગયાં તે ઉપરાંત કે
માલમ પડતું નથી. એનાં માખણો એને
ફણીજ મુકલીસ હાલતમાં મુકીને મરણ
પામ્યાં.

અત્યંતક સમતલત્વ પામ્યાં તમા સ્થા-
વીત હાંમીના વખતમાં આ શાહેનું નામ
જાહેરમાં આવ્યું. એણે પોતાનું નામ શાહી

સાદ શાહાબદાને માન આપવાની ખાતર
આજ્ઞીવાર કીધું હતું. રીસક અને બીજી
જગ્યામાં એને રોક કહીને ઓળખતા હતા;
અને એની પછીની આજ્ઞા એને મુકલીસ-
હીન એટલે મળ્યોના સુધારનાર એ નામે
ઓળખતો હતો.

રોક શાહી ન્હાની વયથીજ હકિમ હાંસીજ
કરવાના કામમાં ઘણો ખંતી હતો અને એ-
કલી વયથીજ તેણે પોતાના મળ્યા તરફ ધ્યાન
પ્રેર્યું હતું. વ્યવસાયમાં રીસરતા મુજબ હિ-
લમ હાંસીજ કરવા પછી, તે બગદાદમાં તીજ-
મીયા મેદ્રામાં દાખર થયો અને ત્યાંના વિ-
લાયીઓમાં એનું નામ ઘોડા વખતમાં ઉત્તે-
સતું. એ મકતબખાનામાં દેના રીસરો પેસા
કામિલ મળ્યામ યાદરો અણુપ હાસક બીન
બીજી અને શાહાબુદીન સાહુનવરદી હતા.
તેઓની પાસે શાહી સુપ્રસના છેલ્લે રીસરો,
જેમાં એ ચાણસી એકો ગણાતા હતા.

બીસ વરસ હકિમ હાંસીજ કરવામાં બહુમાં
બાદ, શાહીનો વીવાર દેરાદરુ કરવાનો થયો.
તેણે ઘણી સફરો દીધી તેમાં પવિત સીરીયા
રેહિની પણ લેક લીધી અને એ કામમાં
તેણે આસવે બીસ વરસ ગાળ્યાં. જામી લ-
ખેછે કે, સીરીયામાં એ કેકડાક દાહાક થોડો
અને ત્યાં એણે બીરતીના ધણી બીગ એની
અસાફરીને લગતું એક જગ્યાએ એ પિત કે-
ટકું કે, બેઠાસકસમાં. મારા સરનોની સાથે
રેહિતાં રેહિતાં મને કેકડાક આપ્યો તે ઉપરથી
જુલસકામનાં માર વનમાં જઈ, જનાવરોની
સાથે મેં વારો કીધો. હું એ જગ્યાપર ફૂંસ
લેધોના હાયમાં કેટી તરફ સપાથો. તે લો-
કોએ જુ લેધોની એક ટુકડી હતી તેઓની
સાથે અને કામ કરવાને મુખ્યે. આવી રીતે
અમમાં તે ગુંથાયો હતો એકલામાં એક તેના

અભિપ્રાય જાણીતાની નજરે તે પડ્યો. તેને તેના ઉપર રહેલ અધી, તેથી તેણે ૧૦ દીનદર આપી તેને ઠેકાણાનામાંથી ઠાણેથી; અને વળી તેના ઉપર એકાદો ઇનામત કીધી કે, તેને પોતાની બેઠીમાં હાથ આપ્યો. આ લગત ઘણું બળવાન નહીં રહ્યાં.

શોક રાદી કુરીથી પાલુએ હોય એમ રેખાય છે; કેમકે એણે એક દેશણે ઘણી અસરકારક બેઠેલમાં મનની શબ્દોનીમાં પેતાને ઠાકરો મુખાવ્યો તે દરમ્યાન છે.

ઉપત્તરાણના લખાણ ઉપરથી માલમ પડે છે કે, રાદીએ નાજીક ૧૩ વખત મજાની હજ કીધી હતી, તેમાંની કેટલીક તે એણે પોતે આવીને કીધી હતી. એ હજ કરવામાં જે અબલામિ પડી તે બાબે રાદીએ ચોતે કેટલુંક લખાણ કીધું છે. વળી તે એણે કે, તેણે હેમસકસ, બોલમિક, પાસરા, કયુક, ઇસા નવા અપાતમાંની કીસા યાદ, હાલક, કારામ, હીવામક, ઉતર આમીક, મિલિયા ખાન, રૂખીયા પુક, ઈરિયા ગ્રહેજાં દરકીનાં પહા કુરના બાગે, હિંદુસ્થાન અને આખીસીનીયા એ બધી જગ્યા જોઈ હતી.

હંતી હિંદુસ્થાનની મુસાફરીને લગતા ઘણું અગતના અહેવાલમાં એ કેહે છે. એણે ત્યાંનાં ઘણાં જ નામાંકીત સોમનદરના રહેતાંની ભેટ લીધી હતી; અને ત્યાં મુઠિ પુજાનું કામ આચરું હતું તે જોઈ એને એટલો જોયો તે કંઈક આપ્યો કે, ત્યાંના પુત્રરાને એણે જામીને કુત્રામાં ફેંકી રીધો.

એ ઘણી દલગીરીની વાત છે કે, પુર્વ તરફના જગમ મરીવ લખનારીએ રાદીની મુસાફરીની તારીખ આપી નથી. તે લેખે કે કેત એટલું કેહે છે કે, વાર વરગની વયે એ નીજાનીય મેદરામાં લખત. એને અને જાન

સંપાદન કરવામાં એણે નીચા વરગા ગાળ્યાં, બાદ બીજાં ત્રીસ વરગા. એણે દેશાણમાં કાઢ્યાં. એ ક્યારે હજ કરવા નીકળ્યો તે અહમદી કાઢી રાકયો છે. એ અબલામિ અબુલુ ફરજ, જે સને ૧૨૦૧ માં મરણ પામ્યો તેની નીચે લેખેલી નીચે રહીને ઇલમ અખતીયાર કરતો હતો. બાદ પંદર સોળ વરગ પછી એ ઇરાનમાં ઇરિક જગ્યા પર હતો; અને એ એ અરશની વચમાં એણે પુર્વસ્થાનની ભેટ લીધી હતી જોઈ. એની કારાગરની મુસાફરી બાબે એનરેયાર 'ટેક્રીમી લખે છે કે, આ રાદીએ પોતાની બે મુખમ કલામી વચમાં અખીસા વરગ પરાતર, તેને એક રાદેર તરીકેની પુખી. રીસાંથી હજારો દેશ કારાગર કુર છે ત્યાં લગી પચસાઈ વળી હતી.

ટેક્રીમના રાદેર ખાલા હમામુદીનની સાથે શોક રાદીને જે ગોકુતેજો થઈ હતી તેને સાર આ હતો: "ક્યારે રાદી" ટેક્રી. જમાં ગયો ત્યારે તેણે ત્યાં જંતાંવાર હમામ કવી બાબે નજારા કીધી. તેને ખબર મળી કે, હમામના એક પછાંજ પુખમુરત ઠાકરો છે, તેને ટાઈની પાણ તજરે નહીં પડવા દેવાના ઇરાદાથી હમામ તેની પાસે બેસી રહેતો અને તેને ખાતરી હમામખાનમાં પોતાની સાથે લઈ જાય. જે લાહોડે ખાત્રાં હમામ મસતખખાનામાં આવવાનો હતો તે લાહોડે રાદી ત્યાં ગયો અને એક જોરામાં પુખાઈ બેસે. બાદ તેણે પોતાનો કુરેશાને રગકો કાઢી નાંખ્યો અને હમામખાનમાં લખત થયો. ખાત્રાં હમામ તેને જોઈને ઘણો મુસ્ક થયો અને તેને પુછ્યું કે, તું ક્યાંને રહેવાશો છે અને તારો ધંધો શું છે. રાદી એ જવાબ રીધો કે, હું રીસાંની પાક ધરથી ઉપરથી આવ્યો છું અને મારો ધંધો રાદેરને છે. ખાત્રાં સા-

હેમ આ શાંભળતાં જોઈ શક્યા, અને
અહા! શિશુઓ અધિષ્ઠાનાં કુતરા કરતાં
પણ માણસનો વંદની વિશેષ દોષ એમ લા-
ગે છે. રોકે નવાળા દીકો કે, મારા આમમાં
એકી તરન ઉતરે છે; કેમકે ત્યાં ઠેકીકના
માણસો કુતરા જેટલી પણ બીસાત ધરાવતા
નથી. આગળ એક પાણીનું નાંસણ ત્યાં
લાગર હતું તે લીધું અને કહ્યું કે, એ કેવું
અનુભવ્ય છે, શિશુઓને લોકોના મોંમાં
આ લેવાના તળોમાં જેની તોલ પડેલી હોય છે.
આનો સ્વચ્છ રોકે શરીર જેવો બોધે તેવો
અપાશે તે જોઈ ખાત્રી સાહેબ તરીકાપાપર
અંધી ગયા અને સરમથા પરી જઈ રોકને
પ્રથમું કે, સીરામમાં હાથમાં કાપો રોકે
બાપ છે વા? શરીરે કહ્યું હા. બાપ તેણે
હાથમાં એક ગજાંતી ઉઠી બેસેત બાઈ બ-
તાવી, તે શાંભળી હાથમાં લીધો કે, હું ખા-
તરીથી કહું છું કે તું રોકે શરીર; કેમકે
તેના શિશુ બીજા કોઈનામાં આવી અવધ-
દારીથી સંવાદે કરવાનો શક્તિ મારા બાપમાં
નથી. શરીરે કહ્યું માનથી પોતાનું રોકે
હવાની, હા કહી કે, લાગતાં ખાત્રી રોકે
તેના હાથ ઉપર મુંઝા લાગે અને પોતાના
ઠોકરને પણ મુંઝા લેવાનો એકીએ આપ્યો.
બાપ તે રોકે પોતાના મહાન ગર લઈ ગયો
અને કેટલાક દિવસ લગી તેની ધણી મનના-
મતી રહે પ્રસન્ન રાત ઊઠી.

શાહીના ખોળાં કોન્ટેમ્પરેરી પિયરસ ઈ-
યાને સમર્થનીક કેવરરો, જેમ્સની સાથે
એને લખાણમાં લખીને વેહેતાર હતો, તેણે
કોહીરના તા નીચરી અને લીલીના પુરુષ
અમીર હતા. આ છેલ્લે કેવી મુલાતાનના
ગવરનના બેઠા મુલાતાન મહમદખાનની કો-
રમાં હતો. આ મુલાતાને રોકે શાહીને પો-

તાના દરબારમાં તારીફ લેવાને બે ઘણાં
આગલી ઈજન ગેકલ્યા અને તેને સાફ
મુલાતાની નજીક એક તકીયા કરાવી આપ-
વાને તથા કેટલાંક ગામ તેને બકીશ આપ-
વાને પોતાના બીચાર બતાવ્યો. રોકે દર વ-
ખતે પોતાની જાઈથી અને નાતશાની એ સ-
વળો બતાવી આ બકીશ કલુક કરવાને ના
પાડી અને પોતાની કીતાબની એક તકીવ
પોતાને હાથ લખીને મુલાતાને ગેકલી આપી.
અમીર પુરાણની સ્વેચ્છી કવીતાની તારીફ પણ
શાહીએ લખી હતી અને અમીર ક્યાં જુલુએ
હતો તેના કોહુન કારાશો તથા આવાર પાડી
સાવચેત રહેવા સાફ તેણે. તેને એક રૂકો
લખી ગેકલ્યા હતો.

રેશાણુ પુરું થયું એકરે રોકે પોતાના
મહાનમાં આશામથી રહ્યો અને તેની હાથાતી
ના બાકીને વખત તેણે કારમ માનમાં અને
કીતાબો સવવામાં તથા તેના શીર કરવામાં
બાળ્યો. અધિષ્ઠાં શાહજાદાએ, અમીર ઉમરાવો
અને ધર્મીક પુરુષો જેની મુલાકાતે આવવા
લાગ્યા અને જે આવ્યા તે દેને સાફ ખાવાનું
લાવતા લાગ્યા. આમાંનો એક ભાગ રોકે
પાતે ખાતો હતો, બીજા ભાગ ખરાત કરતો
હતો અને બાકીનું એક ટોપરીમાં મુકીને
તેને પોતાના દરબાર ખદાર ઠેંગી બેઠતો
હતો; અને એના મહાન આગળથી મહાન,
લુએખા તરવા લાકડાં વેહેનાર લોકો બેસે
હતા તેને તેમથી આવતા હતા. એક લાકડો
એક ખોર કરીઆરનો વેરા લઈને આ
ટોપરીમાંથી નમુદસા તકરવાનાને ગોવારે આ-
વે; પણ જેવો તે હાથ લાગી કરીને લેતા
નથી એકરે તેના હાથને ખાલી આવી અને
તે એકદમ સુન પાડી ઉઠ્યો. આ રોકે,
મારી મદદ આવ! શાહીએ નવાળા દીકો, જે

કદી લાકડાં વેચનારનો આ પોરાક હોય તે તારા હોયથમપર ચીસકાં ક્યાં છે? અને જો તું ચીસકે તે તારા હોયતું બળ અને મનની હિમ્મત ક્યાં ગઈ છે, તને કઈ ચણુ પણ અથવા દરદ થયા ગયા તું આટલી બધી યુમ મારે છે? રાહીએ તેને સાફ દખાવેલું બંદોબી કીધો અને પેલાં માણસનો હાથ તુલત સામે થયો.

(અધિકૃત)

હિંદુસ્થાનનો બીજો ગંવરનાર

જનરલ.

(સાંધણ પાને ખાંધો)

પેસાદકાનાં લેનરેનામાં હેરિટસ પલોજ પ્રમાણિત હોય; અને એવી યદબદમાં જરા પણ રાક બાને તેને સાફ તે ધણે ખતી ફેલેલો હોય. હવે જે હકોતમાં એ શીખો હોય તે તથા એની આસપાસ ને અમણીત લાગ્યો પથરાયલી હતી તે બધારે બાનમાં અધિક છધિ ત્યારે એ બાગદારને વળી બાર વધારે માત્ર થયેલ. એ કઈ કાઠાની પડે બળાલકારથી પેસા કથવતો નહીં હતો. ને કદી તેમ હોત તે એ બધારે યુરોપ ગયો ત્યારે હેનાં ખીસાં યુમ તરેહથી તર કરોને જતે. જમીનલશે અને રાગરગજાતએની માસે એણે તેઓના ઉપર જવાપણુ તુલમ લુંતરયાં શીરામ બેાલામાં બેાલા ગણુ કરીક ફીખયા તેર વરસના લાંબા અવસામાં સેફેજ ગેળવ્યા હતા; અને તે રકમ વડે વિલામતમાં કાર્યકન લેવા મેહલનો બાઉનજાલીને એક વખત અંખવવતે. પણ એવો પિતાના પાદરાહી રમદમાં અને લેવાજ અમીરી અવમાંથી ને કઈ કાળક પચ્યું તે લાધિ વિલાયત ગયો. મોસીસ હેરિટસને ઇન્કમ

એકરામ લેવાની બાપતમાં ધણી થોડી આના-કાની હતી. હેજુ માનવામાં આબુકે કે, એવી બાપતમાં એનાં ધણીના જરા પણ હાથ કે કોસીસ ન હોવા છતાં એ બાધિ લાખા રૂપીયા નજરાંલુમાં એકરા કીધા હતાં. મોસીસ હેરિટસનું તેના ધણી આગળ એકલું બહુ ચલણ હતું કે, એકલું નાણું સિલે એકરૂ કપિલું કેલેસપે તેના કરતાં પણ બ-રતી તે સેફેજમાં કરી રાખે. પણ તેની તબીયત દીનપરદીન લાખતી ગઈ અને ગવ-રનેર જનરલને પિતાની મરણ ઉપરાંત તેને વિલાયત તરફ રવાને કરવાની ફરજ પડી. તે પિતાની બાધી ઉપર ધણેજ આદર રાખતો હતો. તેને ને આગળેકમાં વિલા-યત રવાને કીધી તેમાં તેની સગવડતાને સાફ ને ગોઠવણું કીધી હતી તથા કુકલ અને હોતની ભાતભાતની નફરીદાર બીનો ગોઠવી હતી અને તેની મુસાફરીના કંઠાજા જરેજી ગમન રાહી રીતે બાળી લાખવાને એક કુળ-વંત એવરતો રંગાત સાધવામાં ને હુનશે રૂપીયા અગચ્છા હતી, એ બધી બીતા કંઠા-કંઠમાં કેલેલક દીવસ લોકોને મોઢે ગણાત કીધો.

કેટલાક મહીના કિત્તે બાદ હેરિટસે પોતે વિલાયત જવાની લખધારી કીધી. આ વાત બધારે બહેરમાં આવી ત્યારે ને લોકોના ઉપર એણે આટલી લાંબી મુદત મુધી અ-મલ બલંચો હતા તે લોકોએ એને જુદી-જુદી રીતે માન આપ્યું. યુરોપીયન્સ અને એશીયાટીસ, તેમજ સિવીલ સરવીસ વાળાં, તથા સેક્રકર્સ અને બેહેપારીઓ તરફથી એસ ઉપર એમૂસ આગળ લાગ્યા. ને દાહડે એણે પિતાના હેંદાની કુંચી સ્વામીન કીધી તે દાહડે એના દોરત આરાનાતો અને

હેની ખુબી પીછાનનાર સપવા હોય, એ ને પ્રજાનાં બેઠાં હતાં ત્યાંથી તે જ ક્ષણ ઉપરથી આગવોટ ઉપર ચઢવાનો હતો. ત્યાંથી એ પાનુ દરેક હાર કરી વચમાં એક પલીક રીતે ઉભા રહ્યા. એને આગવોટ ઉપર લઈ જવાને બોધ પિ તેમનાં પાનું ત્યાં હોય જ હતું અને એના કોણમાં ખાંસ થયેલા હતા તેમજ તો એની સાથે થોડેક લગી ગળા અને પાછાં લટની પોટમાં માછ સ્પર્શ્યા.

એની યુસાકુરીમાં એણે કોતાબેનો રેસ તથા કોટલુંક લપાંણ કીધા ઉપરાંત બીજું કંઈ તે બાલુતમાં આવ્યું નથી. એ લપાણમાં એણે એક ધૂણી નાદર કવિતા રચી હતી; અને તેને એણે કોઈ દેનમય ભેષ નાગાં રીતે ગૃહસ્થાને આપ્યું કીધી હતી.

તે જખતે વિલાયત દેહિંસુતાં નેરલે વખત લગતો હતો તેના પ્રખાલુમાં હેરિટમ થણા પ્રપથી જઈ પિહિંબ્યા હતા. તેણે માર મહીના ઉપર થોડા દીવણ દરીયામાં કાઢ્યા હતા. સને ૧૭૮૫ ના જુન મહીનામાં તે પરીચય પોહેવ્યા. ત્યાંથી લંડન ગયા અને ત્યાં કોરમમાં ગયો અને લીડન હોલ સ્પીટમાં સંધ્યાને સાહેબસલામ કર્યા બાદ, તે પોતાની ઝોરત સાથે ચીલટનહમ બધાં તેને ત્યાં ઘણું જ માત મળ્યું તે બેઈ પોતે બહુ પુરા થયો. રાજ્યમે તેને ધારત, પૂર્વક માત જાણ્યું. સહી પ્રયુ તેની ખુબી સાથે રીતે પીછાનતી હતી. રીકેટશેએ એક દુબલ્યા બરેકી મીંદરના ભેષથી હતી ત્યાં હેરિટમને તેમજ એ ધણું આદરસલામી બોલાવે. અને તે મીંદરમાં એક પળુ જાણુ સામે ચણા વગર એ અગતવારને સાબરસી ચપવાને બે કોણ પછાણ થયો હતો. તે અધિકે જાંબી સંભળાવ્યા. વિશ્રાપતમાં આવ્યા પછી નજીક

જણુ મહીના બાદ હેરિટમી એક કાગળ લખ્યો હતો, તેમાં એણે લખ્યું હતું કે, હું ત્યાં બસ છું ત્યાં અને મારું માત મળે છે, અને તે ઉપરથી અને એટલું કહેવાને પુરતો સભ્ય મળી આવે છે કે, હું મારા સ્વદેશીઓના સાથે વિચાર ધરાવું છું.

હેરિટમનાં ઉપર ને હુમલો થવાને બધી તરફથી ચર્ચ શી હતી તેથી તે પુરતી રીતે વોકું છતાં, તેણે એવે વખતે પોતાની બતાઈનું લખાણ કીધું. એ ખરે ઘણી આશ્ચર્ય કારક બીના છે. પરીચયમાં એને અલખ્યાને એક અભ્યાસીયું નહીં થયું એટલે પોંડે હાઉસ આ કુઈમસમાં એને કમતી લખાણત કીધી. તે વખતે સેરાન પુરી થવા આવી હતી તેથી આવી માહાબરત બાળતને પુરત હાથમાં લેતી એ જરા મુશ્કેલ કામ હતું.

એટલું તો ખરું છે કે, હેરિટમ પોતે કેટલે દરજ્જે કુસાધર છે તે તેને ખરીબર અલખ નેનું. એનામાં જે સપજતાઈ અને કાબોરીખત હિંદુસ્થાનમાં જાહેર હતી તે આ રીતે ગોખા બેઠેર મારી ગમકી હોય તેમ લાગ્યું. તેમ હેની હેરિટમીમાં કઈ સુનતા થયતી હોય અથવા હેતામાં કઈ બીજી ફેરફાર થતો હોય હેલું નેનું. પણ ચીઠ કોટને ઘણી છુટ્ટી વાપરી કેહેલું છે કે, એક એકનું જાડ પચાસ વરણનું થવા બાદ તેને ઉગેડીને બીજી જગેષર કોષી શકાતું નથી; તેમજ એક આદમી જવપણમાં ઇમિતંડ કીડી આસરે તીચ આવીશ વરણ હિંદુસ્થાનમાં જુવરી પાકો આવે છે; તેની છુટ્ટી ગમે તેવી તીસણ હોય છતાં, ઇમિતંડમાં કોટસમેનોની સાથે બીરજા અતજમય તેણે ઘણીક બાળતાં રાખવાની અને ઘણીક તપાસ કરવાની છે. પ્રતિનીબીના સર્જકથી કારોબાર ચલાવેલો, એક બીજી

પારથી વચ્ચે યુદ્ધના ભુસ્સાથી કામ ગાતાયતુ,
મહોદી મોદી રૂપીએ કરવી, તથા બહાર પ્રે-
સના મોઢામાં, એ બધી તેને અને લાગુબી
ઉપજાવનાર નવાઈમાં છે. બધાં જાણ ત્યાં
બધું તબૂલ નેધી, જેમ હુનીગોત વાઢરણ
આગળ અને ધીમીસરોકલસ યુગલગર આગળ
કેમ થઈ ગયા હોત, તેમ હેરિયસ પણ થઈ
ગયા. એની તિશણુ યુદ્ધી એનેજ ઉતરેલા
લાગી. એને પોતાનાજ ભુસ્સાંહેને કોર
ખવણવત લાગ્યો. હિંદુસ્થાનમાં એણે મહાં
માથં મધિ મોધાં હતી; તોપણુ અપખી બા-
લને યોજના એ હતી; અને દરેકમાં એ
જીત પામતો હતો. પ્રગલ્ભમાં પણ કદં હેને
શોધે વગ નહીં હતો, પણ તેનો કેમ ઉપયોગ
કરતો તે એને ખાતર નોતું. એણે પોતાનીજ
ભુગથી પોતાનું કામ બગાડ્યું હતું.

એની બધી ભુગમાં મોદી ભુલ એને
રક્ષા ઇલાને બચાવ કરનાર યુદ્ધી કાઢનામાં
હતી. એના જીવીજ ખડપટમાં કસાઈવ કુચો
હતો, તેણે પોતાનો બચાવ કરનાર એક ઘ-
ણેજ સાથે આદમી-સેધી કાઢ્યો હતો.
તેણે પોતાને આપો માંગો વેરખર્ચ ને
પાછળથી તોઈ લોગખરો દેહિયો હતો તેને
સોધો હતો. એ રાખસના જેવા કાળીક
એકલોકે ઇલાને પક્ષ ખેંચનાર, હાલિસ આવ
કોમનામાં મણજ થોડ થઈ ગયતો. પ્રગલ્ભ-
વના હોરેસમાં કરો જાતની તુલના નહીં હતી.
પિલા, હુતર, મુદ્દીનું હાન, અગમ કુશલ
યુદ્ધી અને સામા આદમી ઉપર અસર કરે
એની કાળીકીયતથી ભારણ કરવાની રાક્ષી
એના વરીશમાં હતી. હેરિયસે પોતાનું કામ
તદન એક ભુલગર આદમીને સોંપ્યું હતું.
તે આદમી બંગાળના લોકગરો મેજર હતો
અને તેનું નામ સ્કોટ હતું. આ રાખસને

ગવરનર જનરેકના એકલોકે લોકોક પ-
ખત થયાં વિદાયત મોકલનામાં આગ્યો હતો.
હેનું દેહિયામાં આગ્યું હતું કે, આ એકાદીમરતી
નોકરીના વરદમાં ઘણા દબદબા ભરેલું ઇનામ
તેને આપનામાં આગ્યું હતું. તે પારસેમેન્ડમાં
લાખડ થયાં અને ત્યાં બધાં લોકો તેને હે-
રિયસના પુતળાં તરીકે ભેવા લાગ્યા. એટલું
તો દેખીતું હતું કે, એક આપખખતીયારી મા-
લુસ ને ભુસ્સાથી પોતાના વિચારો દરશાવી
રોકે તેમ આ લોકકરના મેજરથી બનતું મુ-
રોજ હતું. વળી એનામાં એટલી રાક્ષી પણ
નહીં હતી કે, આ હાલિસ આવ કોમનામાં
ખીરાજનાર ગુદરથી, જેઓને મોટા નામાંકીત
મુવત્તઓનાં ઘણું કાળીકીયત ભરેલાં બા-
કાણો સાંભળવાની ટેવ હતી, તેઓનું ઇલાન
એ પોતાની તરફ ખેંચી શકે. તે આપો
લાહોએ ઉભો રહી, હેરિયસની ચેમ્પતા તથા
તેની આપખી કરો એ બાને ઠાવેલું કરવાં
કરતાં હતો. દરેક આદમી ને હાલિસ આવ
કોમનાથી વોકે છે તેઓ આની રીતના મા-
મતમાંથી મું પરીણામ નીવડતું નોંધે તે
સેલિયથી વતી રાકરો મેજર સાહેબને તો
એક ઠાવેલું કરનાર તરીકે બધાએ ગણી
કાઢ્યા. તેની કોલીસ કંઈ અપખી પારસેમે-
ન્ડથીજ અકેતી નહીં હતી. બાકેલો એક
લાહોએ ખાલી જતો હતો કે ન્યુસપેપરોમાં
હેરિયસની વચાઈના મુકારો નહીં માલમ પડે.
એ ગણુ લખાણ સ્કોટ કરતો હતો એવું
માનવામાં આગ્યું હતું. વળી હેવા મહોદીને
ભાવેએ ખાલી જાણ કે જેમાં એ વિલા ઉ-
પર મોટું એપાનીયું એ.બી. કસમથી નહીં
લખાયું હોય અને તે એપાનીયું ગાંધીને ત્યાં
પરીકાં વપિનામાં અપ નહીં લાગ્યું હોય.
આવા ખારીક વિચારને પારસેમેન્ડમાં માલવાને

આ વૃત્તસ્થના કેટલી શક્તી હતી તે જોના
લખેલા કેટલાક કાગળો-ચોખ્ખું છે તે જોવા
ઉપરથી સહેજ ચાંચકાઈ સકારો. જોના રંગ-
ભાવ અને વિવેકને જોઈ સહેજ દાખલો

જુઓ. તે વેળાં સહિષ્ણુ તથા મનને પા-
લેવેલા સખાના બંધન જોણે જોઈ (Napole)
જાણતી હોવા આવી હતી! (અચ્છરું).

THE CHIT CHAT.

AMONGST

THE DENGALÉE BABUS.

બંગાળી બાબુઓની ગોષ્ઠિઓ.

INTERLOCUTORS.

Babu Radha Krishna Banerjee,
Pyari Chand Basu,
Joy Gopal Ghosh,
Syama Chandra Chatterjee,
Jada Nath Mitra,
Prona Chandra Datta,
Manlavi Indrani Dik.

સંવાદ કરનાર બાબુઓ.

બાબુ રાધાકૃષ્ણ બાનર્જી,
પીયારીચંદ બાસુ,
જોય ગોપાલ ગોષ્ઠ,
શ્યામ ચંદ્રાચાર્ય બાનર્જી,
જડાનાથ મિત્ર,
પ્રણાચંદ દત્તા,
મીલવળી ઇન્દ્રાણી દિક.

RADHA. Gentlemen, as we have again met together after an absence of, I know not how many months, I trust we shall henceforth be more regular in our sit-tings.

JAY. I propose that we make no promises, for our promises seem to be like 'pie-ords'. Without wasting time in framing apologies and making res-olutions, may I ask you, Radhakrishna Babu, your opinion on the chief topic of the day, the deposition of the Guckwar of Daroda?

RADHA. You mean the deposition of Mulhar Rao, for I understand it is the purpose of the British Government not to let the Guckwar die, in the same sense that the king of England does not.

રાધા. રાઢેના આપણે પાછા થઈ શ-
કે જોડા થયા હાથે, પણ આપણે પછી
આપણી નેહા નિવસાર થઈ હેવી ઉપર છે.

જોય. હું પૂછું છું કે આપણે શું
કરવાની શીકું રહેવાં કેમકે આપણે તે જ-
વનું જાણી શકીએ છીએ. નવા કરવા કર-
વામાં નહિયો વખત ગાળવા કરતાં, બાબુ
રાધાકૃષ્ણ, હું તમને સહેજ પૂછું છું કે
વરિદાના આપવામાં નહિયરથી હકાકી
ગેલવાની-ગાળત, તે આપણે શું કરવું
તરુ-રકમું થઈ પડ્યું છે; તે બાબે સમજા-
ઈ જાણીશ્ય છે?

રાધા. તમે સમાચારનાં પત્રોમાં થયા
બાબે પૂછાં, 'નહીં' વાર? કેમકે, રાજા બ-
ધા પ્રમણિ-અંગેલ સરકારના વિચાર ગા-
કનામાં નામને કાળી-રેવાની નથી.

JATA. That is of course, what I meant. Do you justify Lord Northbrook in deposing Mulhar Rao?

RADHA. Certainly I do; Baroda is one of the finest provinces in India. It is called the garden of Gujrat, which itself is the garden of Hindustan. It has a large and interesting population, to promote whose welfare Mulhar Rao was entrusted with the reins of Government. But he proved himself incapable of governing. Weak, imbecile, and tyrannical, he greatly oppressed his subjects. Violence, outrage, unheard of cruelty characterized his administration. He thus betrayed the trust committed to him; and the British Government, as the paramount power in India, justly intervened, and despoiled the incapable man of his brief authority. I quite approve of Lord Northbrook's action.

BYAMA. But what right had the Indian Government to meddle at all in Baroda affairs? Suppose the king of Italy oppresses his subjects, would the Emperor of Germany be justified in deposing Victor Emmanuel?

RADHA. You do not mean to say that the cases are analogous? Victor Emmanuel is an independent king, as much as William I. is independent king of Prussia and independent Emperor of Germany; whereas Mulhar Rao was a mere feudatory of the British Government which is the paramount power in India. Was not Mulhar Rao raised to the Baroda Gaden by the British Government? And, was not his retention of power made depen-

જીવ. હા હું તો જાણું છું કે તેણે મહારાજાને, ગાદી ઉપરથી ઉતારવામાં, બૅરોડાનાં પૈસાં વાળ્યાં કીકે એમ તમે પાડ્યો?

રાધા. બેરાર કુ તો તેમ પાઈ છે. ગુજરાતમાં વરદાદ એક સાસમાં સારા માંવ છે. એને ગુજરાતનો ખાન પહેરે અને સુંદરતાવે તે દિલ્હીમાંના બાગડો. બેરારમાં પહેરણી પડેલી છે અને તેનું કલ્યાણ કરવાને મહારાજાને ચાલતી લગામ ફોંપવામાં આવી હતી. પણ એ કામને સારે એ તરત ના બાધક રચ્યા. એ, જાતે ને સમજ, બહી ઊંચુ અને પ્રગલ્ભીકક હોવાથી થોડો ઉડાના ઉપર આવીયે જુદામ જુદામો, જાણારહી, જાણારહી અને નહીં સમજી હોય તેવાં પદ તરીકાવારથી એ સારું બેરારમાંનાં સામ્ય. આ પ્રજાનાં ઉપર મર્યાદા વિનાથી એકે તેડો અને અંધેલ સરકારે થઈને વાળ્યાં રીતે, વચ્ચે ખડી, આ અસમર્થ આદમીની જુલ હુમત તેના હાથમાંથી ઊઠીને લીધી. હું તો લૅર્ડ નૉર્થબ્રુકનાં એ કામને થઈ પડે છે.

રયામ. પણ બેરારમાં મામલામાં હાથ પાડવાને અંધેલ સરકારને શું અધિકાર હતો? પાશુ કે ઈસ્લામી રાજાં પોતાની પ્રજા ઉપર જુલમ, સુબરોડો, તો, શું જરમનીનાં પાદરાહ, વીરર પ્રમાણપત્રને પાશુક કરી ચકરો.

રાધા. તમે એમ પાડ્યો કે એ જાને કેસો બેરારીમાં મળતા આવેલે? વીરર પ્રમાણપત્ર તો તેમ પહેલાં લીધેલ જરમનીનાં સર્વેજ પાડ્યાહો તેમ તે મર્યાદા સ્વતંત્ર ચાલતો. પણ મહારાજા તો અંધેલ સરકારનાં એક જાગીરદાર બેસાડો. શું અંધારામાં અંધેલ સરકારે, ગાદીપર નહીં બેસાડો, હોતો કે અને, એણે, ચાર, ચોટી, ચાલી, ચાર લગભગ ઉપર આધાર રાખી દેખા, બેરાર

dent on his good conduct? He grossly mismanaged affairs, therefore he was deprived of the *gadidar*.

PARA. For my part, instead of finding fault with Lord Northbrook for doing what he has done, I am thankful that His Excellency has deposed Mulhar Rao. I am thankful that there is an authority in India which can call to account all chieftains and feudatories for their misdemeanours. For, what after all is the end of all Government? Is it not to promote the common weal, the welfare of the million, the greatest happiness of the greatest number of people? And what are kings and emperors but servants of nations? I should be glad if all misbehaving kings could be punished. And shall I not rejoice at the fact that Mulhar Rao has been deprived of the opportunity of oppressing some millions of our fellow-men living in a fine and beautiful country? I look upon the British Government as a sort of earthly providence in India.

JAVA. I quite agree with you. I think Baroda has been well rid of Mulhar Rao.

PARA. In my opinion, Lord Northbrook has acted on motives of the highest philanthropy. He sacrificed one man for the good of the million. He stood between the oppressor and the oppressed. He threw over the people of Baroda the aegis of British protection.

JAVA. I see all of you are waxing eloquent. It is a pity so much excellent eloquence is wasted upon nothing. You are all going away from the real point. The question is not, whether Lord North-

બ્રુક નહીં ધારી હતો? એણે યશસ્વી અધિકાર ગ્રહણ કર્યો અને તે યજ્ઞ સર એને આવી ઉપરથી ઉઠાડી ગેલવામાં આવ્યો.

પારા. હું તો મહારાજાને ૧૮૭૪ કરવામાં લોકે નાર્થશુકને કપડાં રવાને બાંધે એકર તેના પાડ મારું કહ્યું; કેમકે આવા સરદાર અને ભગીરથોના શુભકર્મને પ્રતી રકિ દેવી સમિપાન સરકાર દિક્કરવામાં તેમના ઉપર બીરાનેડો કેમકે તમામ રાજ્યકર્તવ્યોને મુજ હેતુ થી છે? પ્રજાનું કલ્યાણ કરતું. હવે સમજાવો અને શાસ્ત્રો તે કહ્યું છે? પ્રજાનાં આશરે. જો આવી રીતે જોડે રતો માનનાર બધા શબ્દોને સત્ય કરવામાં આવે તો તે જીવંત પ્રજાનાં પર્થક અને આશુ થીની પુત્રીની વાત છે કે, આમ થવાથી ગરોડના દંડને લોકો ઉપર દરેક મુજરતો શુભકર્મ બંધ થાય છે? મારે મને તો દિક્કરવામાં એવેલ સરકારને રાજ અંક આદર્શ થયે છે.

જાવા. હું તમારા વીચારને બીજા કુશળ મનથી આઈ કહ્યું. હું પારે કહ્યું કે ગરોડના માંથી મહારાજાને તો કાઢ નીકળ્યો છે.

પ્રેમ. મારા મીચાર પ્રમાણે તો લોકે નાર્થશુક આ કામ પધરકારવાની યજ્ઞેલ ઉપચાર નેમથી કીધો. એણે લાખોનાં કલ્યાણને અંક એક લખને મર્યાદો. એ અમલદારે જાણમ કરનાર અને તે પેઢનાર રક્ષતની વચ્ચે પડી, રક્ષતને અંકેલ સરકારને સત્તે આવેતો.

જોષ. તમે બધાએ થણા મુજબના થવણા રખાયા છે. એ કેવી અફસીસની વાત છે કે, તમારી બાપજી કરવાની રાત્રિ આવી રીતે ગરોડી તમે બાંધી નાખો છો?

brook had any right to meddle in the affairs of Baroda, or that there can be no doubt. The real question is, was not the deposition of Mulhar Rao a foregone conclusion with the Governor-General? If it was, why was there the fuss of trial? Was not the trial a blunder?

તે બધાએ એમાં ચોક્કસને તેમ જુદી રાહ. એક નામજુદને વણદાના મામલામાં હાથ ધરવાનો અપમાનકાર હતો કે નહીં, એ કહી શકાય નથી. એ બાબે તે કઈ સંકલ્પ લેવાય નહીં એકદમ. ખરો સવાલ તે એક છે, મહારાજાને ચાલીપરથી ઉઠાડી મૂકવાનો બીચાર, શું અવરનર જનરલને બાંધી મુદતથી કાપેલા ફાવ નહીં હતો? એ તેમજ હતું, તે આ, જાહેર તપાસ કરવાની ફરજતે શા સાર કીધો? શું એમ કરવામાં જોડી જાય નહીં હતી.

DRUM. I quite admit that the deposition of Mulhar Rao was as you call it, a foregone conclusion with the Governor-General. His Excellency could not but have come to that conclusion after the deplorable incapacity, and worse than incapacity, of the ex-Quaker. His Excellency had determined to depose Mulhar Rao in consequence of his misgovernment, at least that is what I infer from his Lordship's proclamations. Whatever the result of the trial was, the fate of Mulhar Rao had been sealed and yet I do not think that the instituting of a trial was a blunder. His Excellency had evidence before him which went to prove beyond the shadow of a doubt that Mulhar Rao had really made an attempt to poison Colonel Dwyer, the Resident and any one that has read all the proceedings of the trial must, in my humble opinion, come to the same conclusion. Lord Northbrook had no doubt as to the result of the trial. He therefore ordered the trial in order to open the eyes of all India to the enormity of Mulhar Rao's guilt, before pronouncing the sentence of deposition, and, in the exuberance of his good will towards the natives of India requested two of the Native authorities, and a third native statesman to sit along with three European Gentlemen.

ખાંડી. હું તમને બીલકુલ મળતો આવે છતાં કે મહારાજાને પદજુદ કરવાની અવરનર જનરલને બાંધી મુદતનો બીચાર હતો. મહારાજાની તદ્દન અપ્રત્યક્તા એકદમ તેને એમ કીધાવના બીજી કઈ ધરણ નહીં હતો. તેણે તે માછ ગાંધકવાડને તેની પેશાબીન સાથે ચાલીપરથી ઉઠાડી મુકવાનો કામચલાઉ કીધો હતો અને આ વાત તેની જાહેરનામાં ઉપરથી શરૂ, માલમ પડે છે. હાજમરૂં એવક એમ તે આવડે તેમજ મહારાજાને લખતો અપમાન કુદો હતો. વળી એ તપાસ કરવામાં જાય હતી જેકં અને હજુ સામજી નથી. મહારાજા કરતબ ફેરને જોરે રવાના કેલોર કીધી તે બાબે અવરનર જનરલની રખત એની જલજલત સાક્ષી હતી કે, તે પુનાહ તેની ઉપર, સંખ્યોતુ થવાને જરા થયું સહ રહેતો નહીં હતો અને તેણે કોઇય એમ કુકરમના નામાં કાળગ પાંચા હવે તેમને થયું એવ બીચારે આપ્યો હતો. એ તપાસનું એવક શું આવડે તે બાબે લાર્ડ નાર્થકુદના મનમાં જરા સંદેહ નહીં હતો તેથી તેણે મહારાજાને પદજુદ કીધા પરાતર તેના પુનાહની અધિરતાથી હિંદુસ્તાનના લોકોને જાણીતો કરવા સાર તેણે આ તપાસ જાહેરમાં ખુલી ચીતે કરવાને કુકમ કીધી અને રચી થો વરસે એના હંપેસ સાથે બીચાર હતા તેની

men as Judges. The result is well known. The three native Commissioners exculpating the Gaekwar. I have no doubt the Governor General did not expect this. And if want of foresight of such a result is to be construed into a blunder, then I must admit that Lord Northbrook committed a blunder; but his blunder consisted, I opine, not in ordering the trial, but in appointing three native Commissioners.

JAYA. Oh! Oh! Pyari Babu, do you mean to say that the three Native Commissioners, two of whom are amongst the greatest princes in India, and the third the greatest native statesman, gave judgement against their convictions? Do you take them to be men of no principle?

PRAM. Not at all. That is not what I mean. I believe them to be honest men; but you know fellow feeling makes us wondrous kind. Indian princes act in judgement of an Indian prince, and the result might have been anticipated. Indeed, an English newspaper—I think it was *Spectator*—said at the time of the appointment of the Commissioners, that Lord Northbrook had taken an extraordinary step in appointing three native princes.

PRAM. You are all going on on the supposition that the so-called trial at Baroda was a judicial trial, the verdict of the Court being final, whereas it was not a trial at all. It was merely a Court of enquiry instituted by the Viceroy for the purpose of collecting information. His Excellency reserved in his own hands the power of passing the sentence. The

પ્રમુખમાં એણે એ રીતી રાજાએને અને એક રાજા 'કારણથીને, પણ અંગ્રેજ હાજર હોવાથી એણે રાજાને એવો જોઈ છે, એ તથા સત્ત્વ પરીણામ આપું નીકળશે એવું અવગત કરવાથી ફક્ત ધારણે તેવું અને કાલે આ અમમ-પ્રતિની કેલાકને તમે એક ભાતની બુલ કેલેવા છે, તો હું કહ્યું છે છતાં કે, બોલે નાતેલુંકે પણ કીમી, પણ એની બુલ મારા સીમાર મંગણે આ તથાસ મહાનવામાં નહીં, પણ પણ નેહીય કમીસાનરો નેમવામાં હતી.

જોય. આહા! પ્યારી બાબુ, હું તમે એમ કેલેવા માગેલો કે, આ પણ નેહીય કમીસાનરો, જેમાના એક મહાત રાજા હતા અને એને રાજામંત્રી હતો, તેમણે પોતાની આત્મજીવન ઉપરાંત સુધારા કરી દેશે! હું તમે તેમને કઈ પારણ વગરનાં મારણ સમજાવેલો!

પ્યારી. ના. હું કઈ તેમ કેલેવા નથી. હું તો તેમને બધાં માથામાં રામજી છોઈ. પણ તમે જાણેલો કે, આપણાં સંજોમાં એક એકનું રાખી નહીં અથવા ફક્ત પીઠામાં કરે, એ કેલેવા સધારણ વાળો? હિંદુ રાજાનો, બન સાદ કરવાને હિંદુ રાજાએ પરીણામ. હર તેવું પરીણામ રીજલ કોર્ટ અટકાવી રાકે. સીમા મતના સ્પેક્ટેટર (*Spectator*) ન્યુસપેપરે તે વખતે લખ્યું હતું કે, બોલે નાતેલુંકે આ પણ નેહીય કમીસાનરો નેમવામાં એક મહાન અવજાન જેવું કમનું બારણે.

પ્રેમ. તમે બધા પારણે છે, વરેલામાં તલલીજ સહ તે હાજર આવાનાં પારણ ઉપર સહ, જેમાં કોરકને કાલે આપર નિશાનો દેવણે; પણ તેમાંનું કઈ નહીં હતું. આ કઈ હેવા ઉપર મકરમો કરવામાં આવ્યો નહીં હતો. એવો વાઈસરોય કેલેલીક વાતથી મેનવવાતા હેલુપી એક કોરક તલલીજ કરવા સાર નેમી હતી. રીજા કરવાને

trial was misunderstood both here and in England,—indeed one of the London papers called it the “greatest state trial that India has seen.” This fact is, it was no trial, but an enquiry.

IRRAW. Considering all the circumstances of the case, I do not think that the slightest blame can attach to the Viceroy for what he has done.

BRAD. There is one matter in connection with the Baroda business which I do not understand. Suppose that Mulhar Rao is guilty; well let him be deposed, but what have his sons done? Is the Indian Government going to visit the sins of a man on his posterity?

IRRAW. I do not see any injustice in that course of procedure. As Mulhar Rao has proved himself incompetent to govern Baroda, the succession naturally reverts to the heirs of Patajee, the original founder of the Baroda state. In my opinion, it is the most natural thing in the world that, under circumstances, the widow of Khuderao should be asked to adopt a young prince as the future Gaekwar.

Temple Magazine.

અખતીયાર અવગર નવરમે પોતાના કાકીમાં રાખે હતા. આ તરબીબનો મુજ કેટલું અદર્શો અને નિલસતમાં ઉભો સમજાયે હશે. શીશવતના એક પેટા તે અંતે “હિદુશાનનો એક રાજદરબારી સુકરદનો” કહ્યો હતો. “હું તો એ છું કે, એ કઈ સુકરદનો વહો પછી તરબીબ હતી.

અમદાદ. આ બધી બાબત ઉપર સ્વી-ચક્ષુ કીધા પછી, માત્રી નજરમાં તે ત્રાસી-રાજાને આ કામમાં જરાપણ કષ્ટો ધરતો દેખ એજ લાગતું નથી.

રવામ. વરદાદાની અટપટને લગતી એક બાબતની મને સમજ પડતી નથી. મારા કે મલારાજ પુનેવારકે. તે તેને માલિયરથી ઉઠાડી મેલે. પછી તેના ઇકરુશિયે શું પાપ કાઢ્યું? હું હિદુશાનની રાજકાર એક માણસની જાતી કરતોએ બદલો તેની આપતી ઘણીએને અમાપ્ત મારેલો?

ખાસી. હું કઈ એ કામમાં ચેરફનસાડી નેતો નથી. વરદાદાજી રાજ અભાવવાને મ-લારાજ બાબતકે કરશે, ત્રાસી સાપારણુ રીતે એ સમજો મુજ પાસે રમવાર પાતાઈ, તેના વારસોને માત્રી અખતી નેઈયે. મારા શીયારવા પુરુષ તો અરુણની વિશ્વાસ યોગીને એક નુવાન કોકરો. રાજ તરીકે પસંદ કરી, તેને માલિયરની, કરવાને જરવાનગી આપી, એ યજુર નેક કામ હતું.

મુંબઈમાં ફાઉન્ડેશન ઓફ સપીટલની
ઠઠરીયાત.

(સાંપણુ પુ. ૧ પાને ૧૩૮માં)

પૃથ્વીની સપોટીપરે વસનાર ઇનસાન આ-
ગતી મજાનેય કોલકે કે, માણસને જામ એ

ઈશ્વરની સર્વથી ઉમતમાં ઉમદા બસીરા છે; અને એ વાત ઇનસાન સર્વ પ્રાણી ઉપર બધી બાબતમાં કોઈતા ભાગવેલે તે ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે. હવે કેટલાક દેશોમાં તેમાં મુખ્ય કરીને હિદુઓમાં અસહયી આસતી આવેલાં કદંગાં

અંધતાથી છાની છુપીયીતે. જનમ થાએલાં બા-
ળોની હયાતી પ્રસીદ્ધ પાડી ચકાની નયો; અને
તેઓને પોતાના સુનાહ છુપાવવાને ગરર, આ-
બકુલા બોગેરેની મંદક શોધવી પડેછે. આ
ધાતકી કામનો અટકાવ કરવાને આવી ઓ-
સપીડાની આવશ્ય જરૂર છે અને હવે ઉમેદ
છે કે, આપણ સખી સોશીયલિઝ્મ જેઓએ
પરીપક્ષરણુની ઉમદા નેમથી આટલાં બધાં
અગતતાં કામો કીધાં છે તેઓ આ સર્વથી
વંધારે અગત ધસવાતાર આપત ઉપર ઘટતું
ધાન આપશે અને જે પોતે જલદીથી પુરો.
મુદ્રેપ લેવા મુધરેલ્ય રેવાને જોઈ ખાં-
તાંજિ ઇનસાનની હંદરી ઉગરવામાં કેવાં
ઉપયોગી ચાઈ પડ્યાં છે તે આ નીચે રાંધી
લીધેલો ઇટલીની ફાંચાલીમ ઓસપીડાને
એક નજરે જોતારે અદેવાલ આપ્યો છે તે
વાંચના ઉપરથી સમજાઈ પડશે.

અંધપર નદીના કીનારા ઉપર સેંકે જિન-
જોના પુત્ર આગળ જે મોટી અને જાન-
કાદાર હંદારત આવેલી છે; અને જે સ્નાન
સ્પીરીટની દક્ષિણીકલને નામે ક્રિયાજાપાછે,
તે પ્રાચીન વખતની ઘણીજ ઉપયોગી અને
પરીપક્ષરી બાકીય છે; અને તે, ક્રિસ્ટલી તે
સારી નેમ ધારવે છે કે, તેની હયાતીથી કઈ
સેલેજસાઈ અગર છે એતા હોય તે તેની કોઈ
પરવા કરતું નથી. જે આપણમાંના કે-
લાક વેલેમીએ માને છે તે મુજબ એવેલાં
આણેસીનાં જા કાયમ વેલેતા હોય અને મનુ-
બ્યતાં ફૂની પિાળીયાં ત્યાગ દીધા પછી પણ
તેઓ લૌકીક ખટપટમાં માતું માલત્ય હોય,
તો તેઓ જે દાહરાથી પોતાનાં જાગીયાંમાંથી
નીસધાર છૂટાં પડ્યા ત્યારપછી આણેસ જાતની
કળાકેરિાકયતા અને રોષામાં જે અખંડ
મુધારો અને ઉમેરો વેયો બાચે તે જોઈ, તે

હવાથી એ કુરીને એકવાર આ પૃથિવ ઉપર
મનુષ્ય રહે આણે કરવાનું બની આવે તે
તેમ કરવાને તેઓ કેવી મુદ્દિ નહીં.

આ મહાન યજુજ જુલાસે છે. તેમાં
વચ્ચે એક મોટી હોસ છે અને જોગરદમ
કાચની મોટી પારીએ મુડેલી છે. હવાનો
જોગર અવતાર થવા સાદું ઉભરી ઘણી
જાગી સખતમાં આવે છે, અને ત્યાં જરાપણ
બદલો નહીં દાખાલ થાય તેને સાદું પુરતી
જોગરી સખી છે. જુદાજુદા મરજેને સાદું
નીરનીસળા વોટો કીધેલા જોવામાં આવ્યા,
જે વોટોમાં ઉકરંજિ લેવાં થકને બેઠાં
હતાં, જે રીત દાખા નીચાર પ્રમાણે જોઈ
અણપછે; કેમકે હવે કેદવામાં આવ્યું છે કે,
ઉકરંજિનું યેજું નેજું કરી રાખવાથી તેઓમાં
મનુષી મંખ્યા વધે છે, વળી જ્યારે ઉકરંજિ
વૃદ્ધ આરમીએની મંગાતે હોય છે ત્યારે તેઓ
અસપરસા રાજ પુરી થાય છે. ત્યાં દાંડીયાએ
ઉપર ઘણી સાદું આવશે થાયવી હતી અને
દરેક ઉપર નયુજુ ઉકરં મુવાર્યાં હતાં,
જે મનુ ઉકરંની બરદારત લેકને એક દારી
ત્યાં દાખર હતી. ઓસપીડાને બધો કોશ-
જાર ફુવરીએના દાયગાં છે. તેઓ ઘણી
જાગણુ અને રેલેમ દીસ નાગાંછિ જેમાં રાક
નયો, પણ પોતાનાં બચ્ચાને દુખી જોઈને
અને જે સંતાપ થાય છે તથા તંદુરસ્ત જોઈને
જે હરખ આવે છે તેથી તેઓ તદન અનચક્ષુ
હતી.

ઓસપીડાને લગતો એક કામીય શકર
સખતમાં આવે છે; તેના દાય નીચે દરજેજ
બચ્ચાનાં કેદાંકે મનુ નીપજે છે તે ઉપરથી
તે પડાઈને તે જાગણુમાં હોરાપરી જોવતો
જાય છે. દરજેજ જેથી ના ઉકરં ઓસપીડ-
લમાં દાખલ થાય છે, ઉકરંજિ એક વરસા

યાપછે તેમ્મને બેપ્રયત્ન કરેછે ઈલા નામ પ-
મારેછે. હાલના રેવાળ પ્રમાણે એક ઝોરત પો-
તાનું છોકરું ઓસપીડામાં મુકી જઈ પાછળથી
પેતે દાસી તરફ રહેલા મગે તે તેમ ચડી શકેછે,
પણ તેમ થયા પછી તેના હાથ તણે તેનાં
પેતીકાં છોકરીની જ સંભાળ સંભાળવાનું કામ
આવતું જોતા તક હવેર આધાર રાખેછે.
હરેક તરેહની સગવડતા બચ્ચાંમ્મને અહિંયાં
આપ્યા છતાં પણ માની પાવરતી અને હી-
ફાજતની ગેરહાજરીમાં મણુ મહીજાની અંદરનાં
સેંકડે ૫૦ બચ્ચાં મરણુ પામેછે.

પાલસમીમાં એક કુલિકાલીંગ ઓસપીડ-
ાછે, જે તે જગોપર નજદીક નજુસી વારા
થયાં ઈતીછે. એનું કામ પણ શેમતી ઓસપી-
ડાની પહેમ ઘણી સારી રીતે ચાલેછે. આ-
સપાસનાં ગામડાંની જ્યોરતા તેમ્મો બચ્ચાંની
સંભાળને સારુ મોકલ રહેછે તેમ્મને પેહેલા પંદર
મહીના લગી આર પેતી ઈલાને ૨ આના ૮ પે
જોજ આપવામાં આવેછે અને ત્યાર બાદ
તેમાં પણ મગરો કરવામાં આવેછે. છોક-
રામ્મો છ વરસના થાયછે ત્યારથી તે અગર
વરસના થાય ત્યાંમુધી તેમ્મને બીજી અલા-
યથી જગોમાં સંભાળમાં આવેછે; અને ડુંવારી
છોકરીમ્મને એકવીસ વરસની વય લગી ત્યાં
રહેતું પડેછે.

છોકરામ્મને હરિજલામાં રીખવવા મોક-
લેછે. તેમાંથી તેમ્મો તીવ જુદિના નીકળી
આવેછે તેમ્મને જામી કીસતમે વિલકવ્યાય
કરવેછે અને બાકીનાને ઓસપીડામાં, શેવા,
સીવા, ભરત વીગેરેનું કામ સેપિછે. હરકેવમાં
ભણવનાર શીલેમ્મને નૌરમજ કલાસ લગી
અભ્યાસ કોથેલા હોયછે. ત્યાં એક મ્હોટો
ઝોરડોછે તેમાં દર રવીવારે મહાવરના દરથી
બાર મુધી ભાઈબંધ ચેરતા એકલ મળેછે.

વળી એ જગોપર એક ઘણુંજ અગત્યનું કામ
એ કરવાનું હોઈ, પુખ્ત ઉમ્મરની છોકરીમ્મને
સારુ લાયક ઘણીમ્મો રીખવા. ઘણીયં પેહે-
લવેલું પોતાનું મળું પરછેલો હાલતમાં રહે-
વાનુંછે તે સાબીત કરતું નોંધવું; વળી તેની
પાસે પોતાની લાયકી અને યોગ્યતાની બીજી
જે કઈ દસ્તાવેજ હોયછે તે છોકરીમ્મનાં
વાસે પોતાની પાસે રાખેછે અને તે મકા-
નમાં પાછા આવતે રવીવારે દાખલ થવાને તેને
એક કાઈ આપી લેવાય કરેછે; બીજે રવીવારે
તે વખતસર હાજર થાયછે અને ત્યાં રાહ
જોતા બેસેછે એટલામાં સહથી જામી ૬-
૧૦ને ધવાવનાર ઝોરત એક છોકરીને લઈને
ત્યાં આવેછે. સતરથી એકવીસ વરસની સેંકડો
છોકરી હોય. તેમાંથી જે હંમરે વીસ હોય
અને ઘરધંધાનું કામ કરવાને લાયક હોય
તેને પેહેલ આપવામાં આવેછે. બાકે જુદાને
એકએકની સ્થામાં તાકીને નેજા રીવાજ કઈ
પણ હરિજત કરવાની અથવા એક-શબ્દ
પણ ઝોરતવાની પાવાનગી હોતી નથી. છો-
કરીના વાલીમ્મો સમજેછે કે, બોલવા કરનાં
આખના પલકારામાં એવા કામમાં વધારે
તાકાત રહેતીછે. નેતેથી બાણુ ઘણે રહું
છે, પેતે નીચેદારતી રાખનાર ઝોરત પેતાને
પુછેછે, તું આ છોકરીને તારી બાલિ કરવાને
સાજી? નો તે હા માટેછે; તે તેમ રાજા
છોકરીને પુછવામાં આવેછે અને તેની હા
ચઈ જોડે નેવાં લંગન થયાં એમ ગણવામાં
આવેછે. બાદ તેમ્મો આવતા રવીવાર લગી
પાછાં જુદાં પડેછે. પેહે જુવાન રાખસ
પછી મુકર કરેસે દાહડે પેતે છોકરીનાં
વાલી પાસે આવેછે અને ત્યાં લગનની કરાર
સહી થાયછે અને દાહડો મુકર થાયછે.
(અધરું)

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૨૭-પૃ ૩] ગુજર્, માસ વાગસર, સને ૧૮૭૫.

[કીંચ માના ૨

કસોરોકારમ.

એ સીત રું છે, એ શી રીતે સોમી ક-
લઈ, એ શા ઉપયોગમાં આવેછે, અને એને
જગદી ખીજ સખાની બાબત જાણુવી શકીએ-
ઈને જરૂર છે.

એ તો સખાની આજમને ખખર છે કે, જ-
શહી એકલે નાહક કાપની વિઠામાં ગુરોપીયન
લોકો મહા કુશળ છે. જુનું એ લોકો નેમજ
ગ્રાંથ મીટકલ કાલેજમાં શિખીતે એ વિઠામાં
પ્રવિણ થયા આપણા લોકો, વિઠાના ભેરથી
કેવાં કેવાં અભાવજન જેવાં કાગિર કરેછે. માણ-
સના રાસીના હરબેક જગમાં, પંડી હાથ,
પગ હાથ કાઈ ખીજા અવયવમાં દરેક થઈ
લેય, કે જ્યાં જોસડની ટીકી લાગવી શકેલ,
તે જાગને એ લોકો, દરદીને જાણપણ નહીં
લાગે એવી રીતે કાપી દુરસ્ત કરેછે, અને તે
દુઃખીયારાનું દુઃખ યોગેછે. મુગાલપમાં એકલે
કુકામાં પથવી પથરીને જુજ વખતમાં કાપી
ખાદાર કરેછે, અને પેલા દરદીને તેના જાજી
જાગનાં દુઃખમાંથી છોડવેછે. જર્જસ્થાનમાં ત-
ઈયાર થયેલું બાળક કોઈ વખત ફેટલીક અ-
ડમણને લીધે સ્વભાવિક સ્વેતેથી નિકળી શકેલું
નથી, અને તેથી ખીજારી નિર્દોષ સ્થિતિ થયેલું
કદ જામવું પડેછે. આ વખતે થયું એ

લોકો પોતાની વિઠાને કેવા ઉપયોગ કરેછે,
પેલા જર્જસ્થાનમાં કાપ થયેલું, અને તેમાંથી
બાળકને, જોરતને કઈ થયું હિત લાગ્યા વ-
ગર કાઢે. આ અને જેવાં ખીજાં ભયંકર
કામો એ વિઠાના ભેરથી એ વિઠાની અંદર
મહિતગરી ધરાવનારાઓ વગર અડચણ કરી
રાહેછે; મજ એ વિઠાની કુતેલ મણી ખરી કો-
સોફારમના ઉપર અંદાર રાખેછે. હાલના સખા
દાકરો માણસના રાસીના હરેક કાગને
પ્રાપ્તી વખતે તે માણસને એ કોસોફારમ
મુંબાડે છે, એકલે તે માણસ એકોશ થઈ
ભયછે, અને તેથી કરીને તે લોકો પોતાના
હથોથારના ઉપયોગ મણી કોટલકથી કરી
રાહેછે, અને વળી પેલા દરદી આજમને કાઈ
તેથી જાણવું પણ નથી.

ખીજાર કરે કે, કોઈ માણસના રાસી ઉપર
કોઈ કુકર કોસોફારમથી તેને ખેલેલા કરયા
વગર પોતાનાં હથોથારને ઉપયોગ કરે તો, તે
માણસને કોટલું ધભાવવું પડે, અને કોટલું
અડખાવું પડે, અને તેના ધભાસ અને અક-
બાટની અંદર પેલા કાકરને મણ કોટલું મંજ-
સાવું પડે. વળી એકલે અકબાટ ને ધભાસ
લોકોને લીધે કામ બરાબર સુધરવું નથી;
કેમકે, રાતપણે જેવું કામ થાયછે તેવું બંધપમાં
થતું નથી. અડખથી અને અકબાટથી કામ

કરવામાં પેલા માણસને યહી વખતે માણસ પલુ જાયછે. ઇતિહાસ ઉપરથી સારૂ માણસ પડેછે કે, આજ રીતે જ્યારે મેહિરા કરવાની કાંઈ મીઠા નહીં હતી, ત્યારે દરદી આદમીના શેઠી ભાગને કાપતી વખતે તેઓ મીઠામીઠા પડતા હતા, તેથી કરીને ડાકર પલુ ધણા ધ-ભરાતા હતા, અને જે માણસના શરીરના ભાગને કાપતા હતા, તે માણસને પલુ યહી વખતે નુકસાન પોહીવ્યું હતું. આ સમયે બીજા ઉપરથી માણસ પડેછે કે, આ કલેશ-કારમ મીઠાની કેટલી જરૂર છે.

આસપાસે ડાકરેના ગતમાં મેટા હતુંજ કે, એવી એક મીઠા શેઠી, કાઠી કે, જેથી માણસ મેહિરા થાય, અને પાત-પોતાનું કામ કરવાને રોકેછે પડે, અને આજથી માણસને કાંઈ કારમ જાણાય નહીં. જેમ જે વિદ્યાના જાણીતા હિંદુ, અને બીજા લોકો મેહિરા કરવાને જુદા જુદા ઉપાયો કામે લગાડતા હતા, તેમજ અંગ્રેજ લોકો પણ કરતા હતા. ઇસવી સનની શીશુઆતમાં પહોની ઇતિહાસ વિદ્યાને એક અર્જુન મૂળ કાર્ત્તમાં મેળીને જે માણસને કાપતું હોય તેને મેહિરા કરવાને આપતા હતા. વળી પહોની કેહેછે કે, અનેકાદાર લોકો પોતાને કોમસાની રીતિ ચલી હતી તેમથી ચતી વેદના નાનકડાંય તેને સારૂ "સેકો" છોકરાનાં બી રાજાં પલાળી પોતા હતા. હિંદુ લોકો ભાગ અને મહાજન મેહિરા કરવાને ખવડાવતા હતા. આવી આવી તરીકેનાં જણાવવાયે દરદી અલદમીના શેઠી ભાગને કાપતી વખતે કુખ્ય થોડું જાણાય તેને સારૂ કામે લગાડતા હતા. તેમથી સદીની આખરે મીઠાનું જોમ સુ-અર નામના રાખસે જે અવધવ કાપવાની હોય તે જાગતાં જાતનુંજોને તાણી પાંધવાની કૃતિ શેઠી કાઠી કે, જેથી કરીને જાતનુંજો

જેર અપીરો નિર્જન થઈ જાય અને કુખ્ય જાણાય નહીં. "સના હંદર" નામના કાઠી પ્રખ્યાત ડાકરે સને ૧૭૮૪ માં એક આ-જારીના મગને કાપતી વખતે મીઠા સુખ્યને પોતાની શેઠીની કૃતિને ઉપયોગ કરવા લીધો હતો, અને તેથી કરીને આજારીને તેનાં કુખ્યની વેદના યહી શેઠી જાણી હતી.

ગઈ સદીની આખરે પ્રિસ્ટલી, બેલેક; અને કેપેલરીસ જે નામના રાખસેયે અંગ્રેજિસ-જન અને બીજા જાણસા એકલે હુવામો શેઠી કાઠી, સાર હંદરેયે સને ૧૭૯૬ માં પો-તાનું માથું-પાછું કુખ્ય હતું અને તેને લી-જાટમડુય ઉગતી વખતે જે કુખ્ય થતું હતું તે લાફાંગ ખાસ લીધાથી જતું રહ્યું; અને તેથી કરીને તેણે રાખજા એકીને પાઠેર કીધું જે, જે ખાસ લીધાથી, હાત ખેંચી કાઢતી વખતે થોડું લાગેછે.

સને ૧૮૪૪ માં જોરેસ વેલ્સના હાંતના ડાકરે પોતાને એક સરેલો હાત કાઢાવતી વખતે નાઇટ્સ આસપાસે ખાસ સુંધી હતી તેથી તેને એક કુખ્ય થતું હતું. જે તેથી કરીને તેજ વારાના મહીનામાં ખાસજા બધે, અને ત્યાંની જાદુક શાળામાં જઈને ખાસજાની તરફેર અજાણસા કીધી; પછું તેમ કરવામાં કઈ જુદાને લીધે અજાણસા સારી રીતે જમી નહીં, અને તેને લોકોએ હસી કાઢ્યો. આ મેહિરા સભામાં તેને અપમાન પોહીવ્યું, તેથી તે બીજારે પડ્યો, અને હાંતના ડાકરેનું કામ છોડી લીધું. સારે થયા થઈ બીજા બીજા કાર્ય કરવા લાગ્યો. તેની મન સમિત હજવે હજવે એકલી થતા લાગી, અને આખરે જાતનુંજો અહીંનામાં તેણે અપમાન કીધો. જુલો-વિજાન, કીધીનું કેની તરીકેનું મન હોયછે. તેઓ જે કુદત પોતાની એકજ

અન્યાયમાં નિબૂળ થાય તો, તેઓને કેવાં માંડં પરિણામો ભોગવવા પડેછે, અને કેટલીક વખતે તો રાજમને મારે તેઓને પોતાનો પાણુ પાણુઆવે પડેછે. આપણામાં વિદ્યાર્થીની બુદ્ધિ જાણનાર, અથવા તેને આપસમે આપનાર હજારમાં ભાગે એક હશે.

‘મિસ્ટનની’ વાદકે શાળામાં એણે જે અન્યાય કર્યો. કીમી તેથી એની દુર્ગતી એને ખોની પડી, તોપણ તે અન્યાય કરા કરાવેલા તમારની વધુ નહીં પડી. મોટા નામનો એક રાખસ જે કે એને ભાગીયા હોય, અને વળી એનાંજ હાથ નીચે રીપોર્ટ હોય તે એક્ટ-નામાં રહેશે, અને ત્યાં ટાકેટર નોકસનના હાથે તો, વેદકે શાસર અને રસમન રાશ્ત્રોને અલખાસ તેણે કીધો, અને દન્ત નેધ એકસે કીતાબ ટાકેટરનું કામ કરવા લાગ્યે. એજ રાખસ હોરેશ સેક્સને એક્ટનની વેદક શા-ળામાં જઈ ઓએ હતો, અને તેની અન્યાય-યામાં નહીં ફતેહ મળ્યાગી જે હાકી યાં હતી, તેથી એને પશુ મિડું મણું અપમાન થોડોઆં હતું, અને તેથી કીમી દાંત વગર ઈજા થને કાદવાની યુક્તિ શોધવા પાછાટે એનું મન લાગેલું હતું. આ કાશુસર નોકસન, અને એ બન્ને જણ એજ જાગત ઉપર વાલ કરતા હતા, અને તે ઉપરથી મોટાને એટલું માલુમ પડ્યું હતું કે, કુખાલ દાંતને કેટલીક ઈધર લ-ગાડ્યું હોયતો કુખ નરમ પડેછે. (અણુ)

ખોરાક તથા તે જે વસ્તુઓની એળવાણીથી બનેલો છે તે વિશે.
(સાંધણ પાને ૧૦ પી. ૭)

ખોરાકની બીજા નિર્ણય વસ્તુ કોમન સોંદર ઈયાને નિમક છે. તે રાત્રીના સ-

ખાણ ભાગમાં રહેલું છે. પાણીમાં પણ તે હોયછે, અને તેના વગર રાત્રીનું પોરાણુ અ-શેષર થઈ શકતું નથી. તે રાત્રીના બુદ્ધિ બુદ્ધ નોકર તથા પ્રવાહીયામાં નીચે લખેલાં પ્રમાણમાં હોયછે.

૨૨ ૧૦૦૦ ભાગમાં નિમકનું પ્રમાણ.

ચમચેસ ઈયાને પેલી	૨૦
પોન્સ ઈયાને અધિય	૨૫
કારટીસેલ	૨૦
કુખ	૧૦
સાધાઈરા ઈયાને યુક	૧૫
ખાઈજ ઈયાને પિત	૨૫
બસડ ઈયાને થોડી	૨૫
૧૩૫૫	૬

પાણી વગરે બીજા બધા નિર્ણય પરા-ર્થમાં જેટલું નિમક હોયછે તેના કરતાં તે એકાદીમાં વધારેછે.

પણી જાતના ખોરાકમાં નિમક એક જરૂરી વસ્તુ છે એટલુંજ નહીં, પણ ખોરા-કની કેરતીક વસ્તુ ખાજને આપણી કીમી પધારવાને સારુ આપણે તેને ઉપર લઈને ખાઈપિ છઈએ. આપણને ખોરાકમાં નિમક લેવાની જરૂર થાયછે તે બધા રજાવાકે છે. નીચા વર્ગનાં પ્રાણીઓને પણ તેઓનું પો-શુ બેસેષર રીતે પૂરું પાડવામાં એ નિમક એકાદી અગતની વસ્તુ છે. એટલે પોતાનાં જાનવરો, શોધ, બળદ, ગોઠાં વીગેરેને નિમક આપેછે; અને અનુભવ ઉપરથી માલુમ પ-ડેલું છે કે, જે જાનવરો ક્રૂરત ધાસ, ઘણા અને બીજા વનસ્પતિ ઉપર આધાર રાખેછે, તેનાં કરતાં આ બધી બીજા સાથે અનુક પ્રમાણમાં નિમક લેખીને જે જાનવરોને દર-રોજ અપવામાં આવેછે તેઓ વધારે મુ-ખાકારી અને રાત્રી દાગતમાં રહી શકેછે.

નિમક પામત રસોને કામ કરવામાં ઉ-
ત્કેરણી આપે છે તથા ખોરાકને પિંગળાવવામાં
ગદક કરે છે. ખોરાક ગમે તેવો ખોરાક
કરતા હોય છે પણ તે સ્વાદદર્શ અને તેને જોતો
નથી તે તે સુશકિલીથી પામત થઈ રહે છે.
પણ જો તેને સારી રીતે પકાવીને લેહનતદ્ધર
ખનાવીએ તથા નિમક અને બીજા મસાલા
તેમાં લાખી નાખવાર કરીએ છઠ્ઠમિ તે તે શુક્ર
અને જઠરાને ઉત્કેરણી આપે છે અને તેમ
વધારી અપણી પામત ક્રિયાને મેદોદી ગદક
ગણે છે. આ પ્રમાણે નિમક આંતરકાંમાંથી
હોદ્દીની નળીઓમાં, સુસાઈ નઈ શરીરના
જુદાજુદા દીયુઓમાં રહે છે. આખરે તે
મુકસ, પ્રસેવો અને બીજા પ્રવાહીઓની મા-
વડે શરીરની બહાર નીકળી જાય છે.

નિમકથી ઉત્તરે દરજ્જા ખોરાકની યાત્રી
અગતની વસ્તુ તે લાઘ્ય છે. સર્વ ક્ષિપ્રને
ગાત્રમ છેક, આ પદાર્થ હાડકામાં ધણી છુ-
પે છે. હાડકાનાં કરતાં વળી દાંતમાં વધારે છે
અને થોડાં પ્રમાણમાં શરીરના પ્રવાહીઓમાં
તથા દીયુઓમાં તે છે. તે એ જુદીજુદી
મેજવણીના આકારમાં રહે છે અને તે મગક-
ણીને ક્રોસકેટ અથવા લાઘ્ય અને કોરખોનેટ
અથવા લાઘ્ય કરીને રહે છે.

આમાંની પેટનો પુરાકેવ હોય છે અને
તેનું પ્રમાણ આ નીચેના કોષ ઉપરથી સ્પષ્ટ

લાઘ્ય, હોદ્દી, પ્રવાહીમય વીગરિમાં પ્ર-
વાહી રૂપમાં છે, અને આ પ્રવાહીઓના પા-
ણીના ભગમાં તે પિંગળોને રહેલો છે. હાડ-
કામાં, દાંતમાં, કારદીલેજમાં અને બીજા
મગજુત દીયુઓમાં એ કણુ હાલતામાં રહે
લો છે, તથા તેઓનાં ક્રેમીનામય મેદસની સાથે
અંબડી રીતે સુસ્ત મળીને રહેલો છે. દીયુ-
ઓની કંઠાસિ રાખવામાં એ મોદોદી અગત
પસવે છે. દાંતનાં ધનિમજના નજીવીકે સપળો
બાજ ક્રોસકેટ તથા કોરખોનેટ અથવા લાઘ્ય
છે, અને તે પાણી મગજુત હોવાથી ખોરા-
કની ધણી કણુ વસ્તુઓના સુકે કરી નાખે છે.
દાંતના બાકીના ભાગને આધવરી રહે છે;
અને તેમાં સુનાનો ભાગ જુદો છે. હાડકામાં
તેનાં વજનના અંશમાં કરતાં પણ વધારે
સુકે રહેલો છે.

હાડકાની મગજુતાઈ સુના વડે છે; અને
તેમાં તેની ખરેખરી અગત છે તે જોવી હોય
તો તેમાંથી સુનો કાઢી ક્ષણે પછી હાડકાને
તપાસી જુનો. ક્ષણપણ વિપરિતિને જાણે
વખત ચાણી અને મ્યુરીઆરીક આસિનની
મેજવણીમાં કુખાની રાખીએ તો હાડકાં માં-
રેલો સુનો સપળો પિંગળી જરો અને હાડકે
પાતની મગજુતાઈ ખાઈ દેશે; અને તે
જોડેલે દરજ્જા કે, તમે તેને મરડો તો તે ભાંગો
જવાને બદલે જોડેલું સુધાયમ થશે કે, તમે
તેનો ગાંઠ વાળવા માગશો તો તે પલ્લવજરો.

જુદીજુદી અતના જોડકામાં સુનો
જોડેલો તેડેલો રહે છે, અને પાણું કરીને ગો-
ધાનાં, દુધમાં તથા અનાજમાં તે ખાખસુ-
અન હોય છે.

(અધ્યુ.)

હિંદુસ્થાનનો ખીલો ગવરનર

જનરલ.

(સાંપણુ પાને ૨૫ માં)

આવી રીતે હિંદુસ્થાને પોતાનો શિમાવતી સુંદી કાલશમાં મોટી ભુલ કોઢી હતી. છતાં આ મમલતું વણુ હતું. તરફનામાં ઘીસતું હતું. રાજા હેની તરફ હતો; તેમજ વળો ઈશ્વર ઈનદીયા કેપની અને તેના કોમલને પુણુ હેનો આપણુએ હતા. જાહેર માણસોમાં કેટલાક હેના દીક્ષાગતન કારતો હતા. અને તેઓમાંનાં એ મુખ્ય એઓ આપાં એકબી-કનમાં તેઓનો કામીલીયતને સાફ પોષણ હતા તેઓ લોર્ડ મેન્સફીલ્ડ અને લોર્ડ સેન્સ-પ્લિન હતા. પ્રધાનો પાણુ કરીને એની તર-ફનામાં હતા. લોર્ડ મેન્સેલર થરેને જે પોતાના મોટા હાજમથી અને સુહૃદ્વપથી સરકારી ખાખતમાં ભારે મોટા મસવતા હતા તેણે તો ભારે જોરથી હિંદુસ્થાની તરફનાં ખેંચી હતી. મીં પીઠે હિંદુસ્થાનના રાજ કાલેભારને ભગતી મણી ખરી બળતોને ઘેરા લીધે, પણ હિંદુસ્થાની તરફ એક શબ્દ પણ બોલવાને તેણે બહુ સાવધતી રાખી હતી. તેણે મેન્સ સેલરને ખાતરી રીતે સમજાવતું કે, હિંદુસ્થાન એક પ્રણેત્ર અમલકારીક અને માલુમ પુરુષ છે અને તેણે જે મોટાં કાપલ કારક, કામી કીધાંછે તેનાં મરતો બહોલો સર-કારે વાળવાનો છે. એ જે માગે તે આપ-વામાં કુલ એકજ નમદમણુ નકતી હતી. હાલિસ અવ કોમનનાં દફતરોમાં, હિંદુસ્થાની રાખ્યનિતી ઉપર. જાહેર રીતે ઘેરા મુકવામાં આપ્યા હતા તેની નોંધ મેળુર હતી. તે હાવ ખરે જોશાળખી હતો; પણ એકસુધી તેને જાહેર રીતે રક કરવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી પ્રધાનની શું તકીલ હતી કે, એને

મન આપવાને સાફ રાખને હકિતમાસ કરે. એ મેન્સ-સેલરનાં કહાં ઉપર ભરેસો રાખીયે તો પીઠ તેની આગળ એણું બોલ્યા હતા કે, કુલ આકાંઈ કરણને લીધે હિંદુસ્થાને આગીરી પડી. આપવાને જે લોકોના હાથમાં તે અખતીયાર હતા તેઓ અમલકારતા હતા. મીં કનદાસ હેની સામે હતો; પણ તેની તર-ફથી કેઈ ભારે મુકસાનકારક પરીણામ નીપ-જવાતી વડી રાખણું જેણું નહીં હતું.

આ ઉપરથી એટલું સાફ દેખાતું હતું કે, આ ભારે મોટા હાવનાર પ્રધાન મેંકણી તરફથી હિંદુસ્થાને બોલતા આસારે મળે. પણ સામો ખેરદવાળામાંના કોલાક મેંમખરે પોતાની આખર, કોલક, હોરશીયારી અને રા-ખ મેંમખરેથી ભારે જોરે વસાવતા હતા; છતાં તેઓની સંખ્યા એકાદી હતી. વળે તેઓનો લીગર આ માલુ ગવરનર જનરલને મિહિરમત કરવાનાં પ્રણું નેજામ ભરેલાં કામમાં પડ્યાનાં નહીં હતા, તે કામ કરવામાં લાંબા વખત બપ એટલુંજ નહીં; પણ તેમાં આગેવાન લોકોને ભારે કામ વેઠવો પડે હોવી તેઓને ખાતરી હતી. તે લોકો હેને કોલકમાં ખરે-થાને બદલે હેની કુધયો કરવા માહજ વધારે મંડવા હતા. તવારીખનાં સાફાઓ ઉપર જે મણુજ પીકારવા લાવક જુલમમારેલો થઈ ગયાંછે તેઓની સાથે હિંદુસ્થાનું, નામ તે-ઓએ જોડી દીધું. ધુક્સ જેવા માંહાંત પુરો હિંદુસ્થાની જાહેર તેમજ ખાતગી બાબ-તો ઉપર ભારે મેંકણું મારવા માડ્યાં. વેસા-મતનાં પાદરાહી પોંનાંને હિંદુસ્થાને કેટલાક મણુજ અમુલ્ય હીરાની લેટ કીધી હતી હેવી જે અકુવા વાલતી હતી તથા હાથી દા-તના એક ભારે કીંમતી અને નકરીદાર પ-લંગની લેટ શણીએ એને મન આપવા

ખેતર કલ્પુસ કીધી હતી તે જાણતા ઉપર સામી
બેસુવાળાઓ તરફથી ભારે ટોળકોર ચલા
કરતી હતી. એક રંગીલા કપડે પિતાનો
કોમ્પાર આપ્યો કે, લોહીથી નીમળતા લોહ-
લાસ, નંદકુમાર તરતો અને ચેતસીંગ ગંગા-
નદીમાં ઝંપલાવતો, એથી મૂંઝવણની કલમથી
ચોતરેથી તરુચીરેથી હાલિસ આવે હેમન્સને
સળગારવું નોંધ્યું. વળી બીજાને યુગ્મું કે,
હવે ધાતુ તે કલોછે કે, બેના કીરણમાં ધણું
કરણ વોલની રાણીને એક ઉગાહલા આદ-
મીના સફેદ કરવાની રાત્રી હોય. વળી ત્રો-
નંદાને જોવાજ પચમાં, સેલેરેમ્સમાં મોસીસ
હેરિમ્સનો પાદરાદી દમદમમાં હિંદુસ્થાનનો
બેગમે પાસે કરાવેલાં કરાવેલો જે બેના
આર્થ ઉપર એક આકાશગંગાની મોસાલે બી-
રાલ રહ્યાં હતાં તે તમા હેની ટોકમાં આ-
નેલા હીરાઓ જેમાં હેનો તરફનાં મત પ્રકાશી
રહ્યાં હતાં અને બેનાં કાનનાં આભુસણો
જેમાંથી હવે પછી રું સચાલે ઉગાહાછે તેના
આભાસ મારેલો હતો, તે બાજે કહી સંભળ-
વું. આવી તરફની સખન ટીકાઓ અને
કપડાં દેવાને મન પચાર ચલાથી સામુચારક-
વાળાને મ્હેરો ભાગ સલ ચલા હોત; પણ
હીરોષ દાનવીસ અને એરમંદ બર્ફનાં ભુરફ
કઈ એરવેથી નરમ પડ્યા નહીં.

દાનવીસ તે નખતે બુલતજ હાલિસ આવ
કામ-સમાં લાખત ચલા હતો અને તેણે પો-
તાનાં ખનીપણીં તથા બુલિજખને સદ્ નમ
બેગવું હતું. તેનામાં મેલચાની ઇચ નહીં
હતી એકનીજ માલ ખેડ હતી; પણ બાજે
વખતે તેણે ભારે હમ્બલપથી અને મ્હેરો
ચુપકાઓની મોસાલે નહેર બારણો કીધાં
પતાં. હેને પારલેમંદમાં આપ્યાને મણ
વાહા નહીં ચલા એકલામાં એણે પીકની

કહી હંતરણ મેળવી, જે હિને ધરિયવલો
એ જે મોલતો તેમાં તેડી નાખતો હતો,
આ મેલતેમુકીમાં લાંબા અરસાથી અચવા
જ્યોના ફેરફારથી પણ કઈ ઘટાએ થયો નહીં.

આ કામમાં બર્ફની ઉગાહ વળી એર
અપાલ હતી, પણ તે ધણી નેક હતી. જે
માણસો હેની ઉત્તમ પ્રકારની બુલિ સખલ
રાખતા નહીં હતાં તેઓ આ લોકે મેલે જે
દ્રવ્ય અને રાખતોથી કામ કીધું તેમાં હેનો
મણે ખાતાળ હેવું હતો એમ દેહેતા હતા.
પણ આમ દેહેતામાં તેઓ કઈ ફાળા નહીં.
વળી કેટલા દાદાલ એવી વાત ચાલી હતી
કે, હેને ખતમી અદાવત હતી તેવું વેર વા-
ળવાને એ આટલું બધું કરતો હતો, તે પણ
હવે બંધ પડી ગઈ હતી. આ કામમાં બર્ફ
સાચો થયો તે બાજે ધણુ વોચારો આપનામાં
આપ્યો, પણ ખરો વાતો એછે કે, હેરિ-
એ જારે ધુનાહનાં કપડા કીધાં તે નેક ખ-
કેનો પોતો ઉકળી આપ્યો. હેનામાં કાઈરન
અને બીજા કેટલાક નામકીલ પ્રુરોની માફક
જે લેડોના ઉપર બુલમ યુગરે તે લેડોના
ઉપર બધું લાગ હતો અને કીરજનસાહી અને
બુલમને એ કહ્યો રાત્રુ હતો. આવા આ-
મોસી ખાજોમાં એજમ હિસલતની વા
ચતી નખતે તેમતેમ કુદની નીચમ પ્રમાણે
તેમાં ધણે થતો નખતે; તોપણ એ આદ-
મીને કઈ ચોડું માન પડતું નયો કે, એણે
પિતાની રંગીની મ્હેરો જામ, જે લેડો
એનાથી નતર્માં, ધરમમાં, મોલોમાં અને
સીતખતમાં તદન બુલ હતા તેઓની સેવામાં
ભારે અમ લઈને જાણ્યો અને જેના બદલામાં
એ તે લેડો તરફી કઈ બદલો, રાખાકી
અથવા આખારતી જરાપણ હેર રાખતો
નહીં હતો.

(અચુર.)

દિલ પસંદ રમુઝી વાત.

(AMERICAN STORY TELLING.)

(શાંપળ અને ૧ થી.)

પેટરો વહુ નાદરસાહને કહેછે.

એક શેઠેરમાં એક સોદાગર રહેતો હતો, તેની પાસે ખેમુગાર કોલત હતી. તેની ઓરત ધણી ખુબમુસત હતી. તે બંનેને એક બીજા ઉપર ઘણો મ્હાર હતો. એકો તેઓની તાલીફ કરતા હતા કે, આ બોલું પર-મ્હારે સરખે સરખું મેળવ્યુંછે. તેઓ પો-તેની વખત રંગરાગ અને ઓરાબ્બારમમાં યુગારતા હતા. સોદાગર પોતાની ઓરત ઉપર તેની નેક ગામને સાડ ધણી ભરેસો રાખતો હતો. તેમ ઓરત પોતાના ધણીને પરમેશ્વર જેવો ગણી એક નેણએ તેની રીવા કરતો અને ધવિતપણથી વાકયા રીતાય ખીલ દેખ વાત ઉપર ધ્યાન રેતી તેતી. તેનાં વખતયુ તે શેઠેરના એક બગીચના કાન ઉપર પડવાથી તે ઓરતને એકવાર ભોવો એવો તેને વીચાર આવ્યો. તેણે તે ઓરતતા ધણી સાથે કોરતી કીધી અને ધીમધીમે તેને ઘેર લાંબાઆવાતો રહતો કીધો. એક રીવરી તે ઓરત અમી-રતી નજરે પડી. તેજ વખત તેના મનામાં તેની મુલાકાત કરવી એવું આવ્યું. તેણે એક કુટણીને દોડાવી મંગાવી અને તેને માન આપી પોતાની પાસે મિલાડી. તેને કહું કે, તારા સરખું એક કામછે અને તું જાહેરો તે કરે એવો મને પછો ભરેસોછે. તેણે જવાબ રીધો કે, એ કામ આપ કુરમાવો તે બજાર ગમત લાગીશ. અમીરે તેને કહું કે, આપણું શેઠેરના શોદાગરની ઓરતને હર તદબીરે તું તેહી લાવ. તેણે ઉતાર આવ્યો કે, એ કામ મ્હું એમ તમારે સમજાવું. એવું કહી તેજ વખત

તે શેઠાગરને ઘેર તરેતરેનો મેળો મીલક લાવે નહીં, અને તે સમયે તે ઓરતને નજર કીધો. પદ લાગે લાંબી મુદતની પોહાન હોય તે પરમાગે તેની સાથે વાતો કરવા લાગી. આ મુજબ તેણે તેની પાસે દરરીજ બ્બાબ્બાવાતો અને તોફારીક વગર લાક/બાક નજર કરવાનો માવશે કીધો. બ્યારે તેની સાથે થાડી મિત થઈ ત્યારે તેણે તેને સમજાવી કે, તારે મેર એક અમીર આવેછે તે તારાપર આવક થયેછે. અમર તું તેને મંગારો નહીં તો તે પોતાનો જાન તારા ઉપર ફીલા કરશે. તારે તેને એક વાર માગવું જોઈય. એક લાક-વાધી પેટ ભરાવું નથી પણ એ લાંબવાથી સારી થઈમ નુખિ થાયછે. તું મતુરછે અને પરપુરસા સાથે મિત કરવી એ કામ આપુર ઓરતનુંજછે. માટે વીચાર કર. રહેવતછે કે, પાપર કાગલ પાસે રહેવાથી કાગલાની ઓત્રી શીયેછે, તેમજ કુસંગથી રાદયુધીમાં દુરચુ અસર કરેછે. આ નેકજાત ઓરતની મુદ્દિ કુટણીની ખસાબ સંગતથી ફરી. તેણે તેને જવાબ કીધો કે, તું અમીરને તેહી લાવતો. કુટણી આ જવાબથી ખુશ થઈ, અમીર પાસે ગઈ, અતે સમયની કુટીકત તેને માળીને કહી. અગીર વખત જોઈને સોદાગરને મેર મળો; અને તેની ઓરતની મુ-લાકાત અમત બેતથો કીધી. આદ બંનેની મુલાકાત રોજ થતા લાગી. આભુઆભુના દોડામાં એ વાત અરમ્ભવાથી તેઓ તાબુઅ થયા અને બેલવા લાગ્યા કે, આવી રાધમી ઓરતનું મત કોણુ જાણે કેમ ફરી ગયું, અને બચીચારી થઈ બહી. એવું થાપ ભરાશે ત્યારે જોતી મેજે એ મારી જશે. આ વાત સોદાગરની ઓરતના કાન ઉપર આવવાથી તેને વીચાર આવ્યો કે, માથે પદવીદ-આ વાત સંભાળશે તો એક મતિ જીવ હોશે; માટે તેનો કઈ

ઈલાજ તો કરવો જોઈએ. તેણે કુટણીની માર-
કતે અમીરને ખબર કરાવી કે, બચારે હું જોવાનું
ત્યારે તારે ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને આવવું.
આપણે રોહિરમાંથી નીકળી જઈશું એટલે જ્યાં
હાથ પડતા કેટલેક, એક દીવસ સોદાગર સો-
કાર કરવા ગયા. તે એક ખગની પાછળ લા-
વણથી ધાણું દુર નીકળી ગયો. તેને મારીને
તે પાછો ફર્યો તે વખત સંજીવ પડી ગઈ,
અને તેને શક પછી ધણે લાગ્યો તેથી તે તેના
સસરાનું ગામ નજદીક હતું ત્યાં ગયો.
તેનાં સાસુ સસરા તેને જોઈને ખુશ થયાં,
અને તેને પોતાનાં ધરમાં આસપાસથી રાખ્યો.
સોદાગરે અડધો શીકાર પોતાના સસરાને
આપી અને અડધો પોતાને મેર લઈને
આવત સાથે આવ્યાને રાખ્યો. ખાતું તાપ્તાર
થયા પછી સોદાગરને મેજ પર ગોરાવાની
તેના સસરાએ પછી આજીવ કીધી, પણ તે
કણુક થયો નહીં, અને એવો સમજાવતાઓ કે,
આટલી મુશ્કેલીમાં મારે આવેજો આવેત રાધે
જુદા મળના વખત આવ્યો છે તેથી તે પછી
રોકાવું હશે. તે મારું મુખ નહીં જુએ
તો નહીં ખાંધ કે નહીં પાણી પીધ. આને
તેણે સમજું તમું હશે. તેને ઠાડીને ખાણું
મારે હસાવે. માટે હું તે આવનાર મંથી.
છાકની જાગ્રદની આવી થાડી પિત જોઈ
સસરા મનમાં ખુશ થયા ને મુખ ખેડે.

સોદાગરની આવેતે એક પોહર શત જતાં
સુખી પોતાના આવીદની શણ જોઈ પણ તે
કઈ આવ્યો નહીં. ત્યારે અમીરને ખબર
આપી કે, મુખથી કોણે લઈને મેટલ નીચે
આવે. અમીર મોડે બેસી આવ્યો ત્યારે તેને
જોઈ આવેતે વીચાર્યું કે, હું પણ મોડે બેસીને
જઈશ તો લેકો કેટલો કે, નીકળી ગઈ. વળી
આખા જાણુરો તો કેટલો કે, કુળને લાગ

લગાડો છાણું કીધું. વળી મારો ધણી જાણુરો
તે તે જાણુરો છે તેથી હમારી પાછળ આવવી હ-
મને રોધી કાઢશે અને જ્યેનેને દુના કરશે. વાસ્તે
આ મેટલને આગ લગાડી રવાને થાકો તો સમજા
જોમ સમજ્યો કે, તેમાં હું આવી આવું, તે પાછ-
ળથી કંઈ બાતને સંતાપ રહેશે નહીં. આખરે
તેણે મેટલમાં આગ લગાડી અને પાકાર મા-
રવા લગી એટલે લેકો મેરી આવ્યા. આ-
મનું જોર વધી જવાથી ધરમાં એક ડોસો હતી
તેને લેકોએ ખેંચી કાઢી. આ ગરબાદમાં
બોડ મણી મઈ એટલે, પેકો આવેત ત્યાંથી
નીકળી, અમીર સાથે ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ,
આવતી મઈ. જ્યુ પોહર શત આવ્યા બાદ
એક રોહર આવ્યું, ત્યાં જઈ એક ધર ભાડે
તપ્યો, તેમાં તેણે મુકામ કીધો.

બીજે દીવસે ગામલાદમાં સોદાગર આવ્યો
તેણે પોતાના મેટલની જો રાખના હમણા
ડીધ. ધ્યાં નજદીક ડોસો બેસીને વરતી હતી
તેને તેણે મુકમું, મારે મારું હકીકત મુજરી,
મારી ખારી મારુક થયાં છે. ત્યારે તે વધારે
રકાવ લાગી, અને જોતી કે, તે તો ખળી મોઈ.
આ જાત સંજીવ સોદાગર ધણે નાખુશ થયો
અને આવનાં દાકાર દૂર કરવા રાત્ર રા-
ખના હમણમાં તેની તપાસ કરવા લાગ્યો,
પણ દાકારની એક કકો પણ તેને હાથ
આવી નહીં. સોદાગર ધણે દોરારીવાર અને
સકો હતો તેથી તેણે વીચાર કર્યો કે, તેની
આવેત કઈ જળી મોઈ નથી. પણ તે તેની
સાથે કઈ ફરેબ રમી ગઈ. પછી તે પો-
તાના દોરત અમીરને ધેર ગયો. તપાસ કરતાં
આકરોથી માલમ પડ્યું કે, તે ગઈ રાતનાં
મથો છે તે જાણુ પાછો આવ્યો નથી. તેજ વખત
સોદાગરનાં મનમાં નિશ્ચય થયો કે, તેની એક-
રતને તેજ કાઢી લઈ ગયાં છે. સોદાગરે તે

લોકોને સોધી કાઢવા સારૂ કુકીરી અખતીયર
કીધી, અને ત્યાંથી તે નીકળ્યો. તે કુરેતો કુરેતો
એક ગદમના તળાવ ઉપર આવી પહોંચ્યો. થાક
ખાવા સારૂ ત્યાં બેસાડે એકલે અખતીરના થોડા
પાણી પીવા તે બેઠાપર આવ્યો, તેને તેણે
એળખ્યો. થોડા પાણી પીને ગાલના એકલે
પાંતે તેની પાછળ પાછળ ગયો. થોડા બે ધરમાં
ગયો તે ધરની બહાર તે ઉભો, તે ધરમાંથી એક
ચેરી બાહાર આવી તેને તેણે યુદ્ધમાં છે, ધરમાં
એસતે રું કરે છે, તેણે ઉતર આવ્યો છે, એક-
રત ખાવડો બંને બેઠાં છે. કુકીરે કહ્યું છે,
એસતને જાનને ખપ્પર આપો છે, બહાર એક
જોગી ઉભો છે તે તમને મળવા આહુ છે. એ-
સાંને જાનને તે મુગળ એસતને કહ્યું, તેની
તે બાહાર આવી. જોગી સાથે આંખે
આંખ મળતાં રીડી એસતને કહ્યું છે, તું તો
નેકનત છે તે હું જાણું છું; ખલુ અમીર તને
જાળવીને લાવ્યો છે, વારતે તું મુંગી મુંગી મરી
સાથે આપણે મેર બાદ, એસતે અમીરને જાનને
કહ્યું છે, કુશમન આવી પહોંચ્યો છે અને તેણે
રેગમાં ભંગ કીધો છે. એ બળવાન છે અને દસ
માણસને મારી રાંધે એવી કોનમાં તાકત છે.
વારતે આપણે એક પ્રપંચ રમવો જોઈએ. હું
આગળથી જાનું છું તે તું પાછળથી આવજો.
એમ કહી એસત થોડે સુવાર થઈ પાછલે દર-
વાજેથી રવાને થઈ.

આગલે દરવાજે કુકીર ઉભો હતો તેના
મનમાં પાછલે દરવાજેથી એસત નાસી જશે
એવો અંદેશો આવ્યાથી તે પાછલે દરવાજે
ગયો. તેણે એસતને ધિરેસુવાર થઈ, જતાં
જોઈ. તેની બે બાજુએ એ ખીરમતગાર
હતા અને તેઓ હાંડપંથી ચાલવા જતા હતા.
કુકીર તેની પાછળ દોડ્યો અને એક ચાકરને
નીમચો મારી કંતલ કીધો. તે જોઈ બીજો

ચાકર નાસી ગયો. કુકીરે થોડો પાછો વાળ્યો
અને થાક લાગવાથી એક ચાકરને મુંઝામ કીધો.
તેના કુશમન અમીર પાછળ આવી પહોંચ્યો
તેના કંઈ નીમાર ન કરતાં તે નિંદ્રાવશ થયો;
એકલે અમીર આવી પહોંચ્યો. કુકીરને બર
લખતાં જોઈ તેણે તરવાર મીવાનમાંથી કાઢી
તેને ગરવા દોડ્યો, તેના એસતે તેના હાથ
પકડી લીધો અને કહ્યું છે, એવે મારી લા-
ખવાથી એ કંઈ બાહુરી નહીં, એવે રોખાવી
નીખાવીને મારવો જોઈએ. બાદ કુકીરના મુંગ
બાંધા અને બાંધે મારે જાડ સાથે ડાંચો અને
ખુખ માર માર્યો. પછી એસત અમીરનાં મળાં
ઉપર હાથ લાખીને બેઠો અને રાશખ પીને
બંને ખુખ મરત થયાં, અને રંગ ભાંગ કરવા
લાગ્યાં. સોદાગરનું કહેવું તે જોઈને હાંડપં
લાગ્યું અને તે પરતવો કરવા લાગ્યો છે, હું
જાણે રેઢેવાથી માર્યો ગયો. અમીર તથા
એસત ઉપર ઉપરી રાશખ પીવાથી બેઠેલા
થયાં, એકલે એક ઝેરેની સાપ જાડ ઉપરથી
ઉતરી સોદાગરનાં શરીરે લપસાઓ અને પોતાનું
ગાંડું સોદાગરની સામાં કરી ડોંખડી વગાડવા
લાગ્યો. સોદાગર ધમરાયો છે, દુનિ જોત ન
જાહેર આવ્યું. નતે ખુદાની બંદગી કરવા લાગ્યો
છે, આ દુખ દુર કરનાર હુંજ એક મરીબ-
નવાજ છે. થોડો પરમાં તે સાથે તેને છા-
ર્યો, અને જાડ નીચે ઉતરી અમીર તથા એ-
સત બેઠેલા પરમાં હતાં તેની પાસે રાશખથી
બરેલો ધપોલો હતો તેમાં મિહું થાલી તેની
અંદર ઝેરે મુક્યું, અને નેરકતેથી આવ્યો હતો
તેજ સરતે પાછો વળ્યો. થોડીવારે અમીર અમી
ને એસતને બર લાખમાં લીધી, તેને કોણ ઉ-
શડે એવો વીચાર કરી પેલો સરામનો ખાલો
ખિત એળગાવે પીધો. તેમાં ઝેરે હતું તેથી
તે પીતાં વારને વુલત તે મરણ પામ્યો. રેઢે-

વત છે કે, ખાડો ખોદે તે પડે. બ્યારે જો-
રતે જાગી ને અમોરને મરેલા હોયે ત્યારે, તે
ધુરસામાં આવી કે, દુરામન તો બાદ સાથે બાં-
ધેલો છે, ત્યારે જોને આશનાર કોણ દુરો અને
હવે ખરી શી વાત થશે. જોનું નીઆરી તેણે
તરવાર ચીયાનસાથે કાઢી સોદાગરને આશનાર
ધુમસે હોયો. તે વખત તે મીઠી જાણાંથી જો-
લ્યો કે, તું નેકજાત જોરત છે, તે હું જાણું છઠ્ઠા.
તારો કંઈ તકસીર નથી. આમોર તને કોરતા
નીને કાઢી લાવ્યો એ મારાં કેળ-તરોળની વાત
છે. ખુદા દરમીયાન-સખી કહું છઈ કે, તું
તારા ઉપર દુરામની સાખનાર નથી. આવી
સોદાગરની નરખાશ કોઈ જોરતને દયા આવી
ને તેને જાદ સાથે બાંધેલો હતા તે છોડયો.
પણી બંને પિલાને ગામ અમબાં. સોદાગરે
જોરતને કહાં તુકસાન કીધું નહીં. પણ મનમાં
નિલે કીધો કે, જોરત જાતનો કહી કરોસો કરવો
નહીં અને જોતી વાથે રહેતું પણ દુરત
નથી. તેણે તેજ વખત કૂચીરી અખીયાને
હોયો અને જંગમમાં બાલ્યો ગયા.

પેઢેમાં વચ્ચે આ વાત નાદરસાદને કહી
તે ઉપર તેણે કોઈ લક્ષ આપ્યું નહીં. ત્યારે
બીજા વચ્ચે કહું કે, નાદરસાદ ગારી વાત હું
જાન લાન સારંગ. (આધું)

શોક રાહીનું જન્મ ચરિત્ર.

(સાંધણ પાને ૨૨ થા)

આ અને જોતી કેટલીક બાબતો ઉપર
પૂર્વ તરફના લોકો જે જોતકાક મુકે છે તે ઉ-
પરથી જોનરોર કેટલીક ઘટ્ટી નાજાથી રીતે
કેટલે કે, તેઓ શોક રાહીને હંતકયા અથવા
દારતાન કરનાર તરીકે જાનતા હતા.

જામે મણી ધંભીરાધથી કેટલેક, ક્રોધજીક
નીમાળ રાખસે પાતાનો જોનકાદ અને કા-

બીજીયત શોકના કરતાં જ્યાદા છે હેવું જાહેરમાં
કેટલાને ત્યા પાડી, તે ઉપરથી એક ઘાટાડો
ખાવાખમાં તેની નજરે પેઢેરતના દરવાજા
ખુલા માલમ પડ્યા અને કીરતાઓને હાથમાં
આસિ લાવે છેક જમીન તલગ હારોચર ઉ-
લેલો તેણે જોયો. તેણે પુછ્યું કે, આ બધી
ધાગધુમનું શું કારણ હતું? તેને તેને જવાબ
મળ્યો કે, શોક એક ખેલેલ બનાવી છે તેની
અંદર જોદાની ખુખીની ધણી તારીક કીધી છે
અને તે કુલ્લલાને એટલી તે પસંદ પડી છે
કે, તેની પુરાલીમાં બધા કીરતાઓ હાથમાં
રોરાની લઈને રાહીને મુબારકબાદી આપવા
જાય છે. શોક જે ખેલેલ જોતી હતી તેની
મતમળ આ હતી :

હરીયાળાં માડનું દરક પાંદડું :

આ કુનિયાનું જાન હાંસીબ કરવાને,

અપખમંદ આશનીની નાજરમાં,

ગોવા એક મેલો બોગાળ છે.

આ પાકે રાખસાં જોયો પોતાના ખજાબી

ખાદેમાંથી જાગી ઉઠ્યો, તેવો તે આ ખુરાલી
ભરેલો બીના શોકરાહીને કેટલાને તેના મુકામ
પર જવા નીકળ્યો. તે જ્યાં આવી પેઢેલ્યો
અને જુલેલો તે શહી પુર ખુરાલીમાં ખુરાલીમાં
પડ્યો હતો અને પેઢી ખેલેલ ગાંધારલો હતો.

જાસોસતનમાં ધણી બાબતોની નાદો સા-
ખી છે તે જોયો ઉપરથી માલમ પડે છે કે, રાજ-
દરવાજી અકાળરોમાં શોકને ઘણું જાન મળતું
હતું. આ જાન અને અસંખ્ય કુલેલ જાતાં
બકની સસતનતત્ત અમલમાં જોને રાખ્યું
જોમ જોનું. પણ તેની દુખાલીની આખર લાગી
દયાનનાં ગોમલ પાડાણે પણ જોને ધટતું
જાન આપતા હતા. એકે વખતે મલિક સા-
મરાહીન તાલ્ય ગાંધના રાજમાં રાજાજના કે-
ટલક લાગકરો અમલદારોને સરકારી અખુર

ખગરનાં વેશ્યવાને નેમ્યા હતા. તે વખતે ખગરનાં ભાવ પછાડા રાતાં હતાં; છતાં આ લોકોએ ગાંધીઓ અને બીજા લોકો ઉપર ખુબી ક્રોધ રાખે પછી આકરે ભાવે તે વચ્ચે આ ખગરનાં વેશ્યવાનોએ એકબીજા રોકને ભાઈ હતાં; અને પાદરાહનાં મહેલનાં પડોશમાં તેની દુકાન હતી. તેથી રોકને કાને આ ખુબમની વાત પડી કે, તેણે તાળાલોચ આ નીચે ટકીલી મતલબના કોઈ કાલમાં આવીક પાદરાહને લખી મોકલ્યા.

મહું ખાતરીથી કહું છું કે, અમા ભાઈની હાલતથી મું બીજાકુલ અનન્યમુદે. આખર સ- રજાની મુકલીમીને લીધે તેનાં બદન ઉપર સંખીત ક્રોધ રાખ્યું નથી. તેને તારાંમનાં આંદમીયોએ પછી ગાંધે ભાવે કેટલુંક ખગરનાં બગરદરતીથી આપ્યું. આથી થાતરી કામ બીજું કું હોય વા? એ ખગરનાં, પેકરાંજી તેમજ પછી પડીઓ અને ગરીબ શુદ્ધાંઓ પાતાની મરજી મુજબ આકરે ખાલાસ કરશે તે રીવાજ તેને વચીને તેમથી નફો કાઢે તે સાધારણ અક્રમથી હરે. તે બેને મ- હેમુજાં એકરી કરવાને નીચે છે તે જાતને ટકે અને બિનાથી નિર્દય બીજું કાણ હોય? ખુદાઈ સાહેબ એ ટકે ઉપર લોકો એકતા તો મુજારાઈ રહાં છે કે, અને હેમુજાં લોકો કે, એકબીજાં રાહાં તેનાં હાકાંપાંસાં અચ્છી તરેં હલકાં થશે અને તે દરવાજામાંથી ખા- હાર નીકળવા પછી નહીં પામશે."

બધારે મોકે સમશુદીને આ ખાત વાંચ્યું ત્યારે તે જરા મનમાં હસ્યા અને એકદમ હેવે હુકમ કીધો કે, જે લોકોને મંથે ભાને ખગરનાં આપવામાં આપ્યું છે તે લોકોએ તેની રૂપરૂમાં હાજર થવું. બધા ગાંધી અને પ- મનામીયાઓ પાદરાહની રૂપરૂમાં હાજર થયા.

તેણે તેઓને આ બાબત કું છે તે વિશે પુ- છ્યું. તે સાંભળ્યા બાદ પાદરાહ પોતાના ખગરનાં કુશાળ્યું કે, વરેક રાખસે જોડા પેસા લશ્કરી અગાધારનાં કેહવા ઉપરથી આ- આ હોય તેટલાં તેને પાછા આપવા અને વળી એકરી ઈનામત કીધી કે, જે લોકોએ પેસા આપ્યા નથી તેઓને તે માફ કરવા. આ- ઠહું કીધ બાદ તે પોતે રોકરાહીની મુલાકાતે આપ્યો અને પછી આદાલતો રોકની માફ મળી અને તેની ઈબાદતની સાહેના મળી તેને કહું કે, આ રોક, જે હેવે હુકમ કીધો છે, ખગરનાં જોડા કાચાના વારા જોડાને આપનામાં આપ્યા હોય તેને પેટે એક બદામ પછી તેની પાસે ભેરી નહીં; અને તારાં ભાઈની આવી પોતાના હાલત મારી જાણમાં આવી તેથી હું એક જાતી રકમ લખ્યા છું, તે હું મહેળાતી કરીને તેને આપી હોય હું. એકે સખું છું. તે સારી પેટે વાંકું હતો કે, રાહી પોતાના ઉપયોગને માફ કરે પછી રાખનાર નથી, સખળ તેણે એક હજાર પીરહામ્સ જે પોતે લાખ્યા હતા, તેને કુંમિા કરી જમીન પર મુક્યા અને પોતે ત્યાંથી ફક્ત કીધો. આ ઉપરથી આગરદમ વાત મેંમાઈ કે, રોકરાહીની ખાતરનારી કરવા માફ, મોકે સમશુદીને બધા લોકોને મહત ખગરનાં લઈ જવાને કુલ પરવાનગી આપી.

રાહી બીજા મળ્યા મહાન ખુરોત સાથે વગમસીને ધરતી હતા તેનાં ધણ દાખ્યા આપ્યું. એ પોતે જાણે કે, મહાબની હજ કરીને પાછા કરતી વખતે હું કેમીજાં આપ્યા અને ત્યાંના રાગીદાં, હજીએ અને પાક રાખસા સાથે પીકાન કીધું અને મુજર્નાં આદમીઓની તરફથી ધાટી ઈજાલત પામ્યા. મહેમુજાં કરનારીઓ અમાહીન અને

ખાતે સમશુદીનની સાથે અને ઘણું પીંછાન હોવાને લીધે હું તેઓને મળવાને યાદગીર હતો. એક દાદાદો હું એ આડાખરેને મળવા જવા નીકળ્યો અને જોકે છતાં તો તેઓ પાદશાહની સંગતને ઘોડા ઉપર સવાર થઈને રોર કરવા નીકળી પડ્યા હતા. તેઓને આવા દમદ-મામમાં જોઈ મેં એક બાળુએ પસો જવાનો વીચાર કીધો; પણ તે ભેડે. ત્યાં તુરત આવી પાહિંચ્યા તેથી હું તેમ કદી ચાલે નહીં. હું તો વીચાર કરતોજ રહ્યો એકજામાં પેલા એ જાણુ ઘોડા ઉપરથી ઉતરી મારી તરફ આવત લાગ્યા. ત્યારે તેઓ મારી નજદીક આવ્યા ત્યારે તેઓએ મારી તરફ પાછો જાવ બતાવ્યો અને અને આદરમાન આવી મારા હાથમને સુધી લીધા. બાદ મને ધણી ઇચ્છાતથી કહ્યું કે, “હમને પેદેશથી ખબર કીધા કવ તું દ-મારી તરફ આવેલા નીકળેશો હેતું હમે કદી ધારતું નાતું.” અંધારે મુસલમાને સ્વા સમજું જોયું ત્યારે તેણે કહ્યું કે “સમશુદીન આટલાં બધાં વશા થયાં મારી સાથે રહે છે અને જા-લે છે કે, હું આખો અંદાનને પાદશાહ છજ, છતાં એણે પેલા આદમી તરફ નેટલે આવ બતાવ્યો અને તેને માન આપ્યું તેણે એણે અને કદી આપ્યું નથી.” અને બાઈચિયા પાછા ફર્યા અને પોતપોતાની ઘોડાપર સવાર થયા. બાદ મુસલમાન, સમશુદીન પારી આવવી તેને પુછ્યા લાગ્યા કે, હવે તે પેલા ઘોડા આદમી પડે, તેને તે આટલું બધું માન આપ્યું? તેણે કહ્યું કે, અંદાનનાં, કોતા હમશી વાડીદે. મુસલમાને કહ્યું કે, મેં તેને એકથી વધારે બર-તમે તારા વાડીદને સજ્ પુછ્યું હતું, ત્યારે તે શુજરી બધે છે હવે તે હમેશા અને જગ્યા આપશે હવે, ત્યારે આજે તે કપોથી અંદાન આવી પાહિંચ્યા, તેણે જગ્યા દીધી કે, ખાદ-

સાદ સજામત, એ હમશી રોકે અને હમશા મજબુતો ખાસીદે. એણે તામ અને કીર્તિ બેસક આપ ખાસીદને રોશન હશે. એ રો-કશાદી છે અને કોનાં કાળો આખી અંદાનમાં મરાહુર છે. આ બનવા બન્યાને ઘોડા દાહાલ, થયા બાદ આ બંને બાઈચિયાને આખા ખાન તરફથી હુકમ મળ્યો કે, તેઓએ અને પાદ-શાહની રૂબરૂ લઈ જવો. તે ભેડેની ખા-તને સજ્ હું એણે અને પાદશાહની મુલાકાત લીધી; અને એણે હું ત્યાંથી ઉઠવા જતાં હતો તેણે તેણે અને કહ્યું કે, કો રોક; તું અને હમે સજ્દ આપ. મેં કહ્યું કે, “તું આ અંદા-નમાંથી સજ્દ અથવા મુશાં નામ રીતાય તારી સાથે ખીજું કંઈપણ સજ્ જઈ શકતાર નથી; અને એ બેમાંથી કહ્યું પસંદ કરતું એ તારા અખતીપારની વાત છે.” આ બાબત વધારે શુભાસ્ય ભરેલી રીતે સમતવવાને પાદશાહ અને હુમાયુનું તે ઉપરથી, આ નીચી દોડેલી મતજબની ગિદેત મેં તેને તુરત કદી સંભળાવી.

“જે પાદશાહ પોતાની રાધિતનાં કાંઈપણ તરફ સાદ નીચેલાસ્તી રાખે છે અને એક બ-રબદ તરફ તેઓની મુલાકાત લે છે તેને પિદા હમેશા બાદ મહેલુરા પડશે.

પણ જે પોતાની રાજની સંભાળ નથી રાખતા તેને તેણે થન એક રાજમત જેહેર બરેખર નીચરતે.

કેમકે નેટલું દ્રવ્ય તે મુખાવે છે તે ગોપા મજલીમ લોકો પારોથી એક અપહીત કર લીધા બરેખર છે.”

આ સંભળીને પાદશાહની વશગે આ-મથી બહાઈ આવી અને તેણે રોકને ઉચલા-વીલિયાતને પુછ્યું કે, હું મારી રાધિતનાં ખરો રખેવાળ છજ કે નહીં? અને હરેક વખતે મેં તેને જગ્યા દીધી કે, જો તું ખરો રખેવા-

બહે તે આ મેં બેઠેલ કહી તેના પેઢીએ જાગ
તને લાચું પડશે; અને જો તું નથી તો તેને
બીજો ભાગ તને લાચું પડશે."

બીજી રીતે તેને આ નીચે રીતે મતલબની
બેઠેલ કહી સંભળાવી:—

"પાછાહા, એક આજી તારાના પડાએ છે,
હવે પડાએ જેમાંથી પડે છે, તે અસલ
સોલની સાથે તારે નીચમત
રાખવી જોઈએ.

એક નીચ કીરામના કાચ નેડી કરવાને
તરત નાખાય છે,

તે ખોસાય સમયે એ કાં પાછાહ નથી,
આ બંધાનમાં બપે તે નેડી રખાય છે,
તે પાછાહની ખુબીની એક સાહસન છે,
તે ધનસાનને દરેક આજ એક જાનની
આજ છે,

તેની તરફથી કાં રાજને રક્તી સંભળવાર
નથી."

આ પછી સમજીદાર એક મરતમે સા-
લના ઉપર પાંચ સવાલ લખી મોકલ્યા હતા.
પેઢીએ, જાન અને ધનરાજ એ બેમાં બેઠેલ
હોયું છે? બીજો, મારી એક કુરામન છે તે મારી
સાથે મુલેલ કરતા નથી, તારે મારે શું કે-
રું જોઈએ? ત્રીજો, મજાની હવે કરવાર
આજની જે નથી કરતા તેના કરતાં બેઠેલ છે
શું? ચોથો, શું આજની બેઠેલને આજની,
સાધારણ રાખસ ઉપર આજ ભાગવેલે વાડ?
પાંચમો, આ રીતે લાવનાર રાખસ રીતના
નીકીમાંનાં જુવરને સાંડ પાંચરો દીનાર લા-
વ્યો છે તથા બેની સાથે એક સીવળે એકલ-
વામાં આવ્યો છે તે મારે વાડીદ રોક મેઢે-
બનીની રીતે કલ્પ રાખરો? ઈસકાદાન પાં-
હાંચા પેશતર આ કાસરે પોતાના મનમાં
દરીવાદત કીધો કે, જાંજ સાહેબ પક્ષના પદી
રોકના ઉપર સોનાના ગાદાને ગાદા મોકલેલે

પણ તે કઈ તે રાખતો નથી, માટે આ વખત
રોકનાં પંચરમાંનું હુંજ એક યાદ મારો
દીરરો તેમાંથી અંખલીયાર કહે, આ મુજબ
જોગાર કરી તેણે એકસોને પચાસ દીનાર
પેલી કોથળીમાંથી તકુલ્યા અને ઈસકાદાનમાં
એક સાંકેકારને ત્યાં તે અતમત મુખ્યા. પાદ
પોતે સીસક આવી પેતું ખત રોકને આપ્યું,
રોક તે વાંચું, અને પોતાનાં મનમાં વીચાર્યું
કે, આ કાસરે ઉચ્ચપતના કારી છુનાહ કી-
ધારે, પણ તેના મોઢા ઉપર તો, શું કાલે
આજે હું આનો જગ્યાએ લખી આવ્યો,
એકલુંજ કહી તેને રવાને કીધો: "બીજો હાં:
હાં પેલી જાસુદ આવી તેને રોક પોતાનો.
કાગળ સીસ કરીને આપી. ખાંજ સાહેબે
આ કાગળ ઉઘેળીને વાંચ્યો તેમાં આ મુજબ
લખાયું હતું. "પણ મારા પધાર મેઢાને
લખી હયાતી પક્ષો અને બેની અંગીરી છંદ-
જાની ઈબાદત અને મિસતનાં મેક કાંઈમાં
ગાજકને બેને તાકાદ આપી. બીજી રીતે
એજ લખતમાં આ નીચેની મતલબની એક
બેઠેલ ટાંકી હતી."—

"તે અને એક ઇજતાર પક્ષીસ અને
જર મોકલ્યું છે,

એક વારી રાજત ભવાદ કરે અને તારા
કુરામનને વાસ ૫૫-તિમે બાંધીલાયો.
જરના દીનાર તે મોકલ્યા છે તેટલાં વરસ
તારી દયાની કામ રોકે,
ઈસને તારી ઉગર વલ્લ્યોને પચાસ-
વરસાની થાયો.

આજએ આ ખત વાંચી પોતાના નોકર
ઉપર મરુ ખડા યાદ જઈ કેલું, કે, એક એક
કોઈનાં આજમાં, તે આ પ્રમાણે શું કામ
કીધું? શું એ વાડીતું જર મારે લઈ ગયો?
તે બોલ્યો કે, ખાજ સાહેબે આજની બધી

મરતમે સોનાનો કમ શાલીને ચોકલ્યા' પણ
તેણે કોઈ તેખતે તે શબ્દ નહીં, તે ઉપરથી
તેના મનમાં વીચાર આવ્યો કે, આપ સહુએ
જે અવેશ રોકતા પંખિરૂંચાનાં, યુગ્મસાનને
સાથ ચોકલ્યા હતા તેમાંથી હું રોકનું એક
પંખિરૂં પતી જઈને મારી હારિસે કાઢી લઉં
અને તે યુગ્મ મેં એકસોને મળ્યા દીનાર
લઈ લીધા, આ હકિકત સોજાળી ખાજ
સહુએ ધણી મુસ્તે થયા અને પોતાની બાઈ
અસાહીદીને બિલાવવાને કહ્યું કે, તું આ રાત્રે
હોશીયાર થઈ ના અને હું આ ખત આપું
તે લઈને લાખડોળ ચોરાઈ જઈ પહોંચા, એ
ખત તું પઢાન જાણીશીને આપજે; તે
તને એક કોથળીમાં દસ હજાર દીનાર લીને
આપશે તે તું રોક શાલીને નજર કરજે અને
મારી તરફથી તેની માફ માગજે; કેમકે આ-
પણ નોકરે જે મોટી લુચ કીધો, તેને
સાથ આપણે રોકની માફ માગવી સખતરહે.
ખાજ સહુએને બાઈ આ કામ બજાવવા
રેતર દુરત લાંબાર થઈ બાહાર નીકળી પડ્યો.
બપોરે તે શીસજ બાવી પાંચેથી ત્યારે ઇતિ-
હાસ હોવા બન્યો કે, ખાજ જાણીદીન છ
દાહ્યા થયોજ હક થઈ ગયો હતા હેવી તેને
ખયર મળી, સખ્ય પેલી કુંડી લઈને તે રોક
પાસે ગયો અને તને તે હવાસે કીધી. રોક
તે લાંબીને આ નીચેની મતલબતે એક બેઠે
ખાજ સમજીદીને તેના જાણ્યમાં લખી
ચોકલી.

“પાસહાલ અને મહાજને મરતમે પધા-
નનાર બેવા જે તું બેઠેયુવનો દાહરે જાણી,
તારે લપાકર બેઠે ખત મને મળ્યું છે અને
તેથી શાલીની મહતને મરતમે ધણે દરજે
નયો છે. પણ આથી ભાગ શાલીની તર-
ફથી કરી તેને સાતમાં આશમાન ઉપર
અલપવામાં હર કઈ માફી રાખું નથી. તે ખરે

સરખર જાણીદીન ખતને શાલીની મુપાકલ
સેવાને બંધતમાર કીધી, પણ કબીને પેહા
એના સીર ઉપર, જેમ મનસાન માનના રીર
ઉપરથી એક વખત રાકી, જ્યે તે મીસાને
કરી બજાવતી, હકતાવાના કસમણરણની
મરવરથી કરવાને, આ બાંહાનમાં જાણ, કરી
પાછો આવવાર નથી; અને તેને આવતી
બાંહાનમાં મળવાની ઉગદ પણ મેં છોડી દીધી
છે; કેમકે એક કાળી મનસાન તરીકે તેની
આ બાંહાનમાં મારી કરવડેના મરણ પાપ-
લામાં તેને બાથે મારી તવાસે કરવાને અ-
પકાર પણ મળી આવે.

બપોરે આ લખત પ્રેમસાનના હાથમાં આવ્યું
અને તે તેણે વાંચ્યું ત્યારે તેણે તેનાં માણ-
સોને કુરંગળ્યું કે, એક કોથળીમાં પચાસ હ-
જાર દીનાર જારી રોક શાલીને આપી બપોરે
અને તેને કેહ્યું કે, તું મેકલ્યાની કાંઈને એ
કબુલ કર અને એ પેસામાંથી શીશકમાં આ-
વનાર મુસાફરોની ખાતર એક મુસાફર ખાતું
ખાંધ, બપોરે ખાજને કાળા અને તેણે
કસમે માલ્યા હતા તે, શિશ કાંચા ત્યારે તેણે
પેલી અનાગતી કબુલ કીધી અને તે વડે
એક મુસાફરખાતું ખાંધ્યું.

આ કામ કીધા બાદ શાલી થોડા દીનાર
જીવ્યો, તે અરસામાં અણખાખન મરણ પામ્યો
અને મરતી વખતે તે દ વારરો અને રોક-
જાંચેએ તેને ધણે હેસાન કીધો તે શાંજની
રોક ધણેજ ગમગીન થયા. જેમ હેના જનમ
દીવસ મુકર નથી તેજાજ એણે કેહરે દાહ્યા
રેહ મિટી તે પણ જાણ્યામાં નથી, પણ સને
૧૨૯૨ નાં સપ્ટેમ્બર, અક્ટોબર મહીનામાં
એણે આ દુનિયામાંથી ફકીત લીધી હોય
એવો આસરો કાઢવામાં આવ્યો. શીસજથી
થોડે દુર દેને દક્ષિણમાં આવ્યો હતા અને

એની કપાસની તજવીજ વસનાર તેમજ મા-
મતા હોય છે. દર પુથનારે ત્યાં કુલ મહાવચ્ચને
ભય છે.

એક શાહુર તરફે રોક શાદી થયો મહારો
મરતમે મરાવે છે કેટલાક એને કુરુદરી, ની-
ઝામી અને અનવારી, જેઓ આખલા વખતમાં
ધરિતમાં પાણી પકાવતા અને મરાહુર શાહેરો
થઈ ગયા છે તેની પૂંતરીએ બેસાડે છે. પુનર્માં
એને "એકે હુત્તર અસેદનો પુત્રપુત્ર" કરીને
કહે છે, અને હેની પ્રોતાપાને ધરિતનું તીમક-
દાન કરીને કહે છે. એણે અરબી અને ફારસીમાં
ધણીજ કીતાબો લખી છે. ફારસી ગઝલમાં લે
એણે બધાએને એક ફારણે બેસાડ્યા છે.
એકે લખી કેહેવામાં આવ્યું છે કે, શાદીની
હયાતીની પેશાદર હેવી એક પણુ ગજમ નહીં
હતી કે જે ગંઝલનાં ત્રાખને લાગકે હોય.

એના બધા લખાણમાં સર્વથી પહેલી
મળી એક મતે ગુકીમતાનને આપનામાં
આવી છે. આ કીતાબ હરદીક આજુએ અને
પૂર્વ તરફના લોકો તેને પહેલે એકલુંજ નહીં
પણુ તેમના ઘણા ભાગને નોકપર જખાન ક-
રે છે અને તેઓમાં જે કામેલ સખસો હોય
છે તેઓ તે એમાંના કુઝાઓ પાછે કઠાણે
ઢાંકી લે છે એની સારી અને સેહેલી ધજ્જરત
ઉપરાંત એમાં એ છુબી છે કે, એમાં જુદી
જુદી આવતો સમાવેલી છે અને કેયાં કાવ્યમાં
તો કેયાં ગાથામાં, એવી રીતે આખી કીતા-
બમાં અક્ષર અને ગંબીરતાના ધણુ અગ્ર
નમુના આપેલા છે.

એ આદમી કેવા કાબીત હતા તેની સા-
હાદત એના લખાણ ઉપરથીજ મળી આવે છે;
વળી તે ઉપરથી આપણને એકલું પણ મહત્તમ
પરે છે કે, એ મણુજ દીવાદાર; ચેરનીએ ખસે

એક અખવાનાર, અને હમઝાતી તરફ સેદમ
નજરજખનાર માણસ હતો.

એણે છુલ જે આપે તેમાં સજ રહેલું
અને કલાદી દુકમને તામે ચકું તેની વાચેજ
કીધી; એકલુંજ નહીં પણ પોતાની આખી
લંબીમાં પોતે જે પ્રમાણે બાલ્યો તેજ
પ્રમાણે બાલ્યો પણ ખરો એ તવગર થયો
હોત, પણ ધન હમતને એ કીકારતો હતો
અને બધારે એને તે બહીશમાં મળતાં હતાં
ત્યારે એ તેને ધરમ મારે વાપરતો હતો,
શાદી કરી બીજા સુરીસોની મહેમ ધર્મ લોકો
પાસે પેસા કલાવી તે વડે એજખાશમ અને
સાજરોખ કરવાને રાજખે નહીં હતો, હેની
પુત્રી બપી રીતે નેક હતી.

છાડવાઓ ઉપર કપુરની અસર

છાડવાએને ઉગ્રવખામાં, તેઓની લંબી
લંબામાં તથા તેઓનાં ગુજ જાનીમાં આ-
જનામાં કપુર એક અત્યવ્ય તરહેનું કામ
કરે છે. એક જાતનાં છાડવાને કપુરનાં પા-
ણીમાં બેળાંને પછી રાખ્યા તો તે જલદીથી
ઉગા લાગ્યા અને સાધારણ પાણીથી ઉગ-
વીને તે નેઝલ દીવસ લગતો હતો તેના
કરતાં અતમ કરવાથી તે વધારે લાહાર ઉભે
રહ્યો. એક છાડવાનાં પાતરાં પછી જવા
આવ્યાં હતાં તેને કપુરના રસમાં બેળાંથી
તેમાં પાછો લીકાસ આવવા લાગી અને તે
થોડીવાર રહ્યો. એમ કેહેવામાં આવ્યું છે કે,
અણુક પ્રમાણમાં અણીમ તથા રાસબ લેનાર
લેકેના રાત્રીપર તે મેથી અસર કરે છે તેવીજ
અસર છાડવાઓ ઉપર કપુર કરી રહે છે.

એક કુલનાં હોડવાની ડાખથી લગભગ મરી જવા આવી હતી તેને કપુરના પાણીમાં ડુબી કે ડુકત તેમાં સાસા ફેરફાર થતા હોવાના લાગ્યા અને તે તેવી હાલતમાં થોડો વખત લાગી રહ્યો.

ચારી રીતે ઉધરેલા અને હાલતા હોડવા-એની ઝાંખેમાં ડાખીએ ઉપર કપુર ધણી વ્ય-સાર કરી રહેલો તે સાબીત થવા ઉપરથી એ નિશામાં પ્રવીણ હોડાને એ પચાસ આંખો દે, હોડવાએનાં બીને જમીનમાં યુગીયાં પા-લાવવાની શક્તી પણ એની અંદર હોયી જાયી અને આજમાપરા ઉપર તેએની આ પાસણ પછુ ખસી પડી. આ અને એવા બીજા ધણુ હાખમા ઉપરથી સમાજવામાં આવરો દે, હો-ડવાએ અને તેએનાં બી ઉપર કપુર દેવી તરેહની અસર કરેલો દે, તેથી આપણામાંના ધણુ લોકો, તેએ એનીવારીનાં ધણુ કરેલો, તેએ તદનં અનજાણુ છે.

સુંખાઈમાં ફાંડાંફાંડીંગ ઓસપીટલનો જરૂરીયાત.

(સાંપણુ પાને કર થા.)

બાદ વીરો, એરોંગ, લગભગ પોરાક નીચેલો વા-વેલો શાખસ પાદરી સાહેબની આરુતે પોતાની શરિતો વધારીને તે હોટ કરેલો. આ સાંપણુ અર્ધાં આદમીએની રૂપમાં માપલે કે રખેને કેપાંની મરીયાં ૩૪ અવળ કાપીંડી યુગ્યે હોય. પરણુવાનો પિલો કાર ચાલે તે તોડાણથી તે લગભ માપલે ત્યારુપી કુકત લોચરને હાંદુદે તેએતા ઉપરીની રૂપુ એક દસાક વાતચીત કરવાની પરજનગી આપ-ણમાં આવેલો. એક બીજાને જરામણુ રપર્

થવા હેતા નથી. એવે વખતે તેએા જે વાતચીત કરેલો તે લગભગ પોરાક, ધણીની સંસારી હાલત તથા રહેણાં મર લીએ આખતોપર હોયલો.

એ પેલો જુવાન માંણુસ તેને પોહરી છોકરી જાણવામાં આવી હોય તેને નાપસંદ કરેલો તો બીજા જણુ આરં છોકરી તેને જે-ખાડવામાં આવેલો અને તે ધણુ તેને નથી ગમતી તો આખરે તેને ત્યાંથી વહાવ કરવામાં આવેલો, છોકરીને ધણુ પોતાના ધણી પસંદ કરવાની કુલ પરજનગી.

• જ્યાંથી લગત થયાં કે, ઓસપીટલની રસક આપણાં ડાખ યર્થ રહ્યું. પેમી છોકરીને પાછળથી રૂપુમુખ મળેલો કે શીતરે તે પોતાના હીન યુગરો કરેલો તેની તેએ જાણપણુ પસવા સખતી નથી. ધણુ હોડાને હેલો સુવાલ ઉ-ડેલો દે, આવી મારી હાલતમાં છોકરી છોક-રીને ધણુનાર તેએના જેવી વિધતી મસાવતના શોચાય બીજા કોણુ શખસો દુરો? પણ તેમ નથી. દર છોકરીની રાપે રપ૦ ફ્રાંસની પે-હોમણી આપવામાં આવેલો તે એક મોટી લાલચ થઈ પડી.

આર્ષાં ઉપરથી ખાતાંએ હમરો કિમતો જાનની યુવારી થતી અઠકાવવાની જે યુગ નેમ ધસને છે તે ઉપરાંત એને જામતી આ અને બીજા સંસારી આખતો જે યુકર પોરાકુ-પર યુકવામાં આવીલો તેથી એવાં ખાતાંની જરૂરીયાત વિશે જાણનારને આર દેડી મળેલો. લગભગ લગભગ મારાથો પોરાક નકલ કરવા જોયલો અને ખાતાંની કુએ એની આખતમાં અજવા પાસ કરે તો તેથી કઈ થોડા કાપલ નહીં થાય.

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૨૮-પૃ ૩]

ગુરુવર, ગ્રહ સપ્તમી, સને ૧૮૭૫.

[ક્રીં ૦ આના ૨.

ઈરાનનો નામાંકીત શાહેર હાફીજ.

ઈરાનના તમામ કીતાબ રચનારોમાં, આખી જગતમાં અશબ્દર ચર્ચા શાહેર ફકત આ હાફીજ હતો. ફકત દેનાજ સરોદ એવા તરીકે કવિતા લખક હતા કે, તેની અસર એ શાહેરની જાતીવાળા ઉપર નહીં પણ આખાં ઇસ્લામ દેશમાં ઉપર ચર્ચા હતો; તથા તેની યુગી ખીલ્તી લોકોને કાને પડી હતી. ઈરાનમાં શુદ્ધિમાં રાખરો થવા ચર્ચા અપાઈ; તેમાંથી એક મુસતવી નામની કીતાબ રચનાર, તેણે ઇનસાનનાં અંતઃકરણની ઉંચે જોતર લગી આવાજ લખત રીધો હતો, પણ અમરને હાફીજે તેમ કરવાને દેઈ દાહી બનાવ્યામાં પણ ધારણું નહીં હતું છતાં જે કીર્તિ તેણે મેળવી છે તેનો દશમો ભાગપણ મુસતવીના રચનારો મળી નથી. હાફીજનું અખલ હોવી વાનું છે કે, તે જાણે દેના હમવતીઓની શક્તિ વાધાથી હોય. દેના અજાણે સાધારણ હંદગાની અને તેની હીસેસેલ વધારવાને કોસોશ કરવાની મુખ મસદ ખસાવે છે. અને તે સમયસર દેની શાહેરિયા પૂર્વ તરફની બીજા શાહેરે કરતાં વધારે વખલાયતી છે. ઈરાનમાં અજાણ હિંદુસ્થાનમાં દેઈપણ દેણે વ્યાં થોડી અજાણ થઈ નથી જાતી કીતાબોનો સંવદ્ધ કિલ્લો

હો તેમાંથી આ શાહેરે અખી "હીવાન" નામની કીતાબ મળી આપવાના નહીં રહેશે. દેની કવિતાઓ પોતાઈ મુખ્યત તરીકે માનવામાં આવી છે અને તેમાંની ઘણી જાતી તે આણે હરેક સાધારણ વાખત ઉપર ઇનસાનનાં મનમાં ઉત્તા અપાવેલા જવાબો છે. સાખાને સાર, નાદરશાહે આજુબાજુ લોકોને ઈરાક અને હાર્મગાથી હાફી કાલ્યા, પણ અમરને ઇનસાન ઉતર કાંત કાંસ લોકોને સ્વાધીન હતા. નાદરશાહનું લશ્કર ફતેહ પામ્યા બાદ પાણું ધર તરફ વળવાને પાદશાહેને સલાહ આપતું હતું; કેમકે પાદશાહેને હાથ બીજા નથી ફતેહ મેળવવાનો જાતી લોભ હતો. આ તરીકે એણે હાફીજના દાખાઈ મુખ્યતાની કીતાબ એ શાહેરનો કબર આગળ ખોડી અને તે ખાતતાવાને આ નીચે લખીતી મતમ બની રાસરો તેની નજરે પડી:—

તાસ નાદર શરિદાઈ, હાફીજ, તેં હંકક અને હાસંધર ફતેહ મેળવી છે, હવે જાવદ અને દેખાવને વારે આપો છે. નાદરશાહે હુરત આ ફરમાનો બજા લાવ્યો અને બગદાદ અને દેખીજ તેણે સેલેજ વખતમાં અખતીવાર રીધાં. હાફીજની કીતાબોની યુગી એ છે કે, તેથી ઇનસાનનું મન હુરત અને મજબુત રીતે ઉરોચાય છે, દેની

પડેલી રેલ્વેને આતાર લાખડેણ પડેછે અને ધણી વખતે એક સતર આખી રચનાની તસ્વીર થઈ પડેછે. હાફીજ યહુ કારક મીઝસને હતા છતાં હેના હમવખતી-ઓની તસ્વીરોના સંગ્રહમાં એ એક હયાત રાખસ તરીકે દીપી નીકળ્યા હતા; અને એની શાહેરીએ આખે દરબારની એપરનાઈ છતાં તેણે આખી ખાતકની મંજુરીયત ભારે લિજ્જતથી મેળવી હતી. સ્પાનીશ નાટકકાર કાલ્ડરોનની મીસાલે એ દરપદે જેવો વખત તેણે કામ કરતા હતા અને તેમ કરવાથી હેની હંમેશા તારીફ થતી હતી. હાફીજ એ ગોપા રેલ્વેસપીયરના પાંચમ્મ હેનોની મીસાલે હતા અને હેના સમકામિકોને એ બાળે વખત આ મુજબ કેહેતા હતા:—

હું તમારે રહેલે પીછાનું છજ, અને તમારી નવરાસના,
કાજ વગરના બાહિને હું પેદીયાર સાં-
ભળી રહું છજ.

ધણી વખતે સેહેજ નવરાસ અને ખુરા મીઝસમાં એ જે ગરબ અથવા ઠપાકાને લેવી કાઢતા હતા તેઓ પારે ઘણા ઉગ્રા હતા અને ધણા લેડિનું માન તેઓ ખિચતા હતા. એક દેઠાણે એ કેહેલે:—

મમોલેખતની સાદામાં, અકલનો દુરંદેશ
કેલે દરબને પેટિંગિયે, તેના મે કપાસ કીધે,
તે તે ગોપા માહસાગરની બંદર બોસનાં
એક દીવાની મીસાલે હું.”

આ શાહેરને લગતી કમખાણુ બાબત ઉપર જનમચરિત્ર લખનારો કઈ અહેવાલ આપી શકતા નથી. ખરું જોતાં તે હેની હંદમી ગોપા રેલ્વેસપીયરને ધણી ખરી મળતી આવેલે. રેલ્વેસપીયરને લગતી કઈ એ મળુ તારીખો અને એક એ બાબતો શીશય જોઈું જસતી

જાહેરમાં કોઈની જાણમાં. આખું નથી. હેની હયાતીમાં હેની ધણી કીતાબો છપાવવાના પડી રહી હતી અને તે સળગસાર હેનાં મરણ પછી તેઓને કાપી પ્રગટ કરવામાં આવી હતી, પણ તે કામ હેવી ખરાબ રીતે કરવામાં આવ્યું હતું કે, પાછળના લોકોને તે બધું સુધારીને હેના મુખ બનાવનારની ઠપછપમાં મુકવાને હદથી બચતા મેહેનત પડી હતી. આની મી. સલે હાફીજની હયાતી વિશે પણ ધણું મોટું જાણવામાં આવ્યું છે. શીરાજની નજદીક હેની કબર ઉપર જે દરકો કાતરેલા છે તે ઉપરથી એકલું કહી શકાય છે કે, એ ઈ. સ. ૧૭૮૮માં મરણ પામ્યાં. હેના જનમદીવસની કાંઈને ખબર નથી.

હેની હેની પોતાની અવસ્થા હતી તેવીજ હેનાં લખાણની પણ હતી. હેની હયાતીમાં હેની રેલ્વેસી ગઝલો દર વખતે લખીને બહાર પાડવામાં આવતી હતી, મંજુ એણે તેમાંની એક પણ છપાવી હોય તેણું કીસતું નથી. હેના જનમચરિત્ર લખનારો કેમલ કરેલે કે હેની રેલ્વેસી સાખરો કવીતાઓ હેના મુલા પછી હેના દેસલેએ, હાલ જે કીતાબ “દીવાન” નામે જાણખાય છે તેમાં સમાવી હતી.

રેલ્વેસપીયરની માફક હાફીજની હયાતીને લગતી જાણ લાખક બાબત બહાર પડી નથી; છતાં કેટલીક સંદેહ જરેરી કાઢાણીયા હેને લખતી બહાર પડેલી છે, જે ઉપર લાધેલો પુરતો એકાદ મુકાબમાં આવે. તેમાંની સહીધી સરસ પેશા નામદાર તાહમિરને લગતી છે. બચે તાહમિરે ૧૭૯૩માં શીશલ અરતગત કીધું ત્યારે તેણે આ શાહેરને પોતાની રૂબરૂમાં બોલાવ્યા અને હેની એક ગરબમાંથી એક સતર આ મતજબની “તાશ ગાલ ઉપર કાળો તંબરે તેને સાફ હું તને સારકંદ તથા બોખાર

આપોશી" હતી, તે તાદ્ધિપુરના ગાંધીમાં આવવી હતી તે બાબે તેને પ્રેમથી કે, માંથી બોલેલ કોણાદયી ઉતરી આવેલાં વતનની વ્યક્તિ ક-રવાને તેને શી તરફ દિગ્ગત આવી હાકીને જરાપણુ ટરવાવના બેધરક રીતે જવાબ દીધો કે, હાજી સાહેબ, માંમાં દેખાં ઉપઉપજાવે લીધે તો હું આવી કેંગાલ દાહતમાં આવી પચે છઉં. આ હાજર જવાબ સાંજની તાદ્ધિપુર ઘણો ખુશ થયો અને તેણે હાકીને બારે દિનામ કોરકસો આપવાનો હુકમ દીધો.

દમણના બ્રાહ્મણ રાજાઓની કુલીરતાની વચ્ચે તવારીખમાં એક અદ્વૈત આ રાહ-રેને સમતો આપેલા છે તે વધારે માનવા લા-યક છે. વળે હાકીને ઉપર રાજાની તરફનું નમ્રતાનું શોકનું અને પોતે એક રૂકો લખે શોકથી નેમ્મ હું નાન આપું હતું કે, બે હાકીને બ્રાહ્મણની સજામાં કુલપતિમાં આવી પોહિંચશે તો તેને બારે બકોસ મળશે તથા શીશ પાછા વળતી વખતે તેની સાથે એક બીધો આપવામાં આવશે. હાકીને આવી વારી-રાતો નેમ્મ હિંદુસ્થાન તરફ આવવું કપુર કીધું અને શીશ દાહી તે સહી સજામત હાર ચેતરે આગળ જ્વાની પાં-છાંએ અને એ જોવાપર હેના એક રોસ્તને ચોરીયે છુટી લીધે હતો તેને પિતાના બુજ પેસામાંથી કછકે ગરક કીધી, શાસ્ત્રી એસ-મજ જતાં એનો સંગતે હેના બે હેરતો હતો એના હિંદુસ્થાન એવાને નીકળ્યા હતા, તે લોકોની સાથે એ એક વાદાણુ બે હ-ખણ દેરા તરફ હંકારવું હતું. તેમાં સ્વાર થયો. હવે એ વાદાણું લંગર બાંધેયે શરૂ હોવાનું હતું એકત્રામાં પતનને એક જબરો સપાસે આવ્યો અને વાદાણું દુબી જશે હેનો ગમજાને ધારતી સાગરાધી તેને પાછું ખં-

રમાં લંચકાર કીધું. હાકીને વળરના ઉપર એક ખત લખે પિતાના બે શાધીએને તે આવ્યું કેમકે તેને તોફાની રોષા બેઠો બધે દેવળે જાયો હતો કે, તેનામાં આગળ જ્વાની પાતિ રહી હતી નહીં. આ બીનાનું, ખ્યાન ઘણી કીતણેમાં આપવામાં આવ્યું છે તે ઉપરથી એ જરા બેસે, આપના લોક દોસે.

હિંદુસ્થાનનો બીજો ગવરનર

જનરલ.

(સાંધણ અને ૩૮ થી)

હિંદુસ્થાન વિશે બહુ નેહનું બહુતો હતો તેટલું તો ને પુરોષીય-સાથે હિંદુસ્થા-નમાં અધિ વખત ગાળી હતો તેઓમાંના યુવા યોરાને માલમ હતું અને તેઓયે સુ-રોપ હોયુંજ નોતું તેઓ તો એતા નેહલા વોકે હોયજ ક્યાંથી! એણે પૂર્વ તરફની તવારીખ કાપતા કાનુંતો અને રસમોના ઘણી મેદનત બાંધે અજવારા કીસી હતો. બીજા યુવાઓએ એની મીમાલે મેદનત કરી હિ-ંદુસ્થાનને લગતી ખાતનીએ એકઠી કીધી હશે; તોપણ બેંકે દરેક બાળતમથી પિતાની કળીતોયતન નેરથી ને સાર ખેવી કાઢ્યો હતો તે પરે અજાયબ નેહનું હતું. હિં-ંદુસ્થાનને લગતી ખાતનીનાં વક્તરના મારણએ જાહીને વાંચવાને બીજા સપળા "કેટલેક ખાત હતા તમારે એ હંમેશ તેઓને જાહીને તેમાંથી કછ કમની વાત કાઢવાને ખંતી રહેતો હતો અને કછ કછ કમની બાબતે તેમાંથી એને મળી આવતી હતી પણ ખરી એની અત્તાકિત એવીતે ઉત્તમ પ્રકારની હતી કે, ભૂત અને અવિચકાજ તેમજ દુર

દેશમાં શું વાજતી અને શું ચેરવાજતી કાગળ
 થતાં હતાં તે એ જાણી શકતો હતો. દેશ-
 લોક અચિત્ત લોકોને અને તેા હિંદુસ્થાન અને
 તેના દેશોએ એ ક્રેલ નહોતો હતો; પણ વ-
 ર્કને અને તેમ નહોતું. એના બાણોનો હતો કે, તે
 એક વિશાળ અને ઘણી વસ્તીવાળો દેશ છે.
 સામન તાપ, નાજીયી અને તાજાં તરેલવાર
 ઓળે, જાતનાં ખેતરો, ટાંકાઓ, ગેમલ સ-
 જની પણ પેશાંર હોય એવાં અપ્રાપીટ ઓળે,
 જેની ઘણી નીચે ગામડાના લોકોનાં રોબે રોળાં
 એકાંકીં આપે, અપ્રાપીટનાં અવગીતનાં કા-
 પાં, પેટી ભજાદાર મજાદાર એવાં ગામડાંની
 રૂપા કરીને ઉગ્રમ નીપાજા કરે, પછમ્મો
 તથા નીપાજા અને રાત્રદાર મૃતિએ, પુજ-
 શક્તિનું ભજાદારી ગણું, ઉગ્રમ્મો કુમારી
 કાગળ માયા ઉપર પ્રાણીનાં પેલાં સર્પ નરી
 ઉપર જતી, સ્વામી શ્રીદેવિ, લાંબી દાડીએ,
 દેસરી દીકરી, પાપડી તથા લગ્નદા નીપાજા,
 બાજા વચરી તથા રૂપેરી દાંડે, ભજાદાર છ-
 લાવાળા હાથીએ, શાલતી રીંગામ્મોના પા
 લખીએ, ગેમલના પરદેશી મીનાવતીએ
 લીંગે સાધની બીજો જાણે બંને અને તે
 ખીકનાં કીચ અને જેસ વીકની વચમાં
 આપેલી હોય અને પેલાની લંડની કેણે
 તેઓની ખીચમાં ગળેલી હોય તેમ હતું.
 એનાં મનની મધુ આગળ આપું હિંદુસ્થાન
 મોજુદ હતું. કુરીવાર હોયે પાદશાહનાં કદમ
 આગળ સેનાનાં તથા મનરોનાં હોયે કરતા
 હતાં, તેમજ વગી ભંગમાં કચેરીયે થતી
 હોતી તે તથા વાજારમાં રીંદો વેચવાર અને
 લેનારનો સેરવકોર, તેમજ ભંગમાં હોયે
 પેલાને કુરમ્મોના વખત ગામજા સાડા હાથમાં
 ગુરમ્મોનાં દેશ કરેલે એ બધું જાણે હોયે
 આંખ નીચે રંગી રહું હતું. બનારના

અગામી, એને લેવો હોઈ અચેત્તો ગોરનાના
 હુલ્લી, અને હંદુસ્થાને દેશનાં દંડ રીંદો
 તેને એને લેવો કાકર રોરને મુખીએ મ-
 લાચો તેવો આપેલુંજ ખ્યાલ હતો.

બેરે જોયું કે, હિંદુસ્થાન ઘણું અપ્રાપીટ કા-
 માને સાડા ધુનેગર મદાં મુકાઈ. એ નીચાર
 એના મનમાં દરયા બાદ લે રંગમાં એણે જા-
 ર્યાં તે એના જેવા કાળોજ રાખસને ઘણું
 જરૂરીયાત અને સાધારણ હતો. 'પણ' એની
 ધુનમાં એ લે કામ કરતો હતો તે વાજાખી
 હતું કે નહીં તે વીચાર હોને આ વખતે રહો
 નોતો. એણે આપ્યું બધું કીધું તેમાં એની લે
 મુજ નેમ હતી તે પેશાક ઘણું નેડ હતી. છતાં
 એની હીંમતમાં ઉપરથી એને જાણે હિંદુસ્થા-
 નની સાથે અદાવત હોય તેમ દીકરા કામ્ય.
 એક પણ વખતમાં એણે તેની વર્તણૂક પસંદ
 કીધી હોય અથવા આ મામલે માંડી વાળવાનું
 એણે જાણ પણ વડાણ ખાતુણ હોય તેમ
 નોતું. એ પેલે ઘણો ઉદાર તથા મમતાળુ
 મુરમ્મો હતો; પણ એને રંગનાં અસાધ્ય
 મળી બીકીએ હતો તે આ વખતે એની
 મુદાવરતા તથા રાગીયતી નાકેલતીને લીધે
 ઘણોજ જાગરી ગયો હતો. એ પેલાની કા-
 બોલેયત અને સાદાણેને સાડા જારે ગુરમ-
 મ્મોનાં હતો. તે બધું આ મુદાવરતામાં
 એને નહયું. સરકાર દરખાશમાં તેમજ બધો
 જાણે એના ઉપર તિરસ્કારથી આંગળી
 ખનાવતા મારાઈ. પારલેમેન્ટમાં એણે રાખ-
 આણું છેક અસાધ્ય હય ઉપર ગણાઈ ગયું.
 કેમકે આ વખતે પારલેમેન્ટમાં એક જુવાન
 રોજકી લે એની મોખવાળી તદ્દન અણકોર
 હતી તે બીજાવતી હતી. એણે બધાં પ્રશ્ન
 આપડને લગતાં ઘણું અમરકારક અને તારીફ
 લાયક બીકાઈ કીધાં હતાં અને એની ખુબી

આવેછે તેમાં વાપરવા લાગ્યા. એ પદાર્થને
ગોળી ઉતરેલી વ્યવસ્થામાં, પોરીસ્ટર બેચાવ
છે તેના બંદોબસ્ત કરવાના કામમાં, તાલુમાં,
અને બીજાં બહાં દરદેમાં વાપરવા શકરશે
વાપરવા લાગ્યા. એ પદાર્થ બાળક તથા
પરણ ઉપર વપરાવવા લાગ્યા એટલુંજ નહીં;
પરંતુ જનવરના ઉપર પણ વપરાવવા લાગ્યો.

આટલો બધો ઉપયોગી પદાર્થ રોપી કા-
ઢનામાં મોકલને કેટલી મહેનત પડી હશે તે
પર વિચાર કરે, અને જુવો તેની મહેનતના
બદલે આપમે તેને કેવા હાંસર થયો. તેણે
મનુષ્ય જાતને કાપતી વખતે થતી વેદનામાંથી
નિનાર્થી કીધાં એકાંઈ જાની સુની જાત નથી.
તેને પાતાના ખારસે પેટં તે તહીં મળે,
પણ તેના સોધેલા પદાર્થ થકી ને દુઃખી-
આત્મા પાતાનાં દુઃખમાં છુટ થતા હતા તે
લોકોએ તેને કેટલો આશીર્વાદ દીધો હશે ?
મીનાર-મોકલને પાતાની મહેનતનું એટલુંજ
ફળ બાંસે. વિદાન તેણે પાતાની રોધ
કરવામાં દુઃખી થયા હતા તે છતાં, અને કે-
સોની તરફથી કેવળ નાઉમેદ ગઈ ગયા હોયછે,
તોપણ મનુષ્ય જાતનાં મુખને આર્યે પાતાથી
જેટલી મહેનત થાય તેટલી કરવાનાં તેઓ
આજસ કરતાં નથી.

આ રોધ ઉપરથી કાકર સીમસને પા-
તાનું દીવ એકી પણ સરખ પદાર્થની રોધ
કરવા પછવાડે લગાડ્યું અને પાતાની હાંક-
ગીની કાંઈપણ કીકર ન કર્યાં હજારો પ્રાણી
મુખે થાય તેને સાર કેટલાક પદાર્થોની અજ-
માયશ તે કરવા કરતાં હતો. એમ કરતાં સને
૧૮૪૭ ના નવેમ્બર મહીનાની તારીખ ૪
થી ને ચોક્કે કાકર કીધ અને રૂંકન હાજર
હતા તે વખતે એક રેખાવમાં ધીર લેવો પણ
અમર-કરવે વધારે સારો એવો એક પદાર્થ

તેને હાથ લાગ્યો. ધીરના કરતાં એ પદાર્થ
ધણે ઉપયોગી માલુમ પડ્યો, અને વધારથી
તેને બહારે એ પદાર્થ વપરાવવામાં આવ્યોછે
ત્યારથી વાહાકાપની વિદ્યાના પ્રસારે થણે
મળેછે. એ પદાર્થનું નામ તે ક્રોસોલેકારમ.

કાકર સીમસન ગર્ભગાયન વિદ્યા એટલે,
સાધિયાણીના કામમાં ધણે હોશીબર મણાંતે
હતો. એણે ધીરની અનુભાવણ કેટલીક
સીધ ઉપર જણવી વખતે કીધી; પણ એ
અનુભવણ કરતી વખતે એ પદાર્થમાં કેટ-
લીક ખામી નજર આવી તેથી એનું દીધ
એવો એક પદાર્થ રોપી કાઢવા પછવાડે
લાગ્યું કે, તેમાં એ ખામી નહીં રહે, અને
તેમ કરતાં તેણે ક્રોસોલેકારમ રોપી કાઢ્યું.
એ પદાર્થ મોટાં મોટાં દરદે દુર કરવામાં
બેધક હાંસ વપરાય છે.

કાકર સીમસન પાતાની આખા શાહાહની
મહેનતથી યાદો ગયા છતાં પણ-શતને દીસ
રોધ કરવામાં મરાયુથ રહેતાં હતા, ઉપર ને
રિતમ કેટલામાં આવ્યોછે તે રિતસ (એકદો
તા ૦ ૪મી નવેમ્બર સને ૧૮૪૭) તે પાતાના
કામ ઉપરથી પાતાના એ મિત્ર કીધ અને
રૂંકન સાથે ઘેર આવ્યો, અને પાતાના
જમજના ઘોરામાં ગણે જાણી બેઠા, અને
ત્યાંનું કેટલાક સીસા પડેલા હતા તે મુંઝવ.
છેલ્લે કાકર સીમસને એક ભારે પદાર્થ કા-
ગજના કચરામાં ટેપાવતા ઉપર નાખી મુક્યો
હતો તે મુંઝવે. એ ભારે પદાર્થ તે ક્રોસોલે
કારમ હતો. એ પદાર્થને એક ખાસમાં
રેલી વાશ દુરતી એકેક જણ મુંખા લાગ્યા.
તેઓની આંખ ધણી રાતી થઈ ગઈ, અને
પુણ મીનાસમાં, અને પીધેલા હોય એવ
રેખાવ, અને ગાંઠું મેલું ઘોરાવા લાગ્યા. આ
વખતે કેટલીક સીસા ત્યાં હતી, તેઓ આ

આરથા ધરને પહેલ નહેલો મિલેજ વાપર્યો. કેટલોક અજાણેશ તો પોતાના ઉપરજ કીધી, પણ તેની અંદર ધર ન હોવાને લીધે બેઠકે તેવી ફેરે તેને મળી નહીં. પણ સને ૧૮૪૨ ના સપરંખર મહીનાની નિજ તારીખે એક કાચની નળીમાં તરતનો તાને ધર પાતે મુકેલો, એકેસે તરતજ તે બીજકલ બેઠકો શરૂ થયો, અને હોરામાં આપણ જાદ બીજ મગલ્યુન આદમી ઉપર એ અજાણેશ કરવાને તેણે વીવાર કીધો, એટલામાં તેજ દાહાદે સંહિજના એવનખર નામનો રાખસ પોતાના દાંત કચવાને કેવેની પાસે આવ્યો, અને વિનતી કીધી કે, માનાથી કુખ રહેજુ નથી, માટે મેહુરબાની કરોને અને બેઠકો કરી માશે દાંત કાઢ. મીઠેને મોરોક ધર રૂમા-લમાં નાંખી, એવનકાલેને સુખાંધી, અને જ્યાં પણ તેને કુખ ન જાણ્યું તે રીતે તેનો દાંત ખેંચી કાઢ્યો. આ વખતે રાખર હેન અને મીઠર દેની એ બે રાખરો દાજર હતા. એ રાખરોથી, અને પેલા આખરી આદમીએ મીઠેને એક કાગળના ઉપર લખી આપ્યું કે, એણે આ શોધ કીધી, અને એ મણે જાણ્યો તે લખાણુપર રાહી કીધી. આ વખતથી વાહ-કાપની વિધાને સંચોદય થયા. મીઠેને એ પદાર્થ કહી સીજની બન્યો એ જાણ્યા શિવાય પોતાની શોધનું કામ જાતે રાખ્યું. એ વિરોની ઠાકર વારતને ખબર થઈ. તેણે તારીખ ૧૬મી અક્ટોબરે એક આંખરીનાં ગળાંપર વરસેળી થઈ હતી તે કાપતી વખતે પેલા રાખસને બેઠકો કરવા સજુ મીઠેને વિનતી કીધી. વળી બીજે દીવસે ઠાકર દાવે એક ખાણતા હાથ ઉપરથી મીઠી વરસેળી કાપી તે વખતે મીઠેને એ પદાર્થ એ-લોરા કરવાને વાપર્યો હતો. આ પ્રમાણે એ

પદાર્થનો રાખરે કોણે મેલાવો થયો. હવે આ તજરીખની વાત કોણેને એ પદાર્થની શોધ કરનારના કબજામાં વિશે બે બોલ બોલોને કહ્યો.

મીઠર મીઠેને પોતાના શોધેલો પદાર્થ સાનો બનેલો એ વાત હજુ લગભગ શરૂ થયી તેનું કાણુ એ હતું કે, એને પેંદે મળે; પણ જાકરને આ વાત કાપકારક, અને વળી સાંજના હોરામાં પ્રખ્યાત થવા સરખી હતી, તેથી એવો હાલો કીધો કે, એ શોધ એણે પાતે કીધી. તેણે કહ્યું કે, મીઠેને ધરના કેટલાક છુણે બતાવ્યા હતા, અને તે ઉપરથી એણે તે પદાર્થનો ઉપયોગ કીધો. મીઠેને જ્યાં સમજ્યું, અને જાણે હતું, અને તેથી પેંદે મળે તેમાંથી અરથે ભાગ મીઠર જાકરને આપવાનું એણે કમુજ કીધું. આમ છતાં પણ જાકરને એવી નીચ તજવેને હતો કે, દાંતની મેહુરમાં એણે કાગળ લખ્યા તેમાં મીઠેનું તે નામ પણ તેણે લખ્યું નહીં, અને એણે એમજ બતાવ્યું કે, એ શોધ પોતે કીધી. આ બંને રાખરોમાં સંજ ન હોવાને લીધે પેંદે કોણે મળ્યો નહીં.

અમેરિકામાંથી એ વિરોની ખબર વિખા-યતાં જઈ મીઠર લીકરને કોઈ આખરીની જાંઘ કાપતી વખતે એ પદાર્થ બેઠકો કરવાને વાપર્યો અને તેમાં તે ફેરે થયો. ત્યાર પછી મીઠર કુરમુસને કીંગસ કોલેજમાં વાપર્યો, અને અહીંયાંથી રાખરો ઠાકરો, એ પદાર્થને ઘણી છુરીથી વાપરવા લાગ્યા. રાખરો વર્તમાન પત્ર, અને એપાનીયામાં એ પદાર્થનું ગુણનાં વખાણુ થયાં. પછી એ પદાર્થથી મેહોમાં મેહોમાં કામી લેવાં કે, ગર્ભ-કાઢી તેમાંથી બચ્યું મીઠેને વારમાં કાઢવામાં.

અને તેઓની સમગ્રી જાતીઓ, તેઓની જોડનાં કદ અને દેખાવ ઉપરથી જુદી પાડી શકાય છે. પટેલો રાજ્યની જોડનાં આસ કદમાં એક ઈંચના દસ હજારમાં ભાગથી તે એક ઈંચના આસમાં ભાગ તેઓનો હોય છે. એ જોડના આકાર જાળમાં તેઓ હોય છે, અને એક જોળ લીટીની અંદર બીજા જોળ લીટી અને તેની અંદર બીજા જોળ લીટી એવા રૂપમાં તે દેખાય છે.

પટ્ટની રાજ્યની જોડનાં કદ. પટેલોની રાજ્યની જોડનાં કદ તેઓ મોટું નથી તેઓનું કદ એક ઈંચના દસ હજારમાં ભાગથી તે સમસામાં ભાગરૂપી હોય છે. તેઓ નજદીક જોળાકાર હોય છે. એમાં પટેલોની રાજ્યની આકૃષ્ટ જોળ લીટીઓ દેખાતી નથી.

ઈન્ડીયન કંસિતની રાજ્યની જોડનાં કદ. મણી નજદીક મગ્નિય આકારની રાજ્યની જોડનાં કદ તેઓ હોય છે. પણ તેઓની અવકૃતિ અણીદાર અને પિંચા હોય છે અને તેઓમાં આકારની લીટીઓ હોય છે.

આ ઉપર કહેલી સમગ્રી જાતની રાજ્ય તેઓનાં કદ, હારનાં કદમાં તથા કારખાનાંમાં વપસાય છે તે રાજ્યી ઇલાઓમાંથી મળી આવે છે. એ કદ પાણી, મીઠું અથવા ચુનાના તેવા નિર્ભય પદાર્થ નથી; પણ એમાં વનસ્પતિની પેદાર છે. એની ઝીણી જોડ ઇલાઓના દીર્ઘસમાં તથા તેઓના રેશાઓની વચમાં તથા વનસ્પતિની સેદરોની અંદર બેવામાં આવે છે; અને તેઓનાં મુળ તથા તેઓની ટાળીઓનાં કાર અને બીજાં તથા રૂળમાંથી એકઠી કરવામાં આવે છે. પટેલોમાં એ તેનાં આપમાં વજનના રાશતમાં ભાગના પ્રમાણમાં રહેલી છે. વધુજી અને સીંગમાં આસરે તેના વજનના કે ભાગના

પ્રમાણમાં હોય છે. યજ્ઞ, રાઈ અને ઓરમાં તેનાં વજનના અવધી ભાગ ઉપરાંત રહેલી છે; અને ઈન્ડીયન કૌર્ન તથા આપમાં તેઓનાં વજનની આસરે કે ભાગ હોય છે. આસરે કઈજ નહીં પણ રાજ્ય છે; અને તે પેરેટ ઈન્ડીયન પાન્ટસના મુળમાંથી મળી આવે છે. ટાપીઓના પણ રાજ્ય છે; અને તે બળી બીજા ઇલાઓનાં મુળમાંથી મળી આવે છે. સેમેલ એ પણ બીસડલ રાજ્ય છે અને તે પામની જુદી જુદી જાતીઓના ગરમાંથી મળી આવે છે.

સાધારણ પાસાંની બીજોમાં રાજ્યનું વજન આ નીચે બતાવ્યા મુજબ હોય છે.

એક ૧૦૦ ભાગમાં રાજ્યનાં વજનનું પ્રમાણ.

ગોખા.....	૮૫. ૦૦
ગોખા.....	૮૦. ૬૨
જાપ.....	૧૭. ૧૮
રામ.....	૧૧. ૦૦
એક.....	૫૦. ૦૦
જાડનાં આંધ્ર.....	૦૨. ૦૦
આપમાંથી મોંઘા.....	૪૦. ૧૦
મીઠાની બીજા.....	૩૫. ૦૦
પટ્ટાણ.....	૩૨. ૪૫
પટ્ટા.....	૧૫. ૦૦

કેલિફોર્નિયા વનસ્પતિમાં એ ધણી રહેલી હોય છે, તેને કળે નાખીને પાકી તેની સાથે ચંદું પાણી મેળવી સાખવાથી એ સ્વચ્છ હાલતમાં મળી આવે છે. આ પ્રમાણે તદ્દપારે જપ્તમાં પાણીને ઓડીવાર ઠી રહેલા રૂંદું એકઠું રાજ્ય તળીયે એસડો; પાકી તેને કાઢીને હોડા કરી તદ્દપાર કરવી.

રાજ્ય ઉપર ચંદું પાણીની કદ અસર થતી નથી; પણ જો તેને થોડો વખત ઉકોળાયે તે તેની જોડને કુલે છે અને પાકી તે ખરદરોંક દેખાય છે અને પોતામાં પાણી

અતીશી જુલોડી લેછે તથા આખરે ધિગજીને સંપ્રેત પ્રગટીના આકારમાં દેખાયછે. હવે આ પ્રગટીને તાલું પડીયે તો તે લોહીની ખિસાલે ફરી જાયછે, અને કાણુ દોરેછે. આની રીતે પચાવ્યા પછી તેજે આંદોલો જુલોડી જુલોડી જે- ન્નો પરખાઈ શક્તી નથી; કેમકે તેજો સમગ્રી એકમેક ચંઈ ગયલી હોયછે. વળી તેજોમાં પાણી સપજું જુલોડી જઈ કરીને તેજોને આ હાસતમાં ભરી મુકેછે.

બીજાએક આખખ વાત રસાઈ વિરોની કોઈ કે, કોની તરફવાર ઉપરોગી ખાંડ કરી શકાય છે.

જે રસાઈને થોડાં આસિડવાળાં પાણીમાં ભજીને કેટલેક વખત ઉકાળીયે તો તેથી તેને ઉપર જણાવેલા સંપ્રેત રંગ જતો રહેછે અને તે સાફ પારદર્શક દેખાયછે, અને જે હજુ પછી તેને વધારે વાર ઉકાળું જરી સખીયે તો આખરે રસાઈ બધી જતી રહેછે, અને જે કોણુશન રહી જાયછે તેને રવાડ મીઠો અને તેમાં ખાંડ હોય તેવો લાગેછે, આ મુજબ રસાઈ બદલાઈને તેની ખાંડ થઈ ગઈ.

કેટલાંક જાનવર તથા વનસ્પતિનાં પદાર્થમાં જે પ્રમાણે ખાંડ તરફવાર કરવાને શુભ રહે- લેછે. જે થોડી યુક્ત લઈને રસાઈમાં સેવુ- શતમાં મેજવિયે અને તેને કાંઈ ગરમ જગ્યા- પર સખી મુકીયે તો થોડા વખતમાં રસાઈ બદલાઈને ખાંડ થઈ જશે. આવીજ રીતેનાં બનાવ કેટલાંક વેજીટેબલ ધીમુસમાં બનેછે. જે રસાઈ આપણા ખોરાકમાં લઈયે છઈયે તે ખાવત ક્રિયા વખતે બદલાઈ જાયછે. તે ત્યાંથી લોપ થઈ જાયછે, એટલે રસાઈનાં કેઈપણુ પ્રગટી અથવા રીકીટનામાં દેખાતો નથી. (અપરું.)

દરીયામાં નાહવાથી જે રોગોને શુભ થાયછે તે.

સમગ્રા રોગોનાં મુળ પાયા નાહતીછે. અને તેને દુર કરવામાં સરસામાં સરસ એક ઉપાય “સો વાથ” ક્રિયાને દરીયામાં નાહવા- થીછે. નાહતીની નીચાણો તરફવાર છે; અને તેજો રસાઈનાં જુલોડીનાં ભાગોમાં ન- જણાઈ જાયછે તે પર, તથા ઉપર, જતી (પરદ અથવા સ્પિરિટ) રસાઈનાં પાંખાં તથા રાજાનાં આધાર રાખેછે. બધાંજોમાં ઘણી વખતે નખાઈ “સ્કાફુલ્કા”નાં આકારમાં દેખાયછે; અને તે રોગ, અગર તો આકાદે તરફેલો હોયછે, અથવા તો. રસાઈની કસરત બરોબર નહીં કરવાથી પેરા થઈ જાયછે. જે બધાંજો એ રોગથી ભોગવતાં હોયછે. તે જે રોગની નીચાણીએ ઉપરથી સમજાયછે; અને તેજોમાં મુખ્ય કરીને, નખાઈ જે મુળ પાયોછે. “સ્કાફુલ્કા”થી ભોગવતાં બધાં- જોની આમરી નાજુક અને પ્રાતણી હોયછે અને તેમાંથી લોહીની નળીએ તરતી દેખાયછે. જે ઉપરથી કોઈ આ તંદુરસ્તીની નીચાણી સમજી જાયથો ખાયછે. તેજોનાં કોહરો ફીકો તથા ફુગાવેલો તથા તેના ઉપર જે જાડા હોયછે. તેજોનું નાક મુજેલું, તથા તેજોનું “એન્થ્રો- મન” ક્રિયાને ઉદર ગાગર જેવું હોયછે. તેજોનું લોહી વધારે પાણી જેવું હોયછે; અને તેમાં તંદુરસ્તી વળી લોહી કરતાં જોડું “દાઈબીન” હોયછે; અને તેટલા કારણુને લીધે તેજોને પોસણુ, જસાબ મળતું નથી; તથા તેથી તેજોનાં “મેનબ્રેન્સ” ઘણું ઢીલાં હોયછે; અને તેજોની વ્પેરશી” ઘણી ગુલામ તથા રાકિત ગરની હોયછે. તેજોમાં લોહી ઘણું ધીમે ફરેછે અને તેજોમાં રસાઈની ગરમી મીનન-

સર હોતી નથી; અને તેણી કસણને લીધે તેણેથી થઈ અને બીની હુવાના ફેરફાર ખાલી રાકતા નથી. આવી રીતની શરીરની અવસ્થા અને તેની સાથે લોહીની ગંભીરતા બસબસ ન હોવાથી શરીરના નંકર બાગે નળજા હોયછે; અને આ કારણથી શરીર થઈ જાય છે અને અંધકર શોભાને તાજે થાયછે. એવા કે સાધના, અર્ચનના, અનુસન્ધાનના, ધારના, આમલીના મરજનના, જોડનાં દરેકે તવા બરછે વડે વળી જાય તથા હાઈકે સડી જાય એવી તરેહના મરજેમાં તેજી ગીરફતાર થાયછે.

“અકાશ્યુષ્ણ” શોભા ફરત કરવામાં એજ ઉપાય ઉપર વીચાર કરવાનોછે, તેમાં શહેરો ક્રેક, લોહીને સમારણું, બીજું શરીરના નકર બાગેને અજાણ કરવા. ત્રીજું લોહીનાં ગમને જલદ કરે; અને આ અર્થ કમિયા અવગાને નિચે દરેકમાં નોંધવા કરતાં બીજો સરસ ઉપાય એક પાશુ નથી; કેમકે તે શરીરના નકર બાગેને સુધારી શકેછે, તથા લોહીની ગંભીરતામાં સાથે અને આશોચ ફેરફાર લાંબક કરી શકેછે, તથા લોહીનાં ગમને અજાણની આપી શકેછે; અને આ પ્રમાણે કરવાથી સમગ્રી વ્યવસ્થાથી શોભાને સેહેરી લઈને તે ઉપર સંજગત હુમલો કરેછે.

દિશ પસંદ રમુઝી વાત.

(AMUSING FIRST READING.)

(સાંધણ પાને ૪૨ પા.)

એક વાડીમાં ચાર રોતલદારો મેસીને વાત કરતા હતાં. ત્યાં એક અંતર્યામી રાજસા બોલ્યો તેને તેજોએ રીઝો નહીં તેથી તેના કંઈ અંદર સતકાર કર્યો નહીં. તે રાજસા એક ખાનુએ જઈ ખેડે, બાદ આર રોતલદારોએ

તેને રીઝો, પણ તેજો તેની સાથે કંઈ બોલ્યા નહીં. તેજો અંદર અંદર વાત કરતા લાગ્યો કે, એ અંદરથી વ્યવસ્થાન દેખાયછે. આપણે એના અંદર સતકાર કર્યો, નહીં તેથી ખાનુ ઉપર સુધો ખેડેછે. પછી તેજો તેની સાથે ગયા અને પુછ્યું કે, બાઈ તારો કોણે ઉદાર દેખાયછે તેનું કારણ શું છે? તે બોલ્યો કે, “કોણે આપણા મારી નાકીસ વાત કહેવાથી કંઈ કુમરો નથી. તેજોએ કહ્યું કે, આપણે તારે મિત્રવારો થઈ, વાસ્તે જે વાત હોય તે કહેવી જોઈય. તે બોલ્યો કે, એક રોતી હું માર મિત્રો સાથે શીકાર કરવા નીકળ્યો. જંગલમાં એક ખનુરીનું ઝાડ પાશું જાણું અને તે ઉપર રસ ભરેલું ખનુર, જોઈ મારા સાજનીએ મને કહ્યું કે, તને ખનુરી ઉપર ચઢતાં આવડેછે, ગાઠ તે ઉપર ચઢીને તું ખનુર પાડી આવ. તે કહ્યું કે, એ થઈ જાયછે માટે બીજા નીચી ખનુરી ઉપરથી તોડીને ખાઈય. તેજોએ હા કરવાથી હું તે ખનુરી ઉપર ચઢ્યો, અને ખનુરની પાસીએ તોડી તોડીને નીચે મારા રોતો ઉપર લાખવા લાગ્યો, અને મારે પોતાને રાજ મારાં ગજવામાં ભરતો ગયો; એટલામાં ખનુરી ઉપર એક સાપ મારો નજરે પડ્યો, તેને જોઈ મારે લોહી ઉડી ગયું. તે આવીને મારે બંદને નીટલાઈ વળ્યો, અને પોતાનું મોઢું મારાં મોઢાં સામું લાગી છલં કાઢવા લાગ્યો. હું ભાઈ પલસાઈમાં પડ્યો. મારા ઘરનો પશુ નીચે ઘાવથીટ કરવા લાગ્યો, થોડી વારમાં ત્યાં થયું થોડે એકડા થતા. પાછળથી એક અંધાર તિરકમોન લાઈને ત્યાં આવી માંછે, અને પુછવા લાગ્યો કે, સમજા લોકો રાખાટે એકડા થયછે. તેજોએ મને અને સાચને બતાવ્યો. પેલાએ કહ્યું કે, હું એક એકું

તીર માણે છઠ્ઠા દે, જિ માણસને જીવ બચે
 ને સાપને નારા સાપ. તેનો આ વાત સમજા
 લોકોએ કબુલ કરવાથી તેણે તરી ફૂંકશે તે
 સાપનું આર આંગળા ડોકું લઈને જમીન ઉપર
 પડશે. સમજા લોકો તે જોઈને અચ્ચત પામ્યા.
 સ્વાર પેતાનું તીરે લેના ગયો એકેલે સાપનાં
 હેઠળે ઉછાળી તેને ડંખ સમીપન માર્યો. આથી
 તેને તુરત એકેર મહી ગયું અને તે ત્યાંજ તલ-
 લાગુ મરણ પામ્યો. આ બનાવથી લોકોને ધણે
 બેદ મર્યો. હું જાડ ઉપરથી નીચે ઉતર્યો.
 તીરબંદજ આરે સાથે ગુરો તેથી મને પહોં
 પસતાવો થયો. મેં તેની બાસને ફૂલ કીધી.
 બાદ હું તેને ધેર ગયો. તેની એકરતને ખ-
 બર આથી કે, તારા ધણીને રૂપ ફડવાથી
 તેનો કાળ થયો છે. તે જાર જાર અંધુએ
 રહ્યાં જાગી. લોકોએ તેને લીકાનો ગણી
 રહ્યાં જાગી. ત્યાં તેની છોકરી આવી તે પછી
 પોતાના આપના મરવાની ખબર માંભળી
 રહ્યાં જાગી. તે છોકરી ધણીજ ગુબગુરત
 હતી તેથી તેને જોઈને મારું મન લાગવાયું.
 તેના આપનું આળીમું ગયા પછી મેં એક
 એકરતને તેને ધેર આકરી. તેણે પેલી છોક-
 રીની મા જોડે તે છોકરીની સાથે મારી સાથે
 કરવાની જોડવાડી કરી. તે પછાણે મુજ-
 રકે દીવસે મારી સાદી તેની સાથે થઈ. હું
 તેને મારે ધેર લઈ ગયો. હમણે ધણી ધણી-
 ગણી દુનીયાદારની લોકેઅત ધણી પુરાણાકીયો
 લેતાં હતાં. એકે દીવસ રાતનાં હું નીંદાથી
 જાગ્યો, અને જોઈ છઠ્ઠા તે એકરત પાસે ગયો.
 હું સમજ્યો કે, તે કષ્ટ સ્વગ્રવીકે હાજર દુર
 કરવા બાહાર ગઈ હતી. એજે દીવસે હું
 જાગ્યો ત્યારે ધણી એકરતને લીધી નહીં. પછી
 મેં કષ્ટ તેની દરકાર કીધી નહીં. ગોઠ રાતે
 અને લીધાર આપ્યો કે, આજ રાતનાં જીવ-

જીવ નહીં. હું જાગ્યો કરતો હતો તેથી
 એકરતે મને પુછ્યું કે, આજ કેમ જીવતા નથી.
 તમારું પાનું ઉજાગાયો હજમ થશે નહીં
 અને તમારી તબીબત બગાડશે. મારું પાનું
 ફરીને જીવી જશે તો સાહે. હું મનમાં સમ-
 જ્યો કે, એ નિમકહરામ કોઈ જાગે જાગસાડ
 મને આ ફરેજ બતાવેજે. મેં માથા ઉપર
 ચાદર લોટી ખુબ ધોરવા માણું. એકરતે
 મને બરકાતમાં જોઈ એકરતે તે ઉપર પાછલે
 દરજાએથી બાહાર નીકળી. હું ગુપકીયો તેની
 પાછળ આપ્યો. ગામની બહાર એકે કોરા
 ઉપર એકે છાપરી હતી તેમાં તે પુરા. તેની બંધર
 એકે ફકીર હતો તેણે તેને ગાળો હઈ લોક-
 ડીએના સપાટા મારવા બુને કહ્યું કે, આજ
 દેમ તને જીવકી બધી વાર લાગી. એકરતે
 આજીજ કરી કહ્યું કે, મારો ધણી જાગતો
 હતા તેથી તેને જીવાડયા પછી હું આવી
 તેથી દેર થઈ. પછી તેઓ લીધાજી કરવા
 લાગ્યાં. થોડીવાર પછી ફકીર જુપકીની બા-
 દર જરૂર સર આપ્યો. અને લાગ મળ-
 વાથી મેં તેને નીમજી મારી ક્રેતલ કીધી.
 હું જાડ ઉપર પાછો ગયો સંતાઈ પેશો. ફકી-
 રને વાર લાગવાથી એકરત તેને જોઈ સાડ
 જુપકીની બાહાર આવી ને જોયું, તો ફકીર
 ચતોપાટ પડેલા અને તેના ધડ ઉપર માણું લીધું
 નહીં. આ જોઈ તે ધણીજ પુરસ્તમાં આવી
 જુપકીમાં ગઈ. અને એકે હાથમાં તરચર
 અને બીજા હાથમાં મસાજ લઈ બાહાર આ-
 વીને દુરામનની તજાસ કરવા લાગી. આ
 વખતે દુરામન તેનો નજરે પડ્યો હતો તો
 તેના કુકડે કુકડ કરી બાગ્યા વગર તે રેલેન
 નહીં એકરતે દુરામનની ધણી તપાસ કીધી
 પણ કષ્ટ થતો લાગ્યો નહીં. ત્યારે ફકીરની
 બાદને જીવકમાં આંધી ત્યાંથી બેઠો ઉપર

નહી હતી તેમાં પધરાવો આવી. હું ત્યાંથી દોડતા દોડતા એકઠમ મેર આપ્યો. અને બીજાંનામાં મુઠ્ઠા જઈ પાડો. દોરવાં લાગ્યા. પાછળથી ઓરતપણ આવીને મુઠ્ઠા જઈ. એ વાત કહી મં કોઈ વખત છેડી નહીં. એક દીવસે રાતનાં હું પાણી પીત ઉઠ્યો અને ઓર તને પાણીનું વાંસણ લખવાનું કહ્યું, તે હાથીને તે કેટલા ભાગી કે, એ માણું ભાગીએ. મારાથી આપ્યારદારત થયું નહીં, તેથી મં ઉત્તર આપ્યો કે, કુકીરની સાસ એ દોસ મુખી ઉઘાડીને લઈ ગઈ તે કરતાં એ વાંસણ વધારે ભાગીએ? તે સમજ કે, કુકીરને મારનાર એજ ઘણીએ. તે દોડીને બીજા ઓરગ્રમાં ગઈ અને તરવાર લઈ મારા ઉપર દોરી આવી. મં તેને હાથ મથારીને તરવાર કાઢી લીધી અને એક થામસા સાથે તત્કાલીને બાંધી. એ ઓરતના સાંત ભાઈ હતા તેઓ અને મારી નાખ્યો એમ નિશ્ચયી હું તેઓની પાસે ગયો અને તમામ હકીકત વિરતાંથી તેઓને કહી. તેઓને તે સંભળી બારે મુરસો આપ્યો અને મારી સાથે આવી પોતાની બિલ્દતને પોતાને હાથેજ કલક કીધી.

ઓરત જાત તેના ઉપર આપાક કમણે તેને પરમેશ્વર લેવો ગણે છે. બીજું સમજું વ્યર્થ ગણે છે, પણ તે ઉપર ભુલગણે ખાતો નહીં. તે મરદને નકીતો આવીકાસી કરે છે. કોઈ વખત તેને જાત જાડની આહુતમાં લાવી લાગે છે. માટે એ જાત ઉપર ક્રીડ થયું માણું તેમજનું કામ છે. પાપર ઉપર પાણી વગે તેટલું રેડીએ તો તે પછે નહીં તેમ તાદરશાદને આ વાતથી કઈ વ્યવસ્થા થઈ નહીં. ખાદ નીચે વચ્ચે તાદરશાદને કેટલેકે:—

એક જાત ઉપર નિધાર કમખનાર ગાણુસ લખતા મુગા એમ સમજાવે. ઓરત તેજ ઉપર

ક્રીડ તેજ ઉપર પરમેશ્વર ક્રીડા એમ નિશ્ચય કરીને માત્રે. શાદાનતા તે ઉપર એક વાત કહું તે ધ્યાન રાખીને સંભળ. એક જુવનુ-રત જુવાન હંમેસી મારે થેર આપતો હતો. એક દીવસે તે મારાં દીવાનખાનામાં આવ્યોને બેસે તે વખત ત્યાં બીજું કોઈ હાજર નોતું. મં તેને પુછ્યું કે, તારા મેદેર ઉપર તાજાં ઘાસ દેખાય છે તેનો રું, સમજાવે. તેણે જવાબ દીધો કે, એ નીચ વાત અને કેદેતાં સરખ લાગે છે. માટે મેદેરખાની કરી અને મારું કરે. મં કહ્યું કે, તારે એ વાત અવ-સ્થ કેદવી એકથ. તેણે કહ્યું કે, હું એક વખત સીકાર કરના ગયો હતો ત્યાં એક જુવનુ મારી નજરે પડવાથી તેની પાછળ મં દોરો દો-લાયો. મારું ધ્યાન હુણુ ઉપર કાગળની ધોડાનો પગ ખાસમાં પડ્યો તે હું સમાસી રાધો નહીં. હું જોડપરથી લાપે માટે મર્યો અને મારાં હાડકાં પાંસળાં જવા નરમ થયાં. એ ધંદી મુખી તે બેલિશ થવાથી જમીન ઉપર પડી રહ્યો. અને મુઠ્ઠા આવી ત્યારે દીવાનીને પ્રય-ત્ન કીધું. પણ બરાબર શકિત આપ નોતી તેથી ઉઠી રાકાયું નહીં. એક જુડી ડોસી હાથમાં લાકડી લઈને આગળીયાં ખાતી મારી સામાં આવી. મં આપ્યું કે, તે કોઈ જંગલ-માંની જગાએ તે જાણે રહ્ય તેરો. બપોરે તે મારી છેક તપલીક આવી ત્યારે હું મેટો મયો અને તેને પગે લાગ્યો. ખાદ હાથ જોડી તેની સામાં ઉભો. તેણે અને પોતાની પાસે બેસાડી પુછ્યું કે, આ જાણે મારાજા જાત આપવું નથી, ત્યાં હું શી રીતે ચુકામો તે અને કહે, મં મારી જુવરેડી હકીકત ઘણી નમન તાદરશી તેને કહી સંભળાવી. મારી સહયત્ત એક તે જાણી કે, હું મારા દીકરા જેનો છે. માટે મારે થેર આપ. હું તેની સાથે ગયો.

તે અને એક જુવડીમાં લઈ ગઈ અને સપ્તહી પાચરી તે ઉપર ખેસાડયો. તે જુવડીની સામાં એક બાગ હતો તે જોવાને હું ગયો. વાડીમાં ન્હાનાં પ્રકારનાં ઝાંઝો ઉપર તરેતરનાં ફુલો ખીંચી રહ્યાં હતાં. વાડીની નીચે એક નદી હતી. તેના કીનારે ઘણે સ્થળે દેખાતો હતો. હું ત્યાં ફરતો હતો તે વખત વેપર ઘડી દીવસ રહ્યો હતો. પેલી યેસી બાસરે રાણ વરરાની વધતી પડતી જેવી એક મુંદર બોલતને પોતાની સાથે લઈને ત્યાં આવ્યો. તેને જોઈને મારો સુધસાન જતી રહી. જે ડોશીનાં ધણાં વખાણ કર્યાં અને કહ્યું કે, આ જગતો સ્વર્ગપુરીનાં જેવીછે. માટે હું તો તમારી સેવા આકરી કરવા સારુ તમારી પાસે રહીશાઁ અગર તમારી ડોકરી લાવકે ઉ-અમરની ઘડછે તેની સાથે મારી રાહી કરેતા પછી તમને સુકોને હું દાગીર કેમાં જતાર નથી. આ વાત સાંભળી ડેસી ખુશી થઈ અને શુભ દીવસ જોઈ મારી રાહી કીધી.

(અધુરું.)

તાડ પત્રના લેખ.

પૂર્વ તરફની પ્રાચીન ભાષાએ અને લેખની નિરનિયતી સ્થિતિ અને ધરમેને લગતી બાબતો ઉપર જે વિદ્વાન રાખસેએ પોતાની શક્તિ જતરી રાખીછે તેએને ધણી ખરી જા-તનીએ હેત્રી હાય લાગાછે કે, જે યોરાજ લે-કેના નાણુયામાં હોય. હિંદુસ્થાનના દક્ષિણ ભાગમાં ધણી જગોપર કાગળને બદલે તાડ-પત્રપર લેખાને ખીંચે તતી લખાણ કરવામાં આવેછે અને તે હરદીમાં રાહી પુરી તેને કાગળ કહેછે. હાલના યોગ આપણુ બાણીકા ઇકર ધીરજરામ અને ૧૮૬૨ના સપ્તમાં સીમાન ગયા હતાં, તેવણે ત્યાંના મહાન્ત સુરની

લેક લીધી હતી. અને યહી બાબતો ઉપર તેની સાથે ચોક્કસ કીધી હતી. એ વરુ જુદા ધર્મને ઉપરેલ કરતા હતા, અને તેને મહિરા મહિરા કોઈરે રાખણુ પત્રપત્ર હતું. તેના દ્વાર નીચે કેટલાક સાગીઈ હતા તેએ તાડ-પત્ર ઉપર લખાણ કરતાં એ ઇકર સાદેખનાં જોવામાં આવ્યા હતા.

હવે અન્દમણ જેહું એછે, અપાઈ છાપ-વાનાં ધણાંજ અગતના અને ઉત્તમ દુનારનાં આટલે બધે બોલોળો પ્રસારો થયોછે છતાં તે તરફના લોકો હજુ લગી તાડપત્ર ઉપર લખાણ કરેછે. એ લખાણના મોઢા જવાની પેલા નાગોકીત રેકનણુએ પુરતી રીતે જાણ કરીને તેમાંથી બહુવાં એજ બાબતોની અ-લખ અંગેલ બાબતમાં સુકી, પ્રધ-કાગળો મદ્રસ મલેજની માદમિરીને લેક કીધા હતા; તેમાંથી એક ધણીજ બાણુના લામક અને જેમાં કાણુએ અને ખરી બીના ભેગરેજ રાઈ ગઈ હોય એવો ફકરો હમી નીચે કીધો છાઈ.

AN ACCOUNT OF THE RULE OF CARI CALA CHOLAN.

In consequence of war with the *Pradiga* king, a woman of the *Chola* royal race named GUNGAINE GEN-THI escaped alone into the wilderness, being pregnant, and took up her abode in the house of a brahman a schoolmaster, and also an astrologer. By his art he declared concerning the child, after evading its nativity, that it would become a powerful and independent prince. In the ceremony of naming the child it was called CALI CHOLAN. After the ceremony of investing with the sacred thread, and while learning in the school, the boy was the object of

much contempt from the other boys being treated as the son of a widow. He retaliated on them; but the brahman thought it best to keep him within the house. He became well instructed in knowledge and very powerful in bodily strength. The *Pandya* king then ruled the *Chola-mandalam*; but, wishing to place over it a viceroy, he made public proclamation in order to meet with a suitable person. A great concourse of chaimants assembled. The *Pandya* then put a golden pot containing water on the head of an elephant, and a wreath of flowers in its trunk, announcing that the person on whom the elephant should place the wreath, and assist by pouring on him the water would be regarded as chosen, and to that person the king would give his own daughter in marriage. The elephant being let loose, avoided all the people in town, and going direct to the aforesaid brahman's house, there selected the youth by depositing the wreath on his head, and pouring the water over him. The young man was as strong as ten elephants, but in order to diminish his strength the brahman rubbed the sole of one of his feet with charcoal, and thereby took away the strength of nine elephants, leaving him only as strong as one elephant. He was subsequently installed at *Combaconum*, and had the name of *CARI CALA CHOLAN* given him to commemorate the rubbing of charcoal (*cari*) on his foot. But the king's daughter was not given him. He strengthened and enlarged his capital town. The young man learning from his mother that his father was before him king of the *Chola* country, that his father had feared to

encounter the *Pandya* king, and had died during the disturbance that had arisen; resolved on vindicating his own, and his father's right; and assembling an army, set out to make war on the *Pandya* king. The army is stated at 250,000 cavalry, under commanders whose names are given, who approached the *Vaiyal* river. The *Pandya* alarmed, brought to him treasure and jewels, and after much flattering homage, embraced him, and conducting him to his palace seated him, on terms of equality, on half of his throne, and married him to his daughter *SID' HE SVARI*, after which *CARI CALA CHOLAN* returned to *Combaconum*, where there were great rejoicings. He allowed the cultivators three parts of the produce, and took one-fourth (the ordinary rate used to be one-sixth), with which revenue he built and repaired many sacred edifices, gave large donations to brahmins, heard many religious stories recited, and was a firm votary of *Siva*. In order to see if his people were firm in that way, and with a view to discover and rectify evils, he was accustomed to go out in disguise, covered with a common dark-coloured hair blanket, during the night. Out of this custom rose the following circumstance.

There was an aged brahman who, as the result of long penance, had a son born to him, who when grown up was married, and the old man died, but not before having charged his son to carry his bones to *Qasi*, and bury them in the Ganges. The young man prepared to do so; but on the eve of setting out slept in the porch of his house, and there gave strict charge to

his wife to keep within doors, while he should be absent for a year and a half; the only exception being that, if in want, she might ask some of the charitable prince **CARICATA CHOLAN**. The latter was at the door; and, admiring so great an act of confidence, determined on being the watchful guardian of that house. While the brahman was absent he watched it carefully; but the brahman returned within six months, on the way to complete his pilgrimage at *Rumiseram*, and wishing to assure himself of his wife's discretion, approached the door alone at night, and looked in through its aperture. The *Cholan* came thither at the same time, and thinking the brahman was a thief cut him down with a sword, and retired. His wife next day suffered great reproach from her neighbours, but recognizing her husband, she buried herself with his body; and the king having unconsciously killed a brahman, had the visitation termed *Brakmabhatti* (a personification of the crime, as if an evil spirit, always following him). He made many attempts to get rid of it, but though the sprite quitted

him at the door of a temple, or entry on a sacred pool, yet it always returned afterwards. He went on pilgrimage to the shrine of *Minidachi* at *Madura*, who, in a vision, informed him that the visitation could not be so easily got quit of, but directed him to build 108 *Siva* lines, and then at *Madhyaranga* he would be relieved. He accordingly built a shrine every day, not eating till each day's work was done; but he did not know where *Madhyaranga* was. At length he found an emblem of *Siva* under a tree named *Madhi*; and *Siva* there appeared to him, directing him, to build a temple; to enter at one gate, where the spirit would halt, and would be imprisoned, and to go out at a gate on the opposite side: which the king did, and was cured. He however died childless, and his queen followed him. There was no *Chola* king after him, he reigned fifty-five years. The above things concerning him were compiled by **CHACRATILLEN**. In a *Vishnava* brahman of *Meiser* from the *Pakhi* *Vikram* and some other books, inclusive of *Shaka* *Mahatmyas* or temple legends.

હુંએ સખ્યાને પલ્લુ દલમીરે કાઢિ કે, આપડાં બેઠણીનાં વેઠણીરી રોઠ
કમનતસ માધવતામતી પાણીયાણી બાઈ કરતાબાઈ તાવ ૨૭ મી આગરદ
સને ૧૮૭૫ ને રીને વીરા વાસતી ન્હાની વધે આ અદ્વાન કોઠી રેવકોઠ ગઈડિ.
એ બાઈ ઘણીજ દેરાયાર, દિમ્ભાવન અને અતુર હતી તથા સ્ત્રી કેળવણીનાં
કામમાં હંમેશા આમેવાની ધરાવતી હતી. કિલ્લે અલેકઝાન્ડ્રા મુકુતને નાણાંની
મહેલી મદદ કીધી હતી. એ બાઈનાં મદદથી આપડે સ્ત્રી કેળવણીને ઉત્તેજન
આપનાર, એક માણસ યોજીએ અને કિતી યોદ ઘણીયાની આખરી કાતમાંથી
પ્રથમ હેરી ગઈ હુંમી, સખી રાકતા નથી.

મીલાવડો.

or

THE MISCELLANY.

અંક ૨૯-પૃ ૬]

અંક. ખાસ આશેષ, સને ૧૮૭૫.

[ક્રિં ૦ આના ૨.

તત્ત્વ યોધ.

૧૮૭૨.

પૃથિવી પર હેવાં ધણાં ધર્માં માણ્યા છે, કે જેઓ ઈશ્વરની સત્ત્વપર વિશ્વાસ નથી રાખતા. આપણાથી અધીક સાધુધર્માન ડોઈ વ્યક્તિ (સાખસ) છે, જેના આપણે સારે આપીન છ-છ'થે એ જ્ઞાન અનુભવવાને સ્વભાવિક છે. જે લોક નારિતક છે એકે ઈશ્વરની સત્ત્વને માનતા નથી તેઓમાં નારિતકના રૂપે આપા-વિક નથી. તે તે જ્ઞાનિયુક્ત રૂપન અથવા વિશ્વાથી ઉત્પન્ન થઈએ. ઈશ્વર ધેણે છે. કે-હેવા છે, ક્યાં છે, એકે છે કે અનિતક છે, સાકાર છે કે નિતકક છે એ બાબતમાં ધણે મનને ઈશ્વરને નુરાનુદ મના છે. પૃથિવી ઉપર જેટલા ધર્મ આજે છે તેમાં હિન્દુ, સિન્દ, યહૂદી, ક્રી-તકરી, બૌદ્ધ, ઈસ્લામ અને ઈતિહાસ એ સત્તા ધર્મો ધણ પ્રસિદ્ધ છે. તેન ધર્મને જેટલાક બૌદ્ધની રાખા માને છે અને કેટલાક તેને તનુકે ધર્મ માને છે. એ સત્તા આઠ ધર્મોમાં હરેકની અનેક શાખાઓ છે. ઈશ્વર વિષય એ ધર્મોનાં શા મન છે તેનું હમે આગળ કુ-કાણમાં વર્ણન કરીશું.

હિન્દુ ધર્મ સંકેતી અધીક પ્રાચીન ર-ખનમાં આવતા આવે છે. તેની શરૂઆત

વેદની શરૂ છે; પણ એના અન્ત ક્યાં છે. તે-કોઈ કહી શકતું નથી. બીજા ધર્મોની માફક આ ધર્મ કહી કોઈ માનુસના નામનો આવે નોડયો નથી; પણ અનુભવની નીક જા-તને તેના યોધ મળે છે અને તે જાતીનું નામ જાણવું પ્રસિદ્ધ છે. કયા પ્રાચીન વ-ખતના કાકાજી, અગ્નિ, વાયુ, જળ, ઈધ, ગુરુ, મન્દ, આકાશમણ્ડલ, પૃથિવી વગેરેના આશ્વર્યકારક મહીમા નોંધને તેઓને ઈશ્વર-કરીને માનતા હતા તથા તેઓને દેવતા કહિતા હતા અને તેઓની સ્તુતિમાં જન્દ ઈશ્વરને વેદનું મંત્ર લખતા હતા. એ જન્દનો રચ-નાર કોઈ રૂપિ હોતો એમ કહેવામાં આવ્યું છે. યાજ્ઞના જમાનાના લેખેએ ધાત્રી મહાથી એ જન્દ નિધ ઈશ્વરને કાઢે છે અથવા અ-પાર્થવે એકે કોઈ પુરુશના બતાવેલા નથા, પણ રૂપિશનાં અન્તકરણ શુદ્ધ હતાં તેથી તેઓનાં હૃદયમાં એ જન્દ ઉત્પન્ન થયા હતા; પણ આ વાત માન કષ્ટના છે. કહ્યાં પુરતકમં-રૂપિશને જન્દના ધરનાર અથવા બનાવનાર હેવું કાટ સીત લખ્યું છે કે કેટલાક વખત પછી-વેદોના ઉત્તર ભાગ જે ઉપનિષદનં નામે પ્ર-સિદ્ધ છે તે રચવામાં આવ્યો. એ વેદ્યતે અનુભવી વિવેચના સમિત ધાત્રી પ્રસ્ફુટિત ઈ-શ્વરને તેજ થઈ હતી. રૂપિ લેખે ઈશ્વરની

ખાણમાં અગ્નિ, વાહુ પીરિરે કોરીને આપણી તરફ આપ્યા. પેઢીમાં ઈન્દ્રીયોને ઉત્તર સમજી તેઓને દેવતાનો સંકલ્પ ઈશ્વરને નામ આપ્યું. પછી આપણની કીરીમાં મનુષ્યનું પ્રતિબિંબ પડેછે તેને, પછી વાહુને, આણને અને મન સુદ્ધિના આધારથી આપણને. જે આજીવો જાતે પિતૃવના ધરાવતા હતા તથા કેટલાક રાજાઓ જે કશિપ વંશના દેવેશ્વર હતા, તેઓએ આ સાધનાનો નિયંધ કરીને, સર્વથી એટલેક નિરાકાર એટલે આકારવાનો, નિરવધ્ય એટલે અવધ્ય વાનો, અનિર્દેશ્ય એટલે દેશ્ય નહીં હોય, અનિર્વચનીય એટલે વચી નહીં રહે હોય અને જાતે તથા રાજિતગાન પ્રકારને ઉત્તર માની. વેદોના અત્તમાં ઉત્તર તરફ મનુષ્ય જાત સાધારણ રીતે પોદિયું હતું. તેઓની પછી જેટલા રૂપિ તથા આચાર્ય થયા તેઓએ પંચાંગના કરતાં જાતી વડેક હોય એટલે અસમજાયે હતાં. તેઓએ તો જે મનુષ્ય અથવા જાતુમાં કઈ આશ્ચર્યકારક મહત્વ હોય છે, તેને ઉત્તર ઈશ્વર ઈશ્વરના ઉત્તરના આપણને માની લીધી. હવે તેઓના કિપારક અથવા માનનાસમિતોનાં મનની કિપારતાને લીધે તેઓએ તેને તથા કઈ કશિપન આકાર અને વસ્તુને તથા પાદિય મુશિમાં, ઉત્તરના પાદિયનું વિધાન કર્યું. પણ તે કાલામાં લોકો એટલું જાણતા હતા કે, ઉપાસનાના એ સાધના વિષય કહિલા છે. ધીરે ધીરે એ જાનથી લોક થઈ ગયું એટલે તુલક કે હારાના યજ્ઞ હિન્દુઓ કશિપ આકાર તથા મુશિયોને ઉત્તર સમજે. જે કાળમાં ઉત્તર જાનની આવી અપકૃષ્ટતા હિન્દુઓમાં થઈ તે કાળ કશિપુજને નામે જોળખાયે. પણ એ પુગમાં પણ હિન્દુઓમાં કેટલાક મહાત્મા પેદા થયાં છે,

જેવા કે કવીર, નાનક, રાગોહનરાય ઇત્યાદી, જેઓએ વેદોકત સાધના ઉત્તરની ઉપાસનાનો ખરે ખરા કીધો છે.

જિન્દ મુર્ખ માનનાર માણસોની ઉત્પત્તિ પારસ દેશમાં થઈ છે અને તેટલા રાજા તેઓને પારસી દેવતાઓ આપે છે. એ ધર્મજાણ, વેદના પ્રાચીન રૂપિયોની આકૃષ્ટ અગ્નિને ઉત્તર સમજતા હતા; પણ તેઓમાં જેઓ વિવેચક ઈશ્વરને સમજતા હતા તેઓ તો અગ્નિને ઉત્તરનું ચિન્હ સમજી તે પરા ઉત્તરને તો નિરાકાર માનતા આચાર્ય છે.

મહુરી લોક ઉત્તરને આકારામંડળ નિવાસી એક વિરોધ દેવતા તરીકે માને છે અને તેનામાં માણસની પરીમ મન, સુદ્ધિ, રૂપ, અત્તકારણ તથા ન્યાય, દયા, ક્રોધ, મત્સર ઇત્યાદી ગુણો સહેલાઈ હેલું તેઓ માને છે; અને આપણથી ઉત્તરના કઈ પ્રકારના દેવતાઓ, મનુષ્ય તથા ખાજા જાતુ અને જડ જાતનો તે સુદ્ધિતાઈ હેલું પણ તેઓ માની લે છે. એ લોકો એમ માને છે કે, મહુરી જાતી ઉપર ઉત્તર વધારે પ્રિય છે અને ખીજી સાધના જાતિઓ ઉપર તે અસન્નુક છે અને એમ જોવાને લીધે એ જાતિના મન ઈશ્વરને ઉપદેશ કરનાર થઈને ખીજી જાતિઓ ઉપર એનો જાલ કરાવે છે એવું તેઓ માને છે.

અનુકરિયતાના મતવાળા જીન દેશમાં કેટલાક છે. એ મતમાં હમાશ સાંભળ્યા મુજબ ઉત્તરને દેખાઈ શકેતા નથી હોય અને સર્વથી એટ માનેલા છે.

બૌદ્ધ ધર્મજાણ કઈ ખાલી કારણસર ઉત્તરને માનતા નથી; પણ તેઓનામાં એટલા વિચારસ હેંક, જે મનુષ્ય જાગૃત્તાના તથા સત્કર્મોપરણુ કરે તે કેટલાક જાતો પછી ઉત્તર થઈ રહે છે, એટલે તેનામાં જે સાધ

અહીં ઈશ્વરનાં હોવા બોલ્યે તે સંખ્યા આ-
વેછે અને તેને ઈશ્વર તરીકે માનવામાં આવ-
વેછે. એ પ્રમાણે કઈક જાનો ઈશ્વર બની
ગયાછે અને તેમાંનાં જોતમં પુણ્ય એક હોય.
જેન ધર્મચરણાને વિચારસ તથા અભિનિ-
ગ્રાપ મળુ આજ પ્રકારનો છે. પણ પુણ્ય
લોકો જેને ઈશ્વર માનેછે તેની જગ્યાએ એ
લોકો જાન તથા મંદાવી સિદ્ધોને ઈશ્વર જે-
વા ગણેછે અને તેનાં સોવાય બીજા કોઈને
ઈશ્વર તરીકે માનવા નથી. (અનુક્ર.)

હિંદુસ્થાનમાં રેલવે દાખલ કરવાથી રૂઝને શું ફાયદા થયા.

OF THE ADVANTAGES ACCORDING
FROM THE INTRODUCTION OF
RAILWAYS IN INDIA.

કોઈપણ દેશમાં રેલવે દાખલ કરવાથી
મેટલો અને સર્વ કોઈના અનુભવ તથા આગે
હોવા જે ફાયદા થાય છે તે લાંબી મળજ દુક
વખતમાં કપાયછે તેજી, સુરક્ષા કરવાનાં સ-
પનાં સાધનોમાંનાં સહેલી ઉત્તમ સાધનવડે
જોડલી ગમત આપ્યા હાલમાં કયાંતી હતી
તેટલી જામીત આ વાણ મંજતી મદદથી એક
કલાકના બસેડે તેથી પણ દુક વખતમાં થઈ
રોકેછે. હિંદુસ્થાનમાં રેલવેનું મંદાણુ થવાને
આજે નજીક આઠમી સદી થવા આવીછે.
હવે એ વખતમાં દેશની વ્યાપાર સેવગાલી
તથા સંસારી હાલમાં કેવી તરેહનો અને
કેટલો ફેરફાર થયોછે તે બાણુનું પાણું આ-
ગતનું છે.

રેલવેનું સુખ મંદાણુ અને તેની વ્યાપ્તિ
હવાતી વીજળીના તાર ઉપર આધાર રાખેછે.

એ તાર સીધાં એનું કામ કરીપણું મનમાં
નથી તેતે વાલી શકતું નથી. તારની મારફતે
અમલના સંવેસાઓ તથા વ્યાપાર સેવગારને
લગતા બદલાયો દુર જગો ઉપર રહેજા વ-
ખતમાં એકલી શકાયછે અને એવી બંધનની
રૂપ તે પ્રમાણે એક જામતી પેદાશ બીજા
જામતે રેલવે માર્ગે દુક વખતમાં પુરી પાડ-
વામાં આવેછે, રેલવે દાખલ થવાથી જાન-
સતના તેમજ હલિણ તરફના જામતદારો
અને એકલે પેલેમાં પાતાનાં સુખવાન જોડનું
ખેતીવાડીનું કામ કરીને ધિરી રહેતા હતા
તેઓ હવે પાતરા જામીનો એકલા લાગ્યાછે
અને જુદી જુદી જગ્યાને આ ધારતીની તરફ-
નાર પેલેરો પુરી પાડી સાફ સરખું નાણું
પેદા કરેછે; પણ એ રેલવેની સગવડતાનો
પુરતો લાભ લેવાતે હજુ તેઓ લાભક થયા
રેલવે હેતુ દીસતું નથી. થોડાં વરસની કાત
ઉપર વ્યાપણુ જાણીતા યકકર ધીરજવામિ
સુરતની નજીક એક ગામકવાડી ગામ કા-
મગજ આવેલું છે ત્યાંની જામીનમાં પટેળનો
પરક થયો સ.શ નીવડે છે તે ઉપરથી તેવજી
ત્યાંના એક જામીનદારને મહાબેધરના ગોરાક
પટેળ જામીનમાં રોપવાને સાફ મોકલ્યા
પણ તે આદમી એ તેમાંનું કઈ શ્રેણું નહીં.
બાકી એ જામતી નાજીક વરોદના રેલવેનું
સાપન સ્ટેશન આવેલું છે ત્યાંથી એ પટેળને
મુંબલની મારેકેડમાં મોકલવાનું થયુંજ સળ
પડતે અને મહાબેધરના પટેળના કરતાં એ
સક્તે ભાવે વેચાતે અને એ પેલેવારમાંથી
એસાક મળેલે નજો ચતે, પણ વ્યાપણુ લો-
ગમાં તે ઉદ્યોગ અને ખેતીપણું ઇજ કયાં.
મેટલો વાજે વખતે એકલે મેટલન કરીને
મળેલે પાક કરના હતા ત્યારે તેને દુર ગામ
હઈ જવાને જે ખરચ તથા વખત લાગતા

હતા તેમાં તેમજિને બારેસા નજી ધુત્તી જતો હતો. અમલસાક અને ધમણજી ગામે જે હિત-મ જતની કેરીના પેટાણા પાકને સારૂ થઈજા વખણાવતાં છે ત્યાંથી સુરત ૨૮ અઠલિ દુર છે. હવે અહીંયાંથી કેરીમિનાં ગણાં બચીને સુરત લઈ જતાં એકડો બધો વખત લાગતો હતો કે, સુરત પેટાંચાં પેટાંચાં તે કેરી સારી જતો હતી અને બધી લાખી દેવાની થતી હતી. આજે એ ૨૮ અઠલિ જમીન રેલવેથી ૧૧ કલાકના ટુંકે અરસામાં કપાય છે અને ગો-સમમાં કેરી વીગેરે બધી ચીજો સુરતને નહીં થઈ એક તરફ મુંબઈ અને બીજી તરફ વ-કચાણને સારી હાલતમાં પુરી પાડવામાં આવે છે.

હિંદુસ્થાનની રેલવે હજી બચાવણમાં છે. એની અંદર જે કેટલીક ઝાડખાપણો અને એલાદો નજરે પડે છે તે પુરેપુરી મુશ્કેલી એટલે દેશની આબ્યાદાની બધી રીતે વધારામાં એ એક ઘણુંજ અગત્યનું સાધન થઈ પડશે. હાલ સુરત એનાથી કેટલી કૂચ થયા છે તે જીવો. એકડો સુસાકુરી કરવામાં સમજતા તથા વખતની અને પૈસાની કીકાવત થઈ છે. અંધાણી અને મેહેનતુ લોકોને સોજ મેજવાનું એ એક મોટું સાધન થઈ પડું છે. હિં-દુસ્થાનમાં જેટલા રેલવે આવેલી છે તેની અં-દર જે ગાણુઓની અંખ્યા નોટસીએ લાગેલી છે તેના અડસઠડો કલતાં નજદીક ૧,૦૦,૦૦૦ એક લાખ ગાણુસ થાય છે. પાણીની તાલુને સીધે વારંવાર થતા દુકળોને એણે અંત આણ્યો છે. પોતા લીસડાની વાત ઉપર અંખાજ ધડાકામાં દુકાળની બારે દેશન સખવામાં

બુઝારી થતી અટકી હતી. શું અંધ કઈ રીતે નહોતો મુતો કૂપક થયો હતો? વળી દરરી-એને હજી ફેરને સારૂ એક જગોપરથી બીજી જગોપર ઘણુંજ થોડા વખતમાં લઈ જઈ શકાય છે. જે ગામમાં લશકરી આદ-મીએની કાવડી હોય અને ત્યાં મરડી અથવા બીજા રેલવે વાલે તો તે લશકરને બીજી સારી જગોપર એકદમ લઈ જઈ શકાય છે. વળી રે-લવેથી દેશની સહીધી સારી રેવા એ બચતનો શકાય છે કે, લાકડાને વખતે લશકરને તથા સા-માન રાંચનમને જોગીજતો રેલવે વખતમાં લઈ જાય છે અને દુરામનનું જોર થઈને દરજો-કે મ થાય છે. વળી રાજ્ય દરખારી મમકામાં તેથી કેટલીક બાબતો રૂપ રીતે કરવી જરૂર દીરો તો તે પણ રેલવેની સહાયતાથી થઈ શકે છે. વરોદના માજી ગાયકવાડ મહારા-વને રેલવે શીખ્ય ઠલો બીજો રેલવે મારગ હતો કે, ત્યાંથી અચી છાની છુપી રીતે મદ્રાસ જેટલે દુર આવડ્યા ટુંકે વખતમાં લઈ જઈ શકતો.

ગયાં વરસની શીડ્યાતમાં નજદીક ૧૦૦૦ છ હજાર માઈલ રેલવે હિંદુસ્થાનમાં કામ કરતી હતી અને ૧૧૦૦ અગીયારસો માઈલ બેલતી હતી. અણખતે આ ઉપરથી એકડું દેખીનું છે કે, હિંદુસ્થાનની લંખાઈ પો-ટોણાઈના પ્રમણમાં ઘણુંજ થોડા બાગપર રેલવે પથસપક્ષી છે: તોપણ એથી નીવજતા કૂચલ એકીને રાજ રજાગામો પોતાના સ-વર્ત્ત રેલવેએ રાખક કરતા લાભાય છે તે ઉપ-રથી તથા અંધાપી જે મોટી મોટી જગોપર

ગાદાની વધારવાનું એ એક મોટું સાધન થઈ પડશે.

નોંધાવતી અંદાજોએ જોએ રેલ્વેને આતેલી છે. હવે એ ખાતાની દુશનીયી ઉત્તરનાની દેવરી મોટી સંખ્યા રેલ્વે લાગેલી છે તે આ નીચે ટકિલી માહુમ્મની સંખ્યા જે ફક્ત યુનાઈટેડ કિંગડમ (અંગ્રેજી, સ્કોટલેન્ડ અને આયર્લેન્ડ) ના રેલ્વે ખાતામાં કામ કરે છે તે બંને ઉપરથી માત્રમ થશે.

ગ્રીક ખાતામાં	૧૦૧૦૪૧
સિસિલીયા	૧૨૫૮૪
હાલેન્ડ	૧૦૮૫૪
ફારોસ	૨૧૦૩
ગ્રીસ	૧૧૧૧
ગ્રીસની	૨૧૪૦
ગ્રીસની	૨૪૦૨
ફ્રેન્ચ	૬૧૩
ફ્રેન્ચની	૩૧૧૨
પરગુઆ	૧૩૧૬

૨૦૪૧૦૦

આ રીતે રેલ્વેને બીજા રેલ્વેમાં સાથે જ્યાં જ્યાં સંબંધ થયે છે તેને જગતે હીસ્ટરી રાખવાને ને માહુમો રાખવામાં આવ્યો છે તે મહુમો નજીક ૩,૦૦,૦૦૦ નજીક લાખ માણસ થયા જાય છે. હવે માહુમની આવડી મોટી સંખ્યાનું યુજાન ને ખનાયી થાય છે તેની દુશની દેશની અખાલની વધારવામાં ફેરવી અગત મારવતી દુરો તે એટલે રામલ સકારો. હિંદુસ્થાનની પાદામી ધરતીને લીધે, તેમજ અહિંયાં એ ખાતામાં તેમજ અખાલ અને કાળોઝ માહુમોની એટલે હોવાને લીધે, રેલ્વેમાંથી વીધાયત અને યુરોપના બીજા જાગીમાં એટલું કામ થઈ શકે છે તેને એક જોગે દિરકતે પણ અહિંયાં થઈ શકે નથી. હિં-

દુશની વધી રેલ્વેમાં ને લાઈન ઉપર ઉતારેલી સંખ્યા થઈ મોટી હોય છે તે ઉપર કાઈપણ વસતીમાં ૫૦,૦૦,૦૦૦ વસતી લાખ થી વધારે દેશ થયા હોય હોય જાણવામાં આવ્યું નથી; પણ વિશ્વવતમાં જાંત રોડેરમાં એક મેટ્રોપોલીટન નામની રેલ્વે છે. તેની સંખ્યા ફક્ત આટલું જ છે; પણ એ રેલ્વે ઉપર થયા વસતી ઉતારેલી સંખ્યા ૧૪૦,૦૦,૦૦૦ ૭ કરોડને આજોરા લાખ થઈ હતી. વળી બીજું અખાલમાં એક છે, એ રેલ્વેની દરેક જગતે સીવતી ગારી ૧૦૦૦ થાય છે અને તેની સાથે વળી આટલું જામું કામ ગારીને અથવા કોઈપણ જાનને લોકશાન પોલિસ્યા રીત થાય છે. ખરે આ બીજા એટલે મોટીની વપરાતા અને દેશીયારીને એક પોલિસ્યા અખાલો નામુને છે.

આજ અમતના ખાલને કાચક ધરતા-રેલ્વે *Common Carriers* અને સમાજો જાણવાથી તરીકે મહુમો તે જાણથી વીજા-મતમાં એ પતતાને લાગતા વજનમાંથી હાલ જરે મારવાર આવે છે. ત્યાંની લાંબ અને નાઈ વેરકને રેલ્વે ને આખાં યુનાઈટેડ કિંગડમમાં પ્રાણી વખાણવાને અને ઉપયોગી લાઈન છે તેના ઉપર મોઝ ફીન્ડસીઈ જાણ એ મહુમોમાં ત્યાંની સિવીલ ઇન્જનેરીની ઉન્ની યજ્ઞ અગત એક જાણ કોઈ હતું. એ તો તે કયાં સંખ્યાથી રેલ્વે અને તેથી થયતા કાચક આજે જોઈએ હતો અને તેણે એટલું પણ કહ્યું હતું કે, કાચક મારવારે આપણને આજે તે જામ આવે, પણ આપણને ને અ-ગણીન કામ કરવાનાં છે અને ને ઉપર મા-હુમની એટલે સંખ્યાને જાનમાલ આધાર થયે છે તે મનશાનતી રીતે અત જાણમાં

પેટેલા દરબાજીની કેળવણી, તન અને મનની મેહેનત તથા મ્હોટાં દીકરીની ધણીજ અગત છે; અને આ લીલાજી દેરામાં ધરસાઈ વહેલો રેલવેનું કામ આને કેટલાં વરસ થયાં બોધિ તેવી મનમાનતી રીતે આજુ-બજાઈ તે એ ખાતામાં ધણી કાબીજ રાખસી કામ લાગેલા છે તેની એક સાહાઈત છે.

એલેક્ઝાન્ડ્રા નેટિવ ગર્લ્સ ઇન્સ્ટીટ્યુશન.

THE ALEXANDRA NATIVE GIRLS' ENGLISH INSTITUTION.

આ અગતનો ખાતામાં ગયા વરસનો અહેવાલ છપાવેને બહાર પડ્યો છે. એ અહેવાલની નોંધ બેંગાળ પ્રિન્સીપાલના આજુ મહીનાના અંકમાં લેવામાં આવી છે તેની અંદર એ ઇન્સ્ટીટ્યુશનનાં કૃત પારસીઓના લાભને સાફ હોય હેતુ દરસાવવામાં આપ્યું છે. આ એક ભુષ છે. એ ઇન્સ્ટીટ્યુશનના આજુ દારીની કોમિટીના કોમિટીના લાભ બહાર પડે છે અને તે એ ઇન્સ્ટીટ્યુશન ને નામ આપવામાં આપ્યું છે તે ઉપરથી સાબીત થાય છે, આ અહેવાલ ઉપરથી માત્રમ પડે છે, એ ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાં ઇંગ્લીશની નીચે ટીચી સંખ્યા ગયા વરસમાં કેળવણી લેતી હતી.

સંખ્યા.

આખાં વરસમાં ઇંગ્લીશની વ-	
ધારેમાં વધારે.....	૫૪
વરસની આખરે.....	૭૧
ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાં.....	૨૫
રાખ્યા થઈ.....	૨૪

આ વરસમાં આગલ વરસના કરતાં ઇંગ્લીશની સંખ્યામાં વધારે થયેલા દીકરીની તેનું કારણ હેતુ આજુવામાં આપ્યું છે, સ્ત્રી શિક્ષકની તાબુને લીધે શિક્ષકને

ઇંગ્લીશની એક અમુક સંખ્યા ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાં રાખ્યા કરવા બાબે એક દાવ કરવા પડ્યો હતો. આ અહેવાલ ગણવાને કેટલીક ગેઠવણો કરવામાં આવી છે તે ઉપરથી એ ખાતાને લાભતાવજાતાઓ એવી ઉમેદ રાખે છે કે, આ વાર પછી એ સંખ્યામાં ખૂબી વધારો થશે.

સને ૧૮૭૪ ના વરસમાં ઇંગ્લીશની સંખ્યા દરજીજ હાજર થઈ હતી તેમાં વધારેમાં વધારે ૯૦ હતી અને આગલા વરસમાં ૫૯ હતી. મહીનાની સરસરી લેતાં વધારેમાં વધારે સને ૧૮૭૪ માં ૫૨૬ અને આગલા વરસમાં ૫૨૬ અને દરજીજની સરસરી હાજરી ૧૮૭૪ માં ૪૮ રહે અને ૧૮૭૩ માં ૪૫૬ હતી.

ઇંગ્લીશની ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાંથી ધણી ન્હાની વેળે ઉઘડી લેવામાં આવે છે તે આ અને હુવાજ ખોજાં ખાતાઓનું કામ મનમાનતી રીતે અજવામાં એક મ્હોટી અઠવાણ થઈ પડેલી છે. આ ખાતાની કોમિટીના મંદબો એ અઠવાણો દર કરવાને પોતાથી બનતી કોમિટી કરે છે અને તેઓ ઉમેદ રાખે છે, એ દરકોટી કોમિટીને મળતી જશે. એ ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાં ૧૪ વરસની વયની ઉપરની એક રજા કરતાં વધારે ઇંગ્લીશ કેળવણી લે છે એ ખરે થણી ખુશી બરેલી વાત છે અને જેવો આને ગોરીસ વરસની વય લગી તે કવચીતજ કોઈ ઇંગ્લીશ ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાં રાખે છે. ગયા વરસમાં એ ઇંગ્લીશ આ ઇન્સ્ટીટ્યુશનમાં કેળવણી લેતી હતી તેની સંખ્યા અને વય આ નીચેના એક ઉપરથી માત્રમ પડશે.

ઉમર.

ઇંગ્લીશની સંખ્યા.

૮ વરસ.....	૩
૯ ".....	૭
૧૦ ".....	૧૨

૧૧	૧૧
૧૨	૧૧
૧૩	૧૧
૧૪	૧૧
૧૫	૧૧
૧૬	૧૧
૧૭	૧૧
૧૮	૧૧
૧૯	૧૧
૨૦	૧૧

છોકરીની પહેલી સંજમા આ ઈશ્વરનો સાબ લેતી નથી તેનાં કારણો ને આ અહેવાલમાં અપવાદમાં આમાં કે તે લેવામાં એક અગત્યું કારણ એ છે કે, કેટલીક છોકરીઓને દુરથી આવવાને દરરોજ ગાંધી ભાઈ પરચું પરચું નથી. તેઓને ને ભાઈ પરચું પડે છે તે દર મહીનાની કી રૂ. ૨૨ છે તેના કારણે છે માણે ભાઈ દાયકો. અગત્ય તેમ જ કેટલેક તરફથી આ આવવાની મોટાભાઈ કરવામાં આવી હતી તેમ હવે પાછી કરવામાં આવે તો મેરાક છોકરીઓની સંજમામાં કેટલાક વધારો થયા વના નહીં રહે.

આ ઈશ્વરનાં મિત્રિયોશન તથા દિવાળ અપવાદની ક્રિયા કરતી વખતે આપણા બીજા જગત્ત્વીય મી. ૦ પેસ્ટ પ્રમુખની ખુશીયો ખોશકયા હોય; તેણે રીપોર્ટ સાંભળ્યા બાદ પોતે એક મોટું અને મોટું મુખ્યદાર ભાવણ કીધું હતું, જેમાંની કેટલીક આપણે એ ઈશ્વરની કાચોભાર, મંડળી અગત્યમાં લાવે તો મેરાક એ ખાતાને ધણે કાયદે ચાલે.

અદમ્ય અવ દિનીઆ વાગે તા. ૧૮ મી સપ્ટેમ્બર ૧૮૭૫ ના પત્રમાં લખે છે કે, આ ઈશ્વરનાં મહાનને સાદુ તકલાબ તરફ ચાર કરવામાં આવ્યા છે અને એસ્ટેલેનક ઉપર એક રેનડાર મહાન તરફાર કરવામાં

આવાર છે. આ ખીના ખરે ઘણી ખુશી લેખાવવાર છે, પણ એ ઈશ્વરનાં કુંડ ઉપર નબર કરતાં હમારા મનમાં એ વાતની સાચા વિશે જરા સંશય હોય તે ઉપરથી હું એ ઈશ્વરના ચાલ સંદેશી રાકતર મીરાતમથી એ વાળતને ખુલાસા આપો. તેણીને કેટલા ઉપરથી માત્રમ પડ્યું છે, એ મહાનને સાદુ જીમીત તો મેરાકલેનક ઉપર સર ખાસ દેવ પ્રીયતા વખતમાં સરકાર આવી મુકેલીકે. ને આમ છે તો હું એ મોટાંક ઈશ્વરિયે જાણે છે, એ ઈશ્વરના વખણાવશા અને કાખીય પ્રેરણે રીપોર્ટ માણેકલ ખુશીદલમે એકમીખીસાની સભા રમ્પ કહી સંભળાવ્યું હતું તે મુજબ પ્રીન્સ અવ વેલ્સને હાથે એ મહાનને પાપો લખાય અને એ ઈશ્વરની એક ધણો મોટી ખાદ પુરી ગઈ. હું આ ખાતાને જતમ આપવામાં તથા તેને આવા મજબુત પાપા ઉપર મુકવામાં રોક માણેકલયે ને મેદેનક લીધો છે તથા ખંતીપણથી કામ કીધું છે તેને સાદુ એ રીતે ભાઈ સાબરશી આપણે જાણે અને તેણીની મારેકી મુખમાં તેણીને સદા ક્રોડ ઈશ્વરિયે જાણે.

—૧૮૮૦—

દિલ પસંદ રમુઝી વાત.

(AMUSED LIGHT READING.)

(સાંધણ પાને ૧૨ પી.)

હું અને મારી એસ્ટ મોડેલેકમાં વખત મુજબતાં હતાં. થોડી મુદત વીના પછી તે ટોસીના કાળ થયો. હું એસ્ટને સંગતની મારે ઘેર લાવ્યો. મારા રહેણમાં એક અમરિ રહેતો હતો તેની પાસે જઈ મેં નોકરી માગી, તેણે અને પ્રમુખાનું કામ રીપોર્ટ. મારા ઘરમાં એક ઘેરા રહેતી હતી તેને એસ્ટ અને ઘરખાર

સૌથી હું નોકરી ઉપર ગયા. પાંચમે સાતમે
 મારે ઘેર આવ્યા કરતો હતો. એક દિવસે
 મારા મરની ડોસીએ મને કહ્યું કે, હવે મારે
 તમારા મરના જેટલાનો ધર્મ નથી. - હું તે વા-
 તનો મરના સમજ્યો નહીં. બીજા વખતે અ-
 ગાંધી ત્યારે તે ડોસીએ મને એકાંત બેસાડી
 કહ્યું કે, તારા ધરમાં ખાતર પડે છે એટલે પ-
 રકુણ આવે છે, માટે તારા ધરમાં મારે રહેવું
 નથી. મેં તેની મણી આજીવ કીધી પણ તે
 ઉપર ખ્યાલ ન કરતાં તે ગાંધી ગઈ. મારા
 મનમાં ખતરો આવ્યો તેથી એક હાલુકો
 મારી જોરતને ગામ જવાનું કહી હું ત્યાંથી
 નીકળી પડ્યો. માર પછી રાત ગયા પછી મારા
 મરના દરવાજા અંગળ આવી કાન દીધાતો
 ધરમાં કોઈ મરના આવવા સંભળાયો. પ-
 ડોસીનાં ધર ઉપર થઈને મુપકીથી મારા ધરમાં
 ગયા અને જોયું તો દીવાનાખાનામાં જોરત અને
 એક મરદ અનેકદારી કરતાં હતાં. મારીવાર
 પછી જોરત ત્યાંથી ઉઠી કઈ કાંઈ ગઈ, એ-
 ટલે હું મુપકીથી દીવાનાખાનામાં ગયા અને તે
 મરદની તરવાર મારી હતી તે જાણે તેનું મારું
 ધરમાં જઈ કીધું અને પછી ત્યાંથી નીકળી
 સંતાઈ ગયો. જોરત પાછી દીવાનાખાનામાં
 આવતી પોતાના કબરને મારી લાગેલો નોઈ
 મણી ધુસારમાં આવી અને એક હાથમાં ત-
 રવાર અને બીજા હાથમાં દીવા લઈને મારે
 ખુણાં ફરી વળી; પણ દુરામત કઈ તેનો ન-
 જરે પડ્યો નહીં. ત્યારે લાચાર થઈને એક
 ખુણામાં ખાંડે હતો તેમાં તેની લાચારે દાડી
 દીધી. - આ તમારો જોયા માટે હું ત્યાંથી ની-
 કળી મારી નોકરી ઉપર ગયો. પાંચ સાત દિવસ
 પછી હું મારે ઘર આવ્યો. જોરતે ખબર લઈ-
 માર કીધું તે ખાઈ હુમો અને દરવાજા મુખ
 મુખ ગયા. બીજા દિવસે જોરત તરકારી

પકાવતો હતો તે વખતે મેં તેને કહ્યું કે, મને
 સતનાં સ્વપ્ન આવ્યું કે, આવણાં ધરમાં વ્ય-
 ભીચારી પુરુષ આવ્યો તેને કોઈએ મારી
 લાખી ખાંડમાં દાડ્યો. તે એક હાથમાં
 તરવાર અને બીજા હાથમાં દીવા લઈને સ-
 મળી જઈ તરકારી, પછી ખુલ કરનાર તારા
 હાથમાં આવ્યો નહીં. આ વાત રજાના-
 ની છે. પછી જોડી તો પરમેશ્વર જાણે.
 જોરત મણી સ્વપ્ન હતી. તે મનમાં સમજ
 કે, મેં તેને કબરને મારી લાખીયો, રજા-
 ખાની વાત જોડી બતાવે છે, જોરતને પુરસો
 આવ્યો, તે છતી લઈને આવતો મારા બેઠેલા
 ઉપર જખમો માર્યા. મેં તેના હાથમાંથી
 છતી છીનવી કીધી અને તેને જખમો ઉપર
 નાખી તેમ છતીથી તેને જાત લીધો.

શાહાનવા, જોરત જાતની મેવકાઈ ઉપર
 હું લીચાર કર, એ જાત વિશ્વાસ કરવા લાયક
 નથી. શાહાનવાના મનથી તે બહુ પડથરપર
 પાછીની મીસાલે છે તે કહી વાત મેળનામાં
 લેતો નથી. આદ કોથા વજરે એક વાત
 શાહાનવાને કહી સંભળાવી.

એક સોદાગર હતો, તેની પાસે અખાર
 રોકત હતી. તે પછે દિવાર હતો અને
 ધરમ મારત મારું કરતો હતો. તેને દરવાજો
 મગનાર જે આવતો તેને તે ખાંડી હાથે પાછો
 જ્યા રેતો મેતો અને પોતાનો વખત રોવત
 અંગળાનો રાથે મંગળમાં મણી પુણી બા-
 ખુસીથી મુજારતો હતો. તેનો કબરો શાદી
 કરવાનો મેતો તે વાત તેના મિત્રોના-જાણ-
 વામાં આવ્યાથી તેઓએ તેને પુછ્યું કે, બાઈ
 ખુદાએ જોરત જાતને મરદના આશરે સાદ
 પેદા કીધી છે તે છતાં હું લગત મરવાની ખા-
 દેશ સખતો નથી તેના કો રજાવ્યો, તે
 જાણને હમને મણી ખાદેરા છે. તેણે જવાબ

દીધા કે, મારો જીવ જીવ તોપણ હું એ કામ કરવાનો નથી; કેમકે દુનીયાદારીમાં જોરત જાતની એવકાઈના ધણા દાખલા મારા જોવામાં આવ્યાછે. તેથી શાદી કરવાપછી પસ્તાવો કરવો તેનાં કરતાં તે ન કરવી એ વધારે સાચું છે. તેના ભાઈબંધો જેવા કે, દુનીયામાં રાધાની જોરત પત્નીના હિતો નથી, તેમ પછી અજાણ માણની અને એવકા હિત છે એમ પણ કહી શકાતું નથી. પણ કુળવાન અને નેક જાત જોઈને શાદી કરવી જોઈયે. તે કરવા વગર ગુહરથ યવાતું નથી અને મોંઘરતું મુખ મળતું નથી. ગુહરથા શ્રમના ધણા દાખલા છે. તેમાં મુખ્ય સંતતી થવાથી પાછળ નામ રહેછે તે છે. નીરવંશ ગયાથી દુનીયામાંથી તેનું નામ અને નોંધાયું ઉભરી નાથ છે. નીરવંશ વાળાની સુકિત થતી નથી, વળી સૂટીના નીચા તોડવા એ પણ બારે ધુનાડ છે. તમારો જેવા વીચાર સખની દુનીયાં કરેલા કુટુંબી આજે શી તરફ? આ રીતે ધણી શીખામણ દેવાથી સોદાગરે શાદી કરવાની વાત કમ્પ્યુટ કરીથી. મોટાદી ઉભરની જોરત સાથે શાદી કરવી નહીં એવા વીચારથી તેણે એક સ્મૃત વરરાની કન્યા સાથે શાદી કરી, અને તેને તેજ વખતથી પોતાના ધરમાં રાખી અને તેને કેઈ મસાઈ જોરતો સાથે વાતચીત કરવા દેવી નહીં એવો તેણે બંધોજારત કર્યો. તેની બરદારત કરવા શરૂ એક મરડી ટોસી તેની નોકરીમાં રાખી. તે તેને હંમેશા સાસી સજાહ અપાતી અને તરબીયત કરતી હતી. જોરત ઉભરે લાલક થવાપછી તે પોતાના આવીદની સાસીસીને આડી કરવા લાગી અને તેના હુકમ વગર પાછો પીતું નહીં એવી રીતે નેક ગાઢથી વસતી હતી. લાંબી મુદત સુધી નીરવંશજન એકી

રહેવાથી અને ઉપરિપર્યાના બારો ખચચથી સોદાગરની સંવત ખુદી ગઈ. તે જોઈ સોદાગરની આંખ ઉઘડી અને તેણે સફર કરવા જવાને વીચાર કર્યો. જોરત અને ધરબર પોતાની વીરવામુ ટોસીને સોંપ્યા અને પોતે તરેતરેના ગાલ લઈ સફરે ગયા અને તે પંચા શરૂ બંદરે બંદર ફરવા લાગ્યા.

એક લેવસે સોદાગરની જોરત સેફ્ટ પોતાના ધરની અડાકે ઉપર બેસી સેર કરતી હતી તેવામાં એક જુવાન શાખસતી તરફ તેના ઉપર પડી. બંનેની આંખો એક બીજા સાથે મળતાંજ પેઠા જવાન મુરછા પાછળે પડ્યો. જોરતના મનમાં બીજા કેઈ રીતનો ખચક નોતો. પેઠા જુવાને શાખસત થવા પછી તે જોરતની મુલાકાત લેવી એનું મુકર કર્યું, અને એક કુમળીને બોલાવી તેને સોદાગરની જોરત પાસે મોકલી, તેણે તેને મોસાલથી પેઠા જુવાન સાથે તેની મુલાકાત કરાવી. તે બંનેનું દીલ એનું મળી ગયું કે, તેમજ દરરોજ એક બીજાને મળવા લાગ્યા. થોડી મુદતબાદ સોદાગર સફરથી આવ્યો; તે બંધક અને મુસાફરીમાં મહાદ લોકો ખાધાથી લેવાઈ ગયો હતો. જોરત તેને જોઈને નાખુશ થઈ, અને બધારે તે તેને બધામીરી કરવા ગઈ ને વખત એ સકુબાર જોરતને તેનું બદન ખુંચવા લાગ્યું અને તેનું મન સોદાગર ઉપરથી બીજાકુલ ઉતરી ગયું. આખરે તેણે સ્ત્રી ચરીત દેખાડવાનો જોરત કર્યો. તે જુનું બાંધે કાઠી બીજાર થઈ, અને દીન પર દીન વધારે બીજારી બતાવા લાગી. પેઠા કુટુંબી ખાજાનું લાગે. તે પાનામાંના ખાતી હતી. કેટલાક દીવસપછી જોરતે કુટુંબીની મારફતે પોતાના ધંધારને સુખના કરાવી કે, હું દોંગ કરી મરી ગઈ એનું બતાવીશ

ઝેરલે અને દૂન કરશે. તારે તે વખત માંચના પાવડા લેઈ તે જગે સંતાઈ રહેલું અને હોડો ત્યાંથી જાય એટલે કપ્પર ખોલી અને અંદરથી રાઠવી. આવા સંકેત કરવાપણી જોરતે પોતાના ઘણો સોદાગરને કહ્યું કે, મારી અવધ હવે આવી ચુકી છે એ હું અને લાગેછે. હવે હું કલાક બે-કલાકની તારી પ-રોગી છઠા. મેં આજનુબી પતીલા મર્મ પાવડાએ તે હું સારી રીતે જાણેછે; આટે હું તારો પાસે જોઈશું ખાતો લાગી છે, ગરમ મુખ પછી પણ પરપુરો મારી લાસને અડે નહીં એટલે હું અંધારામાં રાખેછે કે, જેથી મારો મર્મ મારા અંતઃકાળ સુધી અસાધ્ય રહી જાય, મારી લાસને હું તારે હાથે જ જતા-જામાં મુકજે અને તારે હાથે જ જાહેર કાઢી દૂન કરશે. આ કામ હું કરશે હું અને જમન આપ. સોદાગરે તેની ઈમાનદારી ઉપર આક્રોશ કરી દેમ આપ્યા. ઘણ વખત પછી જોરતે યેં જ કરી સખ જેવી થઈને પડી શોદાગરે જાણ્યું કે, તે મરી ગઈ. તે જતર જતર રકવા લાગ્યો. બાદ પોતાના આપેલા કોલ મુજબ સપાળી અવધના સોદાગરે પોતાને હાથે કરી તેને કપ્પરમાં દાઢી. તેણે તે જગા-પર ઘણી જોરતે ડીધી અને સરવે લેઈ સારે કહી જ ગગંગામાં પાછો પોતાને યેર આપ્યો. જોરતેના ઈધાર તે જગે હુપી રહ્યો હતો તે બધા હોડો ત્યાંથી ગયા એટલે તુરત ક-પ્પર આગળ આવી પેઢિંચે અને તે જોડી જોરતેને જાહેર કાઢી. બન્ને જાણું ત્યાંથી એકદમ ચાલ્યા, તે એક ગામમાં જઈને રહ્યાં. સોદાગરે જોરતેનું આવીશું કીધું અને ઘણા કુકીરોને ખાનું ખાવડું તથા પેસાત કીધી. પોતાનું ઘરખાત તથા સરસાખાન લુગવી ડીધી, અને કુકીરો અખતીયાર કરી પોતાની નેક

જોરતેની કપ્પર આગળ જઈ પેડે અને તેના ઉપર જોરપીઠની અંધારથી ઝાડું કરવા લાગ્યો, તથા ખાનું પીનું ત્યાગ કરી, જોરત, જોરત, જોરત મુખથી ખોલી સતલીસ રકવા કરતો હતો.

જાણે છે, અરે શાહજાદા, જોરત અંત કોઈ એકજાતે તેના નું બીજાર કર અને આગળ રું હકેકત જુવરી તે સાવચેતીથી સાંભળ. એ સોદાગરના ગામની એક જો-રત બંગલી વેચના ગાગેગામ કુરતો હતી. તે કુરતી કુરતી સોદાગરની જોરત જોગામમાં પોતાના ઈધાર સાથે પડેલી હતી તે ગામમાં આવી પોહીંચી. પેડી જોરત અને તેના ઈ-ધાર ધરમાં બેઠા હતાં તે વખત બંગલી વેચ-નારીને આજાજ જાન ઉપર પડ્યુંથી તેજોની નાકરીમાં એક દોરતી હતી તેને તે બંગલી વાળીને પોતાવાનું તેજોની કુરમાનું. દોરતી પેડી બંગલીવાળીને ધરમાં તેડી લાવી. તેણે જોરતને જોતાંવારને તુરત જોગામી અને તેને કહ્યું કે, તારો ધણો તારે સાર પોતાના જાણે છે અને હું તે આદર્શમાં મેજ મા-રેછે. અને થાણું તાજુબ લાગેછે કે, જુનેલું માણસ પાણું કેમ સજીવન થયું હશે. રું તે બીજા વાર અખતાર લીધેછે વા? જોરતે જાણ્યો હશે કે, એ પેસામજ, હું જેલેતાં રા-ગાતી નથી. મારી જયેલું માણસ કંઈ પાણું જાણું થાયછે. તે તારી અખતાર ઉપરથી હાથ ત્યાંથી હેપ હેપ અને હીસેછે. આણું કહી એ માંડીછે એને જાણે મારી જાણે કાંઈ એનું જોરતનાં કુરમાવથી, બંગલીવાળીને આક્રોશ તુરત ધરની જાહેર હાંકી કાઢી. બંગલીવાળીને આણું અપમાન થવાથી તેને મણુજ માનું લાગ્યું. તેણે બીજાર કર્યો કે, હણતાને હણુલું તેમાં કંઈ થાય નથી. એવા બીજારથી તે

પેના સોદાગર કુદીર થઈને કબર આગળ
બેઠો હતો તેની પાસે ગઈ અને તેને ખબર
આપી કે, આ ગાંધી મરદ, તારી જોરત તો
આ વખતે પોતાના ઇમાર સાથે રંગભંગમાં
ચક્રવુર થઈ રહેલી છે અને તું શા વાસ્તે તેની
પછાડી છવ આપવાને તઈયાર થઈ રહેલો.
સોદાગરે કહ્યું કે, તું આવું જુદું શા વાસ્તે
બોલે છે? તેને કહ્યું હતું જોરત પતીવ્રતા હતી
અને તે તો ગૃહસ્થમાં જઈને બેસી છે. તું
તેની પાછળ જાઈ જોલો તો તું ખાલી નાઈની
આપીકાશી થશે. જંગમીવાળી બોલકા, અરે મુર-
ખ, ગાંડું કેલેનું જુદું મનતો હોય તો આગ
મારી સોજી હું તેને નાચરે નાચરે તેને દેખાડું.
તું તેને પાક સમજે છે એજ તારી ભુમતે.
તે તો ખરેખરી એક તાપક જોરત છે. જં-
ગમીવાળી સોદાગરને સ્થરે લાંછિ અને તેની
જોરત લે ગામમાં હતી ત્યાં તેને લઈ ગઈ
અને જે ઘરમાં તે જોરત તથા તેના ઇમાર
અને ગેરેહાં હતી તે તેને ખતાવી દીધાં.
સોદાગરે પોતાની જોરતને કહ્યું કે, આવી
પછાડી મારુક, તું શી રીતે છવની મળી લે
પાત કાને સાંભળી નથી તે આપ્તિ ભેગમાં
આવે છે. આ તિવ્રમાત કુંછિ. તે પાતે
અવતાર લીધો છે કે રીતરે તે તું મને સમજાવ.
જોરત બોલી કે, અરે કુદીર, તું રીતગિત થ-
યે છે. હુવેલું માણસ કઈ કઈ દાદાકો છવું
થાય છે. તેને કોઈયે ખોટો ભાવના છે.
આવી ભાંગાડ આવનાથી લેઈ ત્યાં જોડકા
થઈ ગયા, અને દેહવા લાગ્યા કે, કુદીર
જોડું મને પંડવના લોબ્ધાર કરે છે. આ જા-
મલાની ખબર સરકારમાં ગઈ. સરકારથી
તેઓને પકડી લાવવાને હુકમ થયો. જો-
ડાએ તે લેઈને પકડવા આવી એકલે
જોરતનો ઇમાર ધબલવાથી નાહાથી બચો

અને કુદીર તથા જોરતને મારાં સરકારમાં
લઈ ગયા. કુદીરે અવગતી તે આખલમુધીની
જુલ્હેલી તમામ વાત સરકારને બહાર કીધી.
તેની વાત ઉપર સરકારને ભરેલો આવવાથી
જોરતને મુશ્કેલમાં પાંચી મારવા માંડી, એ-
કલે તેણે સમજી વાત થયારથીત કબુત કીધી.
સરકારે તેને જમીનમાં અડધી દાંડી તોરેલા
કરી માસે નાખી અને કુદીરને છતા આપી.
(અધુર.)

—૦૮૭—

ખોરાક તથા તે જે જે વસ્તુઓની
જાળવણીથી બનેલો છે તે વિશ.

(સાંધામુ પાને ૫૮ પૃ.)

ખાંડ. ખોરાકની આ બીજી વસ્તુ રક્ષા-
રૂતે ધણીખરી મળતી આવે છે. ખાંડ તેના
મીઠા રવાઈથી જોળખાઈ આવે છે. એ માણી
વનસ્પતિઓના રક્ષાઓથી તથા સેરવી, શેકે-
પડ, અને બીજી રક્ષા ઇમાને ચક્રનકરનાં મુળી-
માંમાંથી મળી આવે છે; પણ આ સમજાનાં ક-
રતાં સેરવીમાંથી એ પોહાં વજનમાં મળે છે.

ખાંડને નીચે જાણવાથી કિયાથી જુદી

પાટવામાં આવે છે.

પેહેલેલેલેલાં તે સેરવીને લોહના રોડોની
વચમાં મુડીને તેના રસ કાઢે છે. આ રસને
ચુનાવા રોડોચુના હમાને તેજાવ રક્ષે જા-
વાને ગરમ કરે છે, જેથી કુદીર તે મારેલો ક-
મલે જુદો પડી જાય છે અને તેના પોપડ
ઉપર તરી આવે છે. આ કચરાને કાઢી નાખે છે
અને નીચે લે સાકર રસ રેહે છે તેને બમાંમુંધી
તે કાણુ થઈ જાય ત્યાંમુંધી ઉકાળવા કરે છે.
આ મુજબ કરવાથી લાગખાંડ તઈયાર થાય છે;
તેને કુદીર પાણીમાં નાખે છે અને તે ઉકાળી

તેમાંનો કચરો સાફ કરે છે એટલે તે સાફ પાસાદાર થઈ જાય છે.

ચંદ્રનાદનાં યુગીયાંમાંથી જે ખાંડ મળે છે તે કાચાની અંદર મણી બનાવવામાં આવે છે. એ ખાંડ કેમળાવમાં ઘણી રૂપચ. અને પાસાદાર હોય છે.

એક જાતની ખાંડ મેપલ જાતનો જાડનાં વડામાંથી તઈવાર થાય છે. એ રસ વડાંતરુની અંદર જાડમાં કાંણાં પાડવાથી છુટો પડે છે અને તેમાંથી તેને એકકો કરી તે કમળ થાય ત્યાંસુધી તેને ઉકાળે છે. આમાંથી નીકળેલી ખાંડ પુરેપુરી સાફ થઈ રહેતી નથી અને તે જરા ભીંતી અને બાદખીયા રંગની હોય છે.

ગોળા, એ પણ વનસ્પતિનો રસ છે, પણ એ તકર અવસ્થામાં પાસાદાર થઈ રહેતો નથી. એમાં કેટલાક લેગતદાર અને રંગીન પદાર્થો લેવાયલા હોય છે તથા હેના ક્વાક જુદીજ તરફનો હોય છે.

કુખમાં, મધમાં અને પીડાં કેલાંક ફળ અને વનસ્પતિ જેવી કે, એપલ્સ ઇથાસેપ, પેરુ, હરાખ, ઇંચાદીમાં ખાંડ હોય છે. આ ખાંડની જુદી જુદી વસ્તુઓમાં ખાંડનાં પ્રમાણની નીચેના કોડ ઉપરથી સમજ પડશે.

૧૮ ૧૦૦ બરાખમાં ખાંડનાં

વજનનું પ્રમાણ.

અંજીર	૧૨.૫૦
ચેરીસ જાતનું ફળ	૧૮.૧૨
આપ્લ	૧૬.૪૮
આપ્લની	૧૨.૫૦
પેરુ	૧૧.૫૨
ચંદ્રનાદ	૬.૦૦
બરાખ	૯.૦૦
મળનો આટિ	૫.૪૦
ચલનો આટિ	૩.૨૮
ઈન્ડીયન ગીઝ ઇયાને આટિ	૧૦.૫૫

પદાણુ	૨.૦૦
આપ્લુ કુધ	૬.૦૦
મધીકીનું કુધ	૧.૦૮
આપ્લુનું કુધ	૧.૫૦

ખાંડની ઘણી અવસ્થા જેવી ખાસીયત એ છે કે, તેનું પુરકારણ થઈને તેના નવા પદાર્થ બની જાય છે, અને તે હિયાને ફરમેન્ટેશન ઇયાને ખામીર દે છે. ફરમેન્ટેશનનો સાધારણ રીતે અરથ સડી જવું થાય છે. ગરમીના રીપ્સમાં તે ગોળા, મધ અને ખાંડવાળા પ્રવાહીઓમાં એની મેળે થાય છે. આમ થવાથી તે વસ્તુઓ કુલે છે તથા તેના ઉપર ફીણ તથા ફુગ મળે છે અને તેનો ક્વાક તથા બિા બદલાઈ જાય છે.

ખાંડની સાથે આપણે જે ખાંડ બધધિ ઇધધિ તે શરીરની અંદર ક્લાચીની પથમ લેપ થઈ જાય છે અને તંદુરસ્ત હાલતમાં હુમ્મ બનીત કેલ્સિયમ સીફિશન ઇયાને રસામાંથી ખાંડ કરીપણ બાહાર નીકળતી જેવામાં આવે નથી.

ચરખી અથવા તેળવાળા પદાર્થો, આ પદાર્થોનાં મોટા જથ્થા ખાંડમાં હોય છે. ખાંડની વસ્તુ તરફિજ તેઓ ઘણા કિમતી પદાર્થો છે એમ નથી; પણ હુનર અને કારખાનવાળાં કામમાં તેઓ ઘણી અગત્યની વસ્તુ થઈ પડેલી છે.

આપણે ચરખી અને તેળવાળા પદાર્થોને તેઓના ઉપયોગ ઉપરથી, ચીકણાંપણા ઉપરથી તથા તેઓમાં જે લીસાપણું રહેતું છે અને જે વડે આ સાંચાઓ ફેરવવામાં મદદ મળે છે તથા તેઓના મસાસનો બચાવ થાય છે તે જોવા ઉપરથી જુદા જુદા રીકીયે ઇધધિ. જે આપણે આ તેજ તથા ચરખીને મણી બારીકીથી તપાસીયે તે તેઓમાં આ જુદી જુદી વસ્તુઓ મળેલી જેવામાં આવે છે. આ

મણુ વસ્તુઓ તે સ્વેદીન, આલ્કોહીન તથા
ઝેરીલીન એ નામથી ઓળખાયછે. આ
પદાર્થો એક બીજાને ધણી રીતે મળતા આવેછે.

તેજ તથા સમગ્ર સ્વિકૃત્ય પદાર્થોમાં એક
ધણી અગતની ખાસીયત એછે કે, તેઓ ખા-
ણીમાં કદી પિગળતા નથી અથવા તેની સાથે
ધણાં સુરત રીતે મળીને પણ રહેતા નથી
અને એ ઉપરથીજ કેહેવત થયતી છેકે, 'તેજ
અને ખાણી કદી મળતાર નથી.' કેમકે જો
આ બે પ્રવાહીઓને એક બાટલીમાં મેળવીને
તેને ઘુબ તરેલથી દહાણિયે તો પેટેલપેલાં
તો તેઓ જાણે મળે ગણ્યાં જોયાં; પણ
સોડિયમના ખાટીની મુઠી છાંયે તો તેજ હ-
જડું તે ઉપર તરેજ અને ખાણી નીચે રહેજે;
પણ જ્યારે તેઓમાં ખીજ પદાર્થો મેળવવામાં
આવેછે ત્યારે તેઓનો ખતાવ તુરંત જ
નિજે. જો ધોઝાજ અથવા સોડાને ખાણીમાં
પિગળાવીયે અને તેમાં તેજ મેળવીયે તો તેજ
ઝીણીઝીણી પ્રમાણમાં તુરંત ધુટું પડી
જાયછે અને તે મેળવણીમાં ગળી જાયછે.
આ મુજબ કરવાથી ખાણીમાં તેજ હુટું પણ
નથી; પણ તે તેમાં રહેત આપરદશકે દુધના
જેવા પ્રવાહીમાં રહેજે.

કેટલાક જાણ પદાર્થોની ખણુ એવીજ
માત્ર ઉત્પન્ન થાયછે. જો આપણે એક
તાંબા-પ્રવાહી સફેદી પ્રવાહી રૂપમાં હોયછે
ત્યારે તેને ક્ષીપી-હોય અને તેને ઘોડાં તેજ
સાથે મેળવીને દહાણી દોઝ તો તે સ્પષ્ટ સફેદ
અને હોવાઈ જાયછે અને તે હાલતમાં તે
મોખરે રહેજે.

તેજવાળા પદાર્થો જાણ તથા વનસ્પતિ
પદાર્થોનાં દીરઘમાં 'ગુદીજ' રીતે રહેલાંછે.
તેઓ પિગળીને એક બીજાની સાથે મળીને
રહેલાં જોવામાં આવેછે; તેપણુ તેઓ ખા-

ણીમાં પિગળતા નથી; અથવા સોલ્ડ, વરાઈ,
અથવા પાંડ એવા પદાર્થોની સાથે એકત્રેક
યતા નથી; પણ તેઓ દીપાં તથા રચના આ-
કારમાં, રેશમોના સાંધાઓમાં અથવા નેહાની
ઝીણી કૂટીમાં મુકાયતા જોવામાં આવેછે. વળી
દુધમાં પણ તેઓ તે માંહેનાં ખાણીમાં પિગ-
ળતા નથી; પણ તેમાં ઝીણા રવા તરફ તરેછે.

આમ હોવાથી આપણે તેને સોડિયમ
રીતે દીરઘમાંથી જુડું ખાલી રાખીયે છદ્ધિ.
જાણ તથા વનસ્પતિના દીરઘમાં તેજ
રહેજે તે કાઢવા સાડ તેના ઝીણા કટકા કરવા
પડેછે અને પછી તેને દબાવવાને તાણે કરવાથી
તેમાં રહેલું તેજ નીકળેછે અને તે સ્વચ્છ
હાલતમાં એકઠું કરી રાકાયછે. કોઈ વખતે
વળી આ પદાર્થોને ગરમી લગાડેથી તેજ હુટું
પડેછે. કોઈ વખતે તેઓને ખાણીમાં ઉકા-
ળવાથી તેજ ખાણીને મથાળે એકઠું થાયછે
અને પછી તેને જુડું પાડીયે છદ્ધિ. તેજને
હુટું પડવામાં કદી પણ રેશમની પ્રયોગ
અથવા પુષ્પકરણ નીકળ્યાં કાગેલાગવાની
જરૂર નથી. તેઓ જે પદાર્થો સાથે મળેતાં
હોયછે તેઓમાંથી સોડિયમ હુતિયો છુડાં ખાલી
રાખીયે છદ્ધિ.

રાસના જે દીરઘમાંથી તેજવાળા પદાર્થો
ધણાંમાં ધણાં વજનમાં મળી આવેછે તેવાં
દીરઘને અરબી રહેછે. અરબી આમરીની નીચે
ગાંધા નરમ મુજાબમ તરીયાની પરીમ કામ કે-
રેછે, તથા તેની પાસે આવેતા બીજા બાળોને.
તુકસાન થવાથી તુરંત રહેછે; વળી અંદરની ઈ-
દ્રિઓની મરમીરાખવામાં તથા તે માંહેલી ગર-
મીને તાકીદથી નીકળી વર્તા અંદકાવવાને કામ
લાગેછે. આટલા ઉપરથી જે રાખસોમાં
સાચીપદે અરબી દોષછે તેઓને પાતળા અને
મુકાઈ વચ્ચે રાખસે કરતાં ધોડી ચંડી લાગેછે.

તેમના કમરે રાક્ષ કરે છે બેઠેલી. તે સાક્ષ
પાસાદાર થઈ જાય છે.

અર્ધનંદરનાં મુગીયાંમાંથી જે ખાંડ મળે છે
તે મનસગી અંદર પ્રવેશી યનાવવામાં આવે છે.
એ ખાંડ જેખાલમાં થયો કવચ, અને પા-
સાદાર હોય છે.

એક જાતની ખાંડ એવડા જાતના કાકાનાં
રસમાંથી તૃપ્તિયાર થાય છે. એ રસ વસંતરતુની
અંદર ઝડમાં કાંણું પાલગથી છુટી પડે છે
અને તેમાંથી તેને કોકકો કરી તે કાણુ સાધ
ત્યાંથી તેને ઉઠાવે છે. આમાંથી નીકળેલી
ખાંડ ધુરેણી સાક્ષ થઈ શક્તી નથી અને તે
જ્યાં ભીની અને બદામીયા રંગની હોય છે.

ગોળ, એ પણ વનસ્પતિનો રસ છે,
પણ એ નહર આવડામાં પાસાદાર થઈ શ-
કતો નથી. એમાં કેટલાક લેખતદાર અને
રંગીન પદાર્થો લેખાપડા હોય છે તથા તેનો
સ્વાદ જુદીજ તરેહનો હોય છે.

દુધમાં, મધમાં અને બીજાં કેટલાંક દૂધ
અને વનસ્પતિ જેવી કે, કોપરસ ઇલાયક,
પેરુ, હાથ, ઇલાદીમાં ખાંડ હોય છે. આ
ખાંડની જુદી જુદી વસ્તુઓમાં ખાંડનાં
પ્રમાણની નીચેના કોષ ઉપરથી સમજ પડશે.

દર ૧૦૦ ભાગમાં ખાંડનાં

વનસ્પતિ પ્રમાણ.

અંતર	૬૨-૫૦
ગેરીસ જાતનું દૂધ	૧૮-૧૨
આલુ	૧૬-૪૮
આમલી	૧૨-૫૦
ચર	૧૧-૫૨
અકનદર	૬-૦૦
બદામ	૬-૦૦
પાંચના આદિ	૫-૪૦
જાપના આદિ	૩-૨૬
ઈન્ડીયાના મીઠા ઇલાને આદિ	૨-૪૫

ચરાણુ	૨-૦૦
ગાપુ દુધ	૪-૦૦
ગાંધીનું દુધ	૧-૦૬
ગાંધીનું દુધ	૧-૦૫

ખાંડની ઘણી અભાવ્ય જેવી ખાંડીયત
હોય છે, તેનું પુષ્કળરૂપ થઈને તેમાં નોત જ-
દાર્ય બની જાય છે અને તે કિયાને ફરમેન્ડે-
શન કિયાને ખાગીર હોય છે. ફરમેન્ડેશનનો
સાધારણ રીતે અરથ સડી જવું, થાય છે. ગર-
મીના હીવસમાં તે ગોળ, મધ અને ખાંડના
પ્રમાણમાં એની ગોળ થાય છે. આમ જ-
વાથી તે વસ્તુઓ કુલે છે તથા તેના ઉપર ફીણ
તથા કુળ મટે છે અને તેના સ્વાદ તથા બી-
બદામી જાય છે.

ખાંડની સાથે આપણે જે ખાંડ લઈએ
છીએ તે શરીરની અંદર સ્વાસ્થ્યની પડેમ લેખ
થઈ જાય છે અને નંદુરરત હાલતમાં કુધ વધ-
તીત કેમપણ સીકિરાન થયાને સ્વાસ્થ્યમાં ખાંડ
કહીપણ બાહ્ય નીકળતી નોવામાં આવી નથી.

ચરખી અથવા તેળવાળા પદાર્થો,
આ પદાર્થોનો મહેલો જોયો ખાંડમાં હોય છે.
ખાંડની વસ્તુ તરીકે તેઓ મણા કિમતી
પદાર્થો જેમ નથી; પણ દુરર અને કાર-
ખાનાઓનાં કામમાં તેઓ ઘણી અમલતની
વસ્તુ થઈ પડેલી છે.

આપણે અંબી અને તેજાળા પદાર્થોને
તેઓના જેવા ઉપરથી, ચીકણાંપણ ઉપરથી
તથા તેઓમાં જે લીસાપણ રહેલું છે અને જે
તેડે વધારા સંચાએ કોવવામાં મદદ મળે છે
તથા તેઓના વસ્તુઓના અવાવ થાય છે તે
નોત ઉપરથી જુદા પાડી શકીએ છીએ. એ
આપણે આ તેજ તથા ચરખીને ઘણી
ખાંડીથી તૃપ્તીને તો તેઓમાં કણ જુદી
જુદી વસ્તુઓ મળેલી નોવામાં આવે છે, આ

પણ વસ્તુઓ તે સ્ટેશન, આસોશન તથા કોમિટીનાં એ નામથી કોર્પોરેશનમાં આ પદાર્થો એક બીજાને યાત્રી રીતે મળતા આવે છે.

તેમ તથા સંધ્યા સીકણ પદાર્થોમાં એક યાત્રી મળતની ખાશીયત કોઈ કે, તેઓ પાણીમાં કદી પિગળતા નથી અથવા તેની સાથે યશા પુરત રીતે મળીને પણ રહેતા નથી અને એ ઉપરથીજ કહેવત થયેલી છે કે, બેલ અને પાણી કદી મળનાર નથી; કેમકે જો આ બે પ્રવાહીઓને એક બીજામાં મેળવતે તેને પુણ તરેહથી હલાવીને તે મિલેલવેલું તો મિલેલ નહીં મળી ગયેલાં રહેાયછે; પણ સંક્રિયાર બાહ્યની મુકી ઇંદીયે તો તેમ હાથડું તે ઉપર તરેલે અને પાણી નીચે રહેછે; પણ જ્યારે તેઓમાં બીજા પદાર્થો મેળવવામાં આવેછે ત્યારે તેઓના બનવા નુયોજન થતેછે. જો પોદાશ અથવા શોશને પાણીમાં પિગળાવીયે અને તેમાં તેમ મેળવીયે તો તેમ ઝીણીઝીણી પ્રમાણમાં પુરત છૂટું પરી ભાયછે અને તે મેળવણીમાં મળી ભાયછે. આ ગુણ કરવાથી પાણીમાં તેમ છૂટું પડતું નથી; પણ તે તેમાં મિલેલ અપાસદારક દુધના જેવા પ્રવાહીમાં રહેછે.

દેશમાં અવરૂપ પદાર્થોની પણ કોઈજ અસર ઉત્પન્ન થાયછે. જો આપણે એક તાંત્ર મદાંતી સફેદી પ્રવાહી રૂપમાં હોયછે ત્યારે તેને કાંપી-હોય અને તેને થોડાં તેલ સાથે મેળવીને હવાનો હોય તે તે સ્પષ્ટ સફેદ અને ડોવાઈ ભાયછે અને તે હાલતમાં તે કાંપ્ય રહેછે.

તેમવાળા પદાર્થો અવરૂપ તથા વનસ્પતિ પદાર્થોનાં દીશ્વમાં નુકસાન રીતે રહેવાછે. તેઓ પિગળાને એક બીજાની સાથે મળીને રહેતા નોંવામાં આવેછે; તોપણ તેઓ પા-

ણીમાં પિગળતા નથી; અથવા સોંકે, સ્કામ, અથવા ખાંડ જેવા પદાર્થોની સાથે એકમેક થતા નથી; પણ તેઓ દીપાં તથા રવાના આકારમાં, રેશમીના સંધાઓમાં અથવા નાની ઝીણી કાચમાં મુકાયલા નોંવામાં આવેછે; વળી દુધમાં પણ તેઓ તે ગાદિયાં પાણીમાં પીગળતા નથી; પણ તેમાં ઝીણા રવા તરેલે તરેલે.

આમ હોવાથી આપણે તેલને સંક્રિય રીતે દીશ્વમાંથી છૂટું પાડી રાકીયે છદ્યે. અવરૂપ તથા વનસ્પતિનાં દીશ્વમાં તેલ રહેછે તે કદાચ તરત તેના ઝીણા કદાચ કરવા પડે અને પાડી તેને દબાવુને તાપે કરવાથી તેમાં રહેતું તેલ નીકળેછે અને તે સ્પષ્ટ હાલતમાં એકદું કરી રાકાયછે. દોષ વખતે વળી આ પદાર્થોને મરમી જગાડેથી તેલ છૂટું પડેછે. દોષ વખતે તેઓને પાણીમાં ઉકાળવાથી તેમ પાણીને મથળે એકદું થાયછે અને પાડી તેને છૂટું પાડીયે છદ્યે. તેલને છૂટું પાડવામાં કઈ પણ રસાયની પ્રયોગ અથવા પ્રયત્નરૂપની કિયાઓ કામ જગાડવાની અર નથી. તેઓ જે પદાર્થો સાથે મળેલાં હોયછે તેઓમાંથી સંક્રિય મુક્તિથી છૂટું પાડી રાકીયે છદ્યે.

રાસીત્ત જે દીશ્વમાંથી તેત્રવાળા પદાર્થો ઘણાંમાં ઘણાં વાનસ્પતિમાં મળી આવેછે તેવાં દીશ્વમાં મળેલી કહેછે. અરબી વાનસ્પતિની નીચે જેવા નરમ મુકાયમ તકીવાની પરીમ કામ કરેછે, તથા તેની પાસે આવેલાં બીજાં વાનસ્પતિનાં નુકસાન કરવાથી મદદગાર કરેછે; વળી અંદરની કદ્રિયોની મરમી રાખવામાં તથા તે માંદગી અરથી તે તકીદથી નીકળી જતાં અવરૂપવાને કામ લાગેછે. આટલા ઉપરથી જે રાખણમાં સાચીપદે અરબી હોયછે તેઓને પાટળા અને મુકાઈ ગયેલા રાખણ કરતાં થોડી ચંદી લાગેછે.

ગાંધીજીનાં તેજસ્વાળા પદાર્થો મોટાં વ-
જનમાં લેવામાં આવેછે તે આખણુ કુધ અને
ગાંધીજીનાં ચરખી ભાગે તથા બીજા કેટલાક
વનસ્પતિનાં પદાર્થો લેવા કે, ઓલીવનું તેલ,
મીઠું તેજ વગેરે બીજાં તેલમાં લેવામાં આવ-
વેછે. ભુદી ભુદી જાતનાં ગાંધીજીનાં તેજ-
સ્વાળા પદાર્થોનું પ્રમાણ આ નીચેના કોષ ઉપ-
રથી સમજાવામાં આવશે.

દર ૧૦૦ ભાગમાં ચરખીનાં

પદાર્થનું પ્રમાણ—

શીસખંડ	૧૦૦૦
નાળીયર	૨૦૦૦
ચાંચીયર	૩૨૦૦
કાંચીયર	૨૬૦૦
કાંચીયર કાંચ	૬૦૦
ચાંચીયર ગાંધી	૧૬૩૦
ચાંચીયર કાંચ	૩૮૬
ચાંચીયર કુધ	૩૮૩
ચાંચીયર કુધ	૩૮૪
ચાંચીયર કુધ	૩૮૩

ગાંધીજીનાં સાથે આવેછે તે ચરખી ઉપર
છાંચી તેનાં મોટાં ભાગ કાંચીયરની અંકર રચાઈ
તથા ખાંચીયર પકેમ લેખ થઈ જાયછે. સોડિય
જ્યાં જેટલો વજારીની મારફતે તથા ખાંચીયર
મુખ આગળ કુધ પડેછે, તે આમથી વાને
ખાંચીયર મુલાયમ અને વળે એવા સખવામાં
ગદદ કરેછે. (અંક ૨૨)

હિંદુસ્થાનનો બીજો ગવર્નર
જનરલ.

(સાંપણ અને ૫૩ થી)

બેક પોતાનું કામ શીર પ્રવાસ પ્રથમ
કાગળે ગાંધી. એણે જે કાગળે ગાંધી તે-
આના કેટલાક આપવાને કારણે એણે ના-
પાડી અને તેઓનું પસાણું હેરિટાજની તરફના
માં છે હેનું જે આગરમ સંજ્ઞાનું હતું તે

વાત તેઓની બોલવાની ઢપ લખરથી સાંખીત
થતી હતી. એણીયર મંદીયામાં, બધાં તેણે
મોતનાં દરવાજાને ટેબલ પર મુક્યા. એ
તેણેમોતે બેકે ધણીજી અખાંચીયરની મી-કા-
ચાં હતાં અને તે લખાણનું કદ એક કોપા-
નીયાં જેવું થયું હતું. આ તેણેમોતનાંની
એક નકલ હેરિટાજને આપવામાં આવી હતી
અને તેને એકલી પછી પદવાનગી આપવામાં
આવી હતી કે, બે તેની પુરી હોય તે તેને
પોતાનાં આવાસમાં જે બોલવાનું હોય તે હાઉસ
અથ હોમસ્ટની ન્યાયસાળાને કહી સંજ્ઞાવે.

તે રાખસે પૂર્વમાં આટલી બધી કાંચીયર-
પત અને કુતેહ સાથે કામ મીઠું તેણે જમા-
રથી પોતાની જાતમજાગીપર પગલું મુક્યું
ત્યારથી તે બધીજી આપવામાં ગોઠું આપ
કરતો હતો અને આ તકે કાંચીયર સમજ
સાંચીયર હેને સમજાવ્યું હતું કે, સોડિય
સાંચીયર હેને સાંચીયર હેને કે, એણે
હાઉસ આપ હોમસ્ટની ન્યાય સંજ્ઞાની કુધ
એક ધણીજી અસરકારક અને ધુણીયર ભા-
વણ કરવું. પણ એમ કરતાં કદી એને પો-
તાની જાતેમાં બોલવાની શક્તિ પર પુરતો
ભરોસો નહીં રહેતો હોય અને લખાણ કરીને
તે લખવાની જરૂર હોય તે તે જેમ
ફાંચીયરમાં થઈ શકે તેમ કરવું. જે સોતા જ-
મેએ સિતમ પ્રકારનાં વાદવીયાંને જાપાનથી
થતા સાંજાણાં તે લોહી લાંબાં લખાણને
આને પસંદ કરતા નથી. હેરિટાજ એક
મોટો લાંબો ખસેલો તંદીયાર કીધો. એ લખાણ
ખાંચીયર સિતમ પ્રકારનું હતું અને હિંદુસ્થાનના
સંજ્ઞાકારીયરને લગતાં લખાણોમાં તેને કેમાં
લાખ્ય કીધું હોય તે તેના લખનારને માન
અજાબ લેના નહીં રહે હેનું હતું; છતાં પીટ અને
કેડસ જેવા નિદાન અને પાઠ્યકા રાખસીનાં

મણાંજ કાળીસ ભાણેણી જે લેણેને સંભળ-
વાનો આવશે પટેલો તે સોહતા મનસેા એ
કઈ કિમ્મત ધરાવતું હતાં હતું. બધા ગેમ-
શને તે હેરિટજનું વધું અને આવશ્યેા નેત્ર
હતાં અને તે તેજીએ જોયું એટલે તેજી તે
લાગતા હૈને પેદાનું પાત્ર ગાલતા થયા અને
ત્યાં જે કલાકે તથા લરકરી ખાણેણી હોલેલાં
હતાં તેજીની આગળ હેરિટજી પોતાનું કથનું
અધારતે લગી ગયાલા કીધું.

આવી રીતે આ કામનું મુખ મંડાણ મ-
થા બાદ બેઠે જીવન મુદીતાની રીડિઆતમાં
જોડીયાની લાઈને લગતું તોહોમત હેરિટ-
જના પર મુકયું. આ બાબતને સડેથી પિલેલાં
આવતામાં બેઠે ધણું ઘણું વાપરયું હતું
કેમકે પેરતર મીંડ ઇનડાસની હરખાલ ઉપ-
રથી હાલિસ બવ કોમસેએ શેરીસને લગતી
બાબતોને ભરે રીકાએ સાથે તિરકકાર દીધે
હતાં, છતાં આ વખતે તેજ મીંડ ઇનડાસ
હેરિટજની તરફ વળેલા રજાલિ હતા તેનું
કઈ કામણ રાખતું નેતું. તે ધણી દિખ-
તરીઆ બધે ડ્રોક્કાં તોહોમતની રામ રથ.
તેણે કહ્યું કે, તે હજુ લગી ધારેછે કે, શેરી-
લાની લાઈ ધણી અધરીત હતી છતાં હેરિટ-
જને પાછળથી રાખતી જે ભારે સેવા બજાવે
હતી તે આ જીવને કરગુજર કરવા સાથે
બસ હતી. થીટ કઈ બોલ્યા નહોં, પણ તેણે
મીંડ ઇનડાસને મળતાં પોતાને મત આપ્યો.
આખરે ધણું મળીને હેરિટજની તરફનાં
૧૧૬ અને ચિહ્નમાં ૬૭ મત પડ્યા.

હેરિટજને હવે ખાતરી હતી કે, તે આ
કામમાં જીતશે, જેમ ધારવાને હેને લાગ્યો
કામણ હતું પણ ખરું. એની સમાવાજાએ
એના ઉપર કોઈ પણ બાબદમાં ફાળી જાય
એનો જે બાબત હતી તે ફક્ત આ શેરીલાની

લગતને લગતી હતી, કેમકે એ લાઈની વિ-
રુદ્ધ કોઈ આ હેરિટજની તોજા હાલિસ બવ
કોમસે પોતાની મત આપ્યાં, હતી તથા
મીંડ ઇનડાસ જે પાછળથી હેરિટજના કારો-
બારના ઉપર તરફ નીમકે હતા તેણે પણ તે
નાખરતે કીધી હતી. પણ આ વખતે તે ખોઈ
સાબીત હાય ખાલિ, આમ થવાથી હવે બીજી
બાબતમાં હેને ફોટો મળવી ધણું મુશ્કેલી
ભરેલું કામ હતું. મકાનિ અને બેઠોની આંદર
અપાક અલવા લાગ્યા કે, હવે બીનાં એક મે
તોહોમત હેરિટજ ઉપર મુકવામાં આવશે
તેમાં પણ એ હાલિસ બવ કોમસે હેરિટ-
જની તરફનાં વળશે તે સમાવાજા તેના
ઉપરથી હાય ઉપરશે અને તેમ ધણું એટલે
હેરિટજને અમીરી પરી અને બીજા બી-
તાએ આપવાની કિયાએ જારી થઈ જશે.
હેને અમીરી પરીમાં જુ. ૨૬ આપતું તે
પણ મુકર કરવામાં આવ્યું. જે જગોપર
હતા પરગવરજ વરતા હતા અને જે જગોપર
હતાં ગામપણી તે અકાપ લગી એ પછી
મખત રાખતા હતા તે જગોનું નામ હેને
આપતું ધ્યાને લોઈ હેરિટજને ખીતાબ
આપવો હોવા વીચાર થઈ રહ્યો હતો.

પણ થોડા દાદામાં આ કિંગે ભરેઆ
ખાલો તેજીને ફેરણે રહી ગયા, તા. ૧૩
મી જીવને દીને મીંડ કોઈકે ધણી કાળી-
લીપતરો હેરિટજના ઉપર એણે બેસીય
ઉપરજે જીવમ ગુજાર્યો હતા તે બાબતું તે
હોમત મુકયું. બધે પણ આ તોહોમત મુ-
કવામાં કોઈસની સાથે શામીય થયો. બધા
થીટ બોલ્યા હોયો ત્યારે હેરિટજના હીમાયતી
આબોના ટાંચીઆ ધણું જોરમાં રીરતા હતા.
થીટ પાછીજ સરજ સંખિવતમાં કહી સંભળાવું
કે, બનારસના રાવત પારો તાણાની મદદ ને.

જવામાં તથા તે આપવાને સંતોષે હર
વખતે યહી ઉચ્ચતથી તા પાડી તે ઉપરથી
તેને દંડ કરવામાં હેરિદાસે યહું વાજખી
કામ કીધું હતું. પોતે વળી કહ્યું કે, જ્ય-
હાની વખતે ગવનન જનસભે યહીજ બહુ-
હરી અને હિમ્મતથી કામ કીધું હતું. તેને
આ કામમાં બંદની વાલ યહીજ અપ્રમાણીક
અને અદેખાઈ ભરેલી લાગે. દુકાણમાં તે
જેઠું બોલ્યો તેમાં મેરડી મતલબ રહી હતી
કે, હેરિદાસને આપણે ઈચ્છતથી નિરોધ
દેવે. નોંધવે અને તે મુજબ તે જાખડીને
કહી દેશે હેતું હેરિદાસની તરફેનવાળા તેમજ
સામાજિકાંધે ધારણા હતા; પણ તેણે
બહું બોલી રહ્યા પછી છેલ્લી આખરે મેરડું
કહ્યું કે, ચેતસીગની હાને સાફ તેને જે દંડ
કરવામાં આવી હતી તે વાજખી હતું; પણ
દંડની રકમ જે શુનાહવા પ્રમાણમાં મેરડા
મણી મેરડી હતી. બીનારસને લગતી બાબતમાં
હેરિદાસનું દેકે ડગલું યહું પરાંદ કરત જો-
ગદે હેતું કહી પોતે ફક્ત આ દંડની રકમને
લગતો પોતાંતે મત કોમસની તરફેનમાં આપ્યો.

આ નોંધ આપું હાઉસ વીસિત થઈ
ગયું અને તેમ થાય તેમાં કમ નવાઈ જેવું
પણ નોતું; કેમકે બધું અને કોકસનાં કેલે
મુજબ ચેતસીગને જે નુકસાન થયું હતું તે
મણું માફમારત હતું; તેપણ શેહીલાખંડના
ખાસદાયકે મુસમની આગળ તે કંઈ ચીજ નહીં
હતું. જો ચેતસીગની બાબતમાં પોતે જેઠે
દરબારે હેરિદાસની લુલ સ્વચ્છ કેલેતે હતા
તે ખરું હતું તે. નેહલાને સાફ આ મામલો
આગળ મસાવવાને અને તેને રૂબેકે દેવાને
કઈ પંચુ કારણ રહ્યું નહીં હતું; કેમકે હેરિદ-
ાસનો શુનાહ મેરડોજ હતો કે, તેને દંડ કર-
વાનો અખતીયાર આપ્યો હતો; પણ કેલે

લગી દંડ કરવો તે. નેમી આપવાને બેદરે
જેવું કામ તે ઉપર વીચાર કરી વરતવાની હેને
પરવાનગી આપવામાં આવી હતી, તે ઉપરથી
જોણે પોતાના નહીં પણ રાજના લાભને સાફ
નોંધવે તે કરતાં વધારે મહણ કીધું તે તે શું
હેતું મેરડું અપરાધનું કામ હતું કે, તેને સાફ
આજ સાફ વરતાના લાખા અરસામાં દેખાવણ
રાકસી આમલદાર ઉપર કામ મસાવવામાં
નહીં આપ્યું તે હેરિદાસના ઉપર મસાવવાની
જરૂર હોય. આવી 'શુંવણમાં કાઈ સમજી'
અને પ્રમાણીક મુદ્દા તો પોતે જે રસો પક-
લ્યો તેથી તદન મુરોજ રસો પકડે. તે
ધ્યાતો બાદે રીતે મેરડાસાહીનો 'અંત
સાવવા તથા રાજને બહો લાગતો' અપકાવવાને
એકે બાદે રાખ્યો કરી બતાવવાની નેમથી
આ બને તેણેમતો કાયમ રાખે અથવા તે
અવંનર જનસભે પહી રહી રીતે બજાવેલી
તેકરી ઉપર વીચાર કરીને બને તેણેમતેને
સાખરમાં ઉસડી મુકે. આમાં વારતપીક તે
એ હતું કે, શેહીલાને લગતું તેણેમત કામ
સખી, બીનારસને લગતું ઉસડી રહ્યું હતું.
બીનારસને લગતાં તેણેમત બાંને પોતેનો
શું મલકે હોને ને જે બધા સમજ્યા હતા તે
તે ગુરત ઉસડી મુકી હેરિદાસને આ કામમાંથી
તેજો મેકળો કરતે; કેમકે તેજો તેા એમ
સમજતા હતા કે, જ્યારે શેહીલાના કામમાંથી
પોતે હેરિદાસને જવા દેવો તેા આમાં તેને
કુસાવવાને તેના ઈચ્છા હોયજ. ક્યાંથી તેણે
મેલ્યાં તેા આ બાબતમાં મેરડી નરમદા
વાપરી કે, તે કઈ તેણેમત મુકતા હોય તેવું
જવા મણુ લાગ્યું નહીં, પણ તેણે ગુરત કહી
રીધું કે, એમાં કેટલીક બાબત કામ અસાવણ
લાયકની છે. (આપણે)

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૩૦-પૃષ્ઠ ૩]

ગુજરાત, આસ નવંબર, સને ૧૮૭૫.

[ક્રીં ૦ આના ૨.

અજમેર લાઈન અને તેની

જરૂરીયાત.

આ અગતની લાઈન જે અમદાવાદથી શીર શર્ધ, રજપુતાણા રોડ રેલવેને આ છેડે આવેલાં અજમેર રોડના સાથે મળવાની મકરાહ બસવેં, તે બાબે આને લાંબો વખત થયાં સત્તાવાળાઓની વચમાં, તેમજ જાહેર ખર્ચામાં ભારે લખાણ ચાલે છે. આજથી ગુજરાતી સરકારે એ લાઈનની અગત બાબે એકથી વધારે વાર રૈફેરી અને રોડને લખણ કીધું છે. વળી એમબર્સ અવ હોમર્સ જેવી મોટાવાળી વૈદ્યારી ટાલકીયે એ લાઈનની અગત રાત્તાવાળાઓના મેન ઉપર લાવવામાં કંઈ બાકી રાખ્યું નથી; છતાં એ અગતનાં કામમાં કહી જગોએ વચમાં વધારે પડે છે તે જાહેરમાં કોઈના લાગુવામાં હજુ આવ્યું નથી. થોડા દાહાટાની વાત ઉપર, સુરત અને ભરૂચના નજરોક ૨૨૭૧ આબરુદર વેદ્યારીઓએ આ બાબે એક ઘણીજ અસરકારક અરજ કરી. આપણા નામદાર જનજનની મારફતે રોડ રૈફેરીને એકથી હતી, તેની અંદર આ નીચેની મતલબનું લખાણ કરવામાં આવ્યું હતું, જેની સાથે હમે મળતા આવનારે હાથે અને આશા છે કે આ અગતની આ-

ગતની હવે થોડા વખતમાં નીવડે આવશે, અને સુચરત રહેશે રજપુતાણા અને ઉત્તર ભાગોને વૈદ્યાર રાખવામાં જે મોટી ખર્ચા પડે છે તે દુર થશે.

આ લાઈન કરવાથી, હાલ ૯૭. આઈ. પી. રેલવેને રસ્તે વધતે દીઠી અને આજે જવાને જે ભારે વાકસો લેવા પડે છે તે મહી બપ કિલુજ નહીં; પણ મુસાફરીના ખર્ચમાં પણ દેનીક કીધાતા વાપ, હાલ ૯૭. આઈ. પી. ને રસ્તે મુરતથી આજે જતાં જેટલા માહિની મુસાફરી થાય છે, તેની અંદર આ લાઈન થવાથી ૪૪૨ માહિનો અને દીઠી લગી ૫૧૭ માહિનો બચાવ થાય છે. ભરૂચથી આજા લગી ૪૭૬ માહિન અને દીઠી લગી ૫૫૪ માહિનો ફેરાવો યોગ્ય. આ કંઈ બહુ રમણું છે કે નથી. એટલા માહિન જનીન કાપતાં રેલવેને રસ્તે પણ નજરોક છે જે રીવા લાગે છે.

વૈદ્યાર રોજગારમાં આ ફેરાવાને રસ્તે આવ મોકલવામાં ભારે તુર આવડતું પડે છે અને ખર્ચો નહો હાંસીક થઈ શકતા નથી. જો આ લાઈન ખાલવામાં આવે તો શુભેશ ત્યાં સુરત, ભરૂચ બોયેરે રોડેશમાં આગળ જેવા ધમધુકાર વૈદ્યાર આવતા હતો તેવા પાછો આવે અને એ રોડેશની પસંદી હાલત

પણે હરજી સુધરે. હાલ જે ચક્રર લેવું પડે છે તે એટલું લાંબુ છે કે, પછી થોડી વસ્તુ એ લઈ જવા લાગવાનો ખરબ ખમી, ધા-રેશો નફો તેના માલિકને હારીલ કરી આપે.

દિંદુરશનના જે અંગતના ભાગેષર રેલવે મથકોપલો છે તે ધણું કરીને એકએકની રાથે જોડાપણી છે; ફક્ત આ એક ટુકડો પડેલો છે તે જો સારી રેવામાં આવે તો સુરત, અમુચને ઉત્તર સંસ્થાનો સાથે ધણું કાપડાકરકે સંબંધ થાય છેમાં જરા પણ રાકે નથી.

રજપુતાણામાં થઈને રેલવે લઈ જવાથી લોકોને કાશી વીગેરે જગ્યાનાં પવિત્ર ધામોની ભેટ લેવાનું ધણું ફેરિલ થઈ પડેલું; કેમકે હાલ આ લાંબી રસ્તે જતાં ભારે ખાચ પડેલો, વળી આ રેલવે લાખલ કરવાથી રજપુતાણા સંસ્થાનને કઈ એકાં કાપડે ચતાર નથી, એ રેલવે બાંધવાથી સરકારને જરાગણુ નુક-સાન થાય જેવી થકી રાખવાને કમ કારણ નથી; કેમકે એ કામમાં માયાજા રાખસોએ એવા અસહ્ય કાળો છે કે, ઉત્તરે જોને તથા માંને કઈ જવા લાવવામાં જે ભારે ઉપજ થશે તે આ લાંબાં બાંધવામાં સેકા-વણી રકમનું બ્યાજ આપી રાકેલો એટલુંજ નહીં, પણ એથી આણીયમ ભેદલ રેલવે અને પેલી તરફ રજપુતાણા રેલ રેલવેની પેદાશમાં ભારે ઉમેરો થશે, જેથી કરીને આ-ખરે સરકારને મોટો કામદાર થશે.

વેરોદ્ધા લાકીને રથાપવાનો ભારે પેદેલ વેટોલા હાલ થયો ત્યારેજ એ લાકીને અ-મદાવાદ અને અખચેરથી આગા અને લીધી લગી લઈ જવાનો તોખાર હતો અને જો તે કિમતી તોખાર અમલમાં લાવવામાં આવ્યો હતો તો આ એક મોટી છુટ લાંબી વખત ત્યાં પુરાતે અને તેથી તીવ્રતા કુપાલ

રેશ ઉપર મોતાનો અમલ ફેલાવતાં આલમ પડ્યા હતા.

હાલ કેટલોક વખત થયાં સુરત, અમુચ, તલિયાદ અને અમદાવાદ વીગેરે જગ્યામાં ગોર-ણીયો અને વધીએ ઉપયોગી કારણનાં એવા ઉપાદવામાં આવ્યાં છે, તેની અંદર વ્યતની વ-રતુએનો આ રેલવે લાખલ કરવાથી ભારે ખાચ જાગશે એટલુંજ નહીં; પણ જુજશતના ઉત્તર ભાગને આગાદાની આપવાનું એ એક ધણુંજ અંગતનું સાધન થઈ પડશે, વળી એ ભાગમાં જોમસ્ટીની અંદર વરસાદની તા-ણને લીધે ડુકાણ પડ્યાની ધારતી રહે છે તે મટી જશે અને લોકોને ઉદાગનું એક માણુંજ સાઈ સાધન મળી આવશે.

—૮૨—

જુદી જુદી જાતના બિરાક તથા તેમાંના ધનાવવાની રીત.

મીઠ. જુદાં જુદાં જાતનાં મસ-મુસર ફલેશથી મીઠ બનેલું છે અને તેમાં થોડી ચરખી અથવા એરોપાત દીરજ મળેલાં હોય છે. આ સમગ્રી જાતનાં જુદાં જુદાં મીઠમાં બીકુ બિરાક ધણું કિમતી ગણાયું છે અને જાનું વાપરાય છે, તેનીથી ઉતરતાં ગરત અને વેનીસત છે; અને તેથી ઉતરતાં કુલિલસને તથા વીજતે પસીએનો દોષ અને છેલું માછલી છે.

સાચારણ ખાકોમાં જે મીઠ સંગ્રહ તેની જાતવગમાં જુદાં જુદાં પદાર્થો નીચનાં પ્રજણમાં હોય છે.

ચાકાચકર ખા. ૧ પાણી ૨૫૪૨
ઝા ૮૫૦૦ ૧ ગર ૫૬૦૦ ૨૨૨૮
ચરખી, સેપાચર દીરજ વીગેર . . . ૧૪૦૩૦

મીઠને ખોરાકને સહુ તરફાર કરવામાં તેને લુગવામાં તથા પકાવવામાં ગરમી લગાવી પડેછે. લુગવું એટલે મીઠને તેના પાતાનાજ રસમાં રૂંધવા થયું અને પકાવવું એટલે તેને પાણીની મદદથી તરફાર કરવું. હવે આ સુગવ ગરમી લગાડેથી શું અતર થાયછે તે જુવો.

પેટું. મીઠના મસખુતર ટીસુ સાહેલું એકાખુમન હતી નવયછે, અને તેમ થવાથી તેના રેશાઓ વધારે કઠણ થાયછે.

ખીજું. પેલા રેશાઓની વચમાં જે સેધુતર ટીસુ હોયછે તે સુગાવમ થઈ નવયછે અને તેમ થવાથી તે રેશાઓ એક બીજાથી સેહેજ ઉત્તરવે છુટા પડી નવયછે અને સાંપળી બંધાવ્ય સેહેજથી પચી રોકે એવી માયછે. હવે મીજું મીઠને ગરમી લગાડવાથી તે ગરમીએ એકાખુમનન મુનચીવીયંદરમાંથી કઈ તરફાર લેહેજત નીકળેછે, જે તે ઠાસું હતું ત્યારે તેમાં નોતી. એ લેહેજત ખોરાકમાં દાખત થવાથી આપણા પાચન રસો તંદુરસ્તી બંદી રીતે ઉરેવાયછે તથા આપણી સ્વાદ શક્તિને પુરતી કરવાને લાગતું થાયછે, જેમ થવાથી આપણા ખોરાકને પાચન થવામાં મોટી મદદ ગમેછે. ઠાસું જેમ કીકું અને સ્વાદ વગરનું હોયછે અને તેને સંધ્યા પછીજ તેમાં આપણે નોંધયે તેવી લેહેજત પેદા થાયછે અને તેથી કરીને જુખ ઉરેકેય ગઈ અને ખોરાકના પાંચણ કરતાં સુધીમાં સુધારે થાયછે.

મીઠને પકાવવામાં ઘણી ચીજ સાધવી નોંધયે. જો નોંધયે તે કરતાં એકાજ ગરમી લગાડીયે તો તેમાંથી લેહેજત નીકળશે નહીં અને નોંધયે તે કરતાં વધારે ગરમી લગાડવાથી

તે બેલેજક પાકીને તરફાર થવાને બદલે તેનું પૃથ્વીકરણ થઈ નવયછે અને પોરાણ કરવાના કામમાં તે ખીજકુલ નાલાયક થઈ પડેછે.

ઝંડાં. ઈરામાં સરેતી એટલે મોટા ભાગ એકાખુમન તથા મીનરત મુનચીવીયંદરછે અને તેની દાખમાં તેજાણા પદાર્થો, એકાખુમીનસ મેંઝ સાથે ગળીને રહેવાછે તે અપારદર્શક અને પીળા રંગનાછે. એ બન્ને બાગોની બનાવટ નીચેના ટોલ ઉપરથી સમજશે.

ઈરાની મોટી. ઈરાની રાજ.

પાણી.....	૮૦૦૦	૫૩૦૮
એકાખુમન અને મુનસ. ૧૫૨૮		૧૨૦૪૫
મીઠ તેજ.....		૨૮૦૪૫
સાંધસ	૪૦૦૨	૪૦૦૨

૧૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦

બપોરે ઈરાને ઉઠાળીયે છઠ્ઠમ અપણા સંધીયે છઠ્ઠમ ત્યારે તેમાંનું એકાખુમન મી નવયછે અને સંધિત બને અપારદર્શક દેખાયછે. ઈરાની રાજ આપણ કરતાં બધાં કઠણ થાયછે, પણ તે સરેતીના નેટકી કરણ થતી નથી અને તેમ થવાનું કારણ એ છેકે, તેમાં તેજને ભાજ વિશેષછે.

દુધ. દુધ એ વ્યવસ્થા પેટીએ ખોરાકને અને ખોરાકની રાખની ખીજનેજ બંધી એમાં મુર્તી રીતે એકરો વ્યવસ્થેછે. એમાં પાણીયે; મીનરત મુનચીવીયંદરે. એકાખુમીનસ સંપરકનસ કુલન તેછે. મીઠ એકાખુમનસ છે તે તેમાં તરેછે. ખાંડછે તે દુધ ગરમમાં પાણીમાં પીગળીને રહેયીછે. આ રાખના પદાર્થોનાં પ્રમાણ નીચેના ટોલ ઉપરથી સમજવામાં આવશે.

ગાપના દુધની જતાવટ.

પાણી. ૮૦૦૨	દુધની ખાંડ. ૨૦૦૦
દેહન. ૨૦૪૮	મીનરસ ઇન
માખણ. ૩૦૨૩	મીડીયંટસ. ૦૦૧૦

૧૦૦૦૦

દુધમાં જે માખણ રહેતું છે તે ઝીણું વાસીક એવોખુસના આકારમાં રહેતું છે, દુધ જે એક મીકરાયર છે અને તેમાં તેજનો ભાગ રહેલો છે; અને તે દુધ માદિયાં પાણીમાં એ લખુમીનસ પદાર્થ કેલનની મદદથી તેમાં પચાઈ જાય છે. એ એવોખુસ પુરાં પ્રવાહી હાલતમાં હોતાં નથી; પણ તેઓ નહોં કદાચ નહીં પોમાં હોતાં હોય છે અને આપણે તેથી કરીને તેઓને દુધ માદિયાં બીજાં ઇનઝીડીયંટસથી માખણના આકારમાં હુકાં પાડી રાકીએ છઈએ.

માખણ કરવાને વાસ્તે આપણે તાજાં દુધને એક છાશ વાસણમાં રેડીએ છઈએ અને તેને તેમાં એમને એમ જોવારા કરાક સુધી રેડેલા છઈએ. આ પ્રમાણે કરવાથી દુધ માદિયાં આખુલો ઉપર તરી આવે છે; જેમં તેઓ પાણીથી હલકાં છે. તેના એક મોટો રફિત જયો એકદમ યાય છે તેને આપણે કિમ કહીએ છઈએ. બચે આ નોંધયે તેહું એકું થયું કે, તેને કાઢી બાંધી વેચીએ છઈએ. આ પ્રમાણે કરવાથી પેમાં સંધમાં આખુલો એકડાં યાય છે અને એક પોખ સાથે મળી જઈને પીળા રંગનો લોહિ તાંબાર થાય છે, તેનું નામ તે માખણ.

આ પ્રમાણે માખણ તાંબાર કરીએ છઈએ તેમાં દુધ માદિયાં પાણીને કેલોક ભાગ તથા તે માદિયાં કેલન, ખાંડ ઇત્યાદી તેમાં મળાને રેડે છે. આ સંધમાં તેમાંથી ભુદાં પાડવાં નોંધયે. જો આપણે તેમાં કેલન રેડેલા છઈએ છઈએ તો તે એકીકર પછી

ખમીરની પછી તાંબાર મળે, માખણ ઉપર હેવી અસર કરે છે કે તે સડી જાય છે; માટે એ પ્રમાણે નહોં થવા સારૂ માખણમાંથી પ્રવાહી બેઝ થોડાં નાખવાં નોંધયે.

આ પ્રમાણે તાંબાર થયલાં માખણમાં કહી કહી વાપરવાં હોય છે તે આ નીચલા કોષ ઉપરથી માલમ પડશે.

ગાપના માખણમાં રહેલા પદાર્થો.

મારેચીન ૧૮

એલેન ૩

પટ્ટીન ૭૨

૧૦૦

આ કોષમાં માખણની ઇનઝીડીયંટસ બતાવેલી છે તેમાં ખમીરના પદાર્થ છે તેથી કરીને માખણને લેખત મળે છે. (અનુદ.)

સીતા.

સને ૧૮૫૭ના ખુનખાર વખતનું યુદ્ધ્ય કરણ તથા તેમાં નીપજેલી કમકમાટ ઊંચેલી ઇનસાતના જનતની ખુવારી વીગિરે જાળવતા તવારીખના સહા ઉપર મદી ચુકી છે અને એ માગલાને લગતું બ્યાન પુરતા પીન્સારથી રૂર જન કીની રચેલી તવારીખમાં અપવામાં આવ્યું છે; પણ એ જગદો મુળ સા ડારણ સર રોપયો. વળી એની અંદર કેવા કેવા રાખસોનો હાથ હતો અને તે વખતે લોકોના સાધારણ વીચારો કેટલા હતા તે આ નીચે ટકેલા અહેવાલ વે એક કીરસાના રૂપમાં આપવામાં આવ્યો છે તે વાંચવા ઉપરથી માલમ પડશે. હેમાંની ઘણી ખરી જાળવતા ખરી છે અને આપણે બનેલી છે.

હિંદુસ્તાનના સુસપ્રમાન રાજાઓ સાથે મરાઠાઓએ પેટલવેલેના વખતે હવે સં ૧૮૫૭માં કીધા. રાજા શોવાજી ભોસલાના

વખતમાં મહાશયોનું જોર પાછું વધી પડ્યું અને તેઓએ બીજાપુરમાં-સુસજ્જમાનો ઉપર મોટી ફોટો મેળવી. આ બીજા મેળવ્યા પછી તેઓએ બીરંગળામાં પાદરાહ સામે મોટી લાઈફ કીધી જે નજીક ૧૯ વર્સ આવી અને તેમાં પણ આખરે તેઓનો ઈન કો ૧૭૦૭ માં જ થયો. એક વર્સમાં જોરંગળામાં મરણ પામવાથી મહાશયો તેના સંસ્થાનો અસતત કરનારાં કુલી ગયા અને આખરે તેઓ હેવા પાળવાત થયા કે સને ૧૭૫૭માં તેઓએ રીહીનું પાથતળ પહોંચીવાર કીધું.

આ વખતે અંગ્રેજ લેફ્ટેનન્ટ હિંડરમાનના ફોટો વેહેવાર રોજગાર કરતા હતા. તેઓએ ૧૭૫૭ ના વર્સમાં એક રાત્રી દરબારી પ્રકરણ જાણ્યું. લોર્ડ કોલિંગ લાં ૨૩મી જુન ૧૭૫૭ ને રીને ખાસીની લાઈફમાં ફોટો મેળવી અને અંગ્રેજ સમનું મંગલ મજાસુત પાયા ઉપર મુક્યું, જેના ઉપર તે અહમદાબી મુખી વગર આપકે ઉભો હતો. આ વખતે હિંદુ-લેફ્ટિમાં એક ભયોતોશ અગમ-બેતી હોવી કાંઠામાં આવી હતી કે, આ અંગ્રેજ કેપ્ટનનું સમન ફોટો એક સુરી ધ્યાને ૧૮૧૪ થી તે ૧૮૧૪ મુખી આલનાર છે.

અંગ્રેજ લેફ્ટે તે એક સરીમાં થયું જો-સાવર થઈ ગયા અને તેઓએ હિંદુ, સુસજ-માન અને મહાશયોનો પરાજય કરી, તેઓનો સજદરબારી મરતમે તથા સવતંત્ર હીનવી લીધી અને પેલિંગ તરફની મુખારી હાખાડ કીધા. હવે સને ૧૮૫૭માં જે વંદ થયું તે કઈજ નહીં પણ આ સુમાવેસો મરતમે પાછો મેળવવાને બધાઓની એકસંધી કીધી હતી. એ વંદમાં આ અહેવાલમાં થયેલા અગતનો જાગરવાનાર એકવેલ પાંડે એક

હિંદુની અને બળવાખોર રાજસ મોટી આ-જેવાની થયેલતા હતા.

એક વખતે હીનવતી મધરાત થવા આવી હતી. વર્સાહનું એક ન્હાનું બાપકું પુસ્તક પડ્યું હતું અને હમજામ પુનમનો પુણી વંદમાં એક મુખમુસત અને મનમુદલો કરે એવાં એકાંત રથજા ઉપર પુર લાંબકાથી પ્રકાશી રહ્યો હતો. આ એકાંત જગા, તે મધ્ય હિંદુસ્થાનના પશ્ચિમ ભાગમાં જે હારમંથ કો-તરમાં આવી રહેલા છે, તેને હેઠે એક મોટું કોરબર હતું તે હતી. એના સીપર ઉપર એક ટેકરી હતી, તેમાંથી પાણીનો એક ન્હાનો ઝસ વેહેતો હતો, તેની અંદર આગસાનાં પાણી ભરાવાથી પાણીનો મોટો ઘાંધો બારે થોડાસરે નીચે મુકામાં પડ્યા કરતો હતો. આ ઝરાનાં તથા ઘાંધોનાં પાણી પર અંદરમાં અજવાળું પડવાથી તેઓ એક પ્રણાજ મ-મોહર દૂધેરી રંગીયામણો કેખાવ આપી રહ્યાં હતાં. એ દોતરની આસપાસ જે મોટા પાણીએ અજબા હતા તે ઉપરથી થઈને તેમાં જન્મતા મારગ હતો. આ જગોપર દર વ-રો એક દાહરો બાગ ભરાતી હતી અને તે તે આસપાસનાં ગામના લોકોની બારે મેલી ત્યાં મળતી હતી. એની અંદર મુકની એક મૂર્તિ ખડકમાં કોરી કાઢેલી હતી, અને હેનો આખો રખાવ એ એક પવિત્ર ધામ હતું જેનું કષ્ટ રીતે સાખી કરી આપતો હતો. પણ એ જગોનું એકાંતપણું જોઈને બધારથી બોરે અને લુથાસ્યોએ એમાં વાસો કીધો ત્યારથી લોકોએ ત્યાં જઈ કમ કરવા માંડ્યું. આ જગોપર એક દાહરો વીસ આઠમીઓ લા-કસનું તપણું કરીને તેની આસપાસ મેરા હતા અને પાંદડીને મુખ મુખન ઉઠાવતા હતા. તેઓ કઈ દાહરો મારી લાવ્યા હતા

તેનો દિરસો પાડવામાં જે જાણુ મરણી
પાયા અને તેઓએ જારે મરણાટ કરી
મુખે તે સાંભળી એક આખરાટ જુવાન
રાખરા પચેરામાંથી લાગશે ત્યાં આવી પો-
હાંચે; * તેને નેહ સાળા ગુપ થઈ ગયા.
જો રાખરા ડોલુ હતો તે આગળ વાઝતાં
માલમ પડે. તે બાંધુ બેરાવર હતો અને તેનો
કાળો આંખિય ચણીજ વિકાળ હતી. તેનાં
મધ્યાં પર બાઝાની જગ્યા આવી રહી હતી અને
તેની યુવના બાલપર રાફેલી આગલ માંડી
હતી. તે લગભગ આવીસ વરસનો થવા
આશ્યો હતો તેપણુ તેનું ચારે નેહાંયે તેનું
દ્રઢ હતું. જલતો તે પ્રાણીય હતો અને
શાસ્ત્રનું સાદું જ્ઞાન ધરાવતો હતો. તે બપોરે
કથા કરતો ત્યારે લોકોની ઠઠ ઠઠ તે સાંભળવા
મગતો હતી અને સાંહાજને ઉઠે તેને દક્ષણ
પણુ સાદી રાખરી મગતી હતી. કેટલાક તેને
મુળસાજને નામે અને કેટલાક એજસાજને નામે
આજાખતો હતા; પણ તેનું ખરું નામ તો
એજરેસ પડે હતું. તેની આજસાજનથી
પણુ થોડા જાણુ માહીતગર હતા, પણ તેની
ટોચકીમાં તે ઘાઠ પાડતોરોને સજ તરફિ
ગણાતો હતો. તેનામાં પોતાનું પાતડી કમ
કરવાને વખન સાંધવાની જારે કળા હની અને
તેના રદધમાં રદધાએ તો કદી પણ વાસો કીધો
નહોતો. દરફિગમાં, મધ્ય દિવસમાં અને
નવંજામાં તેણે મહોદી ઘાટો પારી હતી અને
તે બાપે નેહાંયે તેણી આકસી કોરી તેપણુ
તે અને તેના સાગંદિ કાલપણુ અંગેજ મા-
લરેટ અથવા પોકોસના હાથમાં સપાથકા
સાંમગ્યામાં આવ્યા નેતા.

આ કોતરમાં જે વીરા માણસો બેમાં થ-
ઈને બેઠાં હતાં તેઓ પાણુ આજ કીસમનું
કામ કરીને આવ્યા હતા. નજીક ગમમાં

એક સાંહુકાર રહેતો હતો તેનું ઘર પુણી બાઈ
તેઓ મહોદીમાં આવી સંતાઈ બેસા હતા. તે
આગમાં પોટીસ હતી નહોં અને બેસા ટોનો
મગદુર હતી કે, એ લોકોની સાંગ વાથ બીરે,
જે સાંહુકારનું ઘેર ફાટ્યું હતું. તેને ઘર આ
ટોચકીના બેસી એક જગ્યાવારી પ્રાણીયનો
વેસ લાગે મથે હતો અને જે દાહાડા ગુપી
તેણે ભગવત પુરાણની કથા કીધી હતી. આ
જે દાહાડામાં તેને પેલાતા ધરતા પુણુ બો-
ગરા તથાસવાનો સાસો મામ ફાળ્યો અને
બીજે દાહાડે તે બીથારને પુણી લીધો.

આવી લુઠ ફાટમાં મેળવેલાં ભેવરના પુ-
હા કરવાને તેઓએ રામદાસ નામના એક
આકસીને સોંપી રાખ્યો હતો. તે એ બાપી
બીજે રાખી રૂપીયાના આઠ આના આ રો-
કેને વ્યવતો હતો. આ તકે તે (૧૬૯૫૦)
ની નાગરી કાલગીઆમાં ંસીને લાવ્યા હતા
અને તે લાગે કોતરની નાગરીક એક પીપ-
બાના જલની તીચે બેઠો હતો. તેને ત્યાં
આવ્યાની ખખર સાંભળતાનેખર એજરેસ
એજસો તેની પાસે ગયો અને બધી વાતથી
બેઠું થયો. તેને આ રકમ લાગીતાના પ્રમા-
ણમાં પણી જુલ જાગી તેથી તેણે વાણીયાને
આજરી તરેફ દમ લીધો અને કેળું કે, હું
મુખેમુખી બીજા એક હજારની પુણી લાખી
વ્યવ, નહોં તર જાણુલે કે, તારાં જાડકાં બ-
ખાપી અહીંયાં રખાતાં વર્ષ તરે. આ ધ-
મકીથી જસીય વાણીયા તો સજાટુ ધનસયો
અને ૩૫૦૦)ની બીજી લખી આપવાને ત-
ઈથાર થયો; પણ તેથી કઈ પેલા તુમ થયો
નહોં; આખરે રકમ કડતાં ૩૭૫૦માં પડ્યું.
આ બે જાણુ ગચ્ચે થપસી વાત એ ટોચકીમના
એ આરદો જાડની પાડળ સંતાઈ ગામવાસ
કરના હતા.

ત્યાંથી એજરેલે કહ્યું આ કામ થઈ રહ્યું
આણે તેણે શમદાસને પૂછ્યું કે, હવે તારી
શી મરણછે? શમદાસ કહ્યું કેહેવા માગતો
હતો પાતો, પણ રમ્પેને કોઈ કાંઈ બોલે અને
તેને કુસારીદે, તેથી યત્નપૂર્વક આસપાસ
એના લાગ્યા. એજરેલે કહ્યું કે, એ મકેન-
દાસ, આમ પંચાસપાછે રાતો. અહીંયાં આ
માહાત્મ્ય અને જાડપાન શીવાય કોઈપણ ધન-
સાનનું જીવ્યું નથી કે, તે તારી વાત સાંભળશે.
મારાં વ્યવસ્થાએ તો આકાશ ઉપર છે અને
તેઓમાંનું કોઈ પણ મારા લુકમ વચ્ચે ત્યાંથી
એકે કાઢ્યું ભરનાર નથી. આ સાંભળી
શમદાસની ખાતરજામાં થતાથી તેણે કહ્યું કે,
એજરેલે મારે ને પાત જાને કેહેવાની છે તે
મારાં કુટુંબને લગતી અપરદોષ અને એ હું તે
મારીને તને કેહેવા બેસું તો આખી રાત પણ
જાડી નબ. છતાં સાંભળ. મારો કાંઈ શમ-
દાસ જોડાજીવે પડવાથી અને એમનાર
હતાં, તે મરણ પામ્યા. તારે તેની શીવક-
તતા વાંચશે તેના છેકરા હરીદાસને મળે.
એ હરીદાસ, શાદાગંજના એક નાંદેશ નામના
રાજાં વેંદાનીની સ્ત્રીના નામની છેકરી સાથે લગન
કીધાં હતાં. એ છેકરીનાં લગન અહીં જોતાં
મારી સાથે થયાં જોઈતાં હતાં. વગી હ-
રીદાસને ને વાંચેલા મળ્યા તેના અરણ્ય
હીરણ્યો હું માલીક છઠ્ઠા; પણ હવેતાસ
ગમે એક દુરી પદામ આપવાને સક્ત ના
પાડેછે. મેં મારો દાવો દોરતામાં માંચ્યા અને
ભારે ખસ્ય કીધા, પણ તેમાં પણ મારું
કંઈ વળ્યું નહીં. મને હવે એક રસ્તો
રહેલોછે, એ તેમાં જીતું તો રીક, નહીં તાર
સાહુકારી રીતે તો મારું લેલેલું હું તેની પાસે
કરી પણ વધુ પ્રકાર નથી. જીજ્ઞાસુ
દનાં લુકમતામાં ઉપર કસકતાની પ્રેરતાં આ-

પીઝ વધુ કહેછે, પણ તે કરવામાં ભારે ખ-
સ્ય લાગેછે. હું તો મરીબ આદમી છલ, મારી
પાસે કંઈ તેટલી મોટી રકમ બાંધેલી નથી.
હું મારા પીતાશનને આવી મારી હાલનમાં
જોઈને સાધારણ રીતે તેનાપર બહુ બજા
અને મળે વખતે મારી દયાનત તેને આ
જીજ્ઞાસુમાંથી રૂકાત આપવાની પણ થાયછે.
માટે એ જમદાર સાહેબ, તમે એ કામ
તમાજ હાથમાં લેશો તો મને ખાતરીછે કે,
હું વખતમાં પાર ઉતારશે અને હું મરીબ
કેદાણે પરીયા. એજરેલે કહ્યું રીકછે, પણ હું
કોઈ લાહો મારે હાથે ખુન કરતો નથી.
માટે તે કરવાને હું કોઈ ખીબ આદમીને
સાંધ. પણ કરી તે કામ થયું તો તને વા-
રસા મળશે ખરી કે અથવા? શમદાસે રીકું
ગુણાયું કે, તે કંઈ મળનાર નથી. હરીદા-
સનો એક નાનો ઠોકરોછે, તે બધાં લગી
દયાતરે ત્યાં સુધી મારું નહીં બરા અલતાર
નથી. એજરેલે કહ્યું કે, ત્યારે તે આપવીકરા
બનેની કાસ્ય સામરી શા શાક નથી કાઢતો.
એ તું બરા તારું મન મોકળું અને ખીમું
પોલેલું કરશે તો મારાંમાંનાં બાહ્યુંર આદ-
મીયા તારું આ કામ રીકેલું કરી આપશે.
હું એક દળાર રૂપિયા બોખ. એ રકમ એ
કામની પ્રમાણમાં કંઈ નથી, પણ તારી નાગ્યાર
હાલત જોઈને હું હાલ એટલાથીજ અલાવીશ.
શમદાસે કહ્યું કે તારે ભાઈ, મારે લેવાનું કંઈ
કર્યું નથી. એ તો એ મોટાં ખુન થાય
અને સરકારની નગરૂત પોલીસ તે શોધી
કાઢવાના નહીં રહે અને તેમાં હું મક્તમાં
સુગીયે થઈ.

(અધિક.)

દિલ પસંદ રમુઝી વાત.

AMUSING LIGHT READER.

(સાંધણ પાને ૭૫ થી.)

પાંચમો વલ્લર સાંજનાદાને કેહેછે, કે
 જો શાદાનહા તેં માર વાતે સાંજની, પણ
 હું તને એક કહું કહા તે ધ્યાન દહનિ શ્રવ-
 હુંકર. જ્યારતખત કોઈની યદ્દ નથી અને
 મવાની નથી તે ઉપર હું તને આ વાત કહું
 છકા. એક મુલકના પાદશાહને જે વલ્લર
 હતા, તે બગોતે ઈસ્કાક મોતો, તેથી એક
 બીજાને ખાખ્ય કરવાની તેઓ તક સોધતા
 હતા. એક વખત દેહકે અમોર તે મુલક
 ઉપર થકી આવ્યો, તેની ખખર હુલકોરાએ
 પાદશાહને કીધી. પાદશાહે એક વલ્લરને
 ભરાકર ભાનિ અમીરની સામાં જવાનું ફરમા-
 વ્યું. વલ્લર હુકમ કુલખ લાડુ તારાકર અને
 બીજા ધામધુમની સાથે અમીરની સમા ગયો.
 હવે જો વલ્લરની જ્યારત મોજવાત હતી તેને
 આ તકે જોખકી મુકોને જવાને તેનો લવબી-
 લકુદ આવતો નહીં હતો; પણ પાદશાહને હુકમ
 હોવાપાપ નહીં, તેથી તેણે જનનાની એક
 ભવેસાધાર સખીને પોતાની જ્યારતને સોંપી
 પોતે બાહાર નીકળી પડ્યા. વલ્લર જાહાર
 હતા જો અવસામાં પેટી રાખાંવે વલ્લરની
 જ્યારતને કહું કે, આંબા ઉપર સખીયું હોય
 ત્યાંમુખી તે જાવાને સર્વ કોઈની ઈચ્છા યા-
 વછે; પણ તે પડી ગયા પછી તેને કોઈ સું-
 ધતું પણ નથી. તેમજ ઈસમનની જુવાની
 વહી ગયા પછી કોઈ તેની રાગે પણ નોહું
 નથી. કેહેવત છે કે “અર દીવસનું અંદરણું
 ફીર અંધેરી વાત” તે પ્રગણે આ વચવચા
 પણ માર દીવરનીછે; જાહે જો તને મારા
 જાણવાની રીસ નહીં લાગે તો હું અને એક

વાત કહું. તેને જોલવાની વલ્લરની જ્યારતે
 છુટ આવવાથી તેણે કહું કે, નાશ ઉમશવ
 પછીની જોલવાનીમાં વખત કાઢેનો તને ખણે
 કહ્યું લાગતો હોય તો આપણી પડોશમાં
 એક જુવનમુલત જુવાન સોની રહેછે, તેને
 તારી જુરમી હોય તો તેડી લાવું. વલ્લરની
 જ્યારતે કહું કે, કોઈપણ મર પુરતો લ્યાં-
 મુખી હું મારી નજરે જોઈ નહીં ત્યાં લાગી
 તેને મારી રૂપ્પુ લાવવાને કહ્યુંલોત આપી
 ધતી નથી, હું અવલ તેને નોઈ આવ્યું, જરૂં
 કહી જુરમી લાખી તે સોનીના મર તરફ ગઈ,
 સોની દુકાનમાં એસી પોતાના ધંધા કરતો
 હતો. જ્યારતે જુરમી પોલ્યો અને તેનો
 પરીની મોસાલને અકચકાટ બહેરો જોતાંજ
 પેલો સોનીજાઈતો બેઠોય થઈ પડ્યો. સુ-
 કીમાં આંબા પછી તે જોલ્યો કે, જો પરી-
 નલી, તું ક્યાંથી આવ્યો અને તારે શું કામ
 છે તે તું મને ફરમાવ. તેણે કહ્યું જવાબ
 દીધો નહીં. પણ પોતાની કાંચાંખીમાંથી હાટે
 મરીનાં જે પામાં કાઢી સોનીના ધરામાં પા-
 લીની કુંડી હતી તેમાં લાખ્યાં તથાં બગાં-
 માંથી આસસી કાઢી, પ્રજમ તે આસસીની
 ખીઃ અને પછી આસસી સોનીને બતાવી પોતે
 તુરત આવતા થઈ અને પાછી પોતાના મોઢેલમાં
 આવી. દરવાનાંએ તેને જતાં આવતાં જોઈ,
 ધંધું અંદરનો લેદ મોઈ સમેજ્યા નહીં.

વલ્લરની જ્યારતે ખતલેકી સમજામાં
 સોનીજાઈ કઈ સમજ્યાં નહીં, પણ તે તો
 હોલેલેલન લેવો બની ગયો. તેની જ્યારત
 તુરત હતી તે સમજ્યું કે, હોય નહીં હોય પણ
 તેનો પાણી કોઈ જ્યારતની મોહોખત પાછળ
 રીવાનો બની ગયોછે. તેણે તેને પોતાની પાસે
 ખેસાડી પુછ્યું કે, તારી પાસે કહી જ્યારત
 આવી હતી તે મને કેહે. હું તારે તેની સાથે

મીઠાપ કરાવી આપું. આવી ઉમેદ બરેલી વાત સાંભળી સોનીબાઈએ, હવે રોકાણે આવ્યો અને પાતાની જ્યારતને બાંધી સુઝવેલી હુકોકત કહી-સાંભળાવી. આગ્રાક સોનારણુ પેઢી સમરયાની મતમય સમગ્ર ગઈ અને સોનીને કેટલા લાગી કે, પાતરાં પાણીમાં લા-ખવાનો મતમય જોવાયે છે, તે જ્યારતને બારણે હોજાયે, અને રાડેમડીનાં પાતરાં, તે જગે-દાડેમડું જાડાયે, જેમ સમજાયે. આ-રસીની પીડાને બચ્ચ જોયે છે, કાળા કોટની સામાં તેનું ધર છે અને અદરસી ખતવતામાં જિ મતમય હતી કે, તને અદરસી સતે તેણે ઘેર જોવાયે હતો. ગાંઠે દીરાતો તપાસ કરી જિ નીરાણી ઉપરથી તેનું ધર રોધી કાઢ અને રોતના તેને ત્યાં જ છે, આ તારું ચર કેહું મેલું પાછું કેકાણે આવે. સોની તેજ વખત પોતાને ઘેરથી નીકળ્યો. તપાસ કરતાં તેને આ જોવાથી મુજબ વલ્લરનો મે-હેલ ગાણુમ પડ્યો. તેણે વીવરણું છે, આ જગે તો મીઠાની નીરાણીનાં છે. તેણે ઘેર આવી જો વાત પોતાની જ્યારતને કહી; તેણે તેને હિમ્મત આપી રાતની વખતે જગની સંસાદ આપી; અને જોવી સમજુત આપી છે, કહ વિધન થાય તો તુરત મને ખબર કરાવજે. મધરાતનાં સોની ધરમાંથી નીકળ્યો, તે વલ્લરના મેહેલની સામે જોઈ જોવા ઉપર જાનિ જોયે. પણ તેને જાણે થેરી લી-ધાથી તે ત્યાં જ જાયે ગયા. દરવાનો વખેરે સમજા આદમીએ જાણી ગયા પછી વલ્લરનો જ્યારત સોની પાસે આવી અને તેને નિંદ્રા-વરા જોઈ તેના મગવામાં ચાર અખોડ મુકી પાડી, મેહેલમાં ગઈ. પાછલી રાતે સોની મેહેલાડાનો યઈ ઉઠ્યો અને મમજાટનો ખારગો પાડો પોતાને ઘેર આવ્યો. તેણે

તેની કમર ખોલી જોયે તેમાંથી ચાર અખોડ જમીન ઉપર પડ્યાં. સોનારણુ તે જોઈ કહ્યું કે, મને મતમય હોય છે કે, તું હજુ બાળક લખોડાએ રમત લાયક છે. હજુ દુનીયાદારીની તને કદ રંગત નથી. સોની આ બતાવથી થણે પસંદા મને જોવા રાતે પાંચે જઈ જરા દેહીવારીથી તેજ જોવા ઉપર જોયે. અગલા દીરાની મા-કક દરવાનો વખેરે જાણી ગયા પછી વલ્લરનો જ્યારત જાહેર સોની પાસે આવી અને તેના હાથ પકડી પોતાના મેહેલમાં લઈ ગઈ; તે પ્રત્યાકુળ થવાથી પોતાની પાછળ દરજાન બંધ કરવાનું જાણી ગઈ. અને જાણી અચ્છી તરફ ખાઈ પીને પુરા થયાવાદ મધરાત થવાથી તેજ નિંદ્રાવરા મઈ ગયા. પાછલી રાતે પાસ મુજબ તે મેહેલના કોઠવાલ ફરતો ફરતો વલ્લરના મેહેલ આગળ આવ્યો, અને દર-વાનો ખુલ્લો જોવાથી તેના મનમાં આવ્યું કે, કાંઈ જોર અંદર પડેલો હશે અને તે જોવી કરી જશે તો પાદરાહને જવાબ દેશે. પાછું મુજોલીનું કામ થઈ પડે. આવા ખ્યાલથી તે મેહેલની અંદર પડે અને પેલાં બનેને ત્યાં જોયાં. હવે કોઠવાલની આ સોની ઉપર લાંબા વખતથી રાડ હતી, તેથી તેને આ કેકાણે સમજાવેલો જોઈ તે મનમાં પુરા થયે હતો કે, આજે જે ઠીક સમજામાં આવ્યો છે. તેણે બનેને ઉઠાડ્યાં અને તેજાને બારે કપોડે લઈ કહ્યું કે, જો મુરખા, તમે આ તમારી નીરલજ માથેને રાડ પાદરાહને શું જવાબ દેશો? વલ્લરની જ્યારત મનમાં; તેણે અ-રાઈની જો થેલી મંગાવી કોઠવાલને તુરત ન-જર કીવી; અને આજીજ કરી તેને કહ્યું કે, આ કોઠવાલ સાહેબ, મારી આંખ જ તારે હાથ છે. કોઠવાલે કઈ તેની વાત કાને ધરી નહીં;

પણ બંનેને પકડી લઈ જઈ કેટ કીધાં. ન-
હતી જોરતે તેને પકડી લઈ જતી વખત
પોતાની સખીને કહ્યું કે, તું જલ્દીથી જઈને
આ બનાવની ખબર સોનાની જોરતને કરજે.
તે તેજ વખત સોનાને ઘેર થોડી પાંચાળી
અને તેના ધરના ખાસણાં ચાકે માળી અડધા
તેના અવાજથી સોનારણુ નાગી ઉઠી અને
બાહાર આવી. પેટી સખીએ તેને કહ્યું કે,
તારા ધણીને અને વલ્લરની જોરતને કોઠવાલે
પકડી કેટ કીધાં, સોનારણુ તેજ વખત એક
લાગીમાં મીઠાઈ બંદીને પંડીતખાને ગઈ
અને બોહીરાશેને નખતલાઈવી કહ્યું કે, મારો
ધણી જતો રહ્યો હતો અને તેની લાજ લાગતો
નોતી મેં તેને સાડા બાધા સખી કહી કે,
તેના પત્નો લાગેથી અજર બંધીવાનોને મીઠાઈ
ખવડાવી બાદ તેલું યુગ્મ નોતું. મારો
ધણી હમણાજ ઘેર આવ્યો તેથી હું બાધા
કિતારવાને આવી છતાં. બોહીરાશેને આમાં
કેઈ હરકત નાજર આવશે નહીં તેથી તેઓએ
દરવાળે ઉપાડ્યો. સોનારણુ થોડી મીઠાઈ
બોહીરાશેને આપી અને બોહીની બંધીવાનોને
વેલુંમની વેલુંમની પોતાના ધણી પાસે આવી
અને વલ્લરની જોરત સાથે પોતાના પોરાક
ફેર બદલ કરી ખાલો માળી તેને આથી રવાને
કરી દીધી; અને તેના બદલામાં ચિતે ત્યાં
ગોઠી ગાગરાદ ચતાંજ કોઠવાલે ઉઠી અને
લીચાર કરતા લાગ્યો કે, વલ્લરને અંદર અ-
ંદર ફરમની છે માટે મોઢા વલ્લરને સોનાના
બહેરાલતી ખબર આપું તો તે ધણે યુગ્મ
થશે અને મારો મરતપો તપાસશે. કોઠવાલ
મોઢા વલ્લર પાસે ગયાં અને તેના આ મા-
મયની ખબર આપી. તેણે કહ્યું કે, વલ્લરની
જોરત કદી એકું કાગ કદે નહીં. તારો વાત
ખોટી છે. કોઠવાલે અજર કરી કે, મારા પત્ન

સાથે તે લોહીને પંડીતખાને લાંબાંજોર
મોઢા વલ્લર પેઠમાં યુગ્મ રાખતો હતો,
તેથી તે યુગ્મ ઉઠ્યો અને પાદશાહ પાસે જઈ
તેને સવળી હકીકત સેવામ કીધી. પાદશાહે
તેઓને રૂબરૂમાં જોઢાવવાનો હુકમ કીધો.
બંનેને પંડીતખાનેથી લાંબા, ત્યારે સોનાની
અને તેની જોરતે પાદશાહને પત્રો લાગી,
હાય નેડી ફોરવાલો કીધી કે, પાદશાહ સ-
લામત, તું દીન દુનીયાનો પાદશાહ છે, રાજ-
વનનાં મા બાપ છે. તારે લીચાર કરવા
નોહમ કે, ધણી ધણીવાણીને કોઠવાલે ફ-
રમનીથી જોરવાળવી- રીતે, પકડી તેઓની
આબદ લે અને તેઓના ઉપર યુગ્મ નાજતી
કરે ત્યારે રાખતથી રોઢેરમાં રી રીતે રહી
સકારો? પાદશાહે તેઓને સધુરો આપી એક
બાબુએ બેસાદમાં ગાતે પોતાની જાતે તપાસ
કીધી. તેને માલમ પડ્યું કે, તેઓ બંને કોઠ-
રત ખાવાંદ હતાં. પાદશાહ ધણે-દલગીર
ચલો અને તે ધણી ધણીવાણીને આબદ તકીકે
એક પોરાક અને ઈલામ આપી ત્યાંથી ર-
વાને કીધા. કોઠવાલે ગરતકું કડવાથી
તેનું મોઢા કિતો ગયું અને દરખાશમાંથી નીચું
નેઈ ઘેર રાખે. મોઢા વલ્લરને પણ પાદશાહે
ઠપકો રીથે તેથી તેને પણ મોઢે પવતાવો
થયો. (અધુરું.)

હિંદુસ્તાનનો ઝીલો ગવર્નર
બનરસ.

(સાંપણ પાને ૯૦ થા)

કેટીજની લગાધને લગતી બાબતમાં હિ-
રિઅમના ઉપર પ્રધાન મંત્રીએ અપરાધ નહીં
મુખ્યો તેનું મારણ એ હતું કે, એ અભાગદારની
સરકારની રીદ્દખતમાં જે ભુલચુકો બેનાથી

યઈ હતી તે એણે પાછળ વળતમાં તે પુ-
ખીથી કામ મીધું હતું તેથી હાલ જતી હતી.
તે રાખસોએ પોતાના આત્મ વીચાર બનાવ્યો
હતો તેઓએજ પાછળથી એવા બન આવ્યો
કે, હરિદાસના કાલોજારના પાછળે બ્રમ તે
હોતો હતો કે, તેને જુદાં જુદા વિષા જુનાહને
સાથે તકસીરનારે રેવે રાકાય. સને ૧૭૮૦
ને ૧૭૮૧ માં તેઓએ હરિદાસની વાકરી
બાદે વખાણી અને એની લુલોને યંક પી-
છાડ્યો. કાંચો અને તેજ વસામાં એના પર
કામ પાણી મળ્યાનું.

વધારે અન્યથા તેણે એ હતું કે, આનોરા
કલાક આમમય તે સતાવાળાએ નરકથી
હોતી મુશ્કેલી આપનામાં ગમથી હતી કે, કુઠ-
સની દરખાસતની વિરુદ્ધમાં મત યદમાં નેરમિ.
હરિદાસ પ્રતિભા પૂર્વક કહ્યું કે, તે હાલકે
આ બાબત પહેલી તીકથી તે હાલકે મીઠ
અમલકે સફાઈનાં પોટોમાં પીડને ત્યાં જઈ
તેને હાલકે ઉગરથી હતો અને તેને કાચી
હાંચો વખાન મુખી બાદે એકત્રેય કાંતી હતી.
આ ગોંડાની પરીણમ, હરિદાસને સામાન્યતાની
હાલ નીચે લાવવાનો હાવ થયો, તે હતું.
ગમે તેવા મેહોળાળાને પ્રમાન હાવ તેપણ
તેનીથી આની બારીક બાબતમાં પોતાના પ-
સવાળાએનાં કુલિ મત જાણેકે મેગથી રાકાય.
કેટલાક નામાંકીત પ્રુરોએ લેવા કે, એકરની
જગરમ, મોરતર મેગનીક અને લોઈ મતજેવ
એવે તે પીડની સામાં થયા. છતાં હાલકા
કરતારેનાં લાગ એકરે મેહોટો હતો કે, હે-
રિદાસની તરફેનવાળાએનું કામ આજુનું નહીં.
૧૭૮૬ માં કુઠસની તરફ અને છાક તેની
વિરુદ્ધમાં યદયો. અત્રાસ તે મુખેમુખે પીડની
પાછળ ધોરવાયો.

હરિદાસની તરફના લેણેય આજુનું કે.

પીડ અને અનાસે આ કામ ફક્ત અદેખાઈના
અરખ હાજનું છે. હરિદાસના ઉપર રાખની
કાણી મેહોળાની હતી. હરિદાસના કાપની
અને તેના નાકરો તે એવેજ નેઈ રહ્યા હતા.
એ હેને હાલકે એવ કામથી નિર્દોષ રેવે
હતે, અને લોરેશમાં એ બીરાબધા હતે તયા
પેણ નામાંકીત થરસોના જેણું નામ મેજાનું
હતે તે મુવેતરનાં કાજકારોનાની લગામ
હેને હાથ આપતે તયા પ્રમાન રાકામાં એનો
મરતમિ કહ્યો વધી યતે ઉમાં જરા પણ
સંદેહ નહીં હતો, પણ પીડ હતી રાકી
હવાથી તેમણું કાજ વણું નહીં અને હરિદા-
સને રાજકરણથી કમિલ અને બાહરે મેગા-
વડાએમંધી બાતમ કીધી.

પારસેકેટ બંધે હોવાને લીધે હરિદાસને
અમની બાબત જરા નરમ પડી. નહું વરા
મિરાનંત તે બાબત પાછી વાકી. મેગમાને
લુકી લેવાનું તેહોમન મીઠ કોરીને એક
ચાલુજ અમરકારક અને કાણીસ બરાણ
કરીને હરિદાસ ઉપર મુઠ્ઠું. આ બરાણથી
કોતાએનર મન ઉપર લેવો અમર મઈ હતી
તેની પેતર રેકપણુ વખત યઈ મેલી. એ
સાંજાનોને ખત કોશિનાં મન એકરનાં તે ઉ-
કરેશમાં હતું કે, તેની મુનમાં તેઓએ રેકરક
વખત લગી લાગણ પાડ્યા કીધા અને તે
કોઈ એમજ હોતો હતો તે બીમારો પાછો
નિસરા યઈને પોતાની વળેપર એસતો હતો;
કેમકે તે તે એકત્રેય હતો તેમાંએ એક રાજક
પણ સેરખેરમાં સંજગાતિ નેતો. આમ
ચાલો એ બાબતને હામ મુરત મુરતથી રા-
ખતી થઈ. આ બરાણથી કોરીનું એક
નામ યઈ મધું અને મેહોટા મેહોટા પંડીતોએ
એને સાબારી આપી.

આ બાબત પાછી નાકી તે વખતે હરિદા-

પ્રસન્ની સામાવાળા હોવા નોરાવર થઈ ગયા હતા કે, એની તરફના લોકો તથા હતા બાઈ બંધોયે હોને બચાવવાને કોરીસ કરવા ઉપરથી હાથ ઉઠાવ્યા. પીઠે રોરીશનની દરખાસ્તને મુજબ પાતાનો મત આપ્યો, અને આખરે રોરીશનની તરફ ૧૯૫ અને સાગાં ૬૮ મત પડ્યાં.

આમ ચવાથી હેરિંદમરાની રાજમાવાળાઓના મતોથી એક નોરાવર આજ્યા અને તેઓએ નેસાકકાને લગતાં તોહોમતો એક પછી એક મુકવા માંડ્યાં. હેરિંદમરાના હીમાતીયાએ છેક નાઉનેક થઈ ગયા; અને હવે બચદા કોરીસ કરાવથી તેઓનું કંઈ વળતાર નથી એવું તેઓએ જોડું તે ઉપરથી વધારે લાભગથી કામ કરવું તેઓએ જાકુર કીધું. આખરે હાઉસ આવ કૉમન્સ એકમત થઈને હેની ઉપર વિરા બાબતોને લગતાં તોહોમત મુક્યાં અને બર્કને હાઉસ એવ લૉર્ડસની દબુરમાં બઈ માલ બતતર જનસલ પર મોટા શુભદ અને જુલમને સહ તોહોમત મુકવાને દુરખાવું. હેરિંદમરાને ત્યાં આગળ જે હરીયાવબે સા- રાજો પેહેરે કરતા હતા તેઓએ પકડ્યા અને તેને હાઉસ એવ લૉર્ડસની ન્યાય સભા આગળ લઈ ગયા.

રોશન બેંક યજાને હવે દરા લોક્સ રહ્યા હતા અને તે કારણને લીધે આ કામ કેટલીક મુદત સુધી બંધ રાખવું પડ્યું. હેરિંદમરાને જામીન ઉપર ઠાડ્યો અને બીજા બાબત ત્યાં લગી બસે અમોરી ટાલકો માફે એકરી થાય તહાં ત્યાંસુધી મુલતબી રાખી હતી.

બારે પારસેમેન્ટ માછી મળી ત્યારે હાઉસ આવ કૉમન્સવાળાઓએ આ કામ ચલાવવાને એક જમીને મળી અને બર્કને રોજ સિપરી કેસી તેની મદદે કેટલાક કાબેલ રાખસો

સોખા. પણ એકું બર્કનું નામ વેચાણું કે, બારે ધોંગાઠ થઈ રહ્યો. ત્યાં હેનુ બોલાવા લાગું કે, બર્કને અને હેરિંદમરાને ધણાં વરા થયાં બારે અણબનાવ હતા અને તે વળી એકલે લગી કે, એક વખતે તેઓ જાતસદા સદી પર આવી ગયા હતા. હવે આવા અં- દરખાસ્તથી દુરાગતી રાખપાર રાખસને નહોર તોહોમત મેલનાર તરિકે તેમના એ ખરે મહું ગેરવાબી હતું. આના રહીયામાં સામાવા- બાએ એવી દલીલ બતાવી કે, અપકષપાત- પણ એ ન્યાયાધીશને એક ધણા અમલગો મુક્યું છે; પણ તે કંઈ વગીર બારીસરને જ- રૂનો નથી, અંગેલ કામદો હુનેકુશને પાતાનો બચાવ કરવાને એક વખતે તોહોમ- તદાર યજાને પણ પરવાનગી આપેછે. આવાં કામ અલાવતમાં આગેવાન રાખસની મૂતી સહ નેકમિ એ કંઈ જરૂરનું નથી; પણ તે- નામાં તો અબીલીયત, મુકરદમાની કેફીલતની મુસરી માહેતગારી અને અંચળતા હોવી નોઈયે. કાન્સીસની કાબીલીયત અને માફીતગારી તો બાગાએ કબુલ કીધી, પણ આમ થવાનું કા- રણ કુકેત એજ હતું કે, હેરિંદમરા પર બર્કની ધણી સખૂત દાઠ હતી. હાઉસ આવ કૉમન્સે હેવી કસવ કીધો કે, કાન્સીસને એ કામને એનેજ તહાં તેમના અને તે બાબે પીઠની તરફ જાતરી અને કાઠાસની તરફ પોર્ક મત પડ્યાં. (અધુરું.)

વદતું હિંદોમાં ભાષાંતર.

હમો સાંભળીને અત્યંત ખુશી થયા છીયે કે, નવી ઉત્તરી થપલી આગર્વસમાજ જલદીથી એક માહાજારત કામ રીક કરવારોઝ, તે માહાજારત કામ એકે કે, હિંદુ લોકોનાં ગેઠ

જે જુનો સંસ્કૃત ભાષામાંથી, તેનું ભાષાંતર હિંદી ભેદથી વૃજવાસી ભાષામાં કરાવી છુટા છુટા અંકમાં હાંપવાનારછે. એવે ધાર્મિક્ય છે, આપણા હિંદુ લોકોમાંથી અજ્ઞાનતા કાઢી નાખવાનો ખરેખરો રસો છે. જેમ કેહેવત છે, બાંધી મુઠે લાખતી કેહેવંચ, તેમ જ્યાંમુખી યોગના દાસમાં વેદતી કુચેચે મેદેલીછે ત્યાંમુખી તેનું માણાતમ માણું જોડે-લુંછે અને તેને આધાર અને નાગે હુતે જા-લાણુ લોકે. પોતાનો ચાલો ઠકાવી રહેલાછે, સંધારણુ લોકોનાં બારણાં આગળ ગેટનાં મંડ ચાલુ ભારામાં લાવી ગુઝવાથી સમ્પા-ઓની આખિા ઉપારોજ. ૧લી એમ શીજાનું છે કે, જે ભાષાંતરનું કામ જે જાણુંછે તે તત્ત્વ આચાર્યસર્માજીથી જુદા સંપર્કે ચલાવું છે. આપણુ શુંજાતી દેજવાયજા પુરોહ આવા કામમાં ઉચ્છ વ્તાવેછે એપણુ દેશની ઉજ્જ-તીના શાશં ચિન્હ દેખામછે.

કોઈ અગતનો સુકારો.

નામનાર હાઈ કોર્ટ આવીલ બાણુ.

(નામનાર મીરુ જરૂરીસ તથા આગવ

લી એચ. લાપેટ. ની હજુર.)

બજવનો સમાજકામ કોરેશના જરૂરે મુખવેચે
અબીપ્રાય.

હાલતર ખનજવાહ મેરવાનજા ... વાવી.
મિ. કોરેશન ... પ્રતીવાવી.

હાલો કીના રૂપેયા લવાનો.

કોરેશને કરાવ કે—પતીવાદીને હજા
આપેલી તથા તેને ઘેર જોવા મળેલા તેના
આકેશ બદલ વાદીને હાજપાઈ પેસા આપા,

તોપણ પ્રતીવાદીએ તે વખતે કહ્યું કે, મારા
ગિનારમાં જો આકેશ થાયો બારેછે; તે તિપ-
રથી પ્રતીવાદીના મારવા શીવાય પોતાની રાજ
ખુશીથી આપેલી રકમ વાદીએ પાંછી આપી
અને કહ્યું કે “એજે સખી તમને કામ લાગે”
અને સીસીટ કરેલું બીજા પાણું મળી ગીમું;
અને હવે પોતાની રાજ ખુશીથી પાછાં આપેલાં
નાણાં લેવાને હાલમાં કુરીયાદી આંગિછે. ‘પણ’
કોરેશના વીવારમાં આવેછે કે, હવે તેમ તેનથી
પાઈ રાકે નહીં, કારણકે પુરાં નાણાં એક વખતે
આમાં લેથી તેનું કરજ તે હીવસથી કૂટી
ચુકેલું હતું. પ્રતીવાદી હમેશાં જે વાજખી
રકમ તેની નજરમાં આવી તે આપવાને
ખુશી હતો. વાદીની આજ ઉપર નજર સખી
અને બીજા હાલમાં હમારી હજુર રજું મધું
નથી લેથી બીજના આકેશ વિશે કોઈ પણ
અબીપ્રાય ન જાણાવાં, અમારો અબીપ્રાય
એવો ચાયછે કે, હવે તે વાદીએ મેદનતાંત્રાવ-
દર પ્રતીવાદીની ઓસાર્યતા ઉપરજ આધાર
રાખવા પડશે. એટલે કે પ્રતીવાદી પોતાની
મદદસાધક તંત્રી જે કોઈ અંગે તે વાદીએ લેલું
અને તેની કુરીયાદી કોરેશમાં ચાલનાર તથી.

વીસાયતમાં ગાય બળદની કિંગમત.

SALE OF LORD BURNHOLME'S EIGHT-
HORNS.

વીસાયત અને બીજા મુધવેલા દેશોમાં
જે લોકે પાસે સ્વારી ચાપણુ હાયછે તેઓ
પોતાના પેસા કેવા કામમાં રોકેછે અને તે-
માંથી કેટલો મહેલો નફો મેલ કરી રોકેછે તે
આ નીચે ટાંકેલે અદેવાજ વાંચવા ઉપરથી
માઝમ પડશે.

તા ૦ ૨૫ મી આગસ્ટ સને ૧૮૭૫ ને

હીને હોઈ હતો એ વિતાના પુરુષોના બાળની
અંદર દેહકોક યુગ્ય તરેહથી ખાઈપીને તલ-
વાર થયેલી ગણે અને બાળકે વેચવા સાર
કાઢવા હતી. એ અમીરખાંડો અને ૧૮૭૨
માં એનું જ એક વેચાણ કીધું હતું તે વખતે
હેને તેમાંથી સાતે પૈસા મળ્યા હતા અને એ
લોકો તે વખતે કિમ્મત ધણી વધી મળ્યાને
હીએ નામીપાપસ મથા હતા તેઓ આ બીજાં
વેચાણની ધણી આનુભવાથી ચંદા લેતા હતા.
તેઓ આ જાતવરોનાં શરીરનું યુગીદાર બં-
ધારણ, રૂંધ, આંખ લીંગેલનાં મોઢા મોઢે વ-
ખાણ કરતા હતા.

સમજી મળીને મીરા ગાય અને નવ બાળક
વેચવા કાઢવા હતા. મીરા ગાયના કુલે રૂ
૧૭૨૮૮૦) ઉપજ્યા હયાને સમાસી દર
ગાયના રૂ૫૭૧૩) પેદા થયા. આમાં મોટી
વધાઈમાં વધારે એક ગાયના રૂ૨૦૪૭૫)
અને કોણમાં કોણ રૂ૧૧૦૨). આવા,
નવ બાળકના કુલે રૂ૮૭૭૫૫) હયાને ત્રણ-
સો દર બાળકના રૂ૯૦૨૮) આવા,
આ નવ બાળકમાં મધુક અવ કોનક ના-
મના એક સહીયા સાતે બાળક હતો તે. અ-
સીદ કરવાને કાલિદાસ અને અમેરીકાના ઉમરાવો
હાજર થઈ ગયા હતા. એ જાતવરની પેઢીની
મુગળી રૂ૨૧૦૦૦) સારૂ થઈ અને પછી
ઉપર આપી દર મુગળીને રૂ૫૨૫) વધતાં
વધતો. આખરે આંકડો રૂ૪૭૭૫૦) પર
આવીને અડકયો. આમ થવાનું કારણ કુલે
કો હેતુ છે, લીલાવરના અમીર ઉમરાવો હેલી
દર ઉપર આવી ગયા હતા છે. જેના આખી
જાતનાંથી લેશે નહીં મળી રોષે હેતુ સારૂ
જાતનાં દરો તેના ગમે તેટલા રૂપીયા આપવા
પડે તો શું થયું પણ બીજા લોકોનાં જવા
ન જેવું અને એ મમતાને મમતામાં એનો

કોમ્મલ આવી બારે થઈ મળી. પછી એક
બીજો બાળક મધુક અવ કોનક નામનો
એવીજ રીતે રૂ૩૦૭૫૦) સારૂ થયો. આ
મહિમાદેની સમાસીથી એ જાતવરોના ધણી
લોકો દત્તમોરને નહીં ધારેલો કાપલો થયો.
આ આખાં વેચાણમાંથી કુલે રૂ૨૧૨૨૩૫)
ઉપજ્યા તેની અંદર નાજકોક રૂ૨૧૦૦૦૦)
નો નફો હતો.

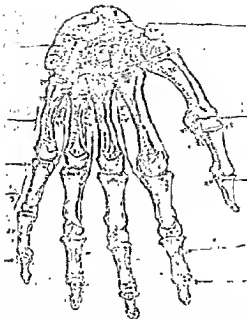

આંદે મેડીકલ કાસેનમાં સુવસતી વર્ગ.

GUJARATI CLASSES IN CONNECTION WITH
THE GRANT MEDICAL COLLEGE.

હંમણે રાજગણ્ય પ્રમાણે આ અમલનાં
ખાતાને મદદ આપવા સારૂ સર કાવસલ
જંદગીરલ રીમતી, સર મંગળદાસ નમુલાઈ
અને રોડ બેસમલ લાલભાઈ લીંગે દેહલાઈ
સાહેબોના નામની સેવાશીયો થયેલી છે. એ
વર્ગમાં સુખસતી બાયાની ખાસતે અંગેલ
વેદક શાસ્ત્રનું જ્ઞાન સંપાદન કરીને તકપાર
થયેલા વિદ્યાર્થિયો, મુખ્ય કરોને બીજા અને
સંસ્થાના બધાં સીપિલાં યાદશેની બારે જો-
ઈએ, તે તેઓ ધણે દરજ્જે પુરી પામેશે; માટે
હમે હમેશ સખીવે છઈયે છે, નામદાર પ્રીન્સ
અવ મેલાલી મુલાકાતે. એ અમીર હમશવો
તપાં સખીએ કંઈ કાઠીઆપાક તરફતે અમે
પધારસો તેઓ આ ધણેજ અમલનાં કાગને
ગજલુત પ્રાથ ઉપર મુકવાને બીજા સ્કોલર-
શીપિના મુલેએ જુદેકો છે તે તેઓ પુરો પા-
રશે એકલુંજ નહીં; પણ તેઓનાં નામ
પ્રમાણે તેઓ ઘટતી મદદ કરવાને સુકરો નહીં.

જુઓ આ ચિત્ર નહીં રાખો હાથ કેટલું રામ કરી રોકો. એ વડે દરેક મીન
 મુજાવત અથવા કેટલું અવગણી અથવા લીસી આપણે કરી રાહિયે છઈયે. પ્રાણી
 માવની હાથની જોડની વસ્તુ બિચક એ વડે બનો રોકો અને જોડાની દરેક વસ્તુને
 જોડનામાં રોપકમાં જે જોડાને રાખે છે અને તે વસ્તુઓને રાહ કરી પકાવત
 લાવક કરવામાં જે દર્શાવતો ખપમાં આવે તે તથા તેઓને પકાવે પકાવ લાવક બનાવવામાં
 જે અંગુલીત મોનોની જોડ, પડે તે બાજની બનાવક આ જોડના સરખા હાથ ઉપર આ-
 થાર રખો. પેટરનાનો હાથની બનાવકમાં જોડો તે આખર લગી જે સંજ્ઞાવંધ મો-
 નોની જોડ પડે તે બધી આ હાથની બનેલી. એ વડે આપણે હાથી રાહિયે છઈયે,
 દરેક મીન પકડી રાહિયે છઈયે તથા જોડો જોડો પ્રાણ આપણે જે વડે કરી રાહિયે છઈયે,
 તે હાથ આ રહો. આ આકૃતિનાં જે હાથ બનાવવામાં આવ્યા છે તે જોડા રહી-
 ણ છે. એનો બનાવવામાં ૨૬ હાથનાં અંગેમાં છે.

એલેક્ઝાન્ડ્રા નેટિવ ગર્લ્સ ઇંગ્લીશ ઇન્સ્ટીટ્યુશન.
THE ALEXANDRA NATIVE GIRLS' ENGLISH INSTITUTION.
 (સાંપણું પાને ૭૧ પા.)

આ નિશાળને મુખ ગવન આપત્રનું અને રોડ માલિકી પુરોદેહને મટે છે તેનું હમે હમાર ગયા અંગમાં પહોં હનું. પણ એ રોડની એખલી દોરારાથી એ ખાતાનું કામ મજબુત પાયાપર ચુકાવું તથા આવી મનતાતરી સીતે વાલકું જરા અસંભવીત હતું. આપણા બાણીતા રોડના પુરોદેહના નોતરવાનના કામચલા એ પાંચ હજાર રૂપીઆની એકોડી રકમ એ નિશાળના ફંડમાં ભરી હતી અને પિતાના કુટુંબની ઇકરીએને એ નિશાળમાં સીપર આકરી તે લેઈને તથા એ રોડના એકબાથી બીજા આપદાર લોકોને પિતાનાં બચ્ચાઓને એ નિશાળમાં એકલવાને ઉત્તેજન મળ્યું તેને સાર એ રોડને કષ્ટ આપ્યું માન થયું નથી.

એલેક્ઝાન્ડરીના રોડ ધનાઝાઈ નોતરવાનના કામચલાની દીકરી ખાઈ કુવરબાઈએ એ ઇકરીમાં પુસ્તક રાખવાને એક કિમતી કપાટ પિતાનાં નામનું બનવાથી મુકવા સાર રૂ.૫૦) ની રકમ લેક દીવેલી છે. વળી ફ્રેન્સી બખરમાં કેટલીક મદદ એ ઇકરીને મળેલી છે તે બાબતોની નોંધ એ ઇકરીના રીપારેમાં લીધેલી જોવામાં આવતી નથી. હમે એ ખાતાને સાગતા વળગતાઓને મુખ્યત્વે કશી છાત્રી છે, એવી બસીસીની નોંધ બીધાંથી બસીસી આપનારને યાતું ઉત્તેજન મળે છે.

સાંભળ્યા મેલે એ ઇકરીનું પોતીકું મકાન તથાપર ચતાર છે અને તેના પાંચે નામદાર અમીરબચે બીસ અવ વેલસ લાખનાર છે. એ તો હમને ઉમેરે છે, અમીર ઉખાવાની જે ભરે તક અહીંયાં એકત્રી થશે તેમાંથી કેટલાક ખાઈ કુવરબાઈની લાખણ લઈ એ ઇકરીનો સાથે છેાકરીએને વાંચવા લાયકે પુરતોએની લાખણીસી જીવવાને પુરી બનવરી.

એ ઇકરીમાં આપણા બાણીતા અને વળણુપણ રોડ સેરાબાલ રાપુરાલ બંગળી, યકર બીજરામ દસપતરામ તથા રોસાબાઈ સ્તનના કોણ એકોડી દેકરીક મુદત સુધી રોકેરીનું કામ મન માનતરી સીતે બચ્ચાનું હતું. આ બીજા બધા માન લખજનાસેઓમાં એ મુદરયોને પણ માનતરી દેકરીક અરે મટે છે ખરે.

**HIS HIGHNESS RAMCHANDRA RAO APPA SAHEB CHIEF OF JAMKHANDE'S
 MURFICIENT DONATION OF RS. 10,000 TO THE ALEXANDRA N. G. E.
 INSTITUTION ON THE OCCASION OF THE VISIT OF H. R. H. THE
 DUKE OF EDINBURGH.**

This enlightened Chief, who is well known for his liberality in endeavouring to quellinate the disadvantages under which the females of this country suffer, contributed the large sum of Rs. 5000 towards the establishment of a Scholarship in the name of Her Highness Bai Seta Bai Sahib, in connection with this Institution and purchased for Rs. 5000 a picture drawn by the august hands of Her Royal Highness Princess Louise. The noble example thus set, will we hope be followed by the Chiefs and Rishas who will grace Bombay with their presence on the occasion of His Royal Highness Prince of Wales's visit to this city, by rendering pecuniary assistance, worthy of their name, to this useful Institution, especially in aiding it in getting a home of its own, the absence of which has hitherto impeded it in its endeavour to provide a course of education peculiarly adapted to the Native females of this country.

મીલાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૬૧-પૃ ૩] સુવર્ણ, ગાસ વીસંગર, સને ૧૮૭૫. [કીં ૭૫ના ૨.

પ્રીત્તિ અવ વલ્લની હિંદુસ્થાન ખાતેની પધરામણી.

આ નામદાર સાહાજાદાની હિંદુસ્થાન
ખાતેની પધરામણી આગેને ઇસાસો નજીક
૭ મહીના ઉપર આપણને નિશાચત તરફથી
તાર મારકુતે મળ્યા હતા. તારખાદ હેની
પાદસાહી પદિને છાતિ હેની આનખતીઠાથી
હેના આવકાર કરાને આપું હિંદુસ્થાન
સોમપત્ર હતાં પણ એ નામદારનું પેદેન તે-
હેનું પગાં હિંદુસ્થાનની ધરતીપર સુકાને
લાવેા મુંબઈને મળવાના હતા તેથી આ સગી-
યામણુ શપુને ઈસા મુબીદાર બનાવવાને
સત્તાવાળાએ તરફથી કહ્યું આગી. સખાખમાં
આવી નેતી. અને હમે નોધને ઘણાજ
ગુણી થયા. છઠ્ઠે દે, મુંબઈ સાહાજાદાને
તે ઘટનું ગાન આપ્યું છે તેથી તે નામદાર
ખટુંજ સંતુ થયો છે અને પેતાના આ વી-
આશે તેણે આપણા ગવરનરની મારકુતે ખસ-
રાવઆમતી રૂપરૂ. મેઆ છે. વગી તેણે ઘણા
સખો હીજથી દસ હજાર રૂપીયાની મોટોટી
રકમ મુંબઈનાં ધરમાદા ખાતેને લેઈ કીધી છે.

હેને એ નામદારની હિંદુસ્થાનની મુઝકા-
તથી દેશનાં સમ્ય દરખાવી પ્રકરણમાં દેહસે
દરબજે અને કેવી તરેહનો મેદુર નીપજવો

તે હમે આ જાગે બનાવવા આગતા નથી;
પણ હાલ ગુજા મેદલું તે રખીતું છે કે, એ
સામુજર હિંદુસ્થાનમાં જે જે રેપેની લેઈ
લેશે તે તે જાગેના વેદેપાર વણજ વીગેરે
ખીજાં ખાતાંખામાં લાખા રૂપીયાની ઉચલ
પાચલ ધરો મેદલુંજ નહીં; પણ દેહકાંક
અમનનાં કાગે હયાતીમાં આપરી અને તેના
કુપરા નાથુક મળવાથી એ સાહાજાદાની ધા-
દગથી કાગલ રહેશે.

એ સજવેરીની આહા પદિને અગુસરતું
અન આપવાને હિંદુસ્થાનની સરકારે આદિ-
માંના વરની સમુજવેર અને અમીર ઉમરા-
વાને ઇજાન રહી તેસાધા હતા; અને તેઓના
દીસામાણુકથી મળકલા પારાંકે દરેક નહેર
મીજવસને જાહે તેમ પમરી હતી અને
સાહાજાદે પોતે તેઓને નોધને ઘણા ગુણ
મળે હતા. એ સજવેરીએ જે કામને સદ્
અર્થિયાં આપ્યા હતા તેથી પરવારમ બાક
તેઓમંથી ઘણા ખસાએએ દેહકાંક ઉપયોગી
ખતાંખાની લેઈ લીધી હતી અને તેઓને
ઘણે ઘણે આસરો આપ્યા હતા એ ખરે ઘણું
વખણુજ નેજા હતું. મુંબઈની મુઝકાત
આપણુ. સમવેરીઓને અપરમ જરૂરી છે.
તેઓની આંખ અર્ધિયાં આપ્યાથી ઉપકો
અને વખતની રું કિમ્મત છે તે તેઓ ખી-

જાતી રહેલે. ગવરનરની અને તેમજ ગવરનર જાતના અને સાહજનતાની મુલાકાતે જાતને જે મુકર વખત બાંધવામાં આવ્યો હતો તે સાથવવાને તેઓને ધણુજ સાવચિત રહેવું પડ્યું હતું અને તેવાં ધોરણ ઉપર કામ કરવાથી કુંક અવસામાં કેટલું બધું કામ થઈ શકે છે તે તેઓએ તરતી તરત જોયું હતું. વંતી એઓઆના કેટલાક પોતાની તપાસ અને હેર ઉપર તકન મુલતક થઈ રહેલે તેઓના પ્રમાનનું પણ આ તરે બંધન થયું હતું. મુકરીતમાંથી લાગે આરમી આ તપાસી જોવાને આવ્યું હતું અને તેઓને મહા ભાગ લાવવામાં બને રેમને વાળાએને પણ સાચી પેદાશ થઈ હતી.

આ તામશર સાહજનતાની હિંદુસતાન ખાતેની પશ્ચાત્તાથી દેરાને કાશુ અગતના કાપક થવાની વધી શખવામાં આવેલે તે એક કારે મુકી હાથ તુરત તે એકલું જોવામાં આવેલે કે, વિશાખના આદાન મુરશે અને મુકરપેરશે આ દેરાને લગતા સજ્જત અખાલ કરતા હતી, તેઓ હવે તેની નોંધ લેવા લાગ્યા છે અને વિશાખનાં દરેક પલટમાં સાહજનતાની સફરને લગતી સવીરતર બાળત પ્રગટ થીમી જોવામાં આવેલે, એ નામદાર વિજયત હોઠવા પેરતર એને ત્યાંનાં વરતમાન પ્રતેએ ધણી રીખામણે લીધી છે, પણ અલપણ ભરતખંડની એકાઈ અને મુજબથી વિરોધમાં સાહજનતા આ મુલાકાતોથી બંધાયે રીખવા આદાતે હોમ તે કેટલું કાવલ બરેલું જાન એમની શકરો તે વિરોધમાં મેલી દેલીમણે આપેલા નીચાણ ઉપરોડા મરણુકિમની હાથમાં વાંચવામાં બીજું કઈ આવ્યું નથી.

આ માર્ગ સાનાસાદા, જેની ઉપર ૧૮૭૩-૭૪ માં ૪૮૫૦૮૦૦૦ રૂપીઆની

હી, તેનાં અલકાટ બરેલાં બનીલા ઉપર મોનાસ આદ પેલસ કાંઈવાળુ રીખવામાં આવેલો માર્ગ, મેનબના ને કુળાંત, મેરશેએ વાતાની વચ્ચેનું પેર બરવા પછે વાંચી પલેલા ૮૦૦૦૦૦ રૂ. એવા કુલામથી પીડાતાં બંધાવવાને મારે મોકલીઆ હતી, તે મેરશે સાહજનતાનાં જોવામાં આવેલે. બરેમએ પેતાના અપ ઉપરાંત ૮૦૦૦૦૦ રૂ. એવા મુર મુકાયા હતા અને એ કેરામીનાં મેરશે ઉમાડવામાં આવેલો હિંદુસતાન આખી કુનીઆના અનાના બંધાર થઈ પડે. તોફ કુળીનાં અને એવીકાકુઆનાં તપાસ રીખણે, બરપુર ઉપર, અને કુના પાકે રાવામાસી લાખ એકર લગતી રહેલી છે. સાલસા અને પાનાંનાં સાંધ થવાથી હવે પછે કુલાકાલમાં હિંદુસતાન એવીકાકુઆનું કુળાંત થઈ પડે એવું છે. માર્ગ, નાંધ અને કુલાંતની માર્ગ નહીં પાડેલે કેકાલે મારે માર્ગ, અને તંબાકુના પાકમાં રામતનાં એક રમતો લેખાડવા મારે કુલા રીખાએ બીજું કાંઈ બાધી રહી નથી. અપરામના કાકીના પેરશે અખાલક થાય છે, અને હિંદુસતાનને મારેલું પણ અખાલક નથી બાંધી મારેલું. ૧૮૭૩-૭૪ માં એક રીખર ને મુકી આખ રતમથી વધારે અને નકરોક ને દેર રૂપીઆ ની કીમતની એકે હિંદુસતાનથી દેરામરે ખાતે માર હતી. પણ હિંદુસતાનનાં, સખાને મુકરની અખાલક હજીતે અપરિપી મારામ પડેલા નથી. તેમજ તાંહાંની વચ્ચી, તેમની છંદની, રહા રસમ, કીધા મારામ, બાંધકામી છતીઆ, બીજાં અને આસને મારે એક અપરક મેરશે મની આવેલે. આ કુલાના બરેલા શખની મુલાકાતે આવેલો પાટવીકુવર પાંચ રવા મારેલે, તે માર મારાની એક એને જવાને બરેલા આ સપડું જોવાની પાટામી આવેલે. જરમનેકની અલક કુલા નીચી છે, તેમજ તે કુલાની રીખાએ કે હિંદુસતાનમાં

માનવી જાતના રહેવાસની અને પુરુષની દ્રવ્યની જેવી આભારવ્યકારક અને અપરમ-પર દુનીઆ રાહજાનવાને જેવાની મળશે. પણ આ જાત રહગીરી ગરબીકે કે સાહજાદા જેવાની મુસાફરીમાં જે વીચીર માલુમ-કારો અને પુરુષની અન્યથાએને પસાર કરી જશે, તે તમકે તમકે તેને સમજાવી શકે એવા કોઈ અપરવાર વીચારાને સાહજાદાનાં રસાપામાં લીધાં નથી. અચીત પુરુષની પેદાશમાં વીચારવ, ફરવસ, ગાદચન અને બરકડક જેવા, તથા આવીયન પંડીતાઈમાં ફાળીવાળા સીદીસ અપવા માકસ મજર સંરખાં તારાંજીત નેરામાંથી સાહજાદાને ખોડે અરેખેસ દાખલ બરેખા યામદાએ મળવી સામત. તેથીની દાનવીથી આવા તારીયા એક રહાની જથી, પુત્રીએ, જામલી અને મજાજત આકારમાં સાહજાદા અપવા ધરવાની જમીનગીરી મળત, કે જેવી જમીનગીરી ફાલ આપણને કાઢિત મળી નથી.

શરીર વિદ્યા.

PHYSIOLOGY.

આ એક એવી વિદ્યા છે જે જીવતાં શરીરનાં સ્વભાવીક ધર્મો તથા તેઓ શી રીતે જાલે છે તે સમાજવે છે. એ ધર્મો તે કદા કદા અને તેઓ શી રીતે જાલે છે તેથી વૃદ્ધિ થવાને એ ધર્મો સમજાવતાં સમજાવે છે.

પેટુએ સમજ્ય એ છે કે, શરીર શી તરેહનું કામ કરવાને શક્તિમાન છે તથા તે શાં કામો કરવાને લામકુ છે એ જાણવા ઉપરથી આપણે તેને તરીકું અને તરીકું થઈ શકે છે તે કામ કરાવી તેની અસાધી કરવાની કોસાસથી અ-કરીશું.

બીજે સમજ્ય એ છે કે, શરીરના સ્વભાવીક ધર્મો તથા તેઓ તદુરસ્ત હોવાનાં શી તરે

હાવથી શકાય છે તે જાણવા ઉપરથી આપણે તેઓને અપેક્ષા રીતે વાપરી નુકસાન કરતાં તથા તેમ કરીને તેઓને નબળાઈ આપવા જેઓને તાલે થતાં અકડાવવાને શક્તિમાન થઈએ છઈ. આપણાં મુખ અને મન-કિતના મુધારાને સારૂ આ જાતનાં જેવું બીજું કંઈ અપણું નથી. આપણાં શરીરની બાંધણી જેવી છે કે, જે જાણવાથી આપણી આસપાસની દુનિયાનું જ્ઞાન આપણે સંપાદન કરી શકીએ છઈ, અને તેમ કરવાથી આપણાં ધારેજાં હિસાબીતને અમલમાં લાવી શકીએ છઈ.

શરીરની બાંધણીની તપાસ કરવામાં આપણને સહેજથી માત્રમ પડી આવે છે કે, તે પણ નિયંત્રણા બાજીનું બનેલું છે; અને એ બાજી કોકબીજાથી કદમાં, રૂપરૂપમાં, પાતમાં તથા સ્વજમાં જુદા પડે છે, દાખલાને તારને જુલે, એક રિજન વા. રામાં હાઈ હિયને લગપિન, બીજામાં કિવર, ત્રીજામાં ક્ષેત્રન હિયને મજા વીગેરે હોય છે; અને આખું શરીર જામતશક્તિ ધરાવનાર અર્થ છવાને લગવાથી આજુન એકાદે રેકાંજનું છે. આ શરીરનાં જુદાંજુદાં બાજીને ઓરગનાર હિયને હાંદ્રિ રહે છે. તેઓ દેવી રીતે શરીરમાં ઉત્પાદ-લી છે કે, તેઓ એકબીજાને મદદ કરે છે, અને તેઓ સપજાનું એકદું થઈ તેને શરીરનું ઓ-રગ-તરજાન હિયને બાંધણી એ તામ આપવામાં આપણું છે.

આ હિંદુઓમાંની રહેતે પાતપાનાની નિયંત્રણા અને સેપિયાં કામો કરવાં પડે છે અને તેમ કરવાથી આપણી હંદગાની કામ પડે છે. કલેજાં નડે લોહો શરીરમાં ફરે છે, લં-અથી સ્વાસીરવાસ આવે છે. કીવરથી પીત પેદા થાય છે. પેટ ખોરાકને પાચન કરે છે અને મજા શરીરનાં જુદાંજુદાં અવયવોની દીસ-

ચાલ કરાવે છે. આ દરેક ઇદ્રિ જે પોતાનું કામ કરે છે તે કામને અગ્રિયમાં કુંકરાન એ નામ આપેલું છે. જેમ ઇદ્રિયા એકબીજાથી નિરતરંગી છે, તેમ તેઓનાં કર્મો પણ એક બીજાથી નિરતરંગી છે; પણ તેઓ સમયાં સાથે કામ કરીને. આખા શરીરનું તંદુરસ્તી બદલી રીતે કામ કરવાને અવશ્ય જરૂરનાં છે. જે પ્રભાણે જુદીજુદી ઇદ્રિઓને એકબીજાના ઉપર આધાર રાખવો પડે છે તેમ તેઓનાં કુંકરાન્તોને પણ એક બીજાનાં કુંકરાન્તો ઉપર આધાર રાખવો પડે છે; અને તેનો લાભથી જોવાય છે. હીવરમાં લેણી પુરું પાડ્યા વગર તે પોત પેલા કરી શકતું નથી; અને પેટ ખિરાકને પાચન કરી તદ્દિય ન કરે તો લેણી આખું અને પેરાણુ કરતા તદ્દિય થશે નહીં.

આખું શરીર ઉપર કલા ગુણ જુદી જુદી ઇદ્રિઓનું બનેલું છે; અને તે સમયો ઇદ્રિઓ એકબીજાની સાથે જોડાઈને તરેહવાર કામો કરે છે. શરીર ગોણા એક કારખાનું છે. જેમ કારખાનામાં જુદા જુદા કારીગરો જુદી જુદી તરેહનાં કામ કરે છે, અને તે સમયો એકનાં કામ અન્યને એક જરૂરનું કામ તદ્દિયાર થાય છે, તેમ મીમાંસા આપણાં શરીરનાં કારખાનાનું કામ ચાલે છે.

જુદાં જુદાં એનીમલ કુંકરાન્તોથી પાંદેર થવા સારુ તેઓને કેટલાક ગુણ ઇધાને જાણમાં જોડાવામાં આવ્યાં છે. એઓનાં કેટલાંક ગુણ સાદાં અને કેટલાંક વિકટ છે. એ કુંકરાન્તોને આર ભાગમાં જોડતી તેઓનું બધાનું કુંકરમાં કરવામાં આવ્યું છે.

ભાગ પિણ્ડા. મેહલા ભાગનાં જે એનીમલ કુંકરાન્તો છે તે સમયાં મીમિકલ છે. તેઓ શરીરના જુદા જુદા ભાગના સંગોથી

જોળાઈને તદ્દિયાર થઈ રહેલાં એવામાં આવે છે; અને આ જોડાણથી તેની અંદર રહેલી ઇદ્રિઓને જાણારથી થતા ઉપદ્રવોને અટકાવ થાય છે અને આપણાં શરીરનાં અવશ્ય તથા રહેલી આપણી મરજી, પ્રભાણે હીલાચાલ કરી શકાય છે. જે જગ્યામાં રહેલી કામ કરનાર વસ્તુઓ તે યોગ્ય ઇધાને અર્થિત, કારણકે-લસ, લીમિનંદસ, ટેનકસ તથા મસકસ છે.

ભાગ પરીજો. આ ભાગનાં જે એનીમલ કુંકરાન્તો છે તેઓની ખાસીયત ફીલકલ તથા કેમીકલ છે અને એની સાહેતાથી શરીરનું પેરાણુ ચાલે છે. એથી શરીરના ગેર, રક્તિ, અને અવગતાં યોગ્ય રીતે ચલાવવામાં તથા શરીરને સામવવામાં મદદ મળે છે.

ભાગ ઝીલો. આ ભાગમાં નર્વસ સીસ્ટમનાં પાકરાન્તોને અલગાં કરવાનાં છે. એનું કામ બીજા સમયો ઇદ્રિઓને મદદ કરવાનું છે. આ બીજા જાણારથી આપણી ઇદ્રિઓ શી તરે કામ કરે છે તથા ઇધાને અગ્રાજ રી તરે થાય છે તથા ઇન્સીકેન્સ અને જે કામના ઉપર આપણી ઇધાને અમલ નથી એવાં કામો તથા મનનાં જુદાંજુદાં કામો થાય છે તેનું રૂપ મળે છે.

ભાગ જોધો. હેમાં જુદીજુદી ઉમરે શરીરનાં કુંકરાન્તોમાં ફેરફાર થાય છે તે, તેનું ઉગતું, અદની વય, પુખ્ત ઉમર અને શરીરના ફેલાવો એ સમયો બાળતા આવેલી છે. એનીમલ કુંકરાન્તો જુદીજુદી ઉમરે એક સરખાં હોતાં નથી, પણ તેમાં ફેરફાર હોય છે. આમ હોવાને લીધે જેમ દરેક ઇદ્રિ હોવા પોતાનાં નિર્માત કુંકરાન્તો ઇધાને કામ બળવ્યા કરે છે તેમ આખાં શરીરનું બંધારણ જુદી જુદી ઉમરે જુદાં જુદાં કામ કરવાને નિર્માણુ થયેલું છે.

પગ.

જુઓ માણસને આ એક ન્હાનો સરખો
પગ આખાં સારીકની બાંધીલીમાં કેરવી અગાધ
ધરાલેછે. આખાં સારીકને મલીમાં ચુકવાનું
ચુખ્ય આવશ્ય એછે. એ પડે આવશ્યે આ-
લીયે ઉપર, ખજલ કાપી રાકીયે ઉપર અને
અપના વખતમાં એક જગ્યાયો બીજા જગ્યાય
નામો આપણો અગાધ કરો સારીયે ઉપર.

સીતા.

(સાંચળ પાને લે ધો.)

એકરેલે કહ્યું કે, હું સમજ્યા. તમે
લાલપણીએથી કઈ કોઈ લાલોરો હેવાં કામ
ચલાવો. હું તારે જે વરતીશી આવશે તે
સસ્તે મુગો મુગો ખાસતો. આ અને એકરેલો
ચુકર ખાનને કે, આ બધી વાત મારી તરફથી
હરીદાસને કાને જાણતી નથી. ગણત, હું હવે
આદિવાસી એકદમ રૂકાત થા, મારે તારું ધન-
મતું તોડું નથી.

સમજાસે કહ્યું કે, હું ધારેછે તેવા હું હી-
ચકાસે નથી. જો તેમ હોત તો હું આ વખતે
એખસો આદિવાસી તારી પાસે આવવાને કદી
હિમ્મત કરતે નહીં. જો હું તારે જેમ જા-
જવાને કપુર હોય તો હું મારી મોજે મારે
પણ બચવીશ, આવા મોટા રીકારને સાડું
હું કેમ આ વખતે આટલી બધી ખેલવારી
બતાવેછું?

એકરેલે લાગે બીચાર કદી યુષ્કું કે, હું
તેના મારમાં કેરવી છવ ધારેછે વાડું તેને
ધનિ તે તારા જેવા રાત્રીનોજલ કે નહીં?
સમજાસે જોલ્યો છ હા; પણ તે વળી શીનીનું
કામ કરેછે અને યોયાં લીવસ ઉપર લગાતનાં
મરેણાં જાવવાને હેને ત્યાં હોલોનું નજરીક
મે હજાર રૂપીયાનું ફોનું રૂપ આપ્યું હતું.
વળી હેના મારમાં જે અંચરતલે તે લગાત
છવ હજારનું હશે. વળી હેની બધી સીતાને
હમિ ફોનાની કાવળી તથા સાંકળોં તે ન-
જરીક હજારના હશે. આ શીવાય હુણાંકાં
તથા વાંસલુકુનુનુનુ પેટાવળે બરેલા જેટલા
બોધિ તેટલાછે.

એકરેલે કહ્યું કે, હવે બાકર. જો હું
રૂકાં તે ખરુંકે તો બેરાક જે રીકાર મળે

સાચી છે; પણ મને નથી સમજ પડતી કે, તારા
જેવા મજબીબુસ આ કામ મને શા હેતુથી
સોંપે છે. હું એટલું તો જાણું છું કે, જો
કામમાં જે કંઈ મજબીબે તેમાંથી એક રોકે છે પણ
હું પામનાર નથી અને જો હું મે હમણી ધારણા
મુજબ હમારા કામમાં ફાળી ગયા તો મારી
તને વારસો મળે છે. મને હાલ મજબીબે એ સમજું
સરખું જ છે. સમજાસ બોલ્યો, પણ તે રા-
ત્રી મજબીબુસ છે તેથી તમારી સામાં થશે તે
વખતે તમારે તેનું ધરવું જોઈએ તેના શરતોથી
હું પાલી શકાયું. એમ કહે છે, તેથી
તારે જરા ફોર રાખી નહીં. કાળો દેવીના
ખેડા બેઠાની સામાં જે કોઈ રોકે છે કહે છે
તેથી હું મે પાતાનો જીવ બાંધી બેસી છે.
સમજાસ કહ્યું કે, પેટી સીધા જાણક ઓકાને
પણ જીવે નહીં જરા ફોર તે વાત હું તારા
ધ્યાનમાં રાખજો. એમ કહે છે પણ મુશ્કેલીમાં આ-
વીને બોલ્યો કે, તેથી બધા તો સમજાશે ત્યારની
વાત છે. પણ તને જ હું બોલું છું પુરો કરી
મુકીશ. તે બીજા જાણક પરુએ શું બુદ્ધિ
કીધી કે, તેને મારી નાખ્યાનું હું કહે છે. પણ
એવો તે વખતે જે રાખામાં આવશે તે
ખરા. અને હું હીમકાશે આવશે બીજીકે
નહીં હવે તો આ ગળાં રેવાનું કામ તારા
હાથમાં એક તજવાર આપીને તને જ સોંપતે
અને હું મે બધા હુદકામાં સેકાતે અને જો
તેમ હુદકાપણ થાય તો તને નહીં વારસો મળે.
સમજાસ બોલ્યો કે, આ બીજાર ખરે કહે
નેહ છે. હું તમારી સાથે આવશે અને મને
રવાન બોલી આપીશ; કેમકે તે કાળે
જે પેટામાં મળી જાતેને એમ મને કહે છે.
હું અને મારો બહારી દેને ત્યાં મળું પણ
જોઈએ આવી છે. તે આજે હું એક
આરણમાં સંતાઈ રહીશ અને જો તમારો

પ્રમણ સોબળીરા કે, લાગશે હરવાન બોલી
દર્શા. તમે કેવારે આવશે?

એમ કહે છે, હું તો સમી સમજા
પરંદ કહે છું, પણ મારામાં કંઈક મળે
હશે નવાં છે અને તેથી આમાંની શરત અ-
ધારી રાત વધારે પરંદ કરે છે. હું ધારું છું
કે, ત્યાં લગી આ કામ મુજબની સમજી તે
કે. હું જાતે એ ધર બાહારથી નેહ આ-
વીશ પણ મારામાંનાં જે આવશે તેનું તારી
સાથે લઈ જશે અને તેથીને સમજું બરોબર
ખાતર. તેથીને સારા સારા મિત્રોના લેવા-
વને પણ રાખ્યા. એક કહ્યું પણ પીવાને
આપેલા. એમ કહે છે મુજબ કે, જે ગામમાં
સાચી આવશે બોલ્યો છે. પણ કે નહીં
પાર? સમજાસ કહે છે, બોલીસ તો નથી, પણ
જે ગરીબ બોલીસ છે, તેનીની કુલાન
ઉપરથી કારીગરો ઉઠી ગયા કે, પછી કોઈ ત્યાં
હોતું નથી અને આમાંનાં આ બોલીસ કામમાં
કંઈ પણ અરજી નહીં હોવા જરા સંભવ નથી;
માટે તમે સર્વે હું તારામાં મળે બોલ્યો.
એમ કહે છે, બોલ્યું હું એ કામ કરવાને
તારા છે; કેમકે કાળી દેવી મને એ કામ
કરવાને કુશલ છે એમ કહે મારે તે કરવા વના
છુટી નથી. એમ કહે તેથી પાતાનાં જે
આવશે સમજાસની સાથે જો પેલાં ધરના
બુલાવનાના તમારવાને કુશલ; અને તે-
થીને કહે છે, હું પોતે પ્રમત લાહી, આવી
બોલ્યો. પણ તેથી બધા એકા મળી
આ ધારણા રીકારની પુરાણીમાં મળે
કાળી જેવ કાળી કરી છુટી પારવા લાગ્યા. એ-
મ કહે છે, હવે પાર કરો. એ અમલ-
કી દેવી આ કામ કરવાને મને કુશલ છે
અને તેમાં તેજ આપણને કુશલ બાખારો. હું
સમજામાં ઉપર જાતેને બાજેને વીરેને મળું

જાહેર તે અમરસામાં તમે નગરલોકના ગામોમાં
ફેરવો, કેવળ દુર જતા ના. હું નારણદાસ
આજીવનું નામ આપતીપર કરી, કરવાની મંદી-
રમાં રહીશ. મને હવે સકે મકાને રસતે લાગે
જાવે. તમારી પાસે હાથ નોમિ તેટલું
નાણું છે; મારે ઘણા સાધ્ય રહેજે અને
શત્રુભાઈ કરતા નહીં. (અપહર)

તેવ ઘોડા

૧૮૫૨

(સંપાદ્ય યોગ ૧૦ પા)

હરિદાસ અમરસામાં હરિવરને પણ પ્રકારનો
પ્રતિષ્ઠા છે. એમ તો તે રાજીનો પિતા છે અને
રાજીમાં રિહારાન પા ગેરબીને રાજ્ય કરે છે;
તેના આકાર મનુષ્યોને અંદર તથા અંત-
રે છે અને તેના રાજાનું પણ તેજ મોસલે છે.
ચલદી લેણિયા મત/પણ આ મુજબ છે. હ-
રવરને બીજો પ્રકાર છે. લેણિયા મત પ્રમાણે
પ્રમાણ કરે છે. તેણે આજીવનું નામ આપ
કેવળ કાળે મુકી મદદિયા રામાં કુશ્મા કરી
તે રામાં વસનારા લેણિયા ધર્મીપરે કર
રામાં કીધે. આપણે ચલદી લેણિયા રાજા
દાસ તેને મુગીપર ચલદી તેને મણી નિહ-
રતાથી ગત કીધે. હરિદાસ લેણિયા દેવો વિ-
સ્વાસ રાખે છે કે, મહાત્મા હરિદાસ રક્તપ્રતથી
સમજા પાપીયા કે, તે દેવો ભક્ત છે તેજીનું
પાપ નીતાર્યું ચરો. મહાત્મા હરિદાસે એ
લોકે હરિદાસને મુજ પણ કહે છે. ત્રીજે
પ્રકાર પવિત્રતા છે; તે પિતારુપ અને મુ-
જરુપ હરિદાસ છે અને તે હરિદાસ વિનિહ-
ભક્તને પણ પ્રાપ્ત થાય છે. હરિદાસ કેઈ
કેઈ સંપ્રદાયવાળા હરિવરને આ મુજ પ્રકારને
માનના મુજ નથી. પણ તેજીનો મત દેવો છે

કે પિતારુપી હરિદાસ પ્રકૃત છે અને બીજા સ-
મજા તેનીથી નીચે છે.

હરિદાસ ધર્મવાળા મુજવાળા લોકે મ-
દદિયાનો મુજ હરિવરને એક રાજીરય મા-
ને છે; પણ તેજી મહામહાને સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રેરિત
દુત મને છે અને દેવો ભક્તકાર રાખે છે કે,
મહામહાના અતુરોધ વિના હરિવર કેઈની જ-
નિત કરનાર નથી.

હરિવર વિષય જુદા જુદા ધર્મી રતપ્રદાયો
વાળાએ વિવિધ વિવિધ મત અમલિત કીધા છે
મ્યાને પ્રેરણા છે. સમજી રાખી એમાંના
કલો આપતીપર કરવો અને કલો તથા
કાવો તેના નિર્ણય કલ્યાને હરિવરે ને વિવેક
શક્તિ મહાત્માને બકા છે તે એક ઉપાય છે.

આ જગત રાજાના રાઈ માણુરુપ છે
કીધા નહીં તેના જગતમાં મુજબના અને
મુજિત વિવેક એમ બતાવે છે કે, તે અવશ્ય
છે; કેમકે તેના વિના આજી કોઈ કામ્ય અને
પરપર સમજાઈ ધર્મવાળા વિષય મુજ અસ-
મજબ હું. વળી હરિવરની સત્યનું મોટું
પ્રમાણ છે કે, તે રાજીરુપ આજી અને
વિરાસતી હરિવરની આજી ભક્તિ કરે છે
તેના આજીમાં તે અનિર્ણીત મહાને તેને
દરશન દે છે. આજી હેતુને કાંધે મધના રજા
અને રાજી બાતીના મહાત્માએ હરિવરમાં
૮૬ વિરાસત રાખવાને તથા તેની ભક્તિ કર-
વાને ઉપદેશ કીધા છે. પ્રેરણા તો વિરાસતથી
માણુ રાખ કરે છે, પછી કાંઈની કિંદ્રિ અ-
ચા અભિક્તિ ઉપાયો તેના વિરાસત રાજ્ય
મુજક હરિદાસે વાતવ્યી અચા અસમ્ય મુજક
હરિદાસે ગોત્રાવ્યી હાથ તે નિશ્ચય થાય છે.
આજી રીતે મોટામાં સાધારણ વિરાસત રાજી
મનુષ્ય હરિવરને મુજ કરે છે, પછી સાધન
દાસ તેના રાજા પામવાથી તેના વિરાસત

બધા ધણાજ કાપીસ. રાજસે હતી અને પા-
છળથી પોતાનાં છુદ્ધિબળથી ધણી મહેરી
પરિચે પોહિંઆ હતી. મીં લોને પાછળથી
કોમ્સબેચેતો ચીફ જરાકીસ કરવામાં આવ્યા
હતા; મીં અભારાને કોમ્સ પીસરુનો. ચીફ
જરાકીસ નેમવામાં આવેલો હતો અને પો-
મરને વાઈસ ચેન્સેસર અને પ્રસેટર આવે ધી
રોક્સની જગા મળી હતી. :

પણ મુનેગાર અને તેના હીમાયતીઓનાં
કરતાં તેઓ ઉપર તેહિંમત મુકનાચે સંબંધનું
ધ્યાન વધારે અર્થનું હતું. આ લાલ કેપડાંથી
મરી. લીપેશ મહેલની નયમમાં હોઈસ અને
કોમ્સના સાહુઓને વારસે લીસા રંગની ટેબલો
તથા આરકીસ-ગોલ્ડનમાં આવે હતી. સપગા
કારખાનીઓએ અને તેઓને માથે ખર્ચે ફૂલેસ
પહેર્યા હતા. ફોર્સી પણ કોક જગલો પેટે-
રથી હતો અને આજુપર તરવાર લટકાવી હતી.
પીટે આ કામ ચલાવવામાં આવેલાન થવાને ના
પારી હતી. વૃદ્ધ અવસ્થા અને અંધતાને
લીધે પબ્લીક પ્રોસીક્યુટરના કામને સાફ લોકો
નાઈ કેવળ અસકત હતા; તેથી હેની ઉત્તમ
પ્રુદી, કળા અને મુજનતાની રૂબરૂપતા વગર
હેના રોસેમ બેનમીય હતા. પણ આ બે
નામાંકીત પ્રુરોની ગેરહાજરી છતાં, આ કેસ
ચલાવનારોની અંદર પેહોલ દરજ્જાના મુક-
કતાઓ નજરે પડતા હતા. ફોર્સ અને
રોરીકન જેવા તેઓની બીચમાં હતા. વચી
અહીંયા પેસો વખણાયો વીનકમ્પ અર્કની
સામાં નાંજ કરીને ઉભેલો હતો. તેમજ યહુ
નાહાની વધે કોક મુવકતાની. મહેરી પરિચે
પોહિંએસો પેસો અગીજદો ચેન્સેસ અર્ક જે
પણ અંધાનું મોકુ ધ્યાન અર્થિત નેતો.
તેહિંમતો અને હેરિંસના જગાઓ
ધેરમાં વાંચવામાં આવતા; તેની અંદર આજા

બે. હાહા. રોકાયા. નપણ મીં કુપર. જેણે
એ વાંચ્યું તેની. હોશીયારી અને મોસબની
છઠ્ઠો. સીધે. સાંભળનારને જરા પણ કંઠાળો
નહીં પુરો. મીં. હાહા. મીં. હાહા. મીં.
આ કેસની કેફીપત ઉપલક. ઉપલક કેડી સં-
બંધનમાં વાર. હાહા. લીધા. તેણે ધણીજ
સરળ. ઈબ્દલમાં. હિંદુસ્થાનના વતનીઓની
સેતરપત તથા રસમો. મેસીયાનું સંભવ ક્રો-
નના હાથમાં મુજ કેડી રોતે અર્થિત તે તથા
ઈસ્ટ ઈન્ડિયા કંપનીનાં અને દરેક ઈસ્ટાકાના
બંધારણ વિશે કહી સંબંધનું. જે સાંભળી
એતાજનો પોતાની ધારેલી મુલાકામાં પુરતુર્ત
થયા. આવી રોતે પૂર્વ તરફના લોકોને લગતા
જે વિચારો બંદના મંતમાં અંચી રીતે મુમો
રહા હતા. તે પોતાના સાંભળનારોનાં રીત
ઉપર ચુસ્ત રોતે મેસાકયા બાક; તેણે હેરિ-
મની. કારકીડી, જે નીની અને બહાર કાપ-
દાથી વિદ્ધ હતી તે ઉપર કંઈક મુકવા રીફ
કીધા. હેની મેસબની લઠણ અને ઉલક
નેઈને, પેસા કહણ હાધિના વાનરેસરની
તરફથી એકમી વધારવાર સાબાસીના મરપાનો
મુજ અને પ્રતીવાદીનું સખત હાથિંપણ એ
સંબંધો. કોસા. લાગ્યું. વાલરીની અંદર જે
પુખસુરત અમજાઓ ખીતજેડી હતી અને
એઓના સાંભળનારમાં આવું કાગેલ બારણુ પે-
હેલવેહેસીય વખતે આવ્યું હતું તેઓએ બાકમુ
કર્તા તરફ પોતાની કેદર. જતાવવાના હેતુથી
ખેલપોતામાં બારે સોગાટ કરી મેઘો અને કોક
તરફથી રૂઆંસે ઉકાલ લાગા તે ખીલ તરફથી
અતર અને તરેહવાર મુરામોની સોસીયા ઉ-
ખા લાગી અને આ ગરબાટમાં ચીસીસ
રોરીકન તે મેમુધ થઈને પડી. આખરે બર્ડ
પોતાનું ભરણુ બંધ કીધું અને તેમ કરી
વખતે તે જણના હાથ સારથી મોકલો કે.

મળ્યા મંત્ર્યએને લીધે અને મેટ જીવનના કો-
મ-ફોર્સ જાનન દેરિયેએ ઉપર તોડેમિત મુક-
વાને કુલ પર્વનાંચે આપોડિ. પારલેમેન્ટના
ફોર્મ મ્પર કમલેનો હેના ઉપર મુકેએ લેસેસે
એણે તોડેમિત તેને સાડ તે આગળવાર યોગી
તરફથી હું હેનાપર તોડેમિત મુકુ ૧૭૩. એણે
એમલે પ્રગતી પુરાતન પ્રતિષ્ઠાને કસે લગા-
વુંડે તેમની તરફથી હેના ઉપર હોપ મુકુ
હુંડે. એણે હિંદુશાંતના લેકાનાં વાંચને
હુંડેને પગલે આપી લાખવાડે અને તેના
મુકુડે એણે મેમન કરી મુકેડે તેમની
તરફથી હેનાપર તોડેમિત મુકુ ૧૭૩ અને સ-
ઉધી છેલ્લાં ઉતરેતનાં પ્રકૃતી મમ્મો તરફથી,
પંતેનાં નેતી (સી પ્રેર) તરફથી, દેરે ૭૪
મીનાં અને પાલેરી તરફથી, આ એક સાધા-
રણ દુકાનાં અને ન્યુલમવાર ઉપર હું બહેર
રીતે કોમં વચાણું હુંડે. (અધુરું)

પાતરીશ પુતળીની વાત.

જાનનામતી નગરીનાં લોજ નામને
એક શામં રાજા કરતા કતા. તે ખોજે મનુર
તથા કામીશ અજીતે હતા. અદલ અને
સાચા ઇનસાફને માટે તેનું રાજ-મણજ પ-
ખાણાનું હતું. તેના સંજમમાં રાજગી સચિવન
અમન એડેનમાં રહેતો હતી. તેને તમામ
એવે તો હતો કે, ત્યાં ત્યાં વકીલ એકજ
વતોએ પાણી પીએ; પણ એક જાનને છેડે
રાકેતો નેહતાં. મુલામી તેના ઉપર સખાનો
તરેડની ધડી મેડેઅનની હતી. તેના એડેનનું
નેજ એકલું તો હતું કે, એક વખત તેથી
મંદર પણ અખકઈ નય. દુકામાં તરીએ
તો મદરુના, મમન, હંજાઈ ઉતારી, ખીન

સકાર યુદ્ધિએ તેના તનમાં ગદવી પેતાને
મુકામ કરીએ હતું. તે કોઈ તેની પાસે
આવના છતાં તેની ખીજમત તે કરતાં હતો
અને રાડે કોઈની ખુશ નામુતે હતો. તેને
નેકી અને લાએકી વિશે નેહલું પાતીએ
તેનું મેડું.

અનિતી નગરીની ખુખીનાં તે પારજ
તરી હતો. કમલારાણી પણ એક વખત
તેની ખુખી આગળ અખવાઈ નય. તેમાં
મેલે મેલે અખતની સંધે વાત કરે એવો
જવા હવા મેડેઅપવાર બંગાળ અને મંદરી.
સાન દેવેડીએની રમના એક નીગારીજ
હતી. લેકો પેતાની મેડેઅમાના કહેવામાં
એસે બાગ મેડેઅ તરેડ તરેડવાર મુકેની
તથા કુમ્હામીની રોજા કસા હતો. સોલા-
ગર, લુદાર, સોની, સાજની, મુધાર મોરે, કા-
મોરો પિત પેતાનાં કામમાં મવાણ હતો.
અવેરે બનર એનું હોપ તો એ મુધાર અને
સીએ મલોડ, મેતી, હોશ, નીસમ મોરે બ-
લએર મરણ ઉપર પાયરીને બતાવી રહીઆ
હતા. દેરી પરદેરી ખરીદારોની છે દુકા-
નોની આગળ મગીજ મુકી હતી. દેશએક
પણ એક હીરાની પરીસા કરી રહીઆ હતા.
મેઘરામણે અન્યક, અંજુર, સિંધ, પુખ્તમ,
જગમુખ, દાહમ, કમાખ, કેરી, કેળાં, ખદામ,
મદીશી, પાસાં, દાખ કોરે હીરા-તયા
મુકા મેતાનાં ખજાડે અખકઈ તથા પેરીએને
મેડી બતી વેચના હતા. ઘેરે ઘેર એડેન વર્ષ
રહીઆ હતા. મેડેઅમાં તરેડ તરેડનાં વહન-
ત્રેનાં જમનાં હતાં. કોઈ મદેડીજ નગરતો
હતા. કોઈ સેતારજ નગરી રહીએ હતો,
તથા કોઈ નરાજા બચ રહીઆ હતાં. કેમાં

અનિતપુરી એસે માહાપને રહેવાની
જગા.

કોતતનજ કુશલ રહીયાં હતાં. કોઈ તેજુ-
 રોજ બનવતો હતો. કેઈ અરુણ બાલ
 રહી હતો. આગળ આલીઆ તે તંબાળીએ
 બીધાં બાંધી રહીઆ હતા, તથા સોપારીઆના
 મસમાં ચરસ અને બારીક કુંડા મનરતા હતા.
 મુરબીઆઓની કુકાના, અરુણ, યુગાળ,
 મોગરાં, બેંગળી, મુખેર, અમેલી વગેરે તરેહ
 તરેહનાં બીજાં અતસેથી બેહેક બેહેક થઈ
 રહી હતી. સારા સારા કુખાએ ઉપર સંદ-
 બના પનથ મચી રહેતો હતો. રાતની
 વખતે જ્યેં હોય તે ઘેરે ઘેર નાચ રંગ ચાઈ
 રહેતા જોવામાં આવતા હતા. કોઈ જગે
 ઉપર માટ્યાબદ્ધ મરિમાં વગાડી કચોજ કરી
 રહીઆ હતા. કોઈ મંત્રસાગ વગડી ના-
 ચતો હતો. કેટલાએક કાંધા પાંખાએ
 પણ હોવા વગાડી નાચી ગાઈ પોતાના મદમા
 મનોહુ કરતા હતા. રાત્રીએ રલેક વાંચી
 નાચ પ્રકારનો ગાણીએ કાઢાડતા હતા, મા-
 ણીએ જુદી જુદી જાતનાં પુરાણિકાર કુલો
 જોવાં કે યુગાળ, મોગરાં, વંચેતી, ઈલાદી
 છાંયદાંમાં, મુખેર કચીએ તથા હાથે, યુગો
 રહીઆ હતા. ખરેખર આવી રીતની બુખી
 જોઈ કોઈ મરેશીએ જોયું નહીં હોય તેતા
 ખેરાક છક થઈ નાચ, અને આવીરે તાનુબ
 થવા વગર રહેજ નહીં.

રાતના ચારાસો મેહેતાની બુખીને પણ
 કાંઈ પાસ નાહોતો. તે મકાનોની ચારે તરફ
 ફેરતો ગોઠેટો કોર આવી રહીએ હતા. કોર
 ઉપરના મુનેરી કાંચાએ મુરજના તેજથી
 જગાં જગાં થઈ રહીઆ હતા. દીવાનખાનાં
 પથાંજ સારી રીતે, હાંડી, સુંમર, વગેરે ટાંગીને
 સચુપરીયાં હતાં. બ્યારે રાતનાં જોશની ચતી
 વ્યારે સપગો મેહેર પ્રકારીત થઈ રહેતા હતા.
 રંગ બેંગેલી કાંડીને બીજાવીઆ હતા. તેમજ

અસરના તકોઆએ, એક બાજુ ઉપર રહી
 ગણ ફરતા, રતન જડીત દોષ, બુરસીએ,
 ગોળીયાં હતાં. હામ હામ સુગાળદાતીએ
 કુકેલી હતી. તારાના સંજીવાન બેંગીઆં
 હતાં. વીગેરે ઘાઠ, માઠ કરી દીવાનખાનાને
 ધણુજ રોબાએમાન કર્યું હતું. બાગોમાં
 જુદી જુદી જાતના ઘણાં પુષ્પસુરત કુલો
 આવી રહીયાં હતાં, તથા તેની પુરાણે સપગી
 નાચ ઉપર ફેલાઈ રહી હતી. હોજો પા-
 હીથી બરપુર હતા, અને તેથી બાગ ઘણો
 રોબાએમાન લાગતો હતો. આવી રીતે એક
 એક મેહેર કરતાં એક એકની રોબા વધારે
 હતી. મેહેરમાં રાતની માનીતી રાહીએ
 રહેતી હતી. તેની ખીજાંમતમાં એક એક
 હુનર દારીએ હુકમ કાલનાર પનેહંગરીમાં
 રહેતી. હરોજ નાચ રંગ મેતા હતા; અને
 આવા છઠ માટમાં અને કોરાં બ્યારામાં રા-
 ના પોતાનું રાજ અજાવતો હતો.

રાતની તારીફ દુનીઆની ચારો બાજુપર
 મચઈ રહી હતી. આકારા મારો પણ તેની
 બુખીને હકીકત પોહીવી હતી; અને તે સંધ્યું
 સાંજની ઈદરસનનું મન પણ તે રોહરની
 બુખસુરતી તથા તે રાતને જોવાને લગ્નચયું.
 રાતનાં હરબારની તથા તેની પોતાની રાહામત
 જોઈને ઈદરસન પણ ઘણો તાનુબ થઈ
 ગયો. જુએઈ; તે પાપસો, કસબી જમ
 ફેરતી હાથમાં સુન્દના હંડ હાઈ સાહેબ મેહે-
 રનાન ચચાગ બોલી નેકી પોકારતા હોવા ર-
 હીઆ હતા. તેઓના જરી કમરખંડ ગળક
 ચળક થઈ રહીઆ હતા. રીવાનોત પોરાક
 ઘણુજ હિમલ કીનબાવના હતા, અને તે
 ઓના સીરેય બુખ બાપેર બોપતા હતા.
 આ સંધ્યું જોઈ ઈદરસન ઘણો તાનુબ
 થઈ ગયો, અને તેની સાથે આવેગ સપગી

સોડિ આ મહત્ત્વે જોઈ આજાવી કરી રહીઆ. કુકાણમાં કહીએ તો સાળા મરદ તેના આ-
રત્ન તેની પુત્રપુત્રીથી મોટું પામી તેના ઉપર
ક્રોધ ક્રોધ થઈ રહીઆ હતાં. મોરાર તે એક
મોહની રમૂષ બની રહીઆ હતો.

સોડિની આસપાસના ખેતરો લીલાં લીલાં
કુંજર દેખાતાં હતાં. તાર્હાં જાણે કોઈએ
લીસાં ગાલીએ પાષણો લોખં એકું દેખાતું
હતું. બાબુ ઉપર મોઢાં એકાં દરખતે ધિમે
જાડ ઉપર દુધી, એળી, વાલપાપડી ઈત્યાદી
વનસપત્નીના વેણ અડદેશ દેખાતા હતા.

આ ખેતરો બાહિર્માં એક ખેતરના માણેકે
પોતાના ખેતરમાં ખીસાં કાઢી રોપી હતી.
તેના વેણ સાળા ખેતરમાં પધરાઈ ગયા હતા.
મોઢાં દીવસ પછી કાઢીએ તઈઆર થવા
આવી તે વખતે તેની રમેવાળી કરવા સારૂ
પેલા ખેડૂતે પોતાના ખેતરમાં એક જાણુ
ઉપર મંગા ખાંધીઆ. આ ઉપર મોહની
ખેતરવાળો કોઈ હુએ લડીએ કાઢી રોપો
નહીં જાય તેને સારૂ પોતાના ખેતરની નીચે-
લાસતી રાખતો હતો. તે જગે ઉપર આ
મંગા ખાંધીઆ હતો તાર્હાં કાંઈ અમતકાર
જેવામાં આવતો હતો તે આ નીચેના બવાન
ઉપરથી રાહમજાવામાં આવશે.

રમેવાળા મંગામાં પેલા માળા ઉપર
આહતાંજ ફેરફાર થઈ જતો હતો. અને
પછી તે મોહતે મોહતે પુકરી ખોતડો કે, અરે
ઈઆસાં! કોઈ એવો રાખસ અહીંઆં હાજર
રહે કે તે રાખ લોજને યુરકે બાંધી પકડી
લાવી માહૂરી આંગણં ઉઠા કરે. આ જોડે
રાખનો એક આકર તે રસતેથી જતો હતો
તેણે સંભળીઆ. તેણે તરતજ પુલસી થઈ
માળા ઉપરથી ધંડીએ પકડી પેલાને નીચે
પંકડે; અને લાત ખુડી તમાચા મૂરી તેને

કહીયું કે મંગળપત નું શું બોલે. જા હું
તને આહસેથીજ નંવા દેઈ છડા. પણ નો
રાખ રાખનેકો તો તને તાપને મોહતે ઉલાવી
દેઈ." તકરાર કરતાં કરતાં બંને જાણુ મા-
રામરો ઉપર આવો ગયા. પણ મોઢા વળ-
તમાં મેણા રમેવાળો સુધ મુધ દેકાણે આવી,
અને તુરતજ તે પેલા રાખનો માણસને પો
હાથે લાગી પુકવા લાગીએ કે, જાઈ માહૂરો
એટલી બધી શી તકસીર થઈ કે, મહને ગયા
માર મારે. આ જે જાણુ તકરાર કરી ર-
હીઆ હતા કોઢલામાં રસતે જતાં આવતા
સોડિ લેખ થઈ ગયા, અને તેઓએ વચમાં
પડી રાખના માણસને સંભમજાવી રાખું સ-
હી લાળીયું.

રાખનો અનસ પોતાના ઘર તરફ શવાને
થયો. પણ પેલા રમેવાળો હું મેરા અમારે માળા
ઉપર અહરો તમારે એવી તરેહની બડગાઠ
કરતો હતો. એક ઘાંડો એકું બનીયુંકે, જા-
જાએ પોતાના આર દહકારાએને કાંઈ કામ
સારૂ કોઈ ગામ મોકલીઆ: જારેઆ આર
જાણુએ પોતાનું કામ બજાવી મધ્યાંતરે
આવતો હતા એકલામાં તેઓનાં કાત ઉપર
કાંઈ અચાજ પડીએ. તેઓ મોહમાંકે
એક એકને પુકવા લાગીઆ કે, આટલી રા-
તરે એવો કોણ નારો બેસે છે કે નકામ
જાણ પાડે છે; એટલામાં કૂચી પેલા ખેડૂન
માળા ઉપર અહી બડવા લાગીએ કે, માહૂરો
વચ્ચને તથા દીવાને ગોલાવ અને માહૂરે
મોટે અહીઆં એક મોહતો મોહસ તથા કી-
લો બંધાવ, અને તેમાં લાઈના રાખને
અસાળા તઈઆર કરાવ કે હું રાખ લોજ
રમ્પે વડન કરી તેનું ઘાળ પાકે છીનવો
લડ. આ જોડા રાંભાને તેઓ પહુ અજા-
બિજ થયા, અને મોહમાંકે બેકતેજ કરવા

લાગીઆ. તે માટેથી એક જાણે પછી મુસલમાની
કરી કહીયું કે, એ કેમ બન્યું તે. એને કોણ
જાણ્યું નો જોઈ છે કે આપણા સમયને માટે
આજે પુર પોલે છે; આજે એ માંડાળને પુરે
કરીએ. પેમાના મુસલમાની એક બીજાનું માથું
કરી ગયું, અને એજા લાગીએ કે એને મુશ્કે
ખાંધો રાજની પાસે લઈ ચાલે. નીતએ
કહીયું કે, એનો પીધેલો છે. તેથી એમ પહેલે.
આપણે કહીયું કે, એક વાર એમ પોલીએ તો
જાણે, હવે ફરી એમ કરશે નહીં. એકનું
નસીબ પામ્યું કે તેઓએ એકબીજા પો-
તાનો રસો લીધો.

બીજે દીપસે સદાવારમાં પેશ હુકમનાએ
રાજને સંકેતે જાહેર કરવા સારૂ દરબારખાતે
ગયા. પોતાના સોરસાની સપળો દુકીત
રૂપે મુજતરીયા બહુ તેઓએ માંડુ માગી પછી
આજેજાથી રાતના દિવસ વિશે જોડવાની
રાત આપી; અને તેઓએ જે બનીયું હતું તે
સપળું કહી સંમજાવીયું. તખતનાશીન તેઓની
વાત ધુબ પીઆન હઈ સાંભળીયા બહુ કેહવા
લાગીઆ કે આજે મરમી રાજ છે, આજે
રાજમાં લોહો મુખી છે, અને તેઓ આજે હ-
કમાં હુઆ માગે છે. આજે સદાવારમાં એવો
કોણ નારાજ છે કે તે તમે બધાને કહેતા તે
મુજતરીયા પોલે છે; તેઓએ જવાબ દીધો કે,
મરીયા નાજા તારા રાજમાં સપળા લોહો
મુખી છે અને તારા હકમાં હુઆ કરે છે એ
વાતથી હમે અનનસ નથી; પણ એક
અનએજા સરખી બીજા હમેએ એ જોઈ
કે આપણે ગમમી થોડે એક દુર એક એ-
તર છે. તેમાં આજે પોતાનાં ખેતરની નીચે-
દાની રાખવા સારૂ એક માણે બીજીએ છે.
આ માણા એક તીકીસમાં જેનું નજર

અવે છે. તે માણા ઉપર રમેવાળ લોકો
વાર રહે છે તેટલો વાર તેના મગજમાં સપળી
પરમવીનું રાજ તેજ કરે છે એવી ધુન રહે છે.

આ વાત સાંભળી રાજ બહો તાજુબ
તથા ફીકરમાં થયા; અને પેલા હુકમનાએને
હુકમ ફરમાવીએ કે મને તે જગ્યા આગળ
લઈ જાઓ. રાજ જોજને તે જગ્યા ઉપર
લઈ ગયા. - તોહાં આવીને રાજ તથા પેશ
બર હુકમનાએ એક ખુશમાં રતાઈ ગયા.
થોડો વખત ગયા બહુ મિલત ટુંબા હાકવા
સારૂ પેશ માળા ઉપર બહારીએ. બરખાતે આ-
હી તો રહીએ નહીં એકામાં આજવા લા-
ગીએ કે, જે કોઈ હુકમનાં રાજ જોજને તેના
મહેર માટેથી પસરી આવે, ખાલી નાંખી, માંડુ
રાજ અપાવશે તેને થોડો ધરમ લાગશે તથા
જરા મરશે.

ઉપર મુજતરીયા મિલતનું વચન સાંભળી રાજ
પણે અહુ થઈ ગયા; તેનાં તમુ ફરી ગયાં;
પણ જાતે સદાગતુક એકલે મુસલમાની સમાવી
દીધો. દીપમાં તરેહવાર ચંદેરા કરતો પો-
તાના મહેર તરફ પાછો રવાને થયા. જે-
રાત લાગવાથી તેને શરી રાત જાપ આવી નહીં.
આવી હાજરમાં તેણે રાત તો જેમ તેમ કરી
કાદરી. સદાવારનો પોદર થયા એટલે રાજ
નહીં લઈ દરબારમાં ગયો; અને સારા સારા
અપકાર મંદિતેને તથા કામીદ નમુની
ઈઆને નેરીએને બોલવીયા. રાતની સપળી
વાત તેઓની રૂપમાં જાહેર થીથી; તેઓએ
પણીવાર વિચાર કરી દીપણ ઉપવાપામ કરી
કહીયું કે હું રાજા તે જગ્યામાં મણી રોજત છે
એનું હજારા નેરામાં આવે છે. આ વાત
સાંભળતાંજ રાજ પછી પરસન થયા; અને
પોતાનાં રોજે માહેલા સપળા મળુવેને બિ-
લાવી તે આજા હેરાની તમામ જગ્યા એક-

નનો હુકમ કરી રવાને કીધા. બાદ પાતે
પણ કોઈ ઉપર સવાર થઈ તાંહાં ગયો.

મનુરોએ તે જગાની બારે બાનુ તરફની
પુરાણ જમીન બાદી નાંખીયા બાદ એક
પ્રાચી તેજાની તજવે પડીયા. આ જોતાંવાર-
નેજ તેજાએ બધું રાખને નહિર કીધું. આ
સંબંધિતજ રાખ ધણે પુરી થઈ ગયો અને
પાયાને કાંઈ સુકયાન નહીં લાગે એવી રીતે
પુણ હોશીઆરીથી બાદી બાદેર કાઢવાનું
કરમાવીયું. તેજે રાખના હુકમ સુજળ ખુબ
હોશીઆરીથી બાદવા લાગીયા. બાદતાં પેલતાં
તેજાને આર પાયાનું સિંદાસન ખાલુમ પડીયું,
આ વખત રાખની પુરીની કાંઈ પારજ ગો-
લેતો. પાતે બની ધણુ આનંદી થયા, અને
તેને સ્થાવીને બાદર કાઢવાનો હુકમ આપીયો.
પણ તે એકદુન બંધુ બારે હતું કે, પેલા લાંબા
મનુરોથી પણ તે ડાંચકાનું નહીં. આ ઉપ-
રથી રાખને પંડીતોની સલા મેળવી, આ સિ-
ંદાસન કેમ કાઢવાનું નથી તે વિશે પુછ્યું.
પણીવાર મુખી પંડીતોએ પુરાતોનાં પાતાં ઉપ-
લાવી એવો નવાબ રીધા કે, માદારાજ એ
સિંદાસન રેવતાઓનું બનાવેલું છે, તે આ દુની-
આના માનુસેથી કબી પણ કાઢવાનું નથી
તો તેજા એકાદ કેમ રાકસે. ગટે છે રાખ!
એને બાદેર કાઢવા સાદુ બનીયાન આપવું
બોધિયે. પંડોતોનું આનું તખત મુખી રાખને
હરતજ પરીકો લેમ, બકશાં, તથા બગદીઆએ
મંગાવી તેજાનું બગીચાન આપીયું. ત્યાર
પછી રાખાએ સિંદાસનને પકડી બાદેર
કાઢવા લાગીયા, અને જસવારમાં તેને ઉપર
જેઝી કાઢીયું. તે જોઈ રાખને ધણુજ અત-
નંદ ઉપજ્યો. તેના ઉપરનું મટોડું કોરે દયારે
બાદરી નાંખો, કોઈ પાઈ રાક કરીયું, અને
તેને રાક જગા ઉપર સુકીયું. (અંતરે)

રધિયુપારની નામદાર નવાબ સાહેબ.

આ નામદાર નવાબ સાહેબ જે કામ
આરું અંબા પધારયા હતા તેથી પરવારયા
બાદ તેવણે કંટાળે ઉપરથી અને અગતાનાં
ખાતજિની લેર લીધી હતી. એવણુ ના-
મદારે કંટાળે ઉપરથી લેર લઈ ત્યાં ઉ.
નજી વણ્યાં હતાં. પ્રીન્સ આવ વેલ્સની
રયોમર "સીસપીસ" જેવા જતી વખતે
અવણુ બણીતા કાકર શીરજવાને એવણે
ગાતાની સાથે આવવા સાદુ ઈજન લીધું હતું
અને તેવણુ સાહેબે એ નામદારને પ્રીન્સની
જોવાસપકે આગમોદના પદ્યા ગણો આજી
તરફ બતાવ્યા હતા. વિદ્યા હુમરનાં કામને
ગેરદુન ઉત્તરન એવણુ પાતે આપે છે તેરફજ
ઉત્તરન એવણુ સાહેબના કામેલ લીવાનજ
દરીસાસજ તરફથી ગણેલું એવામાં આવે છે
તેને સાદુ તેવણુને ગાદી સાગારી પ્રકતી તથા
તેવણે રાદમાની જરોરતી ઉપકરણી તથા
માંની ઉપરની ગોઠવણાસ તેજપાળની ઉપકુ-
લની લેર લઈ ઈનામે વણ્યાં હતાં. હમો
સાંબળીને પણ પુરા થયા હમો જે નવાબ
સાહેબે પેતાનાં રાજમાં એક દવાખાનું
અને પ્રીન્સ આવ વેલ્સના નામની એકજ
ઉપકુલ રચાવવાને રણ કીધા છે.

અમીરીસે. આ નીચે દર્શિયા ગુદરથીએ
સતોર વિતાની સુજતાનીમાં રચાયની કોટા
બની, કાંઠે મેટીકલ કાલેજમાં રચાયતા
સુજતાની વર્ગને લેર કીધો છે એ ખરે જો-
લેલું. પરોપકારનું કામ થયું છે અને તેને સતર
એ ગુદરથીએ બારે માન અને સાગારી પટે છે.
કાંઠે બજાબીસાય ખીમજ ૧૩૫ ૨
કાંઠે હોમસાય નવરજ સંકેતાનવાખા . . . ૫
પામણીવાન નામદાર લીવાન સાહેબ . . . ૫
કાંઠે મોતારજ ગોઠવણાસ ૨

MARRIAGE OF HINDU WIDOWS.

Many Hindus are now thoroughly convinced of the pernicious consequences arising from the practice of prohibiting the Marriage of widows. Many are already prepared to give their widowed daughters, sisters and other relations in Marriage, and those, who dare not go so far, acknowledge it to be most desirable that this should be done.

Whether the marriage of widows is consonant to our *Sastras*, is a question which, some time ago, was discussed by some of the principal Pandits of our country. But unfortunately, our modern *Paundits*, carried away, in the heat of controversy, by a passion for victory, become so eager to maintain their respective dogmas that they entirely lose sight of the subject they are investigating; and hence there is no hope of arriving at the truth of any question by convening an assembly of Pandits and setting them to debate on it. At the discussion above alluded to, each party considered itself victorious and its antagonist foiled. It is easy, therefore, to conceive how the question was decided. In fact, nothing was settled as to the point at issue. One great object, however, has been gained, and that is that most people, since that period, have been extremely anxious to ascertain the truth of this matter. Perceiving this eagerness we have been led to enquire into the subject; and, in order to lay before the public at large the result of our enquiries, we publish this treatise in the vernacular language of the country: so that after an impartial examination the Hindu public may judge whether the marriage of widows ought to be practised or not.

In entering upon this enquiry we should, first of all, consider that, since the marriage of widows is a custom which has not prevailed among Hindus for many ages, in seeking to give our widows in marriage we propose an innovation and are bound to show that the custom is a proper one; for if it be otherwise, no man, having any regard for religion, would consent to its introduction. It is,

therefore, highly necessary to establish first the propriety of this custom. But how is this to be done? By reasoning alone? No. For it will not be admitted by our countrymen that mere reasoning is applicable to such subjects. The custom must have the sanction of the *Sastras*; for in matters like this, the *Sastras* are the paramount authority among Hindus, and such acts only as are conformable to them are deemed proper. It must, therefore, first be settled, whether the marriage of widows is a custom consonant or opposed to the *Sastras*.

At the very outset of the enquiry as to whether the marriage of widows is consonant or opposed to our *Sastras*, we find it necessary to decide what are those *Sastras*, the sanction or prohibition of which will determine the propriety or impropriety of the practice. Certainly, *Yakarsam* (Grammar), *Kevala* (Poetry), *Alankara* (Rhetoric), *Darsana* (certain systems of Philosophy) and the like are not *Sastras* of this kind. It is only the works known as *Dharma Sastras*, that is to say, the works comprising the whole body of ceremonial and religious observances, moral duties, and municipal law, that are every where regarded as the *Sastras* to be referred to in deciding such questions.

In the first chapter of the *Vajnavalkya-Saahita* there is an enumeration of what are called the *Dharma Sastras*; namely,

मन्वेदिशुहरिष पातञ्जलकौटिलीः
पद्मपुत्रमंसन्तर्तीः कात्यायनबृहस्पतीः॥

पराशरव्यासशङ्खलिलित दशमोत्तमी ।

आत्ततपो बर्हस्पत्य धर्मशास्त्रप्रयोगकः॥

o Manu, Attri, Vishnu, Harita, Vajnavalkya, Utsava, Angira, Yama, Apastambha, Saubhara, Katyayana, Vrihaspati, Parasara, Vyasa, Sankha, Likhita, Daksha, Gola, Satatapa, and Vasistha are the authors of the *Dharma Sastras*.¹

મીલાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

વર્ષ ૩૨-૫૦ ૩૭

કુળ્હ, માસ જાન્યુઆરી, સને ૧૮૭૬.

[૬૦ આના ૨

તા.ક.

PALM.

પૃથ્વીની રાખાદી જે અગણિત વનરપતી અને ઝાડોથી સજાવારહી છે તેની અંદર તાક પછેજ અમીરી કેળાવ આપે છે અને એ સહી માટેના ઉપર સરહારી ભાગવે છે. પૃથ્વીની અંદરથી જે અસંખ્યપ્રકારનાં છોડ તેના જે તર્ક કીધેલા છે. એકમાં ટાળીઆ કુટે છે અને તેના પાતરાંમાં ટાળી. આની નીચે હોય છે, બીજામાં ફૂલ એકજ ટાળી કુટે છે અને તેના પીડા સીધેનેસીધો ઉપર ચઢે છે. આ બીજા વર્ગમાં વાંક આવે છે. એ જમીનમાંથી ઊઠે છે ત્યારનુંજ એકે ગોળ થક એક સર્વજની માફક રીકું ઉપર ચઢતું કેળાય છે. તે ઉપર ટાળીથી બીજા કલ હોતી નથી; પણ મથાળે પાતરાંના એકે ચુગલ હોય છે. દર વરસે એક નવો પીડા વખમાંથી કુટે છે. અને વસંતરતુર્માં ટાળી-આપર ફુલના હુમખા લાગે છે. કેટલીક જાતનાં તોલેપર ખાવા લાયક ફુલો આવે છે તે કિણ્ડા એટલાજા જગ્યામાં આવે છે કે, ગરમ દાના લેકિને તે એક પછેજા કીમતી ખો-સકે થઈ પડે છે. આપણે નાજીપર અને

ખજુર વાપરીયે છાવિ તે બન્ને આ જાડનાં મેવા છે. વિષવગુતની દક્ષિણે પાંચીશ અને ઉત્તરે માળીરા રીજોની હદમાં જમીનના જે મોટો જાગ આવેલા છે ત્યાં આ ઝાડો જો-ઈએ તેટલાં ઉઠે છે. હવે એ હદમાં આવેલી જગ્યાએ તે આફ્રીકા, ઑસ્ટ્રેલીયા, દક્ષિણ અમેરિકાના મોટા જાગ, ઈન્ડીયન કીસ વીડી-રે છે. આ ઝાડની મજરીક એકે દળાર જાત નાજુખમાં આવેલી છે અને તેનું દેકેનું પલાન કરવામાં આવેલું છે, પણ દળુ ખીંત કોઈના તર્કો જોવામાં કેટલી આવેલી જતી હશે તે કીધી કહી શકાતું નથી.

એ જાડનાં થક ચણાં મજબુત હોતાં નથી પણ તેઓનું બંધારણ રેશાઓથી બનેલું હોય છે. આ રેશાઓ મોટાં મોટાં વાંદાંણોનાં હંમરનાં દોરડાં તથા બીજા જાતનાં દોરડાં કરવામાં હોય વાપરવામાં આવે છે. ગયાં દશ વસંતનાં વસંતમાં છંદનને આ કાષ્ટો એટલાં જાણે ઉપયોગી માત્રમ પડ્યો કે, કોઈપણ અંગ્રેજ વાહાણુ એબીડનાં દોરડાં ઉપર અથવા પશ્ચિમ આફ્રીકાનાં અંદરમાંથી એનો વાડે જયો હજી અભ્યાવીતા આવતું નથી. બધી જાતની સાવચળીયિ તથા બસારો એના બને છે. એની સાદરી પણ ધણી સારી થાય છે. વળી મરેશાઓમાં બરવામાં કાષ્ટો કામે લાગે છે.

એ જાદની ડાખળી બીલ જાતનાં લાક-
ડાંની મીસાએ વાપરી રાકાતી નથી તોપણ તે
જંગલી માણસોને તેમજ સુધરેલાને ધણી
કાપ્સોથી થઈ પડી છે. દરિયા અમેરિકા
વગેરે બીલ જંગીપર જ્યાં એ જાદનો જા-
લોજા જ્યાં હોય છે ત્યાંનાં પંદેપરની રેલેવાને
સારાં બાંધેલાં પથે હોતાં નથી. અને તેઓને
આ જાદની ડાખળી પોતાની કુખીમાં ત-
ઈયાર કરવામાં બહુ કામ લાગે છે. તે આદ-
મીને પોતાનાં બધાં છોકરાં સાથે રેલેવાને
ધર નોંધાવે છે તે મહાનમાં પોતાને પસંદ પડે
હોતી જંગી શોધી કાઢે છે અને ત્યાં સારુક
કરી, મોઢાં એક ન્હાનાં ઘરોને કાગી ત્યાં લા-
વે છે અને તેની કુખી અને ન્હાની ડાખળી-
ઓને એક છોડે જમીનમાં ખોદી તે પો-
આહારની કેવાસો બનાવે છે અને તેજ
ડાખળીઓનું ઇપર્ડ ડાખી રે છે અને પુરાનાં
જોડા પરથી તથા આજ મોઢાં પાતરાં તોડી
લાવી તેનું તેપર લઈ જુ રહે છે. હાથી રીને ત-
ઈયાર કીધેલાં ધણી એ ધરના ધણીના અને
તેનાં કુટુંબને બચાવે મુલ્ય તકાલી બચાવ
થઈ રહે છે. આનાં ઘરોને અંદરથી સજાગાર-
વાનું કામ ધરની બોરત પોતાને માથે રાખે છે.
તે કેટલોક કાંધો એકઠો કરે છે. તેમાંથી પે-
હેમવેલો જમીનપર ધારવાને રાહડી વહે છે.
પછી દરેક સ્ત્રીજ સુકવાને તથા લઈ જઈ
જાવવાને કેટલીક મળ્યુન રોપણીઓ બનાવે છે.
મોટી મોટી ડાખળીઓનું નહતું. સરખું
પાસણું બનાવી પોતાનાં બચાવને દુરમનાનાં
પંચમાં જનું અટકાવે છે. કુખી રેલાઓ
હોય છે તેને વહીને પોતાના તથા કુટુંબના બચા
જાણસોને પેહેરવાની જરૂરીયાત વધુ છે બ-
નાવે છે અને ડાખળીઓના કુખીમાંથી
એક મણીજ મળ્યુન કાગી રંગની ડાખળી

નીકળે છે તે સોયની જંગી સારં છે. આવી રીતે
આ ઉપલક્ષે જોતાં ધણીજ નહતી વસ્તુ હાલે
પણ એ બાહ્ય ગુણ્યથી પેલા કરવામાં આ
મુદ્દિકર્તાની કષ્ટ ઉમદા નેમ હતી તે સ્પષ્ટ
રૂપે સાબીત થાય છે. આજે હેના એ ઉપ-
યોગી તો બાહ્ય. એક રેલેવાને સાઈ ધર
બની રહે અને બીજો પેહેરવાને સાઈ કપડાં.
હવે આ બેના કરતાં પણ ધણી અમલના
કામમાં એ વપરાય છે અને તે તે બિરાક. હેના
કેટલાક જાણીમાંથી જે પાસણું કરી વસ્તુઓ
નીકળે છે તે તાલ ને તાલ એ પ્રાણીના જ-
મના હોય છે ત્યાંજ વાગી રાકાય છે અને કેટ-
લીક દુર દેશમાં લઈ જઈ કષ્ટ મુદત પછી
વાપરી રાકાય હોતી હોય છે. જુલો બેતી
અને હેનાં કુલોની અંદરથી કેટલી બધી કા-
મની વસ્તુઓ મળી શકે છે. દારૂ, તેલ,
ખાંડ, નીમક અને સાચુ. હેના લાગે તારી
કેટલે અને તે જેમ નીકળે છે તે સર્વ કોઈના
આશ્વાસમાં. ખાંડ હેનાં કુલોમાંથી નીકળે છે.

દરિયા અમેરિકામાં જે બાતબાતનાં તોડાં
હોય છે તેમાં કેટલાંકની જુઆઈ બેરી અને
સો કોરની હોય છે અને તેઓનાં ઘરોને ઘેર
કુત ર કુખીને હોય છે. આફ્રિકાની ઉત્તરમાં
તથા મોરોક્કો, આસ્ટરનીયા અને મરિનિટ દેશમાં
જે તોડાં રાખે છે તેના અંકેક મુખપામાં બ-
જુરની સ્થાતરત હજાર પીસી હોય છે અને
એકે કુટુંબની પંડેરામાં આવું એકે તાક આ-
વડું હોય તે તેની અંદરથી તેઓને નોંધતી
બોરાક મળી આવે છે. એમાંથી બીલ વ-
સ્તુ પેલા થાય છે તે નાળીયર. નાળીયર કુદરતી
બનાવટ મરિનિટને કેવી આશ્ચર્ય પમાડે હોય છે
તે રાહ કોઈને શેરાય છે. શીસોનામાં નાળીયર
એકસો માઈલને લાંબા પડેલા આ નાળીયર-
રીના જાડથી શેરાઈ રાખે છે અને તેમાં એ

સોવાથ બીજા કોઈપણ જાતનું એક જાડ નથી. મળાબારના કોઈક ઉપર પણ એ જોઈએ તો જોઈ જાયો આવેલો નથી. હવે દરીયાની ખારી હવા બહુ મરેછે અને મોતી જોઈ એમ ઉપર અહીં જાયછે તેમ આ ઉપર અહીં નીચે દરીયાની સાપાટી તરફ પગના સપાટાથી આજુ આવેછે.

નાબીચેરીના જોડાપર નજીક ૧૦ વસના લાંબા-આવસા લગી કુણો આવ્યા કરેછે, પણ તે જાડના થડમાંથી વાંદાએ લાંબા થઈ હેના કુલ લગી હેતરી આવેછે તે જાડને કુળ થતાં નથી. નાબીચેરીમાંથી કોણું નીકળેછે તે દક્ષિણ તરફના જોડા હવેના પોતાના પાસા-કમાં હેછે અને એ જોડામાંથી આવવાનું તેમ નીકળેછે અને તેની મીઠુગતમાં અનેછે તે તાલ સહિ કોઈની જાણમાંછે.

એક જાડનાં તાડમાંથી અપી લેવો ચી-કણી પદાર્થ નીકળેછે. તે મીઠુપણની અને જાણુ બનાવવાના કામમાં આવેછે અને હાલ દેશમાં વરસ થયાં તે કાલેની જાડીમાં ગોરા તરફે વપરાયછે. આ પદાર્થની કોષે ઇન-સાતને કમગાર ઉપરજે હેવા નજીકના રસો. જેડ હવાને જુલામના રીજાગારને ભારે જા-રકાવ કોષેછે. એ પાતકી મેટુપરમાં આવે-વાની થતાનારી હવેના અંગ્રેજ લોકોની પણ બીજીતા રહેછે અને જ્યારથી આ અમલની વસ્તુની કોષ થઈ જ્યારથી અંગ્રેજોનાં વહુણો દરદમ તે જાણે તરફ જવા લાગ્યાં અને તેઓની હાજરીથી એક ધણીજ રહેછે કુષો થયો.

કાગળની સોધ થઈ તેની મેહમાં તાડપર લેખ કરવામાં આવતા હતા. વીસાસની લામણીઓમાં તારપની પર લખેલાં ૨૦ અનુક્રમ હતા. જરમનીમાં ગોડીનજાનની

મુનીવસીથીમાં એક આઈમિલ તાડપર પર લખેલું છે તેનાં ૫૩૭૧ પાનાંછે. જોપત દેગનની લામણીમાં પણ તાડપર પર લખેલું એક આઈમિલ સામની જાણમાં આવેછે. આ ઉપરથી સમજામાં આવેછે કે આવાં નજવાં ગણાઈ ગયાં જાડની અંદરથી ઇન-સાનના ખપમાં આવે હેવી જેડી વધી વ-સ્તુઓ મેગની રાકાયછે.

જે નજીકની જાડ વળગેલી છે તે આ.

જુવો આવણી જાડ આ હાડકાંને વળ-ગેલી છે. જાડ એ એક માંસના જોડા છે અને આવણી જોડાક ગળામાં તથા તેને ઠાંત તળે લઈ જવામાં ઘડી અનુપમ રીતે કામ કરેછે. જાડની અંદર દરેક વસ્તુને રજાદ ખરખરાની શક્તિ રહેલી છે. તેથી કહ્યો જોડાક લેવા લાપકેછે અને કહ્યો નથી તે જાડનાં યોગ્યકર આવેછે કે લાગતી આવ-ણે તેની રાજા પડેછે. જાડે ના પડેડ કો-લેવી જેડી વસ્તુ આવણે પેડમાં લાખત કોષે જાડે તેથી પરીણામ એ નીપજેછે કે, તે જોડે બેજોળ પાચત થઈ શક્તી નથી અને પાણી તેજારતીને ભારે કોઈ પાણી-

એણે જાણતે જ વરુ સ્વાદ લાગે છે તે પેટમાં તુરત ઉતરી જાય છે અને તે બદ સ્વાદ લાગે છે તે મોઢામાં લપેટાઈ રહે છે તેનું કારણ એણે કે, સ્વાદદાર મીઠાને મુલાયમ કરવામાં જાન નીચે શુંકની લેવાયો છે તેની અંદરથી નીકળી શુંક નીકળી તેને મદદ કરે છે પણ તેની રીતે બદ સ્વાદ મીઠાને માં ચલું મળી. આ બધું કામ જાણ હોય અપણતા અને સાંવમે તીથી કરે છે કે, આપણા દાંત નીચે ક્યવિલગ્ય આવી જવા કરાઈ જાય છે. જે દળ નહીં હોય તે પાસાકને પેટમાં દાખલ કરવામાં બાકે પુરવેલી પડે.

જાનરડે સારો અથવા માઠી પાણી પેલાય છે. એજ જાણ માણસને ઘોડે અથવા ગધેડે પેસાડે માણસના જે અગણીત પાસાં ઉત્પન્ન થાય છે તે આ જાનરડે જાનર કરી શકાય છે. આ જાણ લેવા નહાના મસિના લોહામાં પરમેશ્વરે આપેલી બધી છુણી સુકી છે તેને સાફ તેના ઉપકાર માનવાનું મુખ્ય શાખન પણ એ જાણ છે.

ઘકટર વીલસન.

આ પશુપકારી વૃદ્ધ પુરો લાંબ ૧ ફી. રાંધર, ૭૫ ની રાંતે આ ફાંતી ફનીયામાંથી કુચ કરી સ્વર્ગવાસ કીધો છે. એના જમિદાર કરતી વખતે સઘળી ક્રાંતિના લોકોની બારે દડ એકરી મળી હતી જેની અંદર દડ આપણા ગવરનરથી તે રંગ ગરોળ આણસો નજરે પડતા હતા અને તે ઉપરથી એકલું સમીપત ચલું હતું કે ઘકટર વીલસન જેટલું માન તેની હયાતીમાં પામે છે તેટલુંજ માન હેને સુવા પછી પણ મળ્યું હતું.

ઘકટર વીલસન પેટલેલો ૬૦ સં ૭૮ ૨૯

માં મુખ્ય આબો; તે વખતે એ ૨૪ વરસની બર મુલાવરમાં હોતો. એણે ૪૯ વરસના લાંબા આરસો ઘણાંજ ઉપયોગી અને પર્માર્થ કામો પાછળ ગાળી ૭૧ વરસની વૃદ્ધ અવસ્થાએ પોતાનો રહે ત્યાં કીધો. હિંદુસ્થાનમાં આવા આદ એ કુદત જેજ વખત પોતાને વતન ગયા હોતો. જેની છુણી આસાથીજ ઘણી તિવ્ર હતી અને એણે અંદાજેનાં દારી લોકોની હાલત તથા હાજર તોથી પુરતી રીતે વોકેડ ચલાવે તેઓની જાણ તથા રસોડા વ્યાખ્યાનો બારે જમ લાંબ અપવાસ કીધો હતો. એણે યુગસાત, દશાણ, ઇકાણ, રજપુતાણ વીગેરે આખા હિંદુસ્થાનના ઘણાં જાગોમાં એકથી વધારેવાર રેસાકણ કરી તે રોજાની અને ત્યાંના લોકોની રીતજાતથી બારીક રીતે વોકેડગાર થયો હતો. સંસ્કૃત ભાષામાં એ ઘણાંજ પ્રવીણ હતો અને આખા મુનીવરસીકીની મનીક્ષાઓમાં ઘણી લાંબી ગુલત મુખી એ બંસાનો એ પરીક્ષક નેમાથો હતો. પ્રથમ મુનીવરસીકીના ફેલો, બાદ રીનરિફિનો મેમબર અને આખરે સને ૧૮૯૮માં એને મુનીવરસીકીના વાઈસ આન્સેલસની ઘણીજ આખરની પુરસ્કાર મળી હતી.

ઘકટર વીલસન સરકારી હરખારી આદમી-એ સાથે બારે મોહોલા મરાવતો હતો. મોહોટા મોહોટા ગવરનર અને ગવરનર જનરલો હિંદુસ્થાનને લગતી કેટલીક વ્યવસ્થામાં હોતી મર્યાદ લેતા હતા. આપણો નામદાર માલ ગવરનર સર બારેલ ક્રમ આરે પીલાયતથી પેટલેલો એકલું આબો ત્યારે ઘકટર વીલસન ઉપર ભજામણની બીટી લાંબો હતો. નામદાર રાજકુવર પ્રીન્સ અવ નેદરાની મધરામણી વખતે આપણા વખણાવતા ગવરનર જનરલ લોર્ડ નાઈથુકે મરનારને બંગલે જઈ તેની

લેઈ લીધી હતી. તેમજ પ્રીતિ પોતાની તરફથી માર ખાવડા પ્રીતને મોકલ્યા હતા. પણ આવી ધંધા દરબંધની આગળ કંઈક તથા હેના મનમાં કરીથી ચોટાટાઈથી વાંચે કીધા નોતો. હેનું મન સરાકાળ મરીય લેડોનો સંસારી હામત મુખપત્ર પાછળ તથા આ દેશને લગતી નવી નવી સોસો કરવા પાછળ વળેલું રહેલું હતું. શકર નીકરન જેવા મરીય લેડોનો ખેરખાદુ રોયત હતો તેવો. મરંગ અને મહોબાવાનો નોતો. મરીય લેડો હેને પોતાનાં માખપ સરીકે માનતા હતા અને હેનાં મોતની ખાજ સાંભળે તેજો તેલેલ દરબંધ ગમગરીત રચા હતા. દરકાશી અમલદારો તરફથી ખેડુનાડુ મરીય આદમીપર આજ્ઞાહતો જુલમ રચલો હતો જાણમાં આવતો કે, એ તેનો આપલેમાં પોતાના વસીલાના નેરથી સત્તાવાજાઈનું ધ્યાન તે ઉપર રાજાવવાને પકડી મુકતો. નહીં હોય, અને જ્યારે તેનો અટકાવ થતો ત્યારે જોના છવને સાંતાવળતી હતી.

બીજાપત અને બીજા દેશમાંથી જે વિદ્વાન પુરોષો હિંદુસ્તાન તરફ આવતા હતા તેઓ આ વિદ્વાન શકરની મુલાકાત સર્વ એકાએક જોડાયા અનુભવને લાભ લેવાને મુજબ આનુર રહેતાં હતાં.

ઈ. ૧૮૦૧-૧૮૪૬નાં વૃંદુઆરો મહીનામાં શકર વીકસન વીકસન જમી તે વખતે મુંબઈના લોકોએ હેને એક માનપ તથા નાણાંની મહોદી સમતી લેઈ કીધી હતી. આ વકમાંથી જો શકરના નામની સકાલસીપે વકલો. અને કાલેનોમાં વરાપનામાં આવી હતી જે અધ્યાપી કાયમ છે. એ કમિય શકરનાં વખાણુ લેઈલાં કરીયે તેટલાં એકાઈ, પણ હેની આદમી કાયમ રાખવાને કાલેન

હાંસા એક બહાર સભા યોજાવામાં આવે અને તેની અંદર ધનાઢય લોકો પાસે મહોદી સમી બરાવવાને બદલે મધ્યમ રીતીના લોકોની તરફથી પેતીંગની અચળા અને પેતી બરાવવામાં આવે અને તેવડે શકર વીકસનના નામની કયાદ સકાલસીપે તેમાં બીજા ઉપોગી કામી સાથે હેનું નામ બેઠો તેવાં કાચેન. હામતી અપવોમાં આવે તો તે જોઈને હમી યજ્ઞા મુશી ચકરું.

તત્ત્વ યોધ.

(સાંપણ અને ૧૦૪ પા).

હવે અહિં એક સદેહ એ ઉકે છે, પણ વસ્તુઓની ઉત્પત્તિમાં યદપિ સકાર ઉત્પત્તિ કર્તા તથા હથિયાર પ્રગતિની સહાયતા દેખાતી નથી. તોપણ ઉપાદાન સામગ્રી હિંયાને સુદિ બનાવવાને મસાલાની અવરપકસા નમરે દેખાય છે, વાસ્તે હિંયાને જગતને સુદિ ખી નહીં રહેતાં, અવરમ નિર્માતા કે હેવાં બેઠે. મધ્ય વિદ્યાને, નેવોકે દેખાઈ તથા ગૌતમ રૂપિયાના હેવા મત છે કે, પૃથિવ્યાદિ ઉપાદાન પદ્યોનાં પરમાણુ નિર્મલ છે. યજેપત યજ્ઞ વિદ્યાનો પણ એજ સુલખ અને છે. પણ તે મતોમાં ઉપાદાનને નિશકાર માને છે. કેમકે એવો દેખીનું છે કે, સાકાર વસ્તુઓની ઉત્પત્તિ તથા લય નિશકારમાં છે. કેમકે અતિ પોતાની પેટેથી અવરયામાં નિશકાર છે. મધેલુ ધિનિ ધસાવારી ઉપજન ચઈ તે સાકાર બની નાય છે અને પાછો તેને હોલવી લાખવાથી તે નિશકાર ચઈ બનય છે. વધુ નિશકાર છે, તેની રામે બીજા હતા મળવાથી સાકાર પાછી અને છે અને તે જળ મુકાઈ જવાથી પાછું નિશકાર ચઈ બનય છે.

પારિવ વસ્તુઓ પ્રક્રિયાથી પછી રીતે જળકૃષ્ણ
ધારણ કરેછે, તેમજ જળ નિરાકાર વાસુકૃષ્ણ
ધારણ કરેછે. અને એજ ક્રિયાના માહત્તરથી
નિરાકાર વાયુ સાકાર જળમાં તથા પારિવ
પદાર્થોમાં પરિણત ઇયાને સમાઈ જાયછે.
આ ઉપરાંત એ લેહોના અત પ્રમાણે એક
નિરાકાર જ્વાલવાન પરમેશ્વર તથા અનેક નિ-
રાકાર અચેતન ઉપાદાન સામગ્રીએજ છે. નિ-
રાકાર પરમેશ્વર નિરાકાર વિવિધ શક્તિ દ્વારા
અનેક નિરાકાર ઉપાદાન સામગ્રીએજને સકાર
રૂપમાં પરિણત કરેછે, અને તેનું નામ સૃષ્ટિ
છે. સાંખ્યના અત એ પ્રકારનો છે અને
તે મતોમાં નિરાકાર ક્રિયાને પ્રકૃષ્ણ કહેછે, તથા
શક્તિ. અને ઉપાદાન સામગ્રીને પ્રકૃતિ કહેછે.
એ મતો મુજબ શક્તિ તથા નિયમ સામગ્રી
જડ વસ્તુઓમાં છે. ઇતરમાં કેવળ જ્વાન
તથા ઇચ્છા છે; પણ આ પ્રકારના અતવાળા
આટલે આવીજ અચેત છે. તેઓ બે સુદૃઢ
વિચેતનાની સાથે આગળ ચાલે તો આ બે
સલાહ અવશ્ય તેઓને હારે. પિંડોના જડ
વસ્તુઓની શક્તિએ ઉપર ઇચ્છા કહી શક્તિ
મારકુતે કામ કરેછે! બીજે જડ વસ્તુઓમાં
જે જે શક્તિ રખાયછે તે પરસ્પર એકઠી
અઈને હેવા પ્રયોજન સાધન કરેછે જે મૂળ
જાનછે, તેપણ કોઈપણ જ્વાનવાન પ્રકૃષ્ણની
તાકાત છે. કે, તે શક્તિઓને બચાવી શકે?
પિંડોના પ્રમતના હિતમાં એટલું કહી શકાયછે
કે, જેવી જડ વસ્તુઓમાં કઈ પ્રકારની શક્તિ
છે તેમજ ચેતનમાંથી છે, જેવી કરીને ચેતનની
ઇચ્છા જડશક્તિપર કામ કરી શકે. જેમકે
દામમાં પકડવાની શક્તિ છે અને આલ્પમાં
ઇચ્છાદ્વારા દામને કઈપણ ચીજ પકડવાની
બાગણી કરવાની શક્તિ છે. બે કહી હારમાં
પકડવાની શક્તિ નહીં હોત અને આદ્યે દામ

નિર્મિત હોત તે તેની મારકુતે આત્મા કઈ
પકડી શકત નહીં તથા તે આત્મામાં અર્થિતાર્થ
કરવાની શક્તિ, જે મોસાલે સ્વપ્નામાં હાથની
શક્તિ દિવારહીત. હોયછે તે મુજબ હોત.
જ્વાન વિષયમાં તે એટલું સાચું છે કે, આ-
ત્માની શક્તિ તથા બ્રાહ્મણની સામગ્રી વસ્તુ-
ઓની શક્તિ પરસ્પર સાપેક્ષ તથા સામ્યવ્ય-
વસ્થા છે, તેપણ તેઓ સામગ્રી પ્રકૃષ્ણ ઇયાને
જુદો જુદો છે. પરમાત્માના વિષયમાં આ
જાત હાથ પાડતી નથી. બ્રાહ્મણની વિવિધ
વસ્તુઓની શક્તિ તથા આત્માની શક્તિમાં
પરસ્પર ઉપયોગિતાના કોઈપણ નિયામક ઇ-
યાને નિર્માણ કરનાર વસ્તુ સમ્ભવ મંથો; કેમકે
જો તે કોરાલના પરીચ્છ દઈ અને સર્વ નિ-
યામકતા નામ તે પરમાત્મા અર્થિત કરેવર
છે. જ્વાનની શક્તિ તથા જડ વસ્તુઓની શ-
ક્તિમાં જે પરસ્પર સામ્યવ્ય છે તેના વિષાલ
પરમેશ્વર છે. પરંતુ પરમેશ્વરની શક્તિપર
અન્ય વિષયતા યઈ શકતો નથી; કેમકે જે સર્વ
રેષ વિષય છે તેનું નામ પરમેશ્વર છે. બીજી
એટલું સિદ્ધ થાયછે કે, સામગ્રી નિરાકાર અને
સાકાર વસ્તુ તથા તેની શક્તિથી નિરાકાર
પરમેશ્વર દ્વારા આ સૃષ્ટિ પેશ થકે.

(અધુરું)

હિંદુસ્થાનનો યોજો ગાયરનર

જનરલ

(સાંખ્ય અને ૧૦૦ થી.)

જોગદમ જે ધોગદ મદ રહો હવે તે
બંધ પડ્યો એટલે મીં કુઈસે એ મુકદમે
જો રીતે બચાવશે તે બાબે એક રસીઆ
બારાણમાં કહી સંભળાવું. તોદીઅત મુક-
નવેની મરજ હેવી હતી કે, એક તોદીઅતની
તપાસ પુરી ફીયા પછી બોલું મુકન; પણ

હેલિંગ્સ અને તેના રાજાદ કરિ તે વાંતની સામા થયાં. તેઓ હેનુ દેલતા હતા કે, તેઓ તોલિમત ખુકવાં હોય તેમાં એકદમ ખુકવાં અને રાક્ષી વીંગરે અર્ધે લેવી બાદ પ્રતીવદીયે પેતાનો બચાવ કરવાનું કામ કરતું. આ બાબતને નીવડેલાવવા સાડે દોરદમાં બીજાનેલા લોહરો એક એકરમાં ગયા. અનસ્તર હેલિંગ્સની તરફેનમાં ઉતર્યો. તોડે લાવતો ને હેલિંગ્સના સામા પસવાલો હોય તે પેતાની ટેલકોની માગણી વાજળી છે તે વાત પકડી યોગે. આખરે બધાનાં મત લઈને તેમાં હેલિંગ્સની તરફ ગયું તે સામાવાળાની તરફ ૧ મત એક પડ્યો.

દોરદ બચારે ફરીથી બેસવા લાગે ત્યારે મીઝા ફોક્સ અને એમે હેનુસીને લગતે મુકરદમે અલાવવા મોકલ્યા અને તેમાં કામગીરી વાંચવા તંબા રાહદો લેવામાં પ્રજા દીવરા લાગ્યા. બીજા મુકરદમે આઉપની રાણીને લગતો હતો. અને તે અલાવવાનું કામ રોડીનને સોંપ્યું હતું. રોડીને એક બહેર બોલનાર તરફિ હેનું નામ મેળવ્યું હતું કે, તેને આ મુકરદમાંનાં સંબંધમાં જોઈને રોડીની ભારે હા તેને સમજાવને એકઠી થઈ હતી. તેનું પ્રણય લેતમ પ્રકારનું કામિત બારાણ બે દીવરા સુધી પહોંચ્યું. હેનું કેલેકમાં આવ્યું હતું કે આ બારાણ સાંભળનારેએ પચારા ગીતી ખરચીને ટીકીયે લીધી હતી. રોડીને જેનું પેતાનું બચણ પૂરું મોંદુ એકલે નાકકતા તખ્તા ઉપર ઘણી વખતે જોવામાં આવેલે તે મીઝાએ તે બાજુએ ખતોચી ચાકી ગઈ હોય તેમ, બર્ડે ત્યાં આગળ બેઠેલો હતા તેના હાથમાં દોઢી પડ્યો અને બર્ડે તેની પોઠ પર હાથ મોકી તેની કાબજી બીયને વાજ તેની મણી તારીફ કીધી.

જુન-મહીના 'પુરે' થવા આવ્યો હતો. સેરાન હવે લાંબા દાદાના બાલે હેનું નેતું અને આ મુકરદમાંનાં નેતુંગે તેડેનું આગળ વધાર્યું નેતું. અંધાં મળીને વીસ તેલિમત હતાં, તેમાં કુકલ મેનું કામ ચલાવવામાં આવ્યું હતું. અગરજો હેરિયરતો નામીન લેવાને નવદીક વરા દાદાદો થવા આવ્યો હતો.

દોરદ પેટેકવેલ્લી બેસા 'મારી ત્યારે લેકોચે આ કામમાં ઘણી ઉલટ બતાવી અને એકલેને લગતાં તેલિમત આવે 'રોડીને 'લપમ્ કીધું તે વખતે તો તે ઉવડંની કઈ હાથ મણુ નહીં સુઠી. મણુ તે થઈ રહ્યા બાદ તે નમ પડવા લાગી. હવે એ કામમાં લેકોને જાગે મોકો થશે નો તો, કેમકે હવે પછી ને તપાસ થવાની હતી તેની અંદર હેવી કઈ પડ્યું અગરની બાબત નહીં હતી કે, તે સાંભળવાને વિશ્વાસિ પેતાની, કીતાબિતો રોર ટાડીને સદવારના પેલોરમાં અહીંયાં આંધારાથ કરે તથા મુલકયાજી આરતો પેતાનું કામ ટાડીને અહીંયાં હાંચર થઈ ગાય. હવે જે કામ રહ્યું હતું તે કુકલ રાન હેડાની જુબાની લેવાનું તથા તેને શું થવાનું હતું અને તેમાં જેને એ કામની સાથે કઈ નીસખત નહીં હોય તેનું રીત્ર નહીં લાગે તો તે કઈ બાદર્ય જેનું નેતું. અમીચી ટેલકીચળથે અમીચી કાયદાનું કઈ પાંઈ નીકળ્યું કે લાગણ તે વિશે વાદવીનાં કરવને બીજા જોષપર વલ્લે બેસતા અને તેમાંથી 'પરી' હાથ એક અમીચે હસવામાં કેહ્યું હતું કે 'આપણીયા આદેને મુકરદમાં થોભે' તેમ હતું.

સન ૧૮૮૮ નો વસંત રતુમાં આ મુકરદમે આવ્યો તે વખતે લેકોનું ધ્યાન પેતાના દેરાને આવવા પાંકા દેરાને લગતા દોરદપણ અંદર સવાલમાં મોકાપણું નહીં હતું અને

તેથી કશીને વેચીએનીચરના હોલમાં આ કામ આણું હતું તેની દેહીપતયો. સાધારણ રીતે પારસિમેન્ટ અને આખી રેગ બાણીતિ રહેતા હતા. આપતા વરસમાં રાજની બીજી રીતે, લોકે સજ્ય અણવળા સાર મંડળી બીજી બાબત તથા પ્રધાન મંડળીમાં ફેરફાર થવાનો વહી એ સખની બાબતોએ હિંદુસ્થાનને લગતા આ સુકરદામ ઉપરથી લોકોનું ચન ખસેડી રીધું.

: આ કામ થીમી રીતે અણવું હતું. અને ૧૭૮૮ ના રોજાનમાં બાબતોને કષ્ટ તેવું બીજું અગત્યનું કામ નહીં હતું તેથી આ સુકરદામ પાછળ ૩૫ દીવસ રોકાયા હતા. રાતે ૧૭૮૯માં રીજાનરી બીજે અમીરી લેસકીનું થવાનું થયું, અને જે વખત રાજ સરસપડે થયે, તે વખત લોકોને બાહુર સરહીટમાં ફરયા જવાનો હતો. જાડજ લેકિ બાહુર ગામ ગયા અને એ રોજાનમાં ફક્ત ૧૭ દીવસ આ કામ પાછળ રોકાયા. આ બધા ઉપરથી આ કામના ફેસલો થવાને કાંઈકાંઈ કો-જદારી સુકરદામને જોડેલા લાંબા વખત નહીં લાગ્યો હોય તેટલો હોને લાગશે એ દેખીતું હતું.

(અધિકૃત)

—

સીતા.

(સાંમણ પાને ૧૦૩ પા.)

હવે હરીદાસ સોનીનું ઘર પણ હતા પી-તરાઈ રામદાસના દેહેરા મુજબ સારી પકે બરગડ હતું. હરીદાસ અને રામદાસના બાપ જે બન્ને કાકા ભગીજ ચંતા હતા તેઓ તે કોત ચર્ધ ગયા હતા અને તેઓના વારસો આ બન્ને જાણને મળ્યો હતો. એઓના બાપાએ પોતાની વૃદ્ધવયસ્થાને લઈ પોતાની

હથાલીમાંજ સખની મીલકતની સરખી વેંદ-માણી પોતાના બન્ને છોકરાને કરી આપી હતી. હવે સમયસે પોતાના કાકાનાં ગણુ પછી પકેલિની સગાહ ઉપરથી તેના પીતરાઈ ભાઈ હરીદાસ ઉપર તેની મીલકતના અડધા હો-સાને સારૂ ફરીયાદી કીધી અને તેમાં હુની દલીલ બતાવી કે, હરીદાસના બાપ જે પૈસા મેળવ્યો હતો, તે મેળવવામાં તેને રામદાસના લદાની મીલકતના જે અડધો હીલસો આવ્યો હતો તે કામે લાગ્યો હતો અને તે સખબંધી તેના હીરસા ઉપર કાપડા મુજબ હોના, હક હતો. આ બન્ને જાણના બાપ સોનીનાં ધંધા કરતા હતા, તેમાં હરીદાસના બાપની પાસે સુકે સરખા રૂમ હતો અને રામદાસના બાપે જંગમ પાખાનામાં મળું પૂરું કરી. મુકું હતું છતાં સ્થાવર મોલકતમાંથી જે કામ આમદની ઉપજતી હતી તેવડે કુંદખતું, મુજબાન આલપા કરતું હતું તેથી તેઓની હથાલીમાં છોકરાઓ વચ્ચે જમણે થવાને કષ્ટ કારણ લેવું નોહું; પણ પાછળથી હરીદાસને સારી હાલતમાં જોઈ રામદાસને તેના ઉપર પ્રણી અદેખાઈ આપી. વળી તેઓના બાપની હથાલીમાં પેલા નાદેર સોનીના કુ-યા, સીતાને વાસ્તે બન્ને છોકરાના જન્મકાર દેખાવ્યા હતા, તેમાં પણ હરીદા-સનાં નસીબે નેર. કીધું. આ બધા ઉપરથી સમયસે ઉકેળની રહી હતો. વળી એણે જે ફરીયાદ માંથી તેમાં પણ એ કાવેશ નહીં તે જોઈ એ હરીદાસના ઘાઠ થયવા પાછળ તત્કાલ જોડકાને રહ્યો.

ગોકુળપુર એક નહતું ગામ હતું. તેની અંદર આ સોનીનાં બાપદાદાઓએ એક નહતું મંદીર બંધાવ્યું હતું તેજ ફક્ત ત્યાં પરમની જગા હતી વળી તેની અંદર કષ્ટ ભવના વખતમાં જવાવ. કરવા રહ્યું તેપો ગો

કરવાનાં ખાનાં રાખ્યાં હતાં. આ સોનીનાં
ગર પથ્થરે બાંધેલાં હતાં અને આખા ગામમાં
રોનકદાર મકાનો ફક્ત એજ હતાં. સમઘ-
રાની સાથે પેલા બે જણાં સ્ત્રીઓ હતા તેઓને
ધરનાં બારણાં બંધરથી કેમ ઉઘડેછે તેથી
તેણે નોકર કીધા. એજવેલ, શાહમંજરા
મંદીરમાં કસા કરતો હતો તેને આ બંને સ્ત્રી-
ઓએ જોઈકળપુરમાં પોતાને ધેર હરીજનન
કરવા સારૂ આજ્ઞાઓ, તે પહેલાં સમઘરાને
ત્યાં ગયો અને તેને પોતાની સાથે રાખી તેણે
હરીદાસના ધરના પુણ્યવચ્ચા સખા તપાસી
લીધા. નગદી તથા ત્રવેસત વીગેરે ડપાં, સ-
ખાઓ આપતું હતું તે તેને જોઈકળપુર અને
તેને બહી રીતે પાવચો કીધો. હવે આરહે
લગી તો કામ સીદ થયું હતું. ફક્ત સાંજ
પડવાની સખા, શાહ, જોતા મેલ, હતા.
આ વખતે હરીદાર રોનીનાં ધરમાં સુ-
ખાચુપ હતી. શાહમંજરા કામ પૂરું કરી તે
પોતાના ગુમાસ્તાની સાથે દીવા આગળ બે-
સીને દીસાળ કરતો હતો. તે કામ પૂરું થવા
આગળ હતું તેણે સમઘરા ત્યાં આવી પો-
તાની સાથે. તેણે ધણું પ્રયત્ન કીધું પણ હરીદાર
કર્મ તેને કાન આપ્યો નહીં આખરે “હું
તાને બોલું છું” હેતુ કહી તે બાહરે ગયો.
સમઘરાના આ જોઈ કરમ બેઠો રીતાને
કાને પડ્યા તે સાંભળી તે ધણીજ ઘમસાઈ
અને તેણે ગુરત, પોતાના ધણીને ખોલાવીને
કહ્યું કે, તમે એવા નહારા આદર્મીને શા સારૂ
બેઠો છો બેસો બીઠવો. તેણે સીતાને બરા-
બર ખાવી અને કહ્યું કે તું પ્રાણહું બહુ પ-
ભરાપછે સ્થાની, તું બાહુતી નથી કે બેસો તો
બેસો. સમઘરાજ છે? સીતાએ કહ્યું કે હો
સ્વભાવ ગમે તેવા હો. પણ મને તો હેના
પોતા સાંભળ્યા ત્યારથી બારે સીદ લાગેછે.

આજણું ધરનાં આગળ બારણાના આગળ
બેસેબર દીધા છે કે વારું અરે સીતા આજું
બેસ્યાના જેવું મોતું મન તું કેમ રાખેછે.
તું કેમ છુટી ગઈ કે પીતરાઈમાં તો સદાજ
હેવો ખરપટ, ચાલ્યા કરેછે, હમે બંધરના
નારાન ડોકરા હતા ત્યારના માંહે માંહે એમ
લગી વચે પ્રથમ, તમે ધારેછો તેજ બારી
ઉપર તેતું બોલતું હોય હેતું હું ધીર પારો
માતું છું; પણ કાણ બોલે રું છે, મને તો
આજે રાતના પણ બેના બેસેની ઝંખના
આવરી હેતું લાગેછે. હરીદારે કહ્યું કે, ત
તું તારે બંધને, સુધે જા, તારી સાથે મિટું
મિટું કીધાં રું. પ્રયાજન તું કુદાને બંધ
કોલેવર રહીને પ્રાણ આજું છજ, બેઠો, આ
સમઘરા સાથે વચરી ચરભર મારા મગજમાંથી
નીકળી જશે. બારે હું સુધે ત્યારે દરવાજો
બંધ કરીરા પણ આથી કઈ સીતાને ધીરજ
આવી નહીં તેણે તો કમ્પારથી પેલા કસા બ-
ધને બેસા હતા અને તેને ધણી, હંતેતરીથી
ધરના પુણ્ય જોયરા તપાસતો દીધ હતા ત્યા-
રથીજ તેના મનમાં તો એ બધા આમઘાને
સારૂ ભારે બેઠેમ પેલા હતા. હરીદારે પોતાનું
બીજનું બાહર બેઠા ઉપર કસાવું હતું
ત્યાં કલાક દરેકને સુખારે બધા દરવાજો
બંધ કરી કસરીને તે સુધે ગયો. પણ સમ-
ઘરા અને તેના બે સોળાનીઓ બંધર વારામાં
સંતાઈ રહ્યા હતા અને બીજા સાધીયોની
શાહ જોતા બેસ હતા.
શાહમંજરા એક મોટું વેહેપારનું મથક
હતું અને જોડકળપુરથી લગભગ મણ માઈસ
દુર હતું નજદીક ગળુસેઠ વરસ ઉપર એક
મુશત્તાન રાજા ધીયો. તે દીહીના રોનકાદ
હો અમવા ખાનદાર, માજવાનો, રાજા હો
તે પોતાનાં લશ્કર સાથે જતો હતો તેણે આ

જગોપર ઘસ તથા પાણી પુરાકળ હોવાથી
હાલથી કોંઈ હતી અને અહીંયાં અનાજ
જોરેની એક મોટી કોઠી કોંઈ હતી તે ઉપ-
રથી એ જગોનું નામ 'મરાહાજી' મારવામાં
આવ્યું હતું. એની અંદર એક એકી અને
બીજી હતું તથા મોટા મોટા વેહુપાસેઓનાં
ધરો હતાં. હર મુકરવારે એક મોટું બજાર
ભરાયું હતું તેમાં આસપાસનાં ગામેની તરેહ-
વારે મેશરો એકી ચતી હતી અને તે ખરીદ
કરવાને તરેહવારે લોકોનો ભરે મેદની ત્યાં મં-
જતી હતી. ભાદ અને કુકોશનાં ટોળાંઓ
પાલપોતાનાં કામમાં ગુણાયમાં હતાં, અને
એક યુવાન એક ક્ષાત્રાણ પોતાની જગ્યા
પુણી મુકી ત્યાં બોલરી માંડી રામકામુની કથા
કરતો હતો. તેના કપાળપર એક મોટું
ટીલક અને છાપા હતાં. આ ક્ષાત્રાણ તે
મોટા એજવક પાંડે હતાં. તેની રાત્રે તેજ
એ બીજા રોમીદો હતાં; તેમાંના એક બળ-
દેવ હતો તે જરા પછો ખખડાર હતો. તે
બધા લોકોને કહેતા હતા કે, આવો કાઠિયા
અને આજીત સૂત્રી કથા સંભળો. હવે કપ્પુ
લોભનું આજ્યાન ધરો તે ચોત સખીને કા-
વણુ કહે. એ વિદ્યાન રાહી કારી તરફથી
ખતારવા છે અને સમેચર તરફ કુચ કરવાર
છે. એજરેસે આરતે રહીને કહ્યું કે, એ
બજારે હવે બરાબ લાખતો બંધ થા. તે
મોમાં ધરતી પુરતી વાતમી કાઠો છે વા?
બજારે કહ્યું હા, એ તે કામ ચોક્કસ કીધું છે
આપણામાંનાં આદમીઓ અહીંયાં નજીકમાં
કેમાં છે ખરા વા? બજારે બજાવ દીધે કે
તેમને સખા પાંડે દુર કુરતા ફરે છે અને મુ-
કર કરેસે વખતે આપણને અજાણના રહે-
નાર નથી.

(અધુરું)

પંતરીશ પુતળીનો વાત.

(સંપાદ્ય અને ૧૧૧ પી)

અરે સાકસુરે કરી સિંહાસનને એક બાળુ
ઉપર મુકીયું તે વખતે તે બોઈ કાઠની આંખ
કહીયું કરી રાકી નહોં. સિંહાસનની ખુબીને
હેવાલ રું કરું. તેને યોયું એકરે તો તે એકલું
તો અજકવા લાગીયું કે, બોનારાઓની આંખ
તેના તેજથી મીઠાઈ જવા લાગો. આ યુવ-
મુરત જકવ સિંહાસનનાં બનાવક અને કારી
ગરી ઉપરથી કાઠને પાણુ ધરાસની કુદરતને
ખીપાલ મંધા વીનાં રહે નહોં. તેના ચાર જડાં
પાયા ઉપર આઠ આઠ પુતળીઓ રહી ગઈ
હતી. અને તે દરએકના હાથમાં હીરા, આ-
ણુક, મોતીથી જડેલું એક એક કમળનું ફુલ
હતું. એ પુતળીઓની ખુબી અને તેજ
આગળ એકવાર મુરત આંધનું તેજ પાણુ
એક બાળુ ઉપર રહી જાએ. આ સિંહા-
સનની આકસી બધી ખુબી બોઈ સખળા કા-
રોગસેઓ આંગળી કરસે, અને કહેવા લાગીયા
કે, હમેએ આવી નકસી કાઠ દીવસ બોઈ
નથી, તથા સાંભળો પાણુ નથી. એ સિંહા-
સન માણેસી કેટલાએક હીરા, માણુક, રતન,
વગેરે નેમો ઉખડી ગયાં હતાં તે કરી જડવા
સાર રાખેએ ગમના સખળા કારીગરોને બો-
લાવેલા. જળી આ કામ સાર પોતાની સીતેરી
માણેસી રાખેએ પુરાકળ નાણું આપીયું.

રાત્રી સિંહાસન તરફવાર થયલું જોવાને
ધણેજ આતુર રહેતો હતો. પાણુ પાંચ મારતો
તેને સખારી તરફવાર કરવામાં મુજરી ગયા.
સમસીયા પાદ પુતળીઓતે એવી બની રહી
હતી કે તેમાં છવ વાકી હતો—અરે નાણે
હજણ એકરે આગરો. આગથી તે પગ મુખી
તેમાં ખુબી જરી હતી. તેની આંખો તો હ-

રહુની આંખ ભેળી ચંચળ માલુમ પડતી હતી. તેની કંઠર જોઈ હોય તો તાણે ચીતાની જે કંઠર ભેળી ચાલથી નાલુકા લાગતી હતી. તેના પગ ભેળી રીતે જોડાયા હતા કે જાણે તેની આંખ હંમેશાં ભેળવી હોય. જેણે એકવાર પુતળીને જોતાં, તેણેની આંખમાંથી કોકોમાં તેની ખુબસુરતી રમી રહેતી હતી.

સિદ્ધાસન તરફ આંધર થઈ રહીયા પછી એક દીવસે રાજાએ સારા સારા પંડિતોની સભા મેળવી. સભામાંથી એક પંડિત રાજાને વીતલી કરી કે હવે લાગીયો કે દે રાજા! મરવું જીવનું જિતે ધીરજના અખાતીઆરમણિ. આટલો દુનીઆમાં સમગી તરેહના જિસા આસન કરી લીધા તે ખરા. રાજા પંડિતનું આજું વચન શ્રાવ્ય બની આવતું થયો; અને દેહવા લાગ્યો. જો કે, બાંહે આ પુતળીએ પરી જાતરું, અને ધીરજે જાણે પોતાને દાંધે પડી હોય એમ દીસે. તેણે દરશાનની અપહાસ તો નહોતો આજું કહી. તેણે પંડિતને પુછ્યું કે, જો પુતળીએ આટલી એક ખુબસુરત સાથે હું પાછું, અને તેને સાથે લઈને જો સિદ્ધાસન ઉપર બેસું તો દેહું સાફ થાય. રાજાની આવી મરજી જોઈ પંડિતે જિવિયાર કરી કારતમ આસમાં સગન સારું એક મુજા દીવસ રેવેયો.

જેમ જેમ શાદીના દીવસ પાસે આવતો ગયો તેમ તેમ રાજાને વધારે વધારે ખુશી થતી ગઈ. તેણે પોતાના તબાના રાજા અહુશ સમજાના નાના મોઢા રાજાએને કહેતી લખી સગનમાં બેઠાવીયા. શાદીને દાહાડે સાથ નગરમાં ઘેર ઘેર નાખત દીકરા, અને બીજા નાના પરકારના શાટનંતરે વાગી રહીયાં હતાં. રાજા નાહી યોઈ ઉમદા અને કીમતી કપડાં પહેલી દરબારમાં આવેલા, એટલે

પંડિતે વેદ ભણવા લાગીયા, એવડન ગાળત કમી-રહીયા અને ભાદે કવીનામાં રાજાના જરા બેસી રહીયા. દર એક મેહુસમાં નાચ ફગ મચી રહીયા. એક તરફ આ પંડિતોની રાહબત થઈ રહી હતી. બીજા તરફ રાજા ધરમદાત કરવામાં પડીયા હતા. તેણે બરામજીને આમો ને ગામે ધરમ કીધાં. ભુખીયાએને ભોજના કરાવીયા, અને ના-મજીતને કેપડાં લતાં વગેરે બધીસ કીધાં. આ પરમાણે સમગી રહમતને તથા કોઈને પોતાક કીધા. પોતાના હમનેશીને (સિદ્ધાસનાના) ને ભુદી ભુદી રીતની બનીયા આપી. આ ઉપરથી દરબારમાં મિદ્દા સમજા ભેંકે પાણ ખુશી થઈ ખુદાની ધ્યાનતે એટલે બંદગી કરવા ભગીચા; અને આશાવાદ દીધે કે ધીરજ ભેળી મહાત્મી કરે અને ભેળી લામર જીવે કરે.

આવી રીતે દરબારમાં મજા મચી રહી હતી. વગર સિદ્ધાસન અગી રહીયું હતું. જોશીએ રાવેલા વખતે રાજા ખુશી થયે થયે સિદ્ધાસન આગળ ગણપતીનું નામ બાંધેલા રહીયા; અને પછી ભેળા રાખી પગ લાવકી તે ઉપર મુકવા જાય એટલામાં પેલી સિદ્ધાસન ઉપરની પુતળીએ અડખડ દસવા લાગી. આ નોઈને શાંત થણે શા-મંદિ પડી ગયે, અને દેહરાત ખાઈ સોચ કરવા ભગીચા કે, અરે આ બેજાન પુતળીએ મળે કેમ દુરે. આ પરમાણે વિચાર કરી પોતાને પગ પાછો સિદ્ધાસન તરફથી ખેંચી લીધે; અને પુતળીએને પુછવા લાગ્યે કે, હું બેજાન પુતળીએ! તમેએ માશાં શું ક્યેમ દીધી કે મને દુરે. શું હું ભાગવા. રાજાને દીકરે નથી? શું હું કંઈ યાદી સ-આવત કરે છતાં? શું હું સગીઆમાં નીજા

કુળના છઠ્ઠા? શું હું નામરદ છઠ્ઠા? શું હું
વિદ્યાન નથી? શું મને પદમની લેવી સહી
નથી? શું હું રાજનીતી જાણતો નથી? શું
હું કોઈ સંભળાઈ નોંધા છઠ્ઠા? મારામાં શી
ખામી તમારા જોવામાં આવી તે મહેરબા-
નીતી રહે મને કહેજો, અને મારા મનના સ-
માધાન કરો. એવું સાંભળી એક પુતળી,

૧ રતન મંજરી ખાસી.

હે રાજા! શું દિલ લગાડીને સાંભળ. હું
એ કીસસાનું તારો આગળ પચાન કરે છઠ્ઠા.
તું છાણુ જાણનાર તથા કંદરદાન છે. તે જે
સપળી વાત કહી તે દુરવેળે. તારા તેજને
બહુકો સુરજના તેજના બહુકો કરતાં પણ
વધારે પરકારે છે. આ સપળી વાત ખરી છે.
તેછતાં તું એકલે બધા દિમાગ નોંધા. તું
પુરાણી કથા સાંભળ. આ દુનીઆને છેલ્લે
નથી. એમાં ધિયારે જુદી જુદી કીસમના
તથા રંગ ભેરંગી અગદેજે પેદા કીધાં છે. ડમરો
ડમરો સંલતના ડમરો પડેલા પડેલા છે.
પણ તું કેમતલીબાંધે તેથી એ વિશે તને જા-
નોખાન નથી. જરા પણ તું તારી રાલતમે
કુઝો નો સાધ. આ દુનીઆમાં તારા જેવા
તો હજારો આદમી રખા છે. આદમી સાદ-
મતથી કુલધ જઈ તું તારી મેળેજ મેવકુક
કરે છે. જે રાજાનું આ સિદ્ધાસતી તેને તારાં
તારા જેવા તો માણસો રખડતા હતા.

આ મેળખે સાંભળનાર રાજા ધણે દોષા-
ધમાલ વધી ગયો, અને બોલ્યો કે હજારો એ
મિદામતના કંકડે કંકડા કરી નાખાવું છતાં
રાજાને ધણે ગુસ્સો આવેલો જોઈ તેના
જોરે તેને કહીયું કે, હે રાજા! એમ કરવું ઈ-
નસાઈ દુર છે. પુતળીને તેની વાત કહી
રહેલો, અને તે સાંભળી સાંભળી પાછી આ-

પની નજરમાં આવે તેમ કરે. આથી રાજા
જસ ધીમે ધીમે, અને પુતળીને પચાન કર-
વાનું કહીયું.

પુતળી એવી કે છે. રાજા! હું શું પચાન
કરું. આદમીના વાત સાંભળીને તારું મન
આદમી પછું ઉઠ્યો ગયું. તે તે રાજાની રાજી-
સતર વાત, સાંભળી તું ધણેજ રામીદા
પડી જયો; અને લોકમાં પણ તું હલકો થઈ
જયો એવુંજ નહીં, પણ વળી તેથી તારી
હસી કરશે. માટે નહીં કહેવામાંજ સાચું, હ-
મારા તું-તું કંકડે કંકડા કરવાનો છે. જે દિવ-
સથી હુંમી રાજા વિકરમાજિતથી જુદાં પડીયાં
છઈએ તેજ કાઢેલો હુંમી, મરી રહેલાં છઈ-
એજ, અને સિદ્ધાસતી ભાંગી, રહેલું છે. હવે
હમને હલકીના શું કરે.

આ હલકી સાંભળી રાજાને લીજન પુત-
ળીને કહેવા લાગ્યો કે તું સપળી આદમી તેડી
વાત પછી મુઠી તારા રાજાનું પચાન કર. હવે
ગુસ્સો છાડી દે, અને સમી એક ભાંગ. આ
ઉપરથી પુતળી કહેવા લાગી કે, અંખાવતી ત-
બરીમાં રહોમુંજ નામનો એક બાળવાન રાજા
રાજા કરતો હતો. તેના પદખામો ધણે ભારે
હતો, તથા તે દેખાએને પુજતો હતો; અને
તમામ દુનીઆનું પાલણુ કરતો હતો. તેની
હકીકત હું તને જાહેર કરું છું કે તું રાજા
ગીત-વધ સાંભળ.

એજ નગરીમાં અસહ્ય દોષ સામ-અવ-
વર નામનો એક રાજા રાજા કરતો હતો. તે
જાતે જસહમણ હતો. ખાતરક તે ગંધવસન
નામે એજળખાતો હતો. તે માર જુદી જુદી
જાતની જાડીઓ પાણીયો હતો. એક યજ-
દમણી, બોલ સમીણી, બોલ વેશણી, અને
આથી સુદાણી એ આર માહેરી ખસાદમણી
પણી ખુબસુરત તથા નાનકડે હતી. તેનાથી

રાજાને એક પુત્ર થયો, તેનું નામ બલહુમતીત રાખીયું. તે એક મોહટો પદ્ધિ થઈ ગયો. એ રાજાના ભેતો પણ બોધુણુ પુત્રથી ઉપર કોઈ પંદીત મોહિતો. તેને એટલા બધાં ઈલમ આપતા હતા કે, એકવાર તે રાતની હેવાલ પણ કહી શકતો હતો; એટલે એન કીયારે થયો, કેમ થશે તે સ્વાખું આગળથી તેના બલહુમતી આવતું હતું; તેને કાલીગીથી તણ પુત્ર થયા, તેહમાં એકનું ગામ સંખ, ખીજનું નામ વિકરમ, અને તોજનું નામ ભરથની રાખીયું. તેઓએ કાલીએનો ધરમ આપ-તીઆર કીધો. એવા હોય તો તેઓ એકથી એક વધારે બળવાન હતાં તથા બધા રાજાઓને માથે હતા. વૈરાણીથી જ પુત્ર થયો તેનું નામ બંદર રાખીયું, તે મોટો રાખી તથા રેહમ દીધો હતો. શુદ્ધાણીને ઉકારો થયો તેનું નામ પત-વંતરી રાખીયું. તે કાકડરીમાં થયોજ પરવીણ હતો. આ પદખાણું તે રાજાને એકથી એક રાજા ઉકારાઓ હતા.

પદખાણુંથી જ પુત્ર થયો હતો તે રાજાની હીજનગરી કરતો હતો. પણ કંઈ તક-સોરમાં આંતવાના રાજાથી રાજાએ તેમ પાસેથી અપખતીઆર છીનવી લીધો, ઉકારો આપતું ગામ તણ ધારાપુરમાં જઈ રહ્યો. તાંહાં એ રાજાના રાખા વરીયો વેહેતા હતા. તેઓએ તેને થણો આદરણીય કીધો. થોડા દિવસ પછી રામસ્વમંદરે તાંહાંના રાજાને જોઈ કવી ગારી નાખીયો, અને તેનું રાજા પોતાના સવાધીતમાં લઈ ઉજન નગરીમાં આવી વ-રીઓ અને તાંહાં મરણ પામીયો.

એ રાજાના મરણ પછી તેને રાજાણીથી થયો પુત્ર સંખ આવી ગાદી ઉપર બેઠો, અને રાજ કરવા ગઈયું. એક કાલકો કેક-લાએક પંદીતો આવી રાજા સંખને કહેવા

લાગીયા કે, હે રાજા તારો કોઈ દુરામન થેલ થયો. આ વાત સાંભળતાજ તે થણો અ-ચુખો પામી ગયો. બલહુમતી કુરીથી ગા-લીયા કે હુમે સખાએએ રાસતર તપાસી-જોયું તે સખા તમને કહેલો દેવાલ માલુમ પડેલે ખરી, પણ ગળી તેની સાથે એક ખીલ વાત પણ હુમેને એવી માલુમ પડેલે કે તે હમાથથી તાહરે મોહડે કહેવાતી નથી. રાજાએ તેઓને કહીયું કે ખરે જ થનાર હશે તે થશે. તમે તે વાત મને કહો.

(અધુરું).

સ્ત્રી ઉપયોગી સૂચના.

જુવાન જ્યારે પોતાની જરૂરવાનીમાં આવતાથી ઘણી વખત દેહાએક કુદરતી ફેરફારથી ઘણી ધાસતીમાં આવી જાય છે. જરૂર કરીને ત્યારે તેથી જુવાન જ્યારે ખીલ ઉમરે પુજેલી અને કુનીઆના વેહેવા-રથી જાણીતી જ્યારેથી દુર હોએ—એટલે જ તેઓને એક ખીજાં સાથે બાલવા બાલ-વાનો તથા પોતાનાં રીજાની વીઆરેના પુ-લાસો કરવાનું બની નથી આવતું, ત્યારે ખી-જારી થયારે આજુર અને ધાલરી થઈ જ-એલે, અને થેત્ર કુદરતી ફેરફારને એક આ-ક્રમ તથા મોટું દુઃખ સમજેલે. આવે વખતે તેનાં મનનાં વેહેમ દુઃ કરી, તેની ધારતીનાં ખાંત લાવે, એ શું ધરમનું અને દયાનું કાંમ નથી!

કુદરતી ધરમ અને કાએલ કેવી તવેહના છે તે થોડા ધણા પણ સર્વ દેહ/ને જાણવા જ-રૂરના છે; અને તે નહીં જાણવાથી ઘણી વખતે અનજાણી જ્યારેનાં કોરકરમાં કુસી પડે છે કે, તેથી કોઈ વખતે તેની જીંદગીના પણ

અંત આવેછે. આરતીનું દીવ તથા દહિયું
લેખું તો નરમ તથા કોમળ હોયછે, તથા
તેઓ એકથી તે શરમ રાખેછે કે, પીતાધિપર
ગમે તેડું કહ્યું દુઃખ પડ્યું હોય, તોપણ તે
ખમ્મે, અને પોતાનું દહિયું કહ્યું કરી તેને
દાખી રાખેછે.

આવી તરફનાં જોએનું વખત થઈ ગઈ
રહે જોયો દુઃખમાંનું એક દુઃખ પેલેવલેલું
દસનાં બેસનાં પાછું, અને તે વખતે પેલી
જુવાન, લોકી તથા નહીં જોએલા, કેરુર
જોવાથી પત્તાએથી આરતીને દુઃખમાંથી
તથા ફીકરમાંથી ઊઠવાની મતલબથી આ
સતરી લાખીછે, કે તેઓ એકાંતે એ સતરી
વાંચીને પોતાની ફીકર તથા ધાસતી આ મુરુર
ને કુદરતી ધાસે, એમ સમજીને દુર કરે.

આ ધણી દહમોરી બેસી વાતે કે, આ-
પણી આરતીમાંથી ધણીએને ગાંધારી પણ
નથી આવડતું અને વળી કેટલીએકની આફસ
એવી હોયછે કે, તેમને વાંચી રંગગણેથી
પણ સમજી શકતી નથી. પણ તેઓ વાંચી
નથી તેમને, તથા તેઓ હમણા રાખેછે
તેમને, આ મુશ્કેલી જરૂરથી થઈ પડશે.

છોકરીએને બહુવધી તેની મુશ્કેલી મતલબ
એકથી જ છે કે, તેઓ દુરચુએથી દુર રહે;
પણ તેઓ નથી બહુતાં તેઓમાં દુરચુ
બરપુર હોયછે; તેઓ આખેર છોકરીએ
બહુ, તોપણ તેને કાઈ વખતે વગર બાંધેલી
આગળ દુનીઆની ચરચા સમજવા જવાની જ-
રૂર રહેશે—એકે તે ઉપરથી તેને નિરાશમાં
નીતીને ઉપરથી કરનાર જે છરૂ તેઓ કરે
અનીની આપનાર વગર બહુમી દુરચુથી એ-
કત અહારુ થઈ બેસેછે. નાંદાં નીતી ગણતી
તે નાંદાંનો શરખી નિરાશ, અને નાંદાં કુ-
નીઆની ખીલ કાંતો શીખેછે તે આશાના

થઈ પડશે; વાસતે તેની નીતીવાન અને બ-
જોવી આરતીને દુનીઆના રસતાને પોતાની
મિત્રે બાંધી શકે એકલા સાડા અને માહીતી
ધરાવનાર પણ અનીનીવાન આપદ સીએ
પારો જવાની જરૂર નહીં પડે એકલા સાડા
આ નીઆથી મુખતસરમાં લખાંછે.

આમ રહેલા.

દરતાન વિષય.

દરતાન એ એક આરત બર જુવાનીમાં
આવેછે તેની નિરાશી છે. હવે દરતાન એકલે
રુ? દરતાન એકલે આરતના ગર્ભસ્થાનમાંથી
દરમસે જે લોકીનાં રંગના તથા પાણી જેવા પ્ર-
વાહી પદાર્થ વહેછે તે, આ નિરાશી પેદાશવેલી
માહુમ પડેથી, આગળ જે બાળકને આપણ
નાપી છોકરી કેટલા હતા, તેને એક હરજને
વધે છે. એકે તે હવે છોકરી એ નામથી
નથી એજાખાતી, પણ બહુની અમથા રહી
એ નામે એજાખાએ છે, અને આવાર પછી
તે ગર્ભ ધારણ કરતાને લાપક થાયછે.

દરતાન બેસનાનો વખત ધણ કરીને
પંદરથી વધે.

■ દરતાન એ શબ્દ પંદરથીઓમાં વપરા-
યેછે. હિન્દુઓમાં એ નિરાશીને વાસતે ખીલ
મેલી વાપરેછે. તેઓ આ પ્રમાણે, અડકાવડું,
ઝાવણું, અળખા મેરાડું, અળખાવડું, દુર ને-
ચડું, આપે આપડું, પડે મેરાડું, વીલાજરી,
રમેસ્વાળા, રડ મેરાડી હાંવડી, યુસમાલામાં
સીમેલીએ બીમ દરતાનને વાસતે વપરાયેછે.
બીમ મોડામાં કાઈ આરત રતાવ મેલી
એમ પ્રજાં હોય તે આ પ્રમાણે પડેછે,
"તમમસઆમાં."

આ નીચેના દેશા ઉપરથી દસ્તાન જુદા જુદા દેશામાં જુદે જુદે વખતે દેખા-
એ છે, તે ગણુમ પડેછે.

લિમર.	દેશ.	કા.સ.	વર્ષની	દિવસવાળ.	જામત
૫	૦	૧	૦	૦	૧
૧	૦	૧	૦	૦	૧
૭	૦	૧	૦	૦	૧
૮	૦	૨	૦	૦	૨
૯	૪	૧૧	૦	૦	૧૫
૧૦	૧૪	૩૧	૦	૦	૪૮
૧૧	૧૮	૧૧	૦	૦	૨૧૭
૧૨	૨૦	૧૫	૦	૦	૩૮
૧૩	૩૮	૧૬	૧૮	૦	૫૫૪
૧૪	૫૨	૨૦	૪૮	૦	૮૩૭
૧૫	૫૨	૩૩	૬૫	૦	૯૨૧
૧૬	૬૫	૨૩	૬૫	૦	૭૫૧
૧૭	૭૦	૧૬	૭૫	૦	૭૭૪
૧૮	૭૦	૧૩	૭૭	૦	૭૭૭
૧૯	૮૬	૧૭	૭૧	૦	૧૦૧
૨૦	૪૦	૪૨	૭૦	૦	૧૧૧
૨૧	૪૧	૧૭	૫	૦	૨૭
૨૨	૪	૮	૫	૦	૧૪
૨૩	૨	૫	૭	૦	૧૦
૨૪	૦	૩	૧	૦	૪
કુલ.	૨૦૦૫	૧૮૩૫	૩૩૩		૫૦૬૨

આ હોય જુદી જુદી ઉમરે દસ્તાન
બંધ થઈ જાયછે તે બતાવેછે.

લિમર.	લિમર.	લિમર.	લિમર.
૪૮-૧	૪૩-૪	૫૨-૧૦	૧૧-૪
૩૫-૩	૪૪-૧૪	૫૩-૧૧	૧૨-૫
૩૧-૩	૪૫-૩૫	૫૪-૧૩	૧૩-૧
૩૦-૪	૪૬-૨૧	૫૫-૦	૧૪-૦
૩૮-૦	૪૭-૩૦	૫૬-૦	૧૫-૨
૩૬-૧૧	૪૮-૪૬	૫૭-૩	૧૬-૩
૪૦-૨૬	૪૯-૩૦	૫૮-૦	૧૭-૨
૪૧-૧૭	૫૦-૪૭	૫૯-૦	૧૮-૧
૪૨-૧૮	૫૧-૧૦	૬૦-૧૪	૧૯-૫

ગર્ભ ધારણ કરવાની શક્તિ અથવા દ-
સ્તાન ઇંદ્રીમાં ગ્રીવાથી તે પાંચીય વર્ષ સુધી

નહી રહેછે. દસ્તાન બીજાકુલ પીરાતાબીરથી
તે પચાસ વર્ષના દરબોધનમાં બંધ થાયછે.
પણ કેટલાંક કારણોથી દસ્તાન મેલું નેહલું
એમ થાયછે, તેજાનાં ચાલકે આ જગોપર
કહીએ છીએ.

૧ પેટેલું, -હવા. દસ્તાન ગરમ દેશમાં
રહેવાથી બિરતને યંત્રના દેશમાં રહેવાથી
બિરત રતો નેહલું થાયછે. શુદ્ધપની દરમિયા
તરફના દેશમાં બગીચામાં વર્ષની વયની પેટેલાં
બર જુવાની રહેજાયછે. ઉત્તર તરફ વધારે
ચંદ્રીના દેશમાં જુવાની પંદર અને રાતરમે
વર્ષ થાયછે, તાંદ્રાંતરી બિરત રહેવાતી નથી.
વળી એસીયા અને આફ્રીકા ખંડમાં વરાવાથી
બિરત ૧૦ વર્ષની થાયછે ત્યારે જુવાનીમાં
આવેલી રહેજાયછે.

કેટલાંક વર્ષપર એકે અંગેજ શુદ્ધ
માત્રામાં રહેતો હતો, અને તે મિટા સરકારી
આકરે ધરાવતો હતો, તેનાં લખાણ ઉપરથી
માલુમ પડ્યુંછે કે, તાંદ્રાંતરી દેશનીઓમાં ત્રણ
અથવા ૬૫ વર્ષની વયમાં જુવાની રહેજાયછે.
શુદ્ધમાત્રાનાં મોટા પેઠાંએ પોતાની બધી-
ઓનાંની એકની માથે જ્યારે તે આઠ વર્ષની
હતી ત્યારે નેકા કીધા હતા.

હવે ખીંટ તરફ તરફ કરનાં, એટલે
સ્ત્રીઓ, તરફે અને ક્રીયાનાં કેટલાક જાગમાં,
દસ્તાન બિરતોમાં રાતરે અથવા બાહર વર્ષ
લગી રહેજાય નથી. જાગમાંમાં તથા ખીંટ
ઉત્તર તરફનાં યંદ્ર દેશમાં પીંડા અથવા એ-
કવીસ વર્ષની સુધી થાયછે, તાંદ્રાંતરી દસ્તાન
થતું નથી; અને તે સાઠઠ વર્ષની થાયછે,
તાંદ્રાંતરી બિરત ગળતે બાકી રહેછે.

(અધુરું)

MARRIAGE OF HINDU WIDOWS.

The Sastras promulgated by these Rishis (Sages) are the Dharma Sastras.* The people of India (Hindus) observe those Dharma (duties) which are enjoined in those Sastras; and acts are considered proper or improper according as they are consonant or opposed to those Dharma Sastras. Hence the marriage of widows will be countenanced, if conformable, and repudiated, if repugnant, to the Dharma Sastras.

Now it is to be considered whether all the Dharmas enjoined in all the Dharma Sastras are to be observed in all the Yugas (Ages). There is a solution of this question in the first chapter of the Dharma Sastra of Manu :

मये कृत्तयुगे धर्मोक्तेतापं दापरेष्वपे ।

मये कलिषुगे मृणां युगहृत्सानुक्त्वतः ॥

"Human power decreasing according to the Yugas, the Dharmas of the Satya Yuga are one thing, those of the Treta another; the Dharmas of the Dvapara are one thing, those of the Kali another."

That is to say, the Dharmas, which the people of prime Yugas practised cannot now be observed by the people of the Kali Yuga, because human power decreases in every successive Yuga. Men of the Treta Yuga had not the power of observing the Dharmas of the Satya Yuga, those of the Dvapara could not observe the Dharmas of either the Satya or Treta Yuga, and those of the Kali Yuga lack strength to follow the Dharmas of the Satya, Treta or Dvapara Yuga.

It clearly appears, then, that the people of the Kali Yuga are unable to practice the Dharmas of the past Yugas; and the question arises what are those Dharmas which the people of the Kali Yuga are to observe. In the Dharma Sastra of Manu it is merely stated that there are different Dharmas for the different Yugas; but the Dharma peculiar to the

different Yugas have not been specified. Neither in the Dharma Sastras of Atri, Vishnu, Harita and others mention is made of these different Dharmas. Certain Dharmas are indeed inculcated in these Dharma Sastras; but it is difficult to determine the Dharmas which, owing to the decrease of human power in successive Yugas, are appropriate to each Yuga. It is in the Parasara Smhita only that there is an assignment of the Dharmas peculiar to the different Yugas. Thus it is mentioned in the first chapter of the Parasara Smhita :

कृते तु मानव धर्मोक्तेतापं गोतमाः स्मृताः ॥

दापरे शङ्खैर्ललिताः कलौ पाराशराः स्मृताः ॥

"The Dharmas enjoined by Manu are assigned to the Satya Yuga; those by Gotama to the Treta; those by Sankha and Ikshita to the Dvapara; and those by Parasara, to the Kali Yuga."

That is, the people of the Satya, Treta and Dvapara practised the Dharmas prescribed by Manu, Gotama, and Sankha and Ikshita respectively; and the people of the Kali Yuga are to observe the Dharmas prescribed by Parasara. It is clear, therefore, that as Parasara has prescribed the Dharmas of the Kali Yuga, the people of the Kali Yuga ought to follow the Dharmas prescribed by him.

On observing how the Parasara Smhita opens, there will not remain the shadow of a doubt that its sole object is to promulgate the Dharmas of the Kali Yuga.

अथारो हिमदीलये देवदाहवत्तलये ।

अथारो काममातीनमपुत्रमपुत्रः पुत्रा ॥

मानुषापी दिते धर्मं पत्तमाने कलौ युगे ।

It may be asked if the Dharmas Sastras promulgated by Manu alone were to be followed in the Satya Yuga, that of Gotama alone in the Treta, that of Sankha and Ikshita alone in the Dvapara, and that of Parasara alone in the Kali Yuga, when are the Dharmas Sastras composed by the other sages to be observed. But this question admits of an easy solution. The Dharma Sastras of Manu, Gotama, of Sankha and Ikshita and of Parasara are peculiar to the Satya, Treta, Dvapara and Kali respectively, and each parts of the other Dharma Sastras are not at variance with those prescribed. If Sastras are to be followed in those Yugas.

* Besides these, the Sastras promulgated by Narada, Baudhayana and fourteen other Rishis are related as Dharma Sastras.

મીલાવડો.

OR

THE MISCELLANY

અંક ૩૩-૫૦ ૩] યુગલ, આસ ફેબ્રુઆરી, સને ૧૮૭૭. [કીંચાના ૨

અગર માનવી તું કદી નાહિએ
થતો ના.

આપણુ સપડાં સારીપદે જાણીએ ઉમે
કે આ દુઃખનીઆમાં અદમ જાતને બહુ
જાણીએ વેદાની છે ને ધણી જાતની નાહિ-
એદીએમાંથી પસાર થવાનું છે. મગર આપણા
અને ઉમેદનાં હસતાં યુગલને આપણા દે-
વાનું બંધ કરવું એના ભેદનું મુશ્કેલીનું બીજું
એકે કામ નથી. ઉમેદનો એવો મીઠો ને
તેનું યુગલું હયાતું છે એટલા મટેજ તેને
પુરાણી ભરેલો આવશ્યક દેવાની જરૂર છે
એમ સમજવું નહી, પણ જાહેર આપણી
હંદગી હાથમાં છે તાહિવર આપણા ઉપર
કંઈપણ મુખ દુખ વીતવાની વધી છેજ,
મટે આપણા આધાર ઉપર લાગી રહેવાની
જરૂર હોવાથી તેને હર પહે આવશ્યક દેવા
મટે તરખાર થઈ રહેવું જોઈએ.

આપણી હંદગીનો પ્રવહ કંઈ એકજ
પ્રકારે વહેવાનો નથી અથવા હંદગીનો સપ-
રો વખત એક સરખાજ યુગલનો નથી
અથવા એકની એક રસીતીગ્રાજ આપણે
પરી રહેવાનાં નથી. આપણી મરજ ન
જતાં એક મેગાલુમ શકતીએ આપણને
આગળ વધવાને કુજ પાડવાસાહે કામે લા-

ગેલીજ હશે; આપણા મનમાં વીતમાં નહી
હશે તેથી વખતે આપણી સનમુખ થઈ
મેજા જાતજ એના આવી ઉભા રહેશે કે આ-
પણને કંઈ નહી ને કંઈ પણ કામ કરવાની
કુજ પારશે, ને પછે તેમાંથી, આપણે કદી
વધી રાખેલી નહી એવું પરીણામ નીપજશે-
ને પરીણામ પાતો સાહે નીવડે કે મરું-મગર
કંઈ પણ પરીણામ નીપજવાનું ખરું ને આ-
પણી જે હાથત હતી તેમાં કંઈપણ ફેરફાર
થવાનો. દુનીઆમાં જાતમ જાહે લીધાછે
તારે તરફ કીસમનાં કામે આપણને કરવાં
પડવાનાંજ; તરફ કીસમનાં માણસો શય
આપણને સંબંધ અથવા દારની કરવી થઈ
જાતજ, અને તરફ કીસમનાં આપણીઆ
આપણા ઉપર જોતવાનાંજ; તોપણ આપણે
એમ તે કદીથી ધારીશું નહી કે આપણે જે
જે કામે કરીશું તે સાધ્યાં પરીણામ મરુંજ
નીવડશે. નજ સંબંધો જે પાડ્યાં તે સાધ્યા
જોઈજ નીવડશે, નજ જોરતો જે કરીશું તે
સાધ્યા દુરામતોજ થઈ લાગશે અથવા મેપ-
લીયં જે વીતશે તે સમજાં દુખ ભરેલાંજ વીતશે.
આપણા મર્યાં સારી જાણવા બંધાવું
હોય, તે ઉપરથી આપણને એમ ન જાણું
જોઈએ કે આપણાં દેખે મુજબ પ્રકારતો ન-
હશે મુજબની મર્યા અને ઉત્તરને આ-

પણ મકાનમાં દાખલ કરવા માટે આપણને
જે કરવાનું રહેલું છે તે એટલું જ છે કે મરના
ખીરકી દરવાજા સમક્ષ પુલ કસી અમે
પ્રસે હરકત કરનારી જે ચીજને વચે પડી
હોય તે ખસેડવી, ને એમ કીધું કે તુરત સુ-
રજની સેરાની અને તેના તાપ એકદમ આ-
પણા ધરમાં દાખલ થઈ સરદી અને એકા-
સને દુર કરવાના. એજ મુજબ આપણી
લંદનીના બંધ દરવાજા કાઢી નખતે પુલ
જળના અને દુનીઆદારીનાં મુખના સુરજ
આપણુ જમતાં પ્રકાશી નીકળવાના, વારતે
અમે આત્મી દરેક અને સપડો આખરોમાં
તારે ખીરજ અને સણુરી એખતીઆર કરી
આશા ઉપર ઉમેક બાંધવી રાજવાર છે; એતો
વખતે એખતી હશે કે જે હીરસતો તારે માટે
કોઈ ખુશ બખતીની વાત છે એક આપવા
નીકલેલો છે તે રક્તમાં કેમે બેવાઈ પડે-
એક અથવા કેમે શેરાઈ પડીએ છે, સખ્ય
તેને તારી ફરીએ આત્મી ભાગમાં આસુર
મયું હશે, મગ તારું જે યકીન રક્ત ને
દમન શાબુત છે તો તારે ખુબ કરી બાબુ
કે એકે પહેલે તે નેક ફીરસતાની કદમ બેરા
કરવાનું તારા સરજતમાં છે. વારતે અમે
આદમનાં બધાં તારે તારી દરેક આકૃતમાં,
તારી દરેક ગીરકૃતારીમાં અને તારા દરેક કા-
મમાં તારે જે કંઈ કરવાનું છે તે એજ છે કે
એકદમ મેહેલના મનાય પર ચડી આશાના
રખા પર સ્વાર થઈ સરતા આવતા હીરસ-
તાને 'રૂઝે આવકાર રવાને હસતા મુખના ને
ખુશ મેહેલથી તખીઆર થઈ એટલું નેહમિ-
એ અમર ને અસરો સખતે તે બાવીરીયો
ધીવાતમાં રાખીએ તો સત કરી આનંદે બધી
આત્મી કે મુને કુરીઆદ કે અફસોસ કરવાનું
કશું મરજુ રહેવાનું નથી.

અકદર વિસસન.

અકદર વિદારાન રાહુબ આ કાની કુની-
યામાંથી કુવ કરી ગયાં છે એથી આપણા દે-
શીઆમાં મોટો મગ ઉત્પન્ન થયો છે એમાં
કંઈ નવાઈ જેવું નથી. કેટલાક પરદેશીએ
એકલે અંમરને વોરે બિજાએ વાસવાર એ-
લે છે, હિંદુશાનના લોકો અતલપકારી
અને મેચુરવત છે; એ તેઓનું બેલબું જેવું
નિશપાર અને જાડું છે એને એક તાલો
ઉખલો દેશીએ પરીપકારી અને આપણ
અકદર વોસસન વિશે જે શેઠ કરે છે તેપરથી
મળી આવે છે. એ મરનારે પોતાની લંદનીના
મોટા બગ દેશીઓનું કલ્યાણ થાય કેવળ
કામ કરવામાં કાઢી છે, અને આ વાત
આતમાં રાખી તેઓ એ વિદાન અને દયાળુ
ગૃહસ્થનાં મરજુથી મોટો સંતાપ પામ્યા છે.

હમણ વળાકે વાંચનારાઓને માલુમ છે
કે આપણા પ્રચારના અને વાંચણ અકદર
દીક્ષામ દલપતરામના બાબુજ બિંબ ગીર-
ધરાલ રતનલાલ દુત્તરી આજ પાંચ વર્ષપર
મમજમાં નેહકે વિદા મેળવવા સાફ પ્રવાસ
કરતા હતા, તે બાદએ પોતાના પ્રમા તરફથી
અકદર વીસસને દેશી બાવાઓ વિશે આપણી
ચુનીસરીકીમાં કેવો માહાભારત મુચનાઓ
કીધી હતી તેની ખબર રાખવી, ત્યારે તેણે
તે વિશે કું લખાણ કીધું તે આ નીચે દેહી
કરે વાંચવા ઉપરથી માલમ પડશે.

"Our good old friend Dr. Wilson has
it appears done something for our peo-
ple even on the very eve of his de-
parture. One can hardly help shedding
tears at his absence from our country
temporary though it be. The en-
couragement of the different languages

by our University is a serious question; and it is difficult to say what might be the fate of our Vernaculars ten years hence. I am afraid we are labouring in a wrong direction and merely wasting our strength and resources. We shall think of this when we meet again." London, 11th March 1870.

હાથના ઉપલા ભાગનું હાડકું.

હાથના ઉપલા ભાગ તેને આપણે છુલ્લ કહીએ છએ તેની અંદર આ હાડકું રહેલું છે. એ ઉપર ખરું અને નીચે દાંડેણી સાથે જોડાયેલું છે.

સીતા.

(સાંપળ પાને ૧૨૨ સી.)

સાંપળ પડી, ભેટાની બીડ વાળનાઈ ગઈ અને દુકાનદારે દુકાન બંધ કરી પાતપેતાને ઘેર જઈ લાખા. આ વખતની જગેપર ફેટીક મેડેલી ઈમારત આવી હતી પણ તેઓમાં આ સોનીની ઈમારતના જેવી કો-ભાવનાન બીજી કોઈ નહીં. તે જોડેની વાહુરથી તેવીજ અંદરથી ભગવાદાર હતી અને તેની અંદર સમગ્રી વાતની સમાવડાને સમજી જાયેલા સાધના પુરા પાડવામાં આર્થ્ય હતી. આગળ દરવાજા ઉપર "શ્રી ગેરિસ પ્રસન્ન" એ રાખેલખેલા હતા. એ જગ્યા ધણી થોડીમાં રાહી પ્રતિષ્ઠા પાવતો હતો. તે ભગભગ ૬૦ વરસના થતા આવી હતો પણ તેના ચેહરોપરથી જાણે તે ભરખુવાન હોય તેમ દેખાતું હતું. વખતેવખત તેના ચેહરે ક-આઈ જતો હતો તે ઉપરથી સંજેન વાતવાન બની આવતું હતું કે, તે દોષપણ તેજેની અસુસોસીમાં ગીરજતાર હતો. તે અસુસારી સંનની લગ્નની હતી. હેની પેટેથી બધીને બે છોકરા થતા હતા તેઓ બન્ને ભરખુવા-નીમાં મરણ પામ્યા અને તે વાતને મજા હી-વસ નહીં થતા એકઠામાં તેઓની જનતાએ પણ રૂકાત લીધી. એણે બીજી વખત ભગન કીધી તે બધી પણ થોડા સમયના જીવી. હવે હવે બધામાં પેતાના વય હી-કમની લીકો સીતા હતી. એ સીતાની શાદો પેલા દહીરાસ રાત્રે કોપી હતી અને એ ભગન ધણીજ થામધુમથી થયાં હતાં. રીલાને મેઠ કોઈ પુત્ર અપતારકે હતો તેનું નામ લાલુ રાધું હતું. સીતા પેતાનાં બ-અવાને કાળે મરની અપાગી ઉપર બેસી

બાજરનો તમાસો નોંધ રહી હતી. આ દા-
હાડે એ ધરનો ધણી પણ ધણી કામમાં
હતા. તેણે કેટલુંક ભાર લેણુંલેણું કીધું હતું.
સાંહાંજના બધો હીરાખ મેળવી, બાકી ખેંચી
તે ખરી હતી તે તપાસી બેવા સમૂ નાણાના
ને હજાર હજારના ટેલા હતા તેને નોંંચા
અને તેઓને પાછા બંધોંચાર. એસરણમાં
સુકી દરવાજા ખંચ કીધા. શુભાસ્તાઓને
બધાને વીદાય કીધા અને પોતે વાણુપાણી
કરીને ગોરદેવની સાથે શેતરંજ ખેલવા ગેરો.
ખેલતાં ખેલતાં બહુ મહાસત્રે પુછ્યું કે,
જળમાન રાજા, હમોએ વરત્યું હતું તે મુજબ
તમારી આજનો દાહારો સારો ગયો ખરો
કેની વાડ? જળમાને કહ્યું કે, હા દેવતા, ધણી
સારો રીતે ગયો; પણ વધારે છુરીની વાત
એ હતી કે, સીતા અને તેના છાંદશ અર્ધ્યાં
આવ્યાં હતાં તેઓને નોંંધને ખરા લવને
ધણીજ આનંદ ગયો. ઉપર એ મહીકાને
સમ્રામન રાખે. બહુએ કહ્યું કે, સીતા તો
પરે એક ઈંદ્રની અપહરાઈ; મિના નેવો
પ્રુખશુરત એવત તો આ મહાનર્મ કંથાં
પણ નહીં હશે. સોનીજ બોલ્યા કે, બહુ
મહાસત્ર પેલા એ પીતરાઈ ભાઈસો કવો
ખટપટ વ્યવતી હાડી તેનું શું થયું? બહુએ
કહ્યું કે, મેતાં હેતું સાંઝ્યું છે કે, હવે તો તે
પંચાયત પરી અને તકસરનો કુઝો થશે.
નારે ભાઈ એગ નથી. રામદાસે અપીલ
કીધીએ અને તેને સમન આજેજ હરીદાસ
ઉપર આવ્યોએ. એ બને ભાઈઓ પણ
હેજા હડપર આપ્યાએ કે, તેમાં આપણે કંઈ
કંઈ રાખતા નથી. રામદાસને તો ક્યાર
અને નંંગમ બને મીલકતો નોંંધવે છે.
બાકી ને શોઝ રૂબો દાડને હાથ ઉઠવતાં
હોય તો તેરસા હું આપી છું અને કલ-

આનો અંતઆણું. હરીદાસ હેવી લગ પર
અઘોએ કે, રામદાસને એક ટોડી પણ નહીં
આપું. પણ બહુ તમે એ લોકોના
સેતારા કીપરથી રેહજ વરતી રાકશે કે, એ
કલ્યાણતે રોં નીવેરો આવશે. બહુએ
આંમળાનાં એકકાંપર "ધન, મર, કુંભ"
કરત્રાં માંડ્યું અને કહ્યું કે, કલ્યાણનું છેવટ
એકદમ બાકે આજે રાતના આવતું નોંંધવે;
પણ મારા હીસાબમાં કંઈ અગાના સામાન
તેનું વચ્ચે આવેએ તે શું છે તે હું ક્યાં
ભગી દેર જઈને બીજા કેસાકે પુરતો નોંંધ
ત્યાંસુધી મારાથી તે કહી રાકાય નહીં; પણ
રામદાસની હીસાબ ઉપરથી માત્ર પડેએ
કે, તે પેલા છાંદશની સસાહ મુજબ ચાલેએ
અને તેના હમપર આટલું બધું કુદેએ. તેનામાં
વિવતાનું એટલું બજાઈએ, આપણાથી રામ-
દાસની બુલ કઠાતી નથી. આપી મિતા-
સસનુતે તે મહોદેથી અપાન કરી જાએએ.
સોનીજએ કહ્યું કે, હા અદમ, એવો ખરી
જાતએ. રીતા પણ દેહેની હતી કે, એ બ્રા-
હ્મણ તેને ત્યાં ક્યાં કરવા આવ્યા હતા તે
વખતે સાચીનીની જાત તેણે કહી તે-સાંજળી
રીતની આંખમાં પાણી ભરાઈ આવ્યાં હતાં;
પણ તેનામાં એજ એજએ કે, તેના તથા તેના
ચેલાઓનો ચેહેરો મથોજ બોલામથો અને
મારકેજ હતો. આ વાતમાંનેજાતમાં રીત-
રંજનો એજ બરોબર આવશે નહીં. આખરે
સોનીજ લગ્યા અને રાત લાંબી ગઈ હતી
તેથી સહસાને ઠોકણે ચાઈ ગયા. (અધુરું)

—૦૦૦—

બતરીશ પુતળીની વાત.

(વાંપણ પાને ૧૨૫ થી)

આ ઉપરથી બરાહમથોએ રાગાને કહીયું
કે હમારી ધારણમાં એવું આવેએ કે, તને

આરી રાજા વિક્રમ રાજ કરશે. આ વાત રાજાને કાને પહોંચી તેને ખડ ખડ હસ્યું. આવીયું, અને યોગાવા લાગીયા કે એ પંડીતે બાવલાં જગાડે, અને તેઓમાં કાંઈ ગતી આત નથી તેથી આપું બોલેછે. એમ કહી એ વાત એક કાને સાંભળી બીજે કાને કાઢી નાંખી. પંડીતે તે યાજ્ઞ સારમાં પડી ગયા, અને પોતાના મનમાં કેહેવા લાગ્યા કે 'અરે! અરે! મેણે આપણાં સારા તરને બુદ્ધિ કીધાં અને આપણને પણ દીવના દેવીયા.

આ પરમાણુ યજ્ઞથી પંડીતેએ દેહાગ્નિક દાહક સુધી પોત પોતાના મકાનમાં બેસી એ વાત વિશે નબુમ (જોરા) બોલ કીધાં. એમ કરતાં કરતાં દેહાગ્નિક દિવસો વહી ગયા. બાદ એક દાહકે એક પંડીત એણે યોગી બ્રહ્મિયે કે, રાજા વિક્રમ કાંઈ નજીક આની પોહિંગીયોછે. બીજે યોગીયે કે અહીંમાંજ પારેના જંગલમાં જાયો. તો જાણે કહીયું કે તાંહાં એક તજાવ મણુછે, અને તાંહાં તે અખાડે કરી પડીયોછે. આવી રીતની તકરાર કુદ રહી હતી, કોટલામાં એક અરહમણુ તાંહાંથી ઉઠી તેની તજાવ કરવા સારું જંગલમાં ગયો. જંગલમાં જતાં વાર નેજ તેણે 'એણું તે રાજા વિક્રમ એક તજાવની પાળ ઉપર મટોડીના મહાદેવ બનવી તેની પુજા કરી દંડવત (પો લાગલું) કરી રહીયોછે.

આ જોઈને એણે અરહમણુ તાંહાંથી પાછો ફરી, જામમાં આવીયે, અને સપાળા પંડીતને સાથે જઈ રાજા સંખના દરવાજામાં ગયે; અને કેહેવા લાગીયે કે તું દુઝરા સાસતરને પેટાં બાણુતો હતો પણ મજબાવ હવે શું કેહેછે? આ પાસેના અરહમણાં રાજા વિક્રમ આલો પોહિંગીયોછે. આ સાંભળી

રાજાથી કાંઈ જવાબ અપાયા નહીં. બીજે દિવસે તે પોતાના યોગીક અરહમણે સાથે હાથે વનમાં રાજા વિક્રમ શું કરેછે તે જોવા સારું ગયો.

તાંહાં જઈ જુએછે. તે વિક્રમ રાજા તજાવમાં નાહી કાંઈ પોતાના આસન ઉપર બેસી મહાદેવની પુજા કરવા લાગી રહીયો હતો. રાજા સંખ પણ તાંહાં જઈ સામાં બેસી રહીયો. એવો વિક્રમ મહાદેવની પુજાથી કુદેક થયો તેવાજ સમિ પેલા મહાદેવ ઉપર ધીરાળ કીધો. આ જોઈ તેથી સાથે આવેલા અરહમણાં કેહેવા લાગીયા કે રાજાની આકલ બકલ જાતી રહી કે શું? આ દેવતા ઉપર તે મુતજાયા! તેમાંથી એક પંડીત બીજી બીયે કે, મહારાજ તમારો આ શું કીયું, રાજાએ જવાબ દીધો કે, દેવતાને પુજવા કે આ મીટીને પુજવી? તારે અરહમણુ બોલીયા કે, રાજા હવેને એ કુદસ્ત નથી લાગતું ત-આરી મતી ખરે ફરી ગઈ. એ વાત ખ-રીછે કે, અરહમણાં અરહમણું હોય તારે પેલી કેહેવત "દેનાસાકો વીપરીત બુધી" મુજબ તેને અગતીયાં અરવા મુદ્દેછે.

રાજા સંખ તેઓને કહેવા લાગીયો કે તમે રાજા દીવાના બની ગયાછો, અને મને પણ તજાવે સાથે બિનકુદ બનાવવા મોકોછે કે શું? જે નહીંબમાં લખીયું હશે તેમ થય વગર કદી પણ રહેનાર નથી. પંડીતેએ ધારીયું કે રાજાએ આપણું અપમાન કીધું. એવ બોલી તેઓ મુખ રહીયા. તારપાછી સમિ વિક્રમને મારવાની બંધબસ્ત કીધો. તેણે જીએવેવતી સાત લીડીઓ સારી, અને તેના ઉપર અંતરેશી રાજા નાંખી. એ લીડીઓમાં મિયું કમળ હતું કે, જે કાંઈ તે ઉપર મગ મુકે તે મુતળું બની જાય. વળી

તેણે બીજા તજનીજ એવી કીધી કે, એક કાકડી મંગાવી લાંઘાં મુકી, અને એક છુરી મંતરીને પોતાના હાથમાં રાખી. એ કાકડી તથા છુરીમાં એવો અમતકાર હતો કે, જે કોઈ તે છરી વતી પોતી કાકડી કાપે તેનું માથું કપાઈ જાય. આ પરમાણુ કરી તેણે પંડીતને કહીયું કે અમે રાત્રિ વિકરમ કેમ આવશે. આ લીટીએ ઉપર ચાલીને તે આવશે કે દુરતજ તે જોવાન બની જશે. અને જાંથી તે મેટોરા થયો કે આ કાકડી ખાવા અગરો એટલે એનું સીર કપાઈ જશે. આ વખતે તેની સાથે બીજા જે કાકડી રાત્રિએ હતા તેઓ પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગીયા કે આ રાત્રિએ દુરો કરીએ; પણ એ કાકડી કાઢીએ તો ધરમ નહીં. બુધ કરીને આરવો એ કાઢીને ધરમછે; હાથી તો હર-કોઈ ખાશે. રાત્રિ.

પોતાના પછી રાત્રિ સંપ્ત વિકરમને પોતાની કહીયું કે આવો આપણે એક જગા ઉપર બેસી આ કાકડી ખાઈએ. વિકરમ બેસી હતા, અને તેને રાજા ઇલમ આહુમ હતા તેથી તે બેસી લીટીએ ઉપરથી બેંચકક ચાલી જઈ તખત આગળ જઈ ઉભા રહીયા. આ જોઈ રાત્રિ સંપ્ત સહક યાદ ગયો. વીકરમે જા જાનિ તેના હાથમાંથી છરી લઈ લીધી; અને રાત્રિ ગાડીવ હતા તેમનાં તેના ગળામાં હેડકો હઈ તેને ખરી નાખીયા.

આકડી વાત કહી રતન બંદીએ રોજને કહીયું કે, હે રાત્રિ ભોજા! જો ઉપાવતી મે હરખાની હોય તો તંખાને મોકલો પાહક બની જામ, અને પાહકનું તંખા યાદ જાય. મટે શાસનમાં જે લખીયું છે તે આટું થતું નથી. ઇનસાન છપારથી મના પેટમાં આવે છે તારથી ચાર મીજ પોતાની સાથે લાવે-

છે-નકો, તુકસાન, દુખ અને સુખ. તેણે એક તથા મહિલ તંખામાં ગમે તોહાં જાય પણ નસીબમાં લખીયું હોય છે તે ખીડતું નથી.

રાત્રિ વિકરમ પોતાના બાંધનિ આરોને ધણે ખુશી થયો. તેના લોહીનું પોતાને કપાણે ધીલક કીધું, અને તખત ઉપર બેઠો. તેને મંગરો થવા લાગી; અને તે રાજનીતોથી ઇનસાફ કરવા લાગીયા. તેનાં તાખાના સમજા સજાએ તેને ગાદી ઉપર બેઠેલા સાંજની અપી આનંદ મળ્યું; અને તેઓ તેને મુવારકપાદી આપવા સાર આવીયા અને હરદમ દરખાસ્ત હાજર રહેવા લાગીયા. સંખતી રાણી તેની સાથે સંતી યાદ બધી મોકલ; અને સંખતું નામ દુનીઆ ઉપરથી છુસાઈ ગયું.

આ પરમાણુ કેટલાએક દિવસ સુધી રાજ કરીયા બાદ, એક કાહડો વિજેમ રાત્રિને લીકાર કરવા જવાની મંરેલું થઈ તેણે જેટલા સીકારી કુતરા વગેરે જાનવરો રાખીયા હતાં તેઓને તથા ભાંસવાળાઓને, તથા તીરકમઝાવાળાઓને સાંધે લીધા, અને તે એક જંગલમાં ગયો. તોહાં એક હરણ તેના જોવામાં આવીયું તેની પંછડી તેણે પોતાના ઘોડે ફેંકીયા. રાત્રિ ધણે દુરસુધી હરણની પંછડી નીકળી ગયો. સાંધેના રાત્રિ આણસો બુઢાં પડી ગયાં, અને તે એક ગોટા જંગલમાં આવી ઉભા રહીયા. તે પોતાના મનમાં કેહેવા લાગીયા કે, અરે! અરે! અરે! જોવા કેમનસીબ આણુ કે હું સહ પંજુ ભુલી ગયો અને કે સાર્ય પંજુ છાડી દીધો. આવી સીતને વિચાર કરતાં કરતાં એકે મોકલે આક તેની નજરે પડીયું. તેની ટાંચ ઉપર ચાકડી વાનિ આસપાસ નીધા કરવા માંડી તો જંગલ શિવએ બીજું કોઈજ તેના જો-

વામાં આવીયું નહીં. પણ જરાવાર પાડી ફરી લાંબી નજર પોહવારતાં એકે બાબતને એક રોજે તેના બેવામાં આવીયું. આ બેતાંવારે તેને ધીરજ આવી. તાંહાં જુનું એકે તે, આરંભમાં ખલુનર તથા અલોચનાં બોના ડોળેડોળાં હોડી રહીયાં. મુરખના ધરકાસથી હવેલીએનાં કેળા અળાં અળાં થઈ રહીયાં; આ નવું રોજે એકે સખ બોલીયો કે કાલે એ જીનવી લાડ્યા. આ પરમાણે રાખાં પોલી રહીયે હતો; તેવામાં એવું બનીયું કે, તેરોજેના રાખને સુતખરન નામનો દીગન, જે કાગડાને વેસ લઈ તેણી તરફથી ઉડતો ઉડતો જતો હતો, તે જાનનું બોલવું સાંભળી ધંધેર ખાડા થઈ બધા, અને તેના પ્રેરિમાં ભરી દીધું.

નામનાં વિકરમ આ એક ધંધેર અનન્ય બોલ થઈ બધા. થોડીવાર પછી તેને કેટલાં એક માણસો, ખેતીમાં તેની સાથે તે પેતાનાં રોજેમાં જીવવાથી, તાંહાં આવી હરજા તેણે વહરને બોલાવી. હુકમ કીધો કે, જાહાંનાં નિરજા કાગડા હેય તેરજા સપજાને પાડી અંગાવ. આ સુધ્વતાજ રાખનો હુકમ માથે આજીવી વહરે આરે તરફ વાપરીએને જાહલી રાખના કાગડાએને પીંજરામાં પાડી પાડી અંગાવીયા. તેઓને રાખને પુછીયું કે, હું અંગળો સંભારમાં એવો કોણ કમખખતો કે જે તે દિવસે મારા માહેમાં વરકી ગયો. બે સામું કેહેરો તે સપજાને છોડી હરિ. આ બેતાં સાંભળી સપજા કાગડાએ કેહેલ લાગીયા કે, માહેરાજ હમારા માહેનાં તે કોઈનું એ એ કામ નથી; અને હમારામાં હવે કેઈ બાકીએ નથી કે હમો તેને બનાવએ. આ એકરી રાખને વધારે બીડીક વહલી, અને બોલીએ કે હું તમારાં શિવાએ કોઈ બીજો

નવો કામગીર આવીને આ કામ કરી ગયા? તારે તેજો બોલીયા કે, હું રાખાં જારે હું હમોને સાચીય વાત પુછે તે હમો કહીએ છાએ.

આહુમત્ર નામનો એકે રાખ છે. તેનું રાજ પુત્રથી તે પરાવગું સુધી ફેલાએલું છે. તેનો સુતખરન નામનો એકે ધણો દોરાશીવાર અને હાને દીવાન છે; અને તે કાગડાને વેસ લઈ ફરે છે. રખેને તેનું એ કામ હોય, અને હવે કપલ વચી પણ તેજ રહીયે. રાખાં તેઓને પુછ્યું કે હવે તે રી રીતે પકડાએ તેનો ધિવાજ બધામાં, નહીંતો તમારા માહેથી જે કાગડાએને વધારે તરિકે પીકરી તેને પકડી અંગાવે. આ ઉપરથી તે માહેનાં જે સુખીય કાગડાએ સુતખરન પાસે ગયા, તેનો તેણે ધણો આજાવ લીધો, અને પુછીયું કે તમે કેમ આવીયાહો. તેઓએ જવાબ દીધો કે, માહેરાજ તમે રાખ વિકરમ પાસે નહીં આવો તો હમો સપજા કાગડાએ આ રીયા જરિ. આ સાંભળી સુતખરને જવાબ દીધો કે, માહે પના બાધંગ કે તમે માહેરો આસને લેવા વસાવીયાહો. માહેરાજો કેહેલી બખરી તેરજી મરત કરામાં હું કેલી પુકનાર નથી.

કાગડાએને વચત આપી સુતખરન પોતાના રાખ પાસે રજ લેવાં સારૂ ગયો. રજ લઈને તે પેવા બે કાગડાએ સાંધે રાખ વિકરમના હરખરમાં ગયો. એવો સુતખરનાં હરખરમાં ગયો, તેવાજ રાખ કાગડાએ પુછુ શુરો થયા. રાખએ પણ સુતખરને બોધને તેને ધણું આદરમત આપી એકરી ગાલી ઉપર બેસાડીયા. આર તેણે રાખને પુછીયું કે ત મને સામડે બોલાવીયો; અને આ સપજા કાગડાએને કેમ બંધીયાને આપીયાહો? રાખએ જવાબ દીધો કે એકે દિગર હું શી

કાર કરવા બધા હતા તાંહાં છુલ પડવાથી હું
આડપર ચાલુડી આભુખાભુએ જોતો હતો
એટલામાં એક કાગડો માસ માંડમાં ચરકી
ગયાં. તે માટે હું એ સમય કાગડાએને
સાચું બોલે નહીં તાંહાંસુધી કપ્પુ છેડનાર
નથી; અને યાદી આપરે નહીં કેહેશે તે
સરવેને મારી નાંખીશ. અથવા વાત સાંભળી
હતાપરન બોલીયો કે, હે માણસાજી! એ કામ
માડુંછે, તમે જારે ધણે! ગરવ કરવા લાગીશ
તારે અને ગુસ્સી આવીયો અને મારી અકલ
કેકણિ પડી નહીં. આટલું સાંભળતાંજ રાજા
હસવા લાગીયો, અને બોલીયો કે અને ગરવ
કેમ નહીં આવે. શું હું ધાનેા નથી? કે શું
હું જુવામરક નથી? મારામાં તે શું ખામી
જોઈ તે મને જોઈ. તારે તેના કરતાં પછી
મોઝ રાજા દુનીઆમાંછે એવું બતાવવા માટે
હતાપરને જે નગરી વીકરમે આડપરથી જોઈ
હતી તેનું બખાત કરવા માંડીયું (અધુરું.)

—o—

તત્ત્વ બોધ.

(સાંપણ પાને ૧૧૮ થી)

જ્યારે ઈશ્વર અપરિમિત અને નિઃકાર
છે ત્યારે તે સર્વવ્યાપી સ્વયં થયો. વળી
એટલું પણ સમજવું જોઈએ કે, જેમાં આ-
ત્માની વ્યાપ્તિ નથી તે ઉપર તેનું સાદાત
કર્તૃત્વ નથી. ઈશ્વર જ્યારે આખી જગતનો
કર્તા તથા નિષામક છે ત્યારે તે નિઃસ્વય સર્વ
જગતપર વ્યાપી છે. અપરિમિત તથા સર્વ-
વ્યાપી ચેતન કેહેવાથી એટલો સાર નીકળેછે
કે તે સર્વદાતા. પણ તેમાં સંદેહ એ પડેછે
કે, સર્વવ્યાપી ચેતનને સાધારી વસ્તુનાં વર્તમાન
કાળના જ્ઞાનનો તો સમ્બંધ છે, પણ જૂનું
ભવિષ્યના જ્ઞાનનો કેમ ઈતિ સમ્બંધ હોય;

એના ઉત્તરમાં એટલું સમજવું જોઈએ કે,
જગતના સૃષ્ટિકર્તાની સત્તા જગતની પૂર્વ
અત્તરપ છે. ત્યારથી તે વર્તમાનકાળ પર્ય-
ન્તની સમગ્રી વસ્તુઓ તે બાંહેધે તેમ જૂનું
અને વર્તમાન કાળનું જ્ઞાન તે તેનામાં નિ-
શ્ચય હોવું જોઈએ. હવે રહ્યું ભવિષ્યકાળનું
જ્ઞાન. જે જગત રૂપ યન્ત્રની સૃષ્ટિકર્તા તથા
નિષામક છે તેને યોતનાં યન્ત્રનું ભવિષ્ય જ્ઞાન
હોવું જોઈએ; ઈશ્વરને પરમેશ્વર ત્રિકાલજ ઈશ્વરને
મહાકાળનું જ્ઞાન ધરાવેછે એમ કેહેવું વાજબી
છે, કેવળ ત્રિકાલજ કેહેવાથી અનાદિ અન-
ન્ત કાળનું પૂર્ણ જ્ઞાન સમજાવું નથી. પણ
જ્યારે આપણે જોઈએ છીએ કે, ઈશ્વર, સ-
નામાં, વ્યક્તિમાં, કર્તૃત્વમાં પૂર્ણ છે. ત્યારે તે
જ્ઞાનમાં તે અવરમ પૂર્ણ હોવો જોઈએ. જ્યારે
તે યોતે સમગ્રી-સૃષ્ટિનો કર્તા છે. ત્યારે તેનો
જગત અન્ય ઈશ્વરને પેલા કરનાર કોઈ થઈ
રાકેતું નથી અને જ્યારે તેનો જગતે નહીં
અને તેનામાં જન્મભાવ નહીં ત્યારે તેને અ-
વરમ અનાદિ કેહેવો પડેછે. જ્યારે કોઈ પણ
વસ્તુ એનાથી અધિક બળવાન નથી તો
કોઈથી તેનો વિનાશ થઈ શકેતો નથી. જે
અવિનાશી છે તે અનન્ત છે. અનાદિ અન-
ન્ત કાળના આત્માનું જ્ઞાન પણ આનાદિ
અનન્ત છે જિજ્ઞાસે. પૂર્ણ છે. જે જ્ઞાનમય
સૃષ્ટિની ઈચ્છાથી સમગ્રી-શાપ છે તે સર્વસા-
ક્ષિતજ છે. સૃષ્ટિ, સમગ્રી વસ્તુઓ તેના નિ-
યમે અને છતાં તેના ઉપકારી છે; તે ઉપરથી
એટલું જણાય છે કે, તે જીવોનું મંગળ ઈશ્વરને
કલ્યાણ આપેછે અને એટલા સાર તેના મં-
ગળજીવને અન્યાય પૂર્ણ ભાવોની સાથે મે-
ળવીને જોતાં આપણામાં એ જ્ઞાન ઉત્પન્ન
થાય છે, તે પૂર્ણ શિવસ્વરૂપ છે. જે પૂર્ણ
શિવસ્વરૂપ છે તે તે-પૂર્ણ યતિસ્વરૂપ પણ

અવરણ છે; કેમકે પ્રવિનતાની સાથે અંગૂળ છે, પાપ અપ્રવિનતાની સાથે અંગૂળ છે તે જ્ય- તમાં સ્પષ્ટ નેવામાં આવે છે. (અહીં)

હિંદુસ્થાનનો ખીલો ગવરનર

ગવરનર.

(સાંધણ પાને ૧૨- પા.)

આજી મુકરદમા અલખવાનું કામ સત્- ૧મી સદીને છાજનું હતું એમ કહીયે તે સાથે, પણ હાલ તે હવા અમલામાંથી કંઈપણ સાર નીકળે નહીં. સાધારણ મુકરદમાઓમાં કીધેલી અપીલોમાં અમીરો ને ઇનસાફ કરે તે ઉપર હુમેરો પુરતો બકરીશો મુકી શકાય, પણ તે કામમાં એક મહોટા અમલદારને મરકાઈ આવ્યાને લગતો મુનિહુગાર દેવેજે છે તેમાં તેઓ છેલ્લો ને નિવેરો લાવે તે તદ્દન અસંભવિત હોય હેવા એટલાક કહી પણ નહીં મુકી શકાય. તેઓ બધા રાજ્યકાલેજાસીઓ હતા અને તેઓમાં બાકી એકપણ રાખસ હેવા હતા કે, તેના મત એકપણ સાહેબે નુંખા પસંતર કહી બાબુપર પાશે તે અ- ગમ્યમથી કહી નહીં શકાય. તેઓને ઇનસાફ ઉપર આપણે પુર બકરીશો રાખીયે તેપણ આ હેરફેરનું કામ ચલાવવાને તેઓ તદ્દન નાણાયક હતા. તેઓ વરસમાં છ ગલીના તે કામપર બેસે; તેની સાથે તેઓને કાચલા મર- વાનું તંથા ઇનસાફ કરવાનું નેહમિ તેટલું કામ. ઇનસાફના કામમાં આદીતંચારી મરાવ- નાર અમીરો જેની સલાહની આવી બાબદોમાં હુપદીએ જરૂર પડે તેઓ તે દરેકજા કાઈ બીજા જગોપર ઇનસાફના કામમાં શિકાયલ હોય. એ શેલકીનાળા આ કામની અમલ ઉપર વીચાર કરીને પોતાની ફતેહલી મેજા-

શોખ ઉપરથી હાથ ઉઠાવે અને એ કામપરજ મંડીને બેસે એવું કારણ દેવજ નીરાકુળ હતું. ને કાઈ તેજ સદા માતાપર એક ન્યાયસલા નેમી, તેને આ કામ સોંપવામાં આવ્યું હતે અને તે સજા દરોજ નવ કલાકે કામ કરતે અને અઠવાડીયામાં છ દીવસ બેસતે તે આ મુકરદમાને નીકાલ મળુ મહીનાની અંદર આવતે. આ હોડીસીથી પોતાનું કામ સાત વરસમાં પણ પૂરું થઈ શકેલું નહીં.

નીચલી દેરદમાં પુરાવાને લગતો ને પાશે આવે છે તેજ રીતે આ કામમાં પણ પુરાવા લીધામાં આવેરો હેવા અપરથી ઉપરબોએ કાચ કીધા તમારથી એ કામનું ઉવઠેલું અ- વરો તે વસ્તી શકવાને જરાપણ કોઈના મનમાં શક રહ્યું નહીં. તે રીતે પુરાવા લીધાથી ઘણી અંતતની અબજે ઉપરથી હાથ ઊઠાવે પડે છે અને ધાણીખરી વખતે જરાજ અને જુરીની નજરમાં એક આદમી મુનિહુગાર દીસે તેપણ તે રસખત્ય તેને લાભ મળે છે. આ કામમાં તે ધુતીહ ઘણી લાંબી મુદતપર અને હુલસે કાસ કુર દેરામાં થયજા એટલે એની અંદર પુરાવા હુલો કરી મુનિહુગારને તેનો પુરતે લાભ મળી રહે તેમાં કંઈ આશ્ચર્ય નેહું નોતું. દેરડીસને હુટકાશે કરવાને તેના કાપદાન લીખામિતીઓએ કાપદાની આવીકીના લાભ લેવામાં કંઈ મુશ્કે નહીં રાખી તેને સાડ તેઓને રપજે દેવા લાગ્યમ નથી; પણ એટલું તે ટેળીતું છે કે, આવી રીતે મેળવેલાં નીર- અપરથીમણથી લોકોના મનમાં તે આગે પુરતી પાતીજ ચલી નથી.

હેરફેરના ઘેરોએ આ કામ બેન પા- ળવાને કાલીસ કરવામાં કંઈ ખાકી સખી નોતી. સને ૧૭૮૮ માં તેઓએ હેવા કાચ કીધો કે, નંદુખારનાં મરણ પામે બેલતાં ને સ-

ખત ઠોકાએ બહે કોલી હતી તથા હેરિંદર
અને ઈશ્વરી સચ્ચેના સમગ્રધને લગતી વ્યાખ-
તામાં તે ને જોડાથી વ્યાખ્યા હતા તેને આર-
ખાંને કપડો હતો ધારત છે. હવે બહે આ
વખતે લોકોને તેમજ ઉમરાવાની યેઝુદીને
મનથી ધણેજ ઉતરી ગયા હતા. શીશુના
શીના બીજાને લગતો વાદવિવાદ કરવામાં
એણે દેહલીક વખતે ને કોરતા તથા નકુરાઈ
વાપરી હતી તે જોઈને તેના ખાસ મોજો પણ
એના ઉપર નાખુશ થયા હતા. બહેને કપડો
દેવાનો મત પસાર થયો. ને લોકોએ પ્રથમ
એ મત પ્રગટે તે લોકો હેંધું ધારતા હતા કે,
એમ કરવાથી કંઈમાં ખાંધને ઉચ્છેદિયાની સા-
માવાળાએ આ કામપરથી હાથ ટિલવશે. બ-
હેને ઘણુંજ બોલું તો લાગ્યું. પણ ઈનરાઈ
અને પરમજી કામમાં ખાંતીપણનેસાર એણે
ને નામ મેળવ્યું હતું તે વીચારીએ હેના મ-
નનું સમાધાન કીધું. હેને ઉમરાવાએ ને
કોરા કીધા તે એણે મેંદુરી પ્રીક્તા અને લી-
નતાથી કબુલ કીધા, પણ એટલું જાહેર કીધું
કે, હેના માતંગજા અથવા હાની કરવાથી
એણે ને પવિત્ર કામ હાથમાં લીધું છે તેમાં
એ કહીપણ પાછો હજાર નથી.

બીજે વરસે પારલેમેન્ટ બેઠકખાતે થઈ
અને હેરિંદરના રોકતેએ ધારણું કે, નવી
દેલહીવાળા વખતે આ કામ અગ્રવાણની
સાથ પોતાના મન આપશે. તેઓએ હેની
લ્યોર કાઢી કે, ને પારલેમેન્ટે આ કામ જ-
માવતોને દરાવ કીધા હતા. તે પારલેમેન્ટ
ત્યારે ધુવાનીમાં નથી ત્યારે એ કામને પણ
તેની સાથે અન આપવો જોઈએ. આમાં તે
લોકો કામના નહીં ત્યારે તેઓએ હેનો દરખા-
શન કીધો કે, આ કામમાં હેરિંદર ઉપર ને
કુશલિ અકવામાં આગળ છે તેમાંથી તેને

તેકળો કરો. આમાં પણ તેઓનું કહ
વળું નહીં. આખરે એ કામનો નીવેરો
જલદીથી લાવવાને હેના દરાવ કરવામાં આ-
ગળે કે તેહિંમતનામાંની અંદરથી દેહલીક જા-
વતો આતમ કરવી. હવે અરૂં જોતાં જો
આજ કંઈ નહીં થયું હોત તો એ કામ પ્રતો-
વાદો ધેરમાં રહી જાતે. ત્યાં લગી પણ
પોહીંયતો.

આખરે લગભગ આઠ વરસનો લાંબો
ખરોજ વીત્યો. આઠ સુકરકમાંનું છાંણુ કર-
વામાં આવ્યું. એ કિસકાની ઉદ્યોગત બહુ-
નાને લોકોની ત્યારે દહા પાછી. મિકરી થઈ
હતી, આગળે તેઓ બહુતા હતા કે બહુ
કામ પ્રતીવાદીના લાખમાંજ હતું.

હેરિંદરો પોતે કહ્યું બેંધું તે સુલખ એ
કામ એક એકાદ અડામ્યું અને બીજા એક-
લાતની રૂબરૂ તેને નીવેરો આપ્યા. આ
કામની રોજઆતમાં ને લોકોએ ધણીજ ઉશક
બતાવી હતી તેઓ અધાને, આજે બેદરકાર
જોઈને, રેકે બીજાની, તિમજા, ખિરાનને
કોર, મીંતે, લંછગી અને ઘેરતીની અવિપક્ષો
રવેને કપાદ આવતી હતી. ત્યારે આ

કામ આજુ ત્યારે તોઈ લાઉખરે, મીંતની ટે-
લકોની સામે હતો તે આજે તેઓની સાથે
મળેલો હતો અને કોરક પેલેવપેસી મિડી ત્યારે
મીંતે ચરકો એસોઈંદની ખુરસીયે બીરાજ્યો
હતા, તે આજે જુનીયર બેરેતોની ટેલકોમાં
લાખત હતા. પહેલે દીવસે ૧૬૦ ઉમરાવો
એકઠ થયા હતા તેમાંના સદસી. સદસી
નીક લેતા પૂતા. આકોના ને રૂબરૂ હતા
તેઓના તે વખતના અને આ વખતના
બીચરોમાં જોઈએ તેટલા ફરકાર થઈ ગયે હતા.
આ કામમાં મત આપવાને કુલ ૨૮
ઉમરાવો હાજર થયા હતા. તેમાં ફક્ત ૭

મત હેરિશ્ચન્દ્રની વીરુધ્ધ ચેતસાંગિ અર્થે મેળ-
એને લગતા કામમાં પડ્યાં. બીજા અર-
ન્ધમાં ઘણા મત હેની તરફિનાં પડ્યાં.
હેરિશ્ચન્દ્રને આપસગાની રૂબરૂ મોલાવ્યો
અને તેને ઉપરાધાયે કુશમ્બુકુંડે, હુમ્બોએ
તને આ કામમાં તરફે નીચાવગાંથી દેખાડે.
હેરિશ્ચન્દ્રે ઘણી ગંભીરતા અને અદમ્ય
આત્મ નસાવી આવેતો થયો. (અધ્યુક.)

સ્ત્રી કુળવણીના કામમાં એક છુરની
વધામણી.

હુમે, સાંભળી ઘણા છુરા મળ્યાં, છામિ કે,
સાર કાવરણ, નહાંગીર, વાણી તથા સાર
જમરેદણ, છલ્લભાઈ, વાણી કેન્દ્ર સાળા
આમાં સ્ત્રી શીશી, નિમજામાં આવ્યાં. આ
અગતની જરૂરીયાત વિશે સ્ત્રી કુળવણીના કા-
મમાં આગેવાની પ્રાચલતાર આપણા જાણીતા
પાસલી શેઠ, આલોકેદણ છુરોદેદણે આજ્ઞવી
તોરા, વરરા, ઉપર પોતાના બીજાને આજ્ઞા
હતા. એ કામમાં આગેવાન હોઈએ અર્થિયાં
તેમજ મોકુસીયામાં એકલું સંગ્રાહક જરૂર
કે, એકલું પગાર આપી ધરજાળવી સ્ત્રીઓને
શીશી તરફે સંખ્યાની કરતાં સારી કુટુંબની
સ્ત્રીઓને મોટા પગાર આપીને સંખ્યા,
જ્યો કશીને આપણાર કુટુંબની છોકરીઓને
લગ્નિ તામત લગી હરિશ્ચન્દ્રની અંદર અલગપણ
કરવાનું બની આવે અને એ સુખ કામથી
ધારેલી નકસાદ પુરી પડે.

સ્ત્રી ઊપયોગી સૂચના.

(સાધણ માને ૧૨૦ થી.)
મુકેપત્તે દસમું તરફનાં ગણ દરોમાં
જુવાની વેદસ્ત્રી દેખાએ. એકલાજ કાર-

ણને લીધે હિન્દુસ્થાનમાં વેદનાર અજિજ હોઈ
પોતાનાં બાપનાં ઉતાવળે નાંધાયતે મોકલી
છે; જ્યો કશીને હિન્દુસ્થાનની હવા તેનાપર
અસર કરે નહીં. જે સ્ત્રીમાં જુવાની ઉતા-
વળી દેખાએ, તે સારી તંદુરસ્તીમાં રહેતી
હશે, તોપણ ઉતાવળી દેખાએ જુવાની તેની
લુંદળીને કુંડી કરે, એમાં જરાપણ રાક નથી.
૨. બીજું, અવરચા: પૈસાવાળાની
છોકરી, તેને સરફે ખાવા પીવા શીવાએ
સુખ, તેમાં જુવાનીની નિરાની, ગંધીબની
છોકરીમાંનાં કરતાં ઉત્તમી દેખાએ.

૩. નીચું, સ્વળ, રોહરમાં રોહનાર
જોરતમાં મામડામાં રોહનાર જોરત કરતાં દ-
સ્તાન વેદેલું દેખાએ.

૪. એકું સીખાસરસી અથવા માટી સી.
ખતથી દસ્તાન માંડું બાધવા વેદેલું દેખાએ.
૫. પાંચમું, કુંડળ, નીતી અથવા અની-
તીજામાં કુંડળ પ્રમાણે દસ્તાન માંડું અથવા
વેદેલું દેખાએ.

૬ છું, સારી, તંદુરસ્તી અથવા માંદગી
પ્રમાણે દસ્તાન વેદેલું અથવા માંડું દેખાએ.
૭ સ્થતનું, ધવો, શીડી મેદનત કરતા-
રમાં વેદેલું અને ઘણી અનુસી કરનારમાં
મેંડું દસ્તાન દેખાએ.

ઉપર કહેલાં આ કારણો શીવાએ ખોજાં
કેટલાંકમાં શીશીની તરફનાર આંધણીને લીધે
દસ્તાન ધણુંકશીને નહીં મનાએ એકલી નાંદાની
ઉપર દેખાએ. કેટલાંક ગણ વરરાના ના-
ધર્મ બાલકમાં દસ્તાન દેખાએ, અને ધણી
હમેસાં મેંડું ચું તાંદાં લગી બરોબર વખતે
જમી રહું. તેમજ એક નવ મહીનાના બા-
લકમાં બન્યું હતું. માહીગમાં એકે એક
બાકરીમાં ધવો કરે, તેની જોરત પાણેજ
આંગમાં નાજુક આપણુ જાણીતા રોકેર

ધોરણમાંના ભેગમાં આવી હતી. જે વખત તેવણે તેને જોઈ ત્યારે તેની વય ૧૮ વર્ષની હતી, અને તેનાં સગાંજીનાં કહેણ ઉપરથી ગાહુમ પડ્યું કે, તે સાત વર્ષની વયની હતી ત્યારથી દસ્તાન બરોબર બેરોજ. બીજે એક બીજાં દાખલો કે, “મેરો દીન” નામની છોકરી મેનચેસ્ટર રોડેરમાં તારીખ ૭ મી જાનવારી સને ૧૮૫૩ ને દીવરી જન્મી, અને સને ૧૮૫૮ ના મે મહીનામાં મીસ્ટર સ્મર્થે તેની તપાસ કીધી, તે તે મળુ કુટ અને સાત ઇન્ચ લંબાઈમાં હતી, અને બ્યારે તેને કપડાં પહેરેલાં મુખાં તેણે તે ચરમ સાડીબાવન રતલ વસ્ત્રમાં ચર્મ. જે ઊંચ-ચીમાં દસ્તાન આ વખતે હેખાયું, અને પછી બરોબર મહીને મહીને જારી રહ્યું.

દસ્તાન ખોલતમાં હા ૨૭ અથવા ૨૮ દીવરી જણાયેલ છે. કેટલીકમાં તંતુરસ્ત છતાં, જુદે જુદે વખતે રેખાએલ છે. કોઈ ખોલત હા પખવાડીએ બેરો છે, અને કોઈ વીસ વોચ દાહોં દસ્તાન બેરો છે. ધણું કીને દસ્તાન આર દીવસ મુધી પડે છે, અને પછી બંધ થાયેલ છે. પછી ખોલત નાહે છે, અને એમ બોલે છે કે, તેના હાથ પાક થયા. કેટલીએક ખોલતમાં છ અથવા વધારે દીવસ લગી દસ્તાન રેખાયેલ છે.

દસ્તાનનો રંગ લાલ તથા કાળાંરંગને બ-જેલો હોય, અને જે રંગ થાયેલ છે તેવો રેખાયેલ છે. જેમ રંગસ મુકાવેલી ઈન્ચાને દૂર જાણાવો હોય અને લોહી નીકળે છે, તેમાં જેમ હરી જવાનો ગુણ છે, તેમ દસ્તાન પડેલું હો જતું નથી. જેમના દાહાસ દસ્તાન પડે છે, ને સળું મળીને વજનમાં વ્યયથી તે આઠ ઝોંસ થાયેલ છે; પણ એ વજન વીરો જુદા જુદા લોકોના જુદા જુદા નીચરે છે.

“હીપાક્રીટીસ” દેહ છે કે, ઝીસદરાની ખો-લતને દરવખતે દસ્તાન વજનમાં ૨૦ વીસ ઝોંસ પડે છે. “બોસન” દેહ છે કે, એમ દરાની ખોલતમાં ૧૮ અથવા ઝોંસ પડે છે. “હેડરા” દેહ છે કે, જરમનીરાની ખોલતમાં ૮ થી ૧૨ આર ઝોંસ મુધી પડે છે. “બોટેલક” દેહ છે કે, કુરાંસદરાની ખોલતમાં ૩ મળુ થી ૪ આર ઝોંસ પડે છે. “મુજીસક” દેહ છે કે, રપેન દરાની ખોલતમાં ૧૪ ઝોંસ થી ૧૫ પંદર ઝોંસ પડે છે. “ગાવર” દેહ છે કે, હાલંદ દરામાંની ખોલતમાં ૬ ૭ ઝોંસથી વધારે પડ્યું નથી. “ગાકર મીગસ” દેહ છે કે, ખ-મ્મીસ અમેરીકા દરાની ખોલતને બરોબર ૨૧ ઝોંસથી ઝોંસ પડે છે. વીસપાતની ખોલતમાં ૩ મળુ થી તે ૧૦ ઝોંસ, પણ સરાસરી ૩ મળુ થી તે ૬ ૭ ઝોંસ પડે છે.

ફારસીમાં, મુસલમાનમાં, અને પુરોષ ખંડમાં રહેતારોમાં, દસ્તાન બેરો ગંજીલી ખોલતને પલુવાનો મના નધો. પણ હિન્દુમાં તેમ જતું નથી. એ લોકો પોતાનાં શાસ પ્રમાણે દસ્તાન બેરોની ઊંચીને પસણવવી, એ પાપનું કામ સમજે છે. હિન્દુના મોટા મ્બાબી અને ક્યય” ખખીએ એમ દેહ છે કે, દસ્તાન બેરોની ખોલતની શાદી નહીં થઈ હોય, અને તે પોતાની વ્યયને ધેરજ રહેલી હોય તે તેમ બાપને મર્જપાત કરવા જોડેલું પાપ લાગે છે; કારણકે દસ્તાન બેરો છે તે વખતે કંઈ મર્જ-તર્જઆર કરનારો વરતુ નીકળો ન્દય છે, એવું તેઓનાં શાસમાં કહ્યું છે. વળી તે ઊંચકે “મૂવતી” થાયેલ છે, એટલે શુદ્ધ ઈન્ચાને નીચ એમમાં મળુ મળે.

મર્જ વાળી ખોલત તથા જે ખોલત બ-ખ્યાને ધવસવે છે તેમાં દસ્તાન બંધ હોયેલ છે.

હસ્તાન વિશેના વેલુમ ભરેલા હિં-
ભરેલા અસહના લોકના વીચાર. —
“ધીની નામના એક રાખસે કહ્યું છે, આ
હસ્તાનમાં મોટામાં મોટા એવો શુભ છે, નો
કોઈ હસ્તાન એકેલી એવરત દસાખના રસ
તાને કાઢાવીને મુકેલો હોય તેની નજીક
આવે, તો તે ખાટો ચમને બગાડી જાય છે;
અને અનાજને એવો એવો પડે, તો તેમાંથી
સ્વાદ જતો રહે છે. જાડના નવ પીણા કુટેલા
હોય, અને વાડીમાં નાંહાનાં જાડ હોય, તોહાં
ને હસ્તાનવાળી જાયે તો તેજો સ્ત્રીબાળાને
મુકાઈ જાય છે. જે જાડપર કુળ આખ્યાં
હોય, અને તેની આગળ જઈને કોઈ હસ્તા-
નવાળી ઘેરો, તો કુળ કરમાઈ જાય છે. જે
કોઈ આરસીમાં જુલે, તો આરસો બાંખી
માઝે છે, અને તેને ચક્રચકાટ પડે છે. કમ
ખર હોહોશનું, એવરત મારવાનું હોય, તો
તેની ધાર ખરાય થઈ જાય છે. તેમજ
હામીદાંત આગળ જાયે, તો તેનો ચક્રચકાટ
બાંખી માઝે છે. હોહોશી મધમાખી ચોતાની
બપળાણા જાયે છે. માંખુ અને લોહીદુ ને
કઈ હસ્તાનની પાસે આવે, તો તે કોમક
જાયે છે. કુતરી ને હસ્તાનનો સ્વાદ લે, તો
તે ગાંઠો ચાઈ જાય છે, અને તેના કંઠાવાળી ને
જે પ્યહો છે, તે કરી જતું નથી. ઠીરી જો-
હોમાં રાણે વાઈ દર તરફ જતી હોય, એ-
ટલામાં હસ્તાનવાળી કદાચ તોહાં આવે, તો
કીડી મોહોમાંનો રાણે કુડી રહે, અને તે
કરી લેતી નથી. હિન્દુઓમાં નહું અચ્ચાર
કરતાં હોય, તોહાં હસ્તાનવાળી એવરત પાસે
આવે, તો તે અચ્ચારને નાશ માઝે છે. જશી
આંખ દુખવા આવી હોય, તો હસ્તાનવાળી
એવરતને જાયે જતું નથી.

હસ્તાન વિશેના વેલુમ ભરેલા હિં-
દુઓમાં ગાંઠમાં જણાવેલા વિચાર. —
જે સ્ત્રીને જનુપ્રાણ થયો છે, તે સ્ત્રીને ધરમાં
કામ કરવા વિશે અથવા તેને સ્પર્શ કરવા
વિશે અધિકાર નથી. એવું કમણુ એક
કે, સંયુક્ત કેવો રાજ જે કંઈ તેણે ચોતાનો
ઉપાધાય જે વિચરૂપ નામનો હતો તેણે
યશમાં” કઈક કપટ કરીને દેવનાં લોકને
દુર્વિભાજ એવે હોમમાં સાખજની સીજ
આપી. એ વાત જાણે અચ્ચાર થયેથી તેનું
મરતક છેલ્લું કરાવી લાગ્યું. આ ઉપરથી
મરતે પ્રજાદુશ્મનું પાપ ચોઈયું, અને પછી
જરૂર ભય પામીને કમળના બાડના તંતૂ મરે
જઈને સંતાઈ ગયો. પછી પ્રજાદેવ ત્યાં
આવીને છંદ્રની પ્રજા હત્યાનાં, (તેને કોથી
છૂટે કરા સાર), આ નિભાગ કીધા, અને
તેમનો એક એક આગ આ પ્રમણું વહેથી
આપી.

૧ નદિમાં પર્ણાજ કાળે એકેસે પેહેલો
વર્ષાદ આવે ત્યારે તે નદિનું પેહેલું આવતું
પાણી તેને અટકેલું નહીં. એ પાણી અ-
ચુલ થવાનું કારણ એ કે એને છંદ્રની પ્રજા-
હત્યાનો એક અનુયાયી ભાગ ચોઈયો.

૨. અગિની પેહેલો જવાળા નીકળે છે
તેને પણ સ્પર્શ કરવો નહીં, તેનો રાખા એ
કે એને છંદ્રની પ્રજાહત્યાનો એક અનુયાયી
ભાગ ચોઈયો.

૩. વૃક્ષનું મુંદર જેવો ભાગમાં એ પાપ
રહેલું છે, માટે તેનું ભસણ કરવું અશુભ છે.

૪. સ્ત્રીને જે જનુ પ્રાણ માઝે છે તેની
અંદર છંદ્રની પ્રજાહત્યાનો એક અનુયાયી

• યજ્ઞ એવરત એ જાતની કિયા

† દેવ એવરત દેવતાના દરામન.

‡ પદ્મણ એકેસે પામણું ખાન.

ભાગ રહેશે છે, માટે સ્ત્રીને ધરતું કામ કરવાને અધિક તેને સ્પર્શ કરવાની મના છે.

રથાક.

પ્રથમેહાને ચોઢાની, દિવસે યામસુકરી ॥
મૃતીવે રમકી પીઠા, વનુષે દનિગુપ્તસાર ॥

અર્થ: સ્ત્રીને કનુના પેટલે દિવસે ચંચળ પ્રમાણે સમજવી; બીજી દીવસે ગામની હુકરી પ્રમાણે, ત્રીજી દીવસે મિલેણ પ્રમાણે; અને ચોથી દીવસે સ્નાન કરવા પછી શુદ્ધ સમજવી.

ચરચરાવાના ધર્મ.

રથાક.

વકચજામુલાનિયં । સામરોમિદિનેસ્વમુજ ॥
નરસંગતગાચરિત્તવાનનાપામોદિનવપો ॥

અર્થ: જે વસ્ત્ર કનુ પ્રાપ્તવતી વખત પેટરેહું હોય, તે નણુ દીવસરૂપી પેટરી શ. ખણું, ઘાણું, પળું, ગાય તથા અશ્વિના સ્પર્શ ન કરવો, અને કનુ હોવાસુધી નાહાણું નહીં. મહોત્સવિદેશદિ । કાર્દેશુદાવધાનસા ॥

અર્થ: જ્યારે ગણપણી રતપૂત, વ્રત આદિ લાગે ખીન્ન કાર્ય કરવા તે શુદ્ધ છે; પણ ન્યાયાસી રજદર્શન થયા કરે છે ત્યાંહાંલગી શુદ્ધ નથી.

પારસીઓમાં દસ્તાનની જાણ-વણી કરવાની ખાખત. રાહર કીતા-ખમાંથી. “ઝોરત લોકોને જે વખત દસ્તાન આવે તેજ વખત તે ઝોરતે તુરત પોતાનાં દીઠમાંના કપડાં કાઢાડી નાખીને દસ્તાનની જગ્યાએ દસ્તાનના ઘાઘાસમાં પેટ-રવાનાં કપડાં ગુદાં કરી રાખેલાં હોય તે પે-હેરીને ઝોરતે દસ્તાનની જગ્યામાં એહેલાએહુ બેસાડું. તે ઝોરત આતસ તથા વેહતાં પા-ણીને તથા અસો મરદ (ઝોરતે બહુનાર જ-

ણનાર) ને અઢેકે નહીં. બસકે આતસ તથા વેહતાં પાણીથી અને અસો મરદથી દુર રહે. ખાતુનાં વાસણમાં ખાતુ ખાએ. તે ઝોરત પોતાનાં ખાવાનાં ખાનાં હાથ નહોં લગાડે, અને પાણી પીનાં વાસણ છેકે મોઢાંમાં લગી ભરે નહીં, અને પાણી પીતી વખતે તથા ખાતુ ખાતી વખતે તે ઝોરતે પોતાને હાથ દસ્તાન પેહેરીને ચમચાએ કરીને ખાતું ખાણું, તડકામાં નહોં બેસાડું. (ઝોરતે તુરંજને મોઢ નહોં દેખાડું); તે ઝોરતે દસ્તાનનાં વખ-તમાં ઝોરતનું ખાતુ નહીં ખાણું, કે તેથી કરીને દસ્તાન નોર નહીં પડે, અને તે ઝો-રતી સાથે છેકડું હોમતા તેને પોલીકી શોધે નહવશ લેશે. દસ્તાનવાળી ઝોરત એક બીજા દસ્તાનવાળે ઝોરત સાથે અઢેકે નહીં. જેવારે તેવી ઝોરત દસ્તાનથી પાકે યંચેલી બાણે, તેવાર પાણી તે. ઝોરતે નીરંગ (ઝોરતે તેથી અથવા ગાયનું સુતર) પોતાનાં બદનને લગા-ડીને પાણીથી નાહીને પાકે રાખ. દસ્તાનમાં પેટરેમાં કપડાંનેથી પાણી સુકાંબ્યાં પછી પાણી દસ્તાન બેસવાની જગ્યામાં ઘુટે; અને વળી જેવારે દસ્તાન આવે, તેવારે પાણી તે કપડાં પેટરે.”

મુસલમાનનાં કુરાનમાં દસ્તાન-વિશે જે કહેલું છે તે. મુસલમાન લો-હના કુરાનમાં કહેલું છે કે, અઢકવવાલી ઝો-રતે દસ્તાનવાડી સ્ત્રીઓથી પહેરેજ કરવી ઈ-અને તેઓથી દુર રહેવું, ને તે પનીતર સાચે ત્યારે ઈફરના હુકમ મુજબ તેને કામમાં લા-વવો. રીતે દસ્તાન સાચેજ તેવિશે એવું બતાવેલું છે કે જે મોઢાં કુખની વાત છે.

દસ્તાન આઠવાની અગમમય થતી તથા હોય તે વખતની નિશાનીઓ.

દસ્તાન બેશાશની તૈયારી વખતે આંગે તોલણ કરેછે, અને આગસ બાહુ આવે છે— જ્યાં કામ કરે છે જાણે થોડે વધુએ હોય તેમ શરીર બારે લાગેછે— મન ઉદાસ અને બેચેન હોયછે. આંખની નીચે કાળા ટાકા પડેછે, માંડુ કુખ્યા કરેછે. કોઈ વખત ગળામાં ફુમેછે, અને કોઈ વખતે બસે આવેલા વસિા ફુમેછે, અને ક્રૂઠ ક્રૂઠ થાએછે, તથા કમર બારે બારે લાગેછે. કોઈ વખતે તે જ્યાં લાપ પલુ વાહી આવેછે, આ સ્થાની નિરાશીઆમાંની ઘણી ખરી દસ્તાન બેશ પછી જતી રહેછે, અને પછી જ્યાં નમ્યાઈ વધારે માલુમ પડેછે, અને મોહોડું ઉતરી આવેતું દેખાએછે. દસ્તાન પડ્યાની અગાઉ પેડમાં બહુ ફુમેછે, અને વાહી પલુ આવેછે. કોઈ વખત જ્યાં સફેદ ફેણ દસ્તાન પડેછે; પલુ તે જ્યાં આસકમાં ફેરફાર કીધાથી અને મજબુતી આપે એવી દવા લેવાથી દસ્તાન થાએછે. કોઈ વખતે દસ્તાનની ફેંક ઝુલિ રોમછે; પલુ બીજી વખતે પદલાઈને બેઠેલા થાએછે. જ્યારે દસ્તાન બેશ પડેછે, ત્યારે શરીરની આમરીમાંથી સ્વિક બેશ નીકળેછે. ભુખ કોઈ વખત આછી થાએછે, અને કોઈ વખત વધી પડેછે. છાતી કુખ્યા કરેછે.

એવો સ્વિક જાખસો બનેલોછે કે, જેમાં દર દસ્તાન બેશતી વખતે છાતીમાંથી દુધ પલુ નીકળતું હતું. દસ્તાનની વખતે કુખ્યા કોઈ આસકમાં વધારે માલુમ પડેછે, અને કોઈમાં થોડું. જે આસક બસેબસ વખતે દસ્તાન બેશેછે, તેને થોડું ભાગવતું પડેછે; પલુ કેટલીક અણસમભુ સ્ત્રીઓ પોતાને અડચણ ભાગતી નહીં પડે, એવા વીચારથી કુદરતી રીતે જ્યાં દસ્તાનને બંધ પાડવાને પડેછે, અને તેમાં સારું કંઈ દવા પડેછે;

એ ઘણી નાંદાની તથા ચુરખાંઈછે; કેમકે તેમ કીધાથી બીજાં રોગો પેદા થાએછે.

દસ્તાન બેશ પછી આસકમાં શરીરમાં અને મનમાં મલિયે ફેલાયો થાએછે. શરીરનો આકાર વધારે મોટો અને ગોળ થાએછે. કમર મોટી થાએછે. છાતીમાં ખીંચી નીકળેછે, અને તેથી અગાઉ જે કોઈકી દેખાતી હતી, તેનો આકાર બદલાઈને મુંઝર સોળાય- માન બેશત દેખાએછે, અને એવા અનન- બેશ જેવા તેનાં મનમાં ફેરફાર થાએછે કે, તે પોતાને કુનીઆમાંના દરજ્જે સમજાવા લાગેછે.

કેટલીક વખતે સ્ત્રીમાં જે છદ્દીમાંથી દસ્તાન પેદા થાએછે તેજ જાહી હોવાથી દસ્તાન બીજાકુલ જતું નથી. કેટલીકમાં તે હોવા છતાં કંતાઈ જવાથી તે બંધ પડેછે, પેટેલ વેઠેલાં દસ્તાન પડ્યા પછી કેટલાંક કારણોને લીધે તે બંધ પડી જાયછે. તે કારણો તે કંતાઈથી દરદે. એથી તથા જે છદ્દીમાંથી દસ્તાન પેદા થાએછે તેમાં કંઈ બીજાં જવાથી તે જનું બંધ પડેછે. ઘણીક વખતે જે આસકો આગળુ બેશી રહેછે, અથવા મરમ આસકો અથવા નરમ બીજાનમાં પડી રહેછે, અથવા ઘણી કાંઈ કાઠાંઈ, તે- જોમાં સ્વિક થાએછે. તેજ પ્રમાણે જે આસકો ઘણુ સ્વાદ ભરેલું તથા તેમજ ખાનું પડેછે, તથા વધારે શીઝ શીખ ભાગવેછે, તેજોમાં ઘણુ દસ્તાન વેઠેલું બંધ પડી જાયછે. કેટલીક વખતે ઘણી આસકોને કુખી દેખીને દસ્તાન પડેછે, તેનાં કારણો એછે કે, આસકો દીવાર સરદીમાં અથવા ખતીરો ચો- થીમાં ફરતી રહેછે તેથી થાએછે. કેટલાં- એકને ખેનલા ફેરફારથી અથવા ગમ ભરેલા વીચાર કીધાથી સ્વિક થાએછે. (અખડું.)

MARRIAGE OF HINDU WIDOWS.

श्रीत्याचारं पथाव्य नद सत्यवति सुत ॥
 मन्त्राज्ञाकथितव्यं तु गतिर्नास्तीति श्रुत्वा
 पत्युष्य महातेजाः श्रुतिस्मृतिविधारदा ॥
 नन्दाहं सर्वज्ञः कथं धर्मं वेदाम्यहम् ।
 अस्मत्पितृव प्रह्वय इति व्यासः सुतोऽथ तत् ॥
 तव हस्ते कायः सर्वं प्रवेत्तस्मायं काश्चिज्जितः ।
 अस्मिन् पार्थ पुत्रकृत्स्नं सत्वा नदरिक्तप्रमत्तम् ॥
 नानावृक्षसमाकीर्णं कलपुष्पोपशोभितम् ।
 नदीप्रखरणाकीर्णं पुष्पतीर्थलङ्घितम् ॥
 मृगपक्षिगणद्वयं देवतापतनादृतम् ।
 गन्धर्वार्णवसिद्धिभ्यः सूर्यसिद्धिमाकुलम् ॥
 तस्मिन्मृगपक्षिभ्यामर्थे दत्तकपुत्रं प्राप्ताम् ।
 तुष्ठासीनं महात्मानं मुनिमुखागणावृतम् ॥
 कृताञ्जलिगुटी भूत्वा व्यासस्तु कर्त्तव्यमिदम् ।
 पदक्षिणभिरादेभ्य रत्नभिः समपुजयत् ॥
 अथ सानुष्ठपनसा पराशरमहासुनिः ।
 आह पुण्यवत् ब्रह्मासीनो मुनिपुङ्गवः ॥
 व्यासः पुत्रागतं देव कथयन् सप्तततः ।
 सुमार्गं कुशलोदका व्यासः प्रवृत्तः पतन्मम ॥
 यदि मानसि मे मर्त्ति बौद्धा भक्तमात्रे ।
 धर्मं कथय मे तावन्मुमाह्वीकृतं तव ॥
 श्रुत्वा मे मानसा धर्मा राशिभ्यः कदम्बप्रभया ।
 गार्ग्येण गौतमाभ्येन तथा वीरानसा रघुनाः ॥
 अत्रैकैकैश्च सांख्यैः दाशान्तिरस्य स्यात् ।
 शास्त्रातस्तु ह्येतेषां मतान्महत्तमाश्च येन
 कात्यायनकृतस्यैव प्रवृत्तस्य तावत् ये ।
 आपस्तम्बकृतधर्माः शङ्कर्य लिखितव्ये च ॥
 श्रुत्वा ह्येते भरद्वाजस्यैवार्थेन विस्तृतान् ।
 अग्निमन्मन्त्रैः धर्माः कृतवित्तादिके मुने ॥
 सर्वे धर्माः कृते स्युताः सर्वे यथा कलौ युगे ।
 चातुर्वर्ग्यसमाचारं किञ्चन स साधारणं वद ॥

व्यासस्य वयस्येति तु मुनिमुख्यः पराशरः ।
 परमस्य निर्णयं ब्रह्म मुनिं स्थूलज्य विस्तरात् ॥

"In times of yore some Rishis thus addressed Vyasa-deva: Declare to us, oh son of Satyavati! what are the Dharma's and Acharas (practices) beneficial to men in the Kali Yuga. Vyasa-deva, on hearing these words of the Rishis, said as I know not the truth of all things how shall I declare the Dharma's. My father should be consulted on the subject. Then the Rishis, accompanying Vyasa-deva, arrived at the retreat of Parasara. Vyasa-deva and the Rishis, with joined palms, circumambulated, saluted and glorified Parasara. The great Rishi Parasara having welcomed them with a joyous heart and made enquiries, they informed him of their own welfare. After which Vyasa-deva said, Oh Sire I have heard from you, the Dharma's peculiar to the Satya, Treta and Dvapara as prescribed by Manu and others; what I have heard, I have not forgotten. All the Dharma's originated in the Satya Yuga, all of them have expired in the Kali Yuga. Declare, therefore, some of the common Dharma's of the four varnas (castes). On the conclusion of Vyasa's speech, the great Rishi Parasara began to declare the Dharma's in detail."

At the commencement of the 2nd chapter also of the Parasara Smriti, there plainly appears a resolution to speak the Dharma's peculiar to the Kali Yuga. Thus:—

अथारं गृहपत्य धर्माचारं कलौ युगे ।
 धर्मं साधारणं धर्मं चातुर्वर्ग्यं प्रमादयत् ॥

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૯૪-પૃ ૩]

ગુપ્ત, માસ માર્ગ, અને ૧૮૭૬.

[ક્રીં ૦ આતા. ૨.]

મિસ કારપેન્ટર.

MISS CARPENTER.

આ ભણ દોલની પરોપકારી બાઈએ આ સારે મિત્રી મેરા હિંદુસ્થાનની ભેટ લીધી છે. નજીક સીતે વરસાની ગહેરી ઉમરે અને પોતાને ખરેખે આપણા દેશની સ્ત્રીઓની સંસારી હાલત સુધારવાના કુળ હેતુથી એ બાઈએ જે અમ. સીધો છે તેને સાફ આપણે હેનાં ભેટમાં વખણ કરીને તેમાં એકાંતે. એ બાઈએ વિશ્વાસમાં “નેશનલ ઇન્ડિયન આસોસિયેશન” નામની સત્રા ઉપી કીધી છે તેને તમા બીજા બાબતોને કમલે દેશોક અદેશાલ થોડા હીસની વાત ઉપર આપણા સ્ત્રી કેળવણીનાં આગેવાનોની રૂબ રૂબે લોક લગા બારાણું કરી એણે કહી સંજનામે હોય; અને તે ઉપરથી આપણા દેશની સંસારી હાલત સુધારવાના કામમાં એ બાઈ દેશમાં ખંતીપણથી કામ કરે છે તે બહારે બાઈ આપણું હતું. આપણા દેશમાં હોતી એકપણ એકરત નહીં હશે કે તે આરંભી વુદ્ધ અવસ્થાથી પોહિંઆ પછી એક કલાક ઉભી રહીને પોતાની બારામાં બારણું કરી રાંધે. હિંદુસ્થાનની ભેલમાં દેશાક સુધારા કરવા બાબે પછુ દોરોશ કરવામાં એ બાઈએ ખામી

રાખી નથી. સ્ત્રી કેળવણીનાં કામમાં આગેવાની ધરાવનાર આપણા વખણાવતા થા-રસી રીઠ મોલિકેટ છુડીદેહનાં અધિકારણુ હેરાત એ બાઈએ એલેકઝાન્ડર બાઈરું સુલનાં મકાનમાં દેશીક દેશી સ્ત્રીઓની મીજલસ મેળવે તેઓની સાથે ધારીજ મમતા અને ઉમરથી વાતચીત કીધી હતી. વળી હિંદુ-સ્થાન તરફથી જે બુલખે વિદ્યાર્થીપાત્ર કરવાને બાઈવા દેશાણુ કરવાને વિશ્વાસત બાઈએ તેઓના લેખીયા તરીકે કામ કરવાને એ બાઈએ પોતાનાં ખર્ચા હીસની ઉલટ બતાવીને અને એકથી વધારે જગોપર ખજવી છે તે બીના એની તારીફના સારુઓમાં થોડી જેમ પગાવી નથી.

દેશી વધદોના કિમ્મતી તુસકા.

દેશી વધદો બીમારોની નાક નેહ તેઓને રવા આપતી વખતેજ એતાવી દે છે, તમારું આંખમાંથી રોગ બજાતરું દરે થતા માંડશે એટલે તમારે કડવતને માફ એક થોળીજ કિમ્મતી પછુ ઉમદા પાકનો તુસકો તથાક કરાવી તે પાક આવા પડશે. હવે આવા તુસકામાં થયું કરીને મોતી, ખાણક, પરજામાં, અમર, કસતુરી, દંસર, બારાસ લીંગે કિમ્મતી બીજો છે.

યકે અને તે જોઈ જાણે તેઓનાં બાઈ કિમતને લોધેજ તે સ્ત્રીઓમાં ધણા ઉમદા અને ઉત્તમ પ્રકારના છુટો પણુ હોવાજ જોઈયે હેલું સમગ્ર બીમાર લોકો પોતાની યુગ્મસ ઉપશંતિ અરજ કરી નેદરાજ્યના પતિવેશી તુકેસાં તહિ ચાર કરેછે. આવી જાતની પાકે અને અરજ પનાવવાની રીત જોવી અરૂપટીયાળી બનાવેછે કે, પેશા બીમારને તે દવાની તાત્કાલીક વિશે પુરં જોડાઈ જાયછે. એક દાખલા ને સારૂ જોઈયે તે તેઓ આવા પાક અને અરજોને જમીનમાં ઘાસ ખાધ જોડાવી તેની અંદર અમુક દીવરા સુધી રહેવા કહે; ત્યારબાદ જાતજાતનાં અનુપાનો સાથે તેને આપેછે. આ યજ્ઞ જોઈ પેશા બીમારને તે જે તે વાતે તંદુરસ્ત થવાની મનસુખ છે જિહસે વેદરાજની કામીજયત પર તેને બસેરો ખેરે હેમાં કછ નવાઈની વાત નથી; પણ ઘણી વખતે તંસ-સ્ત લોકો પણ આવી વાતો સાંભળી તેઓ તેની વખાણ કરવા મંડી જાયછે. પણ જે જોએ માંડ મેકરીમ કાલજની લેગરેટરી ધ્યાને રસાયન કિયા કરવાની જગે અને તેમાં જે અગણીત યંત્રોછે તે જોયાં હશે તેઓ કહી પણ આવી ખાલી મણિયારથી ભાજવાશે નહીં.

આસાની વીચારના બોળા લોકોજ નહીં પણ આજના સમજુ અને શાણામાં ખપતા લોકો નીમહુડીએની આવી ઉદુષ્ટિને માન્ય કરે એ અરે દલગીરીની વાત છે. હાલના વખતે તે નવી રોધ અને અજાતસામે કરી કહું કામ ઉપમા આપવા જોગછે અને કહું નથી તે રાખીત કરવાગ છે. તેઓ વખતે સાંભળીને તાત્કાલ્ય થશે કે, મોતીના જેવી કિમતી વસ્તુના બંધારણમાં જે ચીજને અન્યેથી છે તેજ ચીજને આપણે પાનપર સુને

લગાડયે છાધિ તેમાં તથા ઇરાંના હોલકોમાં અને સંખમાં પણ છે. વીરા રૂપીઓનાં મોતી જેટલું કામ કરી રહેછે તેટલુંજ કામ એક દમદીના સુનાથી થાયછે! હવે આ ખા-જાતની સંખ્યા વિશે વિદ્યાન તપોવિદ્યા અને રસાયનીઓથી તેઓની ખાતરી થાય તે આજની લગી તેઓ કિમતી વસ્તુઓનાં બાઈ હામ ઉપરથી તેઓના છુટો વસ્તીથી કાઢી નીમહુડીએને હાથે કમ્પા આલું દરેક રમણુ રાખરા કપુસ કરશે.

ચામ, કાફી અને નાળીયેરી:

TEA, COFFEE, AND COCOA.

નગેવારીના અંકમાં તાક અને તેના ઉપ-યોગો બાબે કેટલાક અજુબાસ આપવામાં આવ્યા હતા. હવે આ જગેએ ચામ, કાફી અને નાળીયેરીની મુખ પેદાશ તથા તેના ઉપયોગને લગતું કુંકે પણ જાણવા જોગ ખા-યાન કરવામાં આવ્યુંછે.

વનરપતિ અને કાઠોમાં તાક સર્વના ઉપર સરદારી ભોગવેછે તેં સુખવ્યથો ધનસાનનું મન સહ તેની તરફજ વળેલું રહેછે એમ નથી; પણ અમુકિત ન્યાયા અને ઉપયોગી હોડવા-ઓની મુખી જોઈ તે તરફ પણ કદરતી રીતે તેનું મન રોકેછે. કેટલીક જમીનના હોડવાઓ દેખાવમાં અને રંગમાં ધણજા મુખ મુરત હોયછે. કેટલીક જમીનમાંથી જોઈયે તેટલી પેદાશની વસ્તુઓ મળી આવેછે અને કેટલીક જમીનની પેદાશ તે ચીજેના ઉમદા છુટને સારૂ વખણાયલી હોયછે. આપણે આ જગેપર ચીન અને જાપાનમાં ઘણી જાતના હોડવા ઉગેછે તેઓમાંની એક જા-તની તપાસ કરીયે છાધિ. એનાં ખાતરી

તેજદાર ઘેરાલીલા રંગનાં હોયછે અને તે ઉપર સફેદ કુલે આવેછે. વળી ખીજાંપર હાલ પાંખડી હોયછે તેને લોહિ વધારે મારું કરેછે. આ હોડવાઓ ફેંકત આવે અને જ રેતવા સોળીતા દોસિછે; પણ એ બાળે ગેરવર્તા દેકરાક અમતના ઓડના ઉપર આપણું ધ્યાન આપયછે. મીનનજ વિશાળ દેરામાં એક વળેપર ન્હાનાન્હાના દેકરાઓની હારપર આમના ઓડવા ઉમેછે. તેનાં પાતરાં ગરેહાર ઘેરા ફંગનાં હોયછે. એ ઓડના ખીની અંદર ઘણું તેજ હોયછે. આપના હોડવાની સમગી ખુબી તેનાં પાતરાં પર અધર સમેછે. એની અંદર કઢિવત અને યાગે ગણત્ર આર-મીને તાબ કરવાની રાકેલીછે તેની ખુબી ખીજા દોષપણ વનવપતિમાં નથી. વિશાલતામાં હેર-ધેર દરેરાજ એકથી વધારે વખત આપ આપછે અને હિંદુસ્થાનમાં પણ હેતુ વાપર દીનપર-દીન યોડેળો થયા લાગેછે. તારે એ આપ શું છે? એને ક્યાંથી પેઢેલેલી લાવ્યા, એને આટલી બધી સાધારણ હોતે પીધામાં તેનાં કેટલાં કાળ થયા વીગેરે એને જગતી બાબ-તોથી વાંકિ થયું જરૂરહુંછે.

આપની સોધ શું તેની પિરાતર આગળના લોકો એને દેકાણે શું લાપરતા હતા તેને જાણેવર ખ્યાલ મેળ રાખતે નથી. અમલતે આ આહાનમાં ઉપરે અગણીત મીનને જ નાનીછે અને હંતસાન તેમાંથી જે પોતાને પરત પડેછે તે અપમાં લખા કરેછે. આ મીનાઈ લેગતાદાર આપની સોધ પ્રેમીઓએ દીધી અને વેહેપારીઓનાં જાણણા તેને પ્રેમમાં લઈ આપ્યા તેની પેરાતર લોકો ધણીજ સારી હોતે રહેતા હતા. તેઓને આજની માફક ખેસાકની પરવામયો આણેલી મીનને મળી આવતી નોતી; જે હાલ તવંગર

તેમજ ગરીબને એકથે તેડલી મળી રાકેછે. આજની ૨૫૦ વરસની ગત ઉપર લોકો આપની જગેપર શું લાપરતા હતા તે તે વખતની કીલ્તણે જોવાથી રહેજ મલામ પડી આવશે. તે વખતે લંડનમાં આજની વસ્તી ૨૫૦ મુકાબલે કરતાં માણીજ વનજ વસ્તી હતી અને રહેઠોડો પિરાતર યહુ થોડે હતે. દરેક આદમી પોતાનાં ઘરનાં કાંધિપાંડિમાં વાડી બતાવી તેની અંદર બાતબાતના હોડ-વાઓ રેપતા હતા. આ હોડવાઓમાં રેજ-અગા આમ અને કુધના વીગેરે ધુરામોદાર હોડવાના પાતરાને આપની જગેએ લાપરતા હતા. તે વખતે આથી આપ પર ગરીબ તેમજ તવંગર થઈ રહેતા હતા; દેખે તેના કરતાં સારી આપ તેઓના જોવામાં અથવા આજવામાં આવી નોતી; અને એ તે પિરાતર મગની ખાલીયત છે, અમાંથી વધારે સારી મીન દીધી કે તેથી ઉતરતી તેઓ નાપમંદ કરવાના. તે વખતમાં હાલ જે આપ વપરાયછે તેને એક કોડેસે રાતરાણીને પણ મળતો નહોતો. તેવારનાં વાંહાંછો ન્હાનાં અને થોડાં હતાં; સમય અંગેજ કપતાનોનું મીન તરફ જહુ થયું થયું અને મીનાં લોહ મુકે વરસ થયાંદેવી લેગતદાર આપને કિપ-લોમ કરેછે તેની તથાસ કરવાને તેઓને જની આનું નોતું. હવે વેહેપારીઓનાં વહણાના કાપણાઓએ મીનનાં વંદરમાં આ-વંતી પેહેવેહેલી રોમ કીધી; અને રાતે ૧૯૨૦ માં ડચની ઇસ્ટઈન્ડીયા કંપનીએ થોડી વચ હોલડમાં આણી, બાદ તેઓએ વેહેપારની એક નજાઈની મીનના નસના તરફે તેમાંથી થોડી છગાંક મોકલી. હવે એ નયુનની આ ક્યાં અને દેવારે પેહેલેલી જે આઈ તે જાણવામાં આવ્યું નથી. એનું સોધી

મહે અને તે બેઠું બાજુ તેઓની બારે કિંમતની લોધેજ તે બીજામાં ઘણા ઉમદા અને ઉત્તમ પ્રકારના શુણે પશુ હોવાજ નોંધ્યે હેતુ સમગ્ર બીજાર તેઓ પોતાની હુંતરા ઉપરાંત ખરચ કરી વેદરાજના બતાવેલા તુકસા તથા ચાર કરેછે. આની જાતના પાકે અને અરચ બનાવવાની રીત એવી અદ્યપરીયાળી બતાવેછે કે, પેલા બીજારને તે દવાની તામીરી વિશે પૂરું જ્ઞાનકાંઠે બેસેછે. એક દાખલા એ સારુ જોઈએ તો તેઓ આવા પાકે અને અરચોને જમીનમાં ઊંચા ખાણ ખોદાવી તેની અંદર અમુક દીવારા મુખી રહેવા દેછે; ત્યારબાદ બાતગાંતનાં અનુપાનો સાથે તેને આપેછે. આ બધું જોઈ પેલા બીજારને તો જે તે વાતે તેંદુરશત થવાની મતજળ છે જોડ્યો વેદરાજની કાબીકમત પર તેના બસેશો બેસે હેમાં કઈ નવાઈનો વાત નથી; પણ મહુડી તખતે તંત્ર-સ્ત તેઓ પશુ આવી વાતો સાંભળી તેઓ તેનાં વખાણુ કરવા મંડી નાંધે. પણ તે-ઓએ માંક મેંકડીક દેવાજની લેખિરેશી ધ્યાને રસાયન ક્રિયા કરવાની જગે અને તેમાં જે અગણીત પ્રયોગે તે જોયાં હશે તેઓ કહી મણુ આવી ખાલી મહેદાઈથી લેખવારી નહીં.

અસલી વીચારના ભાણા બેઠાજ નહીં પણ આજના સમજુ અને રણભામાં અપતા શિક્ષી નીમદકીમોની આવી કિંદુલનિ માન્ય કરે એ ખરે દરગીરીની વાત છે. હાલનાં રખત તો નવી રોજા અને અખતરચ્ચી કરી મહું કામ ઉપમા આપવા જોગછે અને કહું નથી તે સાચીત કરવાને છે. તેઓ વખતે સીમળીને લાભુય થશે કે, ગાંતીના જેવી કિંમતી વસ્તુના બંધારણમાં જે સ્ત્રીને આ-વેસી છે તેજ સ્ત્રીને આપણે પાનસર સુનો

લગાડ્યે છદ્યે તેમાં તથા છાંના દોલદાઈમાં અને રાંખમાં મણુ છે. વીરા ફીચીતને જોતો નેટલું કામ કરી શકેછે તેટલુંજ કામ એક દમલીના સુનાથી થાયછે! હવે આ બા-બતની સમજાઈ વિશે વિદ્યાન તબીબો અને રસાયનીજ્ઞેશી તેઓની ખાતરી થાય તો આજની લગી તેઓ કિંમતી વસ્તુઓનાં બારે દામ ઉપરથી તેઓનાં સુખને વરતાવે કાઢી નીમદકીમોને હાથે દગાયા એવું દરેક સમજુ રાખસ કણુક કરશે.

આય, કાફી અને નાળીયેરી.

TEA, COFFEE, AND COCOA.

જાનિવારીના અંકમાં તાંડ અને તેના ઉપ-દ્યોગે બાબે કેટલોક અજીવાલ અપવામાં આવ્યા હતા. હવે આ જગ્યાએ આય, કાફી અને નાળીયેરીની મુળ પેદાશ તથા તેના ઉપયોગને લગતું કુંક મણુ બાણુવા જોગ બ-ખાત કરવામાં આપ્યુંછે.

વનસ્પતિ અને જાડેમાં તાંડ સર્વના ઉપર સરદારી ભાગવેછે તે સળખથી નિસાંનનું મન રાદા તેની તરફજ વળેલું રહેછે એમ નથી; પણ અગણીત બહાના અને ઉપયોગી દોહવા-ઓની ખુબી જોઈ તે તરફ પણ કદરતી રીતે તેનું મન દોડેછે. દેહલીક જમીનના દોહવજો દેખાવમાં અને રંગમાં ઘણાજ ખુબ સુરત હોયછે. દેહલીક જમીનમાંથી નોંધાયે તેટલી ખાસકતી વસ્તુઓ મળી આવેછે અને દેહલીક જમીનની પેદાશ તે સ્ત્રીનેના ઉમદા સુખને સારુ વખણાયલી હોયછે. આપણે આ જગ્યાપર ગીન અને જાતનામાં મહુડી જાતના દોહવા ઉંછે તેઓમાંની એક જા-તની તપાસ કરીએ છીએ. એનાં ખાતરી

હતા. આ ફેરફારનું કાણ કાણુ જનિયાનેનાં
મનનું સ્થિતિપણું હતું; અને તે પાણું સ્વભાવ-
વીક હતું. આપણે જો આદ્યજોના એક
વખતે ધણાજ વખાણુ કરીએ છઈયે તેને પા-
છળથી આપણેજ જોનાંજે છઈયે અને જો
કેકાણે પ્રથમ ધણી સખતી રાખી હોયછે ત્યાં
પાછળથી નરમ હોવી મુશ્કેલી છઈયે તે મીઝાલે
આ હેરિઝમના કામમાં થયું હતું. હેનું
કામ આત્માં જ લાગેલ વખત રોકાયે તેથી
કરીને હોઈને હેના ઉપર રોડમ આવી. તે-
જીએ ધણીજ વાજની રીતે વીચારયું કે, હે-
રિઝમ કદી મનેહાર હતા તેપણુ હેને હેરન
કરનામાં કઈ કરાર રહી નથી અને આઠ વ-
રસ હાગી હેના ઉપર કામ ચલાવ્યું એ સખ
કઈ હેને ઘણી નહીં હતી. વળી તેએએ
ધણું કે, સપ્તારણુ ફોજદારી મુકદ્દમામાં રૂને-
હાવાની સારી આગચલત તેણે કોયેઆ સુ-
નાહને ચારો આપતી નથી; પણ તે સ્વજન
હેરિઝમના જેવા કાબીજ રાજકારણવાસીને
જાણુ પાડેલા નહીં નેહયિ. એના ઉપર
જુદાજ કાનુને કિમ કામ ચલાવ્યું નેહયિ.
હિંદુસ્થાન જેવાં કોઈમાં રાજ્યની લગામ જે અ-
મલદારનાં કાણુમાં તેર વારાનાં લાંબા ચરસા
લાગી રહી તે અરસામાં તે માણસથી કરી
કઈ હુલ ચઈ પણ હોય છતાં તેનાં સામં
કાચીના વીચાર કરીયે તે તે આવી ગાંધી
નોખતં પોહોંજાને બહલે ઈનામ એક-
રામ અને સંપાવોને લાયક માન્યમ પડે એ
કેવળ સંગત હતું. બાહેર નુસપેપતે જેવાં
અગતનાં હથીપાંતેની વાલીએએ બીજકુલ
સાહેબા લીધે નોતી; પણ હેરિઝમ અને
તેના હીમાચેતીઆએ તેના આસરે લેખમાં
મુકામ નોતા. મદાસ - અને બંગાલેથી જો
આગળેયો આપતી હતી તેમાંથી હેરિઝમની

તારીફ કરનારાં માણસો હમિર નીકળતાં હતાં.
વળી જે અમલદારો હિંદુસ્થાનમાં નોકરી કરી
વિજયવતમાં પેનશીનર તરીકે એહેન ઝાગવતા
હતા તેએ અપા પણ હેરિઝમની તરફેનમાં
ગોવતા હતા. વળી હેના હિંદુસ્થાનવાળા
સેસ્તોએ બંગાળના રૂરીએ તરફથી હેરિઝ-
મને માનપત્રો આપાવે, તે માનપત્રો વિલાપત
રજને પ્રીધા; અને તેથી પંચીણામ એ નીપ-
બ્યું કે હેનાં કામનું છડણુ કરનારા લોકોની
ગુતિ હેની તરફેનમાં થવા લાગી. આવાં
માનપત્રોને કેટલાક લોકો ધણું વજન આપતા
નથી. હેરિઝમ જે લોકો પર અમલ કરતો
હતો તે લોકો હેને આદતા હતા એ ખરું છે;
પણ પનરીતે, એગીતદારો અને મુસંસમાન
અડચે તે વાત કણુમ કરતા નોતા; કેએ
હિંદુસ્થાનમાં એક એએજ અમલદાર જુલ-
મગર તરીકે ગણાઈ ગયેા હોય છતાં તેને
માનપત્ર આપી તે ઉપર જે રૂમીયેને લખતાં
આવડતું હોય તેએાની સારી પંજાવત્યું કામ
એક જડજ માથા પ્રકેકર પોતાને માથે
લે તે તે સેહેજ બની રાષે. હેનું કેહેવામાં
આવ્યું છે કે, હેરિઝમના ઉપર તેાહોંમતે સુ-
કવામાં આવાં હતાં તેની અંદર બનાસમને
લગતો મામલો સડેથી પેટલો હતો છતાં
બનાસમના લોકોએ હેરિઝમની કિર્તીના એક
સાદારત તરીકે એના નામનું એક દેવલ
બાંધ્યું હતું. આ વાત કચેરે વિલાપતમાં
લોકોના જાણવામાં આવી ત્યારે તેએાને વી-
ચાર થયું દરજે કૂચી ગયે. બઈ આનેા
સીધા મહેજા વાજની આજે હતો. તેણે
કહ્યું કે, એ આપણો જેમ કેટલાક દેવાને
ગોતાનાં અંકડકણની આસતાથી ગળેછે
તેમજ વળી કેટલાકને ડરને માટે પણ માનેછે.
બઈ કહ્યું કે, એ લોકો જેમ મહેજ દેવાએાનાં

રવચ્ચાન બંધાવેછે તેમજ સહચરકાકાં અને બીજી સક્ષરો મોયાઓના પશુ રેવાંલેખ બંધાવેછે. આ દલીલ ખરે પછી ચુબીદાર હતી. હેરિંગ્સના ઉપર પેલેલવેટ્ટું કામ મક્કાં વળા માંડ્યું તે વખતે એણે જો પચાસ દુનર પાંજીટ દંડ આપીને માંડી વાળ્યું હતોતે હતી આખરે કેટલોક મોટા પેટિંગ્સને ખસે પશુ બીજી બંધી આખરમાં એ મોટા સુખી થતે. આતે આ મુકરદમી મક્કાંવળામાં એ સંદન પાચમાલ થઈ ગયો. એના હીરંગમાં એને ભારે ખરચ થયો. હેના સોલોસીકરનાં બીજા ઉપરાંત એને કાપદાની સહમંતા લેવામાં બીજાં મોટા ખરચ થયે હશે. મેનર રંગાં ઠને મોટા રંગાં વખતે વખતે આપી હતી. ન્યુસપેપરો અને આપાનીયાના અલકિને બંધા પાઝા સાથે પશુ થોડું નાણું વેરવું પડ્યું નોતું. હુંકાણમાં એના વિદ્યમાં નીકળતો સાર દાખાને જોતીથી જેટલું બની રાખ્યું તેટલું એણે કીધું હતું. પશુ તેમ કરવામાં એની પુલ્લતા બેઝીળ આવી થઈ ગયો. જે સ્વ ઉકારને ત્યાં એણે પોતાનું નાણું મુક્યું હતું તે બાંઓ; તે છતાં પશુ એણે પોતાનો કાશેભાર આપવામાં જરા કોડાયતથી કામ કીધું હતુંતે એની પાસે આવા ભારે ખરચ સાથે પશુ સિદ્ધિ મળી રહેત. પશુ એણે તે પોતાનો હાથ અસહયોજ મણે માકળે રાખ્યો હતો.

હીરંગ ઈન્ડિયા કંપનીના હીરંગરો અને પ્રોપાગેન્ડો મત હેના હતા કે, હેરિંગ્સની પાયામલીનું કારણ એણે તેઓની નોકરી ખાતવવામાં જે ખંતીપણથી કામ કીધું તે હતું અને તેમ છતાં લાંબે એની આવી સારી રીતે ખાતવેલી નોકરી ઉપર તેઓએ કંઈપણ બીચાર કરવો રાખવાર હતો. હેના

સારતોએ ઉમરાણું કરી હેને જે ખરચ થયે હતો તે ખુસે થઈતો તથા એને વારા દાઢાટ પાંચ દુનર પાંજીટનું જરણસન કરી આપવાનો કસવ કીધે; પશુ તેમ કરવામાં મોટું ખરચ કન્ટ્રોલના અનુમતની જરૂર હતી. હવે એ મોટું ખરચ કન્ટ્રોલમાં અધિક તરીકે મીઠ ઠનકસ જેણે હેરિંગ્સની સામા કામ માલખવામાં મણીજ આંગેવાની લીધો હતો તે હતો; અને તેણે આ કામ કરવાને ના પાડી હીરંગરો મીઠ ઠનકસની રાખા થયા અને તે ઉપરથી ભારે નાદનીવાદ થયો. પશુ એ અરસામાં હેરિંગ્સ હેની માંડી નોખતે પેટિંગ્સ મયો હતો કે, તેનાથી હર અઢવાડીયાનાં બીજા પશુ મુકેલી રાકતાં નોતાં. આ બેઝીળ આખરે એવો નીવેડો લાગ્યા કે, હેરિંગ્સની હયાતી લગી એને 'આર' દુનર પાંજીટનું જરણસન બાંધી આપ્યું અને હેની તાણુ દાલ તુરત કેટલેક દરજ્જે ખુરી પાડવાને કરા વરણું લગાજા. એને આંગણથી આપ્યું. વળી કંપનીને એકેલી. પશુ ખરવાતમાં આપવામાં આવી હતી કે, હેને પચાસ દુનર પાંજીટ ઉપર આપવા અને તે કેટલેક હક્તા બાંધીને એની પાસેથી વગર વ્યારે વરસુલ કરવા; હેરિંગ્સને જે પોતાનો કાશેભાર અલાવનાં આપ્યું હતો તે આવી સારી માણાંની મદદથી એ પોતાના હાથા અમનગેહિનમાં કાઢી રાકત. પશુ એ મણીજ ઝેડીકેસ અને ઉઢાઉ હતો અને એકથી વધારેવાર એને ચદને સાથે કંપનીને અરજ કરવી પડી હતી અને તે મદદ મણીજ ઉદારતાથી આપવામાં આવી પશુ હતો.

(અહર)

ખતરીસ પુતળીની વાત.

(સંપાદ્ય ખને ૧૨૫ થી)

હે રાજા! તે નગરમાં બાહુબલ રાજા રાજ કરે છે. આગળ તમારે બાપ ગંધર્વચરિત તેની દીવાન હતો. પણ રાજા સાથે કંઈ બે ઈ-તેકાકે ગવાથી તે બાંધાવતી નગરીમાં આવી વસીઓ, અને તેા રાજા કરવા આવીયું. તેના છોકરો તું વિકરમ છે. તને બાપ દુનીઆમાં કોણ નથી બિજાખમરું. મગર બંરેશુધી તે રાજાનું તને શીકકે નહીં કરે, તારીયી તારું રાજ અમલ નહીં થાય. ને તેને તું રાજ કરે છે બેવી ખખર પકડે તો તે તારા ઉપર મહ-સાઈ કરી તને પાપમાલ કરી નાખશે. જાહે હે રાજા! હું તને કહું તેમ કર, તું તે રાજાની પાસે જઈ તેની રાજી મહુબત કરી તારું રાજ સ્થગળ કરવાની તજવીજ કર. આ વાત તેણે જાનહાં સાંભળી, અને તે મહાકે કરવાની તકબિચારી કીધી.

બીજે દિવસે રાહદારમાં મગર હુતબરનની સાથે બાહુબલના દરબારમાં જવા સારૂ નીકળીયા. બે આર દિવસ પછી તેઓ તે રાજાની નગરીમાં આવી પેહિંચીયા. અને હુત તેનાં મેદાસ તરફ ગયા. હુતબરન નિકરમને દર-વાજા આગળ ઉભો રાખી તેની ખખર આ-પના સારૂ રાજાની પાસે ગયો; અને સમજાવ કરીને પોતાનો તથા વિકરમનો દેવાલ કહેવા લાગીયો કે મહારાજા ગંધર્વચરિતનો બેટો વિકરમ તમારાં દરવાજા કરવા સારૂ આવીયો છે. આ વાત સાંભળતાવારનેજ રાજાએ તેને બોલાવવાનો હુકમ કીધો. વિકરમ ભેગો રાજા પાસે આવીયો તેવા તેણે તેના આદર સતકાર કરી પોતાની અડધી ગાદી ઉપર બે-સાડીયા. ખખર અંતર પુછીયા બાદ તેને

ફેલેજ મટે એક ઈલાએતું મકાન આપીયું. આ કહેણે દર વખતે રાહદાર રહીયા પછી રાજા વીકરમે હુતબરનને કહીયું કે હવે મને વીજાય કરાવ. તેણે જવાબ દીધો કે, હે રાજા વીકરમ! હમારા રાજાને એવો રાજા આવશે કે, ને કોઈ તેની પાસે આવે, તેને પોતે રૂખસત કરતો નથી. માટે તમે રાજા માએ, અને જે તમારો ખાદેસ હોય તે મને કોટો. કંઈ વારમ રાખતા નહીં. રાજાએ જવાબ દીધો કે મારી પાસે રું કગીછે. મારી પાસે જે મગે તે હું આપવાને તઈઆર છું. તારે દીવાને કહીયું. કે, રાજા તું મારી વાત સાંભળ. આ રાજાના ધર્માં એક સિદ્ધા-રાજ છે. તે પહેલ મેહલાં મહારવે ઈદરાસનને આપીયું હતું અને તેણે તે અંતે આપીયું છે. એ સિદ્ધાસનમાં એવો ટાણુક છે, ને શેઈ એ ઉપર બેસે તે રાજા દીપ તથા નેવખંડ પુરાય-વીનું રાજ કરે. તેમાં પુરાકળ અવાહેર જ-વીયું છે; અને તે ઉપર કસતી ખતરીસ પુતળી-ઓમાં અમલત બસી જાડી છે. તે સિદ્ધાસન તમે રાજા પાસે મગો કે તે ઉપર બેસી તમે આનંદથી અમલ રાજ કરીયા કરે.

આવી રાહદાર આપે હુતબરન રાજાને દરબારમાં ગયો, અને સુખ્યો કરી ફેલેજ લા-ગીયો કે, મહારાજા વિકરમ રાજા મગે છે. આ સાંભળનાંજ રાજા હુત દરવાજા આગળ આ-વીયા. વિકરમને અંતે નમસ્કાર કીધા, અને કહીયું કે તારી મરજી પડે તે વગર હું મારી ભે, અને તે હું ઘણી ખુશીથી તને આપીરા. આ ઉપરથી તે ગાડીયા કે, મહારાજા જારે તથા આઠસી ઘણી મુજબર દયા કરેછે તારે તો તમારા ધર્માં જે સિદ્ધાસન છે તે મને અડસીરા કરો. આ વાત સંભળનાંજ રાજા બેગીયા કે કંઈ શીકર નહીં-સિદ્ધાસન

તો. મેં તને આપીયું; પણ એ કામ મારા
દીવાનનું છે. આથી તને એની જવાબદારી
એણે કહી તેણે સિદ્ધરાજ ગંગાવીરનું અને
દીક્ષક કરી તેને તે ઉપર ખેસાડી કહીયું કે
હવે તું કંઈ વાતની ચીજ નો સમ્પત્તિ. તારું
રાજ હવે અચ્છત થયું.

આ પરમાણે રાજ્યને વિકરમને આપાર-
વાદ-દર્શ વીદ્યાએ કીધો. વીકરમ થયો પુરાણી
અર્ધ પોતાના દેહેર તરફ રવાને થયા. મોટા
દીવસમાં તે પોતાની જગોપર આવી પોંદો-
બીજા. એની આવીઆની ખબર સાંભળી
તે તે રાજ્યને તેના દુરાગત હતા તેઓને
પાસતી લાગવા માડી. ગામના સરખા દોષે
અતીરે આનંદ થઈ ગયા. ઘેરે ઘેર આ-
હવા થઈ રહીયા. આમે ગામના રાજ્યને
તેની પાસે ખીલત તથા અખતીઆર લેવા
આવવા લાગીયા. તે રાજ્ય ગરબ કરતા હતા
તેઓનું રાજ્ય વીકરમ અર્ધ લેતો હતો. પુ-
રવથી તે પરાગમ મુખી તેણે બિહારના મે-
વળીયું. તેના રાજમાં સમગ્રી રજાવત અગા
ચિહન કરતી હતી, અને દોષે રામીએનો
થયો એ રાખતા હતા. રેશ મરદેશ આ
રાજના છુટ્ટ ગામો રહીયા હતા. કોઈ પણ
તેના રાજમાં દુખી ભોગમાં આવતા નોહોતો.
હુઆ અર્ધાએનું તે તેના રાજમાં ખીજ ર-
હીયું નોહોતું. કિશોર નેટ પુરાણ વંચાતા
હતા. લોકો દીવસમાં તરણ વખત નાહી
ધોઈ ધરમદાન કરી પોતાના પેટ કરનારને
દાખલ કરતા હતા. આવી તરેહ રામણી
પરજ મુખે રેહી હતી.

એક દીવસ રાજ્ય વિકરમ એકાંત બેઠો
હતો તેમાં તેને એવો વિચાર આવ્યો કે
આરે સંવત આંધતો, આ વિચાર વિશે પુછ-
પચ કરવાને તેણે પંડીતાની સખ મેળવી,

અને પુછીયું કે, હું કિ વાત કરવાને લોએક
છે કે નહીં તેને જવાબ તથા શાસતર બો-
ધને મને આપો. આ ઉપરથી પંડીતાએ
જવાબ દીધો કે, હે રાજા! આપણુ પુરવની
ઉપર તાહાસે પરતાપ મરુહર થઈ ચુકોછે,
હવે તારો કોઈ દુરાગત રહીયો નથી; માટે તું
તારી અચ્છમાં આવે તેમ કર. તારે રાજ્યને
તેઓને કહીયું કે, મને સંવત આંધવાની વીધી
શાસતર પરમાણે આપાનો કે તેમ હું કહું,
તેઓએ જવાબ દીધો કે રાજ્ય હશે કહીએ
તેમ કર. પંદોતો તે તું અચ્છતમાજા પિહુર.
પછી રેશ રેશના બરાહમણ જમીનદાર, અં-
દીઆ રાજ્યને, તથા બીજા આપણા તાખાના
મુલકના સમજા લેકિતે મોલાવીયા બાદ સવા
લાખ કનીયાદાન, તથા ગણદાન. સવા લાખ
બરાહમણને આપ. આપણા નગરના ભેટલા
બરાહમણો તેઓને વરસાસન કરી આપો.
એક વરસનું મેદુચલ જમીનદારને માફ
કરી, અને જે કોઈ કંગાળ કિ વરસમાં આવે
તેનું ખાસણ પોરાણ કરવાને બંધોબસત કરો.
આ સાણું રાજ્યને પછી પુરાણી કીધું અને
તે રીવાએ પણ તેણે બીજાં ધણાં ધણાં રાજાં
કામે કરીયા, તેનું ગયાન કરી રાકાનું નથી.
તેણે એક વરસ મુખી ધરમાં બેસી રહી નેટ
પુરાણની કથાએ સાંભળીયા કીધી; અને
આ પરમાણે શાસતરની આમીના મુજબ
કચે તેણે સેવત બોધીયા, અને તેને સાજ
લેકો રોને શાખાસી આપવા લાગીયા.

આવી રીતે રાજ્ય મંદીરીએ વિકરમ-રા-
જના મુલનું અર્ધમાન રાજ્ય લોજને કરી
સામળાવીયું; અને કહ્યું કે હે રાજ્ય લોજ!
એ તારામાં આપણાં પરકરમ હોય તે તું
એ સિદ્ધરાજ ઉપર ખેસ. આ સાણું
સાંભળી લોજ રાજ્ય બોલીયા કે તે જે વાત

કહી તે મને પસંદ પડે. બાદ સભામાં બેઠેલા દીવાન પુતસોબિને તેણે સંવત બાંધવાની તાદ્દિશી કરવા માટે વરદી આપી. તે દિવસની રાત તે બિમની બેગ લઈ ગઈ. બીજે દાહડે સહુવારે સિદ્ધાનતપર બેસવાની તાદ્દિશી કરવાનું કુમાવી દીવાનને જોડાવી કહીકું કે, તમે બેકેદમ તે વિરેનાં સમગ્રી તાદ્દિશી કરો. તાર ના લગાડો.

આ વાત સાંભળી રાજાને પરોધ થોડીયો કે, હો રાજાનું કું કરવા ધમકાવે છે. હજુ તો તું બેક પુતળીની વાત સાંભળી રહ્યો છે. બે પરમાણે સંધી પુતળીઓની વાત સાંભળીયા બાદ તારે બે કરકું છોય તે કરને. ધીરજ રાખ. રાજા તે ઉપર બેસવાને બેઠેલા ઈનતેજર હતા કે, પેલા પરોધનું કહેલું કાંઈ દીકાપર નહીં લેતાં આગળ આવી શિદ્ધાનતપર બહુદવા બેઠે છે બેકેદમ.

(અધુરું.)

સીતા.

(સાંધણ પાને ૧૨૨ થી.)

સીતાએ પિતાના ધણીના કુમારના પુત્ર્ય તેનું બીજાનું જોડાણ ઉપર કીધું અને પોતે ઠોકરવા પારણા આગળ લંબાવું. સેતાએ જામવાને ધણી તરફથી આપ્યાં પણ તેને લાઇ કઈ આવી નહીં. તેને પેલા પ્રાણ-ધુની ભયંકર સુરતની સંજ્ઞા આપ્યા કેટલી હતી અને તેના હીમની ચંદર ભરે રર હતા. તેણે મોઢું મોઢું જવા રક્ષા લગાવી અને આનિત્રીની પવિત્ર વ્યપરી લાંચવા માંડી હેવા ઇરાદાથી કે તેમ કરવાથી આ ભયંકર વિચારે તેના મનમાંથી દુર થાય, પણ બેગ કરવાથી પણ કઈ વળું નહીં. મોઢામાં કુતરાના

પોકાર તરફ ચંદ્રમાં ઉઘાડેલા મગાડામાં કોઠા રીવાય બીજું કઈ સંભળાતું નાતું. તેણે પોતાના ધણીને જોડાતા તે તો ભર જામમાં ધોરતા હતા. આવી રીતે સીતા પોતાને લખત ગળે નાખતી હતી બેકેદમમાં કોઈ આગણી કરવાને દેકતું છોય તેનું તેના સાંભળવામાં આવ્યું; પણ તે આવાજ પાકે તુરત બંધ થઈ ગયા, આ બંધવથી રીતા કઈ બીધી નહીં, કેમકે રાતે રેન પુનાર લેલો દરવાજા રોકે છે બાતથી તે સારી રીતે જાણે હતી. તે આ ધારણા ઉપરથી પોતાનું મન સાવન કરીને બેસતી ગતી હતી બેકેદમમાં તેણે આગળી તરફથી માણસનાં છાત્રાં ભાગેનપર પડતાં સાંભળ્યાં બેકેદમ જાગતી પોતાને ધણી મુતો હતો ત્યાં આગળ તેને જગાડવા સાફ જઈ પેઢિંચી. ત્યાં જુએ છે તે દેવામની ઉપર બેક માણસ બઢતા તેની નજરે પડ્યા અને તે બેક સીતા તે હોંઘ થઈ ગઈ. તેનાથી નહીં પોતામ કે નહીં ચસાય. સીતાએ પેલા આદમીને જાગડીથી ઉપર ચડી પેઢેરગીરની રેડી આગળ ઉતરતા જોયા અને દરવાજાને આગળી બે માણ મનજીન ધલકારથી ભાંગતાં સાંભળ્યા. બાદ બેક લેવામાં મારાંત્રીની ધેરનીધી રીતાની આંખ અંધારાઈ ગઈ અને હુયીયારબંધ આદમીએનું બેક ટોળું મરની ચંદર લાખલ મનું તેણે જોયું.

હરીદાસ ભર જામમાં હતા તેથી તે સીતાના જાગડાથી તુરત ઉઘાડે નહીં, પણ ભારે આગળા મોરડામાં ભારે મોંગાક થયા ત્યારે તે બેગાકો જાગતી ઉઘાડે અને પોતાના હુયમાં તરત જાગે જુગાસાંજની સામે ગયા. તેઓ જાગળખાઈ રાકાય નહીં તેટલા સાફ તેઓએ પોતાના બેકેદમ કઢાવા બનાવ્યા

હતા અને તેઓની આંખ મણીજ વૈરાજ
હતી. એક જોયો જોખરાત આદમો આ
બધાનો મુકરદમ હતો તેના ઉપર હાથ કર-
વાનું હરીદાસે પ્રયત્ન કર્યું પણ તે હાથ તે
છટકી ગયો. આખરે તેઓ બધા હરીદાસ
ઉપર એકદમ કંકરને પડ્યા અને તેને મર-
તોલા કરી મુક્યો.

સીતાએ આ સમયે પોતાની નજરે, જોયું
પણ તે રોષ ધબકાઈ ગઈ નહીં. જે સ્થિતિ-
માં તેના પણી ધાવલ અને પડ્યા હતા
ત્યાં તે ગઈ અને પોતાના હાથને હાથ
ઉપર લઈ પોતાના ગાયત્રી ઉપે લુહારાઓ
આગળ પાવરી. આ વખતે સીતાની ખુ-
બસુરતી અને કોમળ કાયા જોઈને આ કંકર
મનના માનવીઓથી તેના ઉપર હાથ થઈ
રાક્યો નહીં. સીતાએ કહ્યું કે, હું આ મારો
જોગ પાવરી તમારી ખાસી એટલુંજ મારી
લજ છજ કે, આ મારા મણીને તમે લખતો
મુકો અને મારે રવાઘીન કરો. જે તમે
ખાસે ઈનસાન હશે તો આ વસ્તુદાર બાઈરી
અને ઈતિહાર માની વાળથી અને નગલાઈ
બરેલી ચરણ તમારે કાને ધરશે અને માર્ક
આટલું કામ કરવાથી તમારી એકાદ
મુખી થશે. આ ધરમાંથી તમારે જે જોઈએ
તે લો, હું તે સમયે તમને બાલકવાને પુરતી
છજ, પણ આ મારી લંદગીના મુગરને તો
તમે સજામત રાખો.

સીતાની આ મણીજ વાળથી ચરણની
કોઈપણ ઉતાર વાળ્યા નહીં. પોતા મુકદમ
અને બેન કંકરકા આગળ ધર્યા આબ્યા
અને તેઓમાં પછાડી એક મણીજ કંકર
મનના જંગલી માલુસ હતો તેણે સીતાને
તણ તેના એકરને પોતાની બાઈરીએ ગતી
ધાવત કીધા. આ જોઈ તેઓમાં એક

બીજા આદમોએ આ નીરબપરાધી માલી-
કસ ઉપર જોર બીજો ધા કરવાને પોતાનું
હાથીયાર ઉઘાડ્યું, પણ તેને તેમ કરતા કંકર-
કાએ, આટકાવ્યો અને કહ્યું કે એ. લોહી
નહો. થઈ અપલા છે તે ઉપર હવે હાથ કર-
વાથી શું પ્રયોજન છે. લુહારાઓ. સમજા
પેલા નહોતા સ્થિતિમાં ધુરયા અને હરીદાસની
અંદર રોહિજ જરા તરા પ્રાણુદામ રહ્યો હતો
તેને તેઓએ સાધરણ નહી કરી મુક્યો. આ
જોઈ સીતાએ વીચાર્યું કે તેણે હવે તેના ધ-
ણીની આરથા બીલકલ તજવી નીકળે, તેને
પોતાને અને તેના જન્મપાત્રા ધા હેવો, કારી
નથી કે લંદગીની આરા છોડી રવામ. તેણે
એક મુકદમની ખીસામે પડીને પોતાની આ-
સપાસ પોતાની ગોલકતની જે લુકમુક આ-
લતી હતી તે સમયે જોયા અને સાંભળ્યા
કીયું. એક આદમીએ તેના પગના તોડ
કારી લીધા, બીજાએ તેના ગળામાંથી કાળી
ગંધી સેરવી બધું તેના હાથનો થર કાઢી કીધો.
આ કારી અને લુકમુક કામ આઠી રહ્યું
હતું એટલામાં બહારથી બંધુકોના આવજા
સંભળાયા અને “નારેજ પોલીસ આપણા
ઉપર ગાળી આવેલ” જોવા ધોંગાઠ થઈ રહ્યો.
એજરેલને કાને આ વાત પહોંતી, તેણે
કહ્યું કે તે હીલકાસમાંથી આપણને શું થઈ
રાક્યાર છે, પણ હવે આપણું કામ પણ થઈ
રહ્યું છે અને આપણે રૂકાત લેવાને વખ-
તજ થયો છે. તેણે ત્યાંથી જતી વખતે પો-
તાની જરણ સીતાની ઉપર ઉઘામી પણ તેના
હાથ એક આદમીએ પકડી લીધા અને કહ્યું
કે જુ મારે હાથે હેને સદાની નીક લેતી કી-
ધીછ; હવે એ મુકદમ પર તારે હાથ કરવા
સખતર નથી.

લુહારાઓએ મસલો હોલવી લાખી અને

ત્યાં ખીતકુસ આંધાઈ થઈ ગયું. પણ એક
જોરમાં દીવો બળતો હતો તેના આભાસથી
સોતાને 'માતમ પડ્યું કે, આ ટોલકીનો' ઉપરી
એ બિખરાઈ આજુસા હોતો તે ઓછા નહીં
પણ પેલાં ઢોંગી પંડિત હોતો. વળી તેને
બોલતો રાંબળીને સીતાના મનના શક
ખીતકુસ દુર થઈ હતો. સીતા આ વખતે
સાધારણ રીતે બારે મઠરાઈમાં હતી. તેનું
હૃદય એટલાં બેચેની ધબકતું હતું કે, બહુ
મહા હમણાં તેમાંથી નીકળી નીકરી. તેના
વાહાવા ભરથારની હાસ ભેદથી માટે કેદમ
દુર પડેલી હતી. છતાં તે પાતે માયમ થવાને
હીચોતેની પાસે જઈ રહી નીકળી. તેણે
સીતાનાં બચવાને જતા ખતીયે વચગાટનું
અને બંધારે તેણે બચીવર રીતે દુધ વૃંસમાં
માર્યું ત્યારે તેની સવામતી વિશે તેના મનને
જતા સ્થિતિ પડી.

સીતા કેટલોક વખત લગી ત્યાં પડી રહી
હતી પણ અજાણતું જાણતું કેઈ ત્યાં આવ્યું
નહીં, ધરની દારીએ તે આ રાગભરે દેખાવ
બેંધને જ રૂકાવ થઈ ગઈ. સીતાએ તેને
ધ્રુમ થાડી પડ્યું તેણે કેટલી હેબક પછાઈ
નહીં હતી કે તેની પાસે તેણીથી જઈ રાકાનું
નહીં. સીતાના મનમાં જવાબ ઉત્પન્ન થયો
કે હવે તેણે તેના 'થણીની સાથે મરી જવું
ઈયો જવું એ બેમાં બેહિતર કહ્યું છે. આ
બે વિચારમાંથી તેનાં હોરનાંની હયાતીયે તેને
દુનીયામાં લાંબા દીવરા કાઢવાને તેનું મન
લસવાંધું. તેણે નીચાર્યું કે, માયાણુ ઈચ્છે
મોહી કૃપા કરીને મારાં લાલકાં બલવાંને
જાન ઉગારયો છે અને તેજ માયાણુ ઈચ્છે
રની મરણ તે બલવાંની સંભાળને સારૂ મારી
હંડગી લાંબાવાની હશે તે બેજા બેહિતર છે
કે મારે બાકીના વખત આ દુનીયામાંજ કા-

લેવો. પણ આવા હોર જમાણામાં તેને
જાતી વખત કાઢવો નહીં પડે. મરાઈમાં
બચવાનાં અને દરતાં મુખારવાનાં માનથી
એ ત્યાં આવી પોહીંઆં, પોલીસ હાથેના તથા
તેનાં માણસોને નોંધને બચાવુ લોકોનું જારે
ટાળું ભર્યું થઈ ગયું. કેટલીક માયાણુ અને
મરુદખાંજન જોરતોએ રીતીને ત્યાં આ-
મળમી લાડી અને આ લોકલેખણુ વાળી
જોરથી લઈ જઈ તેના ધાને સાકુ કરીને,
તેને મક્કમ પકા કીધા અને કપડાં પેહેવાયાં.
એ પા હોનાં મારાગામાં લાગ્યા હતા અને
તેમાંથી ધણુંજ લેહી વહ્યું હતું. તેના ઠોક-
રાને બંગમાં પા લાગ્યા હતા. તે હજમ
એ બનેલાં ધાને મક્કમપકા લગાડતા હતા તેણે
પેહેલાંપીજ કહ્યું હતું કે એ બનેલાં જાનને
જવાબુ રહેતાત જેનું નથી. તેના માણીની
આવજ તેણે તાન ઠોડી હતી તેમાં તે 'ત
વાજબીજ હતો કેમકે તેનું તો આણું રાતેર
પાઓથી લોકાઈ ગયું હતું.

આ ગરુદમાં સમકાસની વધી મોહા
બરાડા પાડતી સીતા પાસે આવી અને તેને
પો પડી કહ્યું કે, પોલીસવાળાએ મને
પકડ્યા છે માટે હું ત્યાં આગળ જામ અને
તેને જોડા. સીતાએ પુછ્યું કે મને? પિતીએ
કહ્યું કે મારા મળીને. સીતા બોલી હતું કેઈ
ત્યાં આવતી નથી. હું તારા ધણીને જોમ બને
તેમ મારીથી દુર રાખ. એટલામાં પોલીસ-
દારેગે મેતાનાં આદમી સાથે આગસા જોર-
દમાં આવ્યો અને તેણે મારીજ નરમારાથી
સીતાને પુછ્યું કે, આઈ સાહેબ તમારી છુસો
નહીં દેશે તો હું આગળ આવતી નહીં; પણ
હું તો જાતને રમણત છઠ્ઠ અને મારા આ-
વચથી કેઈ હોરવાનું નથી. એ તારા હાલ
અને શેઈને બેલાવવાને માણસો મોકલ્યાં

છે અને તેઓ અને રસનામાંજ હશે. મને
શમકામ ઉપર શક આપવાથી જે તેને પકડ્યો
છે અને હવે માંડે તે કામ છે તે બે છે કે,
જે નું જાણની આપો શકે તે તે લેવી. જે
એક પંચાત લેખી કીધી છે તે હાલ આ
કામની તપાસ કરવા બેસે છે. જે બનાવ
ખતો તે બધું વિસ્તારીને કહેવાની તારામાં
તાકાત હોય તે બધા મારો સાથે કરકુન છે તે
સાધમાંતે નોંધ લઈ લેશે. (અધુરું)

મો ઊપયોગી સૂચના.

(શાંધુ પાને ૧૪૩ થા.)

કુદરતી રસતેથી દસ્તાન પડતું બંધ થા-
એ છે ત્યારે બીજે રસતેથી નાંખે છે. જેને
નરકાર્થમાંથી, આપ્તમાંથી, કાનમાંથી, કેક-
માંમાંથી, પેટમાંથી, કુખમાંથી, છાતીમાંથી,
આંગળીમાં તથા અંગુલમાંથી, બગાડમાંથી,
આમડીમાંથી, અને બીજા જુદા જુદા સાંધા-
આમાંથી નીકળે છે.

ઘણીએક એકરતોમાં દસ્તાન મળુ પડે છે
તેનાં કારણે એ છે કે, કેટલીકમાં થતું વ-
ખતે ઉતાવળે ગર્ભ ધારણ કરવાની ખરાબી-
યા હોય છે તેથી, તથા બધાંને જરૂર કરતાં
વારે હોવા બદલને છે તેથી, તથા બીજા ગ-
નનાં તરફવાર વોચાશેથી એમ થાય છે.

એકરત પેટની દસ્તાન બેસ શિવાય ગર્ભ
- ધારણ કરવાને લાયક થતી નથી. આગળ
- કહ્યું છે તે મુજબ, ગર્ભનીય દશમાં એક-
રત ઘણી નાંદાની ઉમરે દસ્તાન બેશે છે
એક વખત દસ અથવા અગિયારવર્ષની ઉ-
મરે છે. એક વખત એકરતી ઉમરે એક-
રતની નાંદા થાય છે. “કુદરતી રસ-
તેથી” નાંદા થાય છે.

લખે છે કે, બંગાળમાં એક દાખલા એના
જોવામાં આવ્યા હતા.

“કાકટર ગુડીવ” કલકત્તાની વેદકશા-
ળામાં ગર્ભગિયન-વિજ્ઞાન શિષ્યનાર, જેણે
એ સવાલ પુછેલા, તેના ઉત્તરમાં બોલે છે કે,
એના જોવામાં એક કિટ્ટની એકરત દસ વર્ષ
બધાની માં થઈ તે જોવામાં આવી હતી.
પણ એના શાંભળવામાં આવ્યું હતું કે એક
નવ વર્ષની એકરતને બાળક થયું હતું. જે
એકરતમાં દસ્તાન વેહેતું થાય છે, એકરત
નાંદાની ઉમરે થાય છે, તેમાં વેહેતું બંધ
થાય છે, અને આગળ વર્ષની ઉમર નથી
થતી તેટલામાં તે એકરત ઘણી યોગી થઈ
જાય છે. શ્રીયા જેવા યંડીલા દશમાં ઘણી
વખતે વીરા અને નીપ વર્ષની ઉમરની એક-
રત થાય છે ત્યાંહાંથી તેને દસ્તાન દેખતું
નથી, અને તેઓ સાદા વર્ષની ઉમરના થા-
એ છે ત્યાંહાંથી ગર્ભ ધારણ કરવાને લાયક
હોય છે. તેઓ ઘણી વખતે વર્ષમાં બધું
અથવા ચાર વખત દસ્તાન બેશે છે.

જ્યારે હાલમાં રહે છે, ત્યારે એકરત દસ્તાન
નિરાતો નથી. જાણ્યા પછી બાળકને બન-
શકી હોય તે વખતમાં એકરતને દસ્તાન
થતું નથી. ગર્ભસ્થાનમાં કાંઈ ફેરફાર થયેથી
દસ્તાન થતું નથી. ઘણી નખળી અવસ્થા-
માં એકરતમાં દસ્તાન બંધ થઈ જાય છે.
આગળના માંદમાં અને દમના આગળથી
કેટલીએક એકરતનું દસ્તાન બંધ થઈ જાય છે.
કેટલીએક વખતે એકરત બનેલું છે કે,
હાલ ૧ પેટથી હોવા ખતાં તે દસ્તાન બેશે
કે જે મારે હાથ જે પૂરે દાહાડે જાય છે.
કી છે; હવે એ ગુરવતી હોય છે, તે વખત
સજાવાર નથી. નેલા એકરત પ્રથમ ક્રમ
હાલમાં એકરત ૨ મત્વાડી કામ શીખવે તે.

કવચિત્ત્વ કોઈ જિજ્ઞાસુમાં દસ્તાન આપે છે. કેટલાકે કદાચ અભિપ્રાય પ્રમાણે આ વખતમાં દસ્તાન બેસાડે, એ કૃત્રીથી જિજ્ઞાસુ પેદા થી છે એની નિશાની છે. કેટલાકે કદાચ એવું મત છે કે, જિજ્ઞાસુ બધારે જાણકને ધવ-
લવતી હોય તે દરમ્યાનમાં દસ્તાન બેસાડી તેનું દુષ્ક વધારે મીઠું અને સ્વચ્છ આપે છે. પણ એ વાત બહુ ભરેલી છે. ધવલવચાના વખતમાં દસ્તાન આપ તો તેથી જિજ્ઞાસુ ન બની મઠ જાણે છે, અને તેનું દુષ્ક ખસાળ થઈ જાય છે.

કોઈ વખતે જિજ્ઞાસુને થાણું દસ્તાન બે-
સાડે, અને તેથી કરીને તેનાં સ્મરણને બાંધે નખાણ થઈ જાય છે, અને તેને મર્મ ધારણ કવચમાં અટકાવ થાય છે, અને થોડા દાસ-
લામાં તેની તંદુરસ્તીમાં ગાંઠો બેસાડે થઈ જાય છે; માટે આવે વખતે તેઓએ કા-
મિક ટાકરની સજાદ લેવી જરૂર છે. તેણે પાંચ આથવા છ આથવાંડિયાં મીઠી કાંઈ દરીયા કિનારાની જગ્યા પર દુષ્ક ફેર કરવાથી, મહુસ નરમ મિછાના પર નહીં, પણ કામચીપર સુ-
વાથી; થાણું કપડાં ન જિજ્ઞાસુથી, જો જિજ્ઞા-
સુમાં તેનું મેકાનું થાય ત્યાહું તાજી હવાને આનુન્તવ રાથી રીતે ફેલાયથી, અને થોડા ફેરવા પાસે થાણું મસાદાવિનાને લીધેથી, તથા મિત્તલ મુસ અને સાંત થાયેથી, અને દરિયાના પાણીમાં તાલુકેથી, જિજ્ઞાસુ થોડાની મુરેલી ભરેલી હાલેતમાંથી ફેલાણે આવી શકે છે.

આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે જિજ્ઞાસુને સ્વા-
ભવિક કદાં જિજ્ઞાસુ વખતનું દસ્તાન જાય છે, તો તેથી પણ અંગને નુકરણની છે; તો તે માટે થાણું કામિક ટાકરની સજાદ લઈ તે વાતને બંદોબસ્ત કરવાથી, થોડાની તંદુરસ્તી અને સુખમાં વધારો કરી શકે છે;

હવે આપણા દેરાની બાનુએ ને તંદુર-
સ્તી બાળવવા આવત કેટલીક વિશેષ અ-
મત કરવાની જરૂર છે. મુખ્ય ઉપર થો-
ડુંબસી જિજ્ઞાસુ થાણું ઉત્તમ કરવા ન
જોઈએ. થાણું સાંકડા અને હવાને ફેરફાર
ન થયેથી ગરમ થયેલા જિજ્ઞાસુમાં જિજ્ઞાસુ
ફેલાયથી, તથા બાણીએ, કે કેટલા કિલોથી
જાણેનું નુકરણ થયું હશે. તાજી હવાથી
રાશીમાં ફેલા સાસ ફેરફાર થઈ જાય છે,
એ વાતથી આપણું કોઈ થોડા થોડા બ-
ધોતા થતા જાય છે. અને તેમ ન કરવેથી
કેટલી જુવાન જિજ્ઞાસુને અધુર જાય છે;
અને કેટલીકને મુલેથી મજામાં ઉત્પન્ન
થાય છે; અને જિજ્ઞાસુની કેટલાકે 'ધુ-
કરાન તે જિજ્ઞાસુને ખગવાં પડે છે. આપણે
સ્ત્રીની વાત છે કે આપણા દેરામાં કેટલીક
જિજ્ઞાસુને થોડાની મીઠી હવાને લીધે તથા
ફેરફારથી કે કોઈ પાસે થતા છે, તેઓમાં
અસહની ખાખીને લીધે હવાને કાપે ન બે-
વાથી આ ઉપર બાણીએ દુરમિ ખમી
દુનિય કુમ કરી ગયાં હશે, તે કદી સાંકડું
નથી. કેટલીકે જિજ્ઞાસુ જિજ્ઞાસુને ભરે
હવાને ફેરફારની ભગમણ કરેથી, જેથી, ત્યારે
તેઓએ જિજ્ઞાસુ કે કાંઈકે માંડ્યા જિજ્ઞાસુ
તેઓ હવાને ભગમણ કરે છે, અને તેઓ
સમજતા નથી, કે આપણા મીઠા આજિયાનું મઠ-
સ્તી આજિયાનું અનુવાળિયું ઉધારીય છે કે
કેવો ફેરફાર પવન આવે છે, અને એ મળેનો
પવન મુકોને ફેર જગ્યા પર હવા ફેર કરવાથી
નું કાપે સવાને છે? આ પરમાણે કરામ-
જાણનાં જિજ્ઞાસુને હવાને ફેરફારની સમજ છે!
આથી એ સમજ થવી કેટલાં કુટુંબો સાંતિ
વગરનાં સ્ત્રી મળે હશે તેના કાંઈ વિચાર
તેઓને નથી. જુવાન જિજ્ઞાસુ ભારથી પે-

હુણી પોતાના ઘણી સાથે રહે છે, ત્યારથીજ તેને જાણવાની ઈચ્છા કરવી જોઈએ, કે તેનાથી રીતરિવાજ હુમિય તંદુરસ્તીમાં રહેવાય? તંદુરસ્તીની તજવીજ આવખતથી ન શખ્યાથી તેને પોતાની જાણના ફળ જીવરે ત્યાંહાં મુખે ખમવાં પડશે. તેને તંદુરસ્ત બચ્ચાને જાહેરે જાણવી, અને કેદમાં નાહાનાં બચ્ચાં આવતરશે. માટે જોરત દુનિયામાં પેલા પછી તેને મુંઝામળનું કામ કરવાનું છે તેવું વિચાર કરવાની જાણમણ તેઓને કરીએ છઈએ. તેણે પોતાની તંદુરસ્તીની જાણવણી કરાંથી દુનિયામાં તે તંદુરસ્ત બચ્ચાને જાણ આપી શકે છે. અને જોયે થવું એ તેના ધર્મ છે. અને જોયી તેણે, તેના ખાવંદનું બચ્ચાનું, અને આખાં કુટુંબનું સુખ વધે છે.

જુવાન જોરતે જોરતા સાડ પોતાના ધર્માં કામ કાજમાં અકચરું ન પોચાઈતી રાજ તાજ હવામાં કસરત લેવી જોઈએ. આલું, એ માથામાં માણી કસરત છે. જુને! શિયાળામાં આપણે ઘણું આલીએ ઈધે તેથી આપણી અંગની ગરમી વધે છે. અને તેથી આપણે વધારે થંડી પાત્રી રાકીએ ઈધે. ગરમીના દીવરામાં તેંડલું આલી રાકાનું નથી, અને તેટલી આલવાની જરૂર પણ રહેતી નથી. પણ તંદુરસ્તીના બચ્ચાવને સાડ ગિયમિત કસરત તાજ હવામાં કરવાની જરૂર છે; અને ધર્માં ગોંધાઈ રહેવાથી પોતાનું અંગ નબળું થતું જાય છે. અને જાન તેનું જોનું જોરે કમી યાજીએ. એ વાત જોઈ દલગીરી બરેલી છે, કે આ જગોપર જેને પરમેશ્વરે પેલાની સારી બરીય કીધી છે, તેની જોરતા જોરતા ઉપયોગ તેઓના પગને કરવા જોઈએ. તેટલો કરવાને બદલે વધારે આડીએ જોરતાને કરવાનો ઉપયોગ કરે, અને તે પણ ઘણી

મારી રીતે કરે:—માડીમાં બેઠા પછી કુદરતી તાજ હવાને કાપડે લેવાના સાધન ન તો તે અંકડાની રાખે, જોરતે માડીને જોડે અંધારી કેદખાનાની જોરતીની માડકે બાંધવીને તેમાં ફરે. આ વાત પણ હસવા જેવી છે જોયે કોઈ કહી નહીં સકશે વાડ?

તે જોરત ઘણી નાજુક છે તેને જોરત કરતર લેવી બની ન સકે જોરતા સાડ તેણે થાડું થાડું અલસું, અને જેમ જેમ રાખિત બાંધે તેમ તેમ આલવાનું વધારું જરૂરનું છે. પણ તેમ તેણીથી બનેજ નહીં, જેમ રાગડીની કસરત બીજકુલ છાંડી દેવી નહીં. જો તે પોતાનાં સુખ અને તંદુરસ્તીની કાંઈપણ કિંમત સમજતી હોય, અને લરકર રાખતી હોય, તો તેણે પોતાની કસરત જારી રાખવી જોઈએ; અને બચ્ચાને તેને તેનું સાડ ફળ મળશે. નાજુક જોરતા ઘણી ગખતે પોતાના પગ થંડા બરકુના જેવા રહે, એવી ફરિયાદ કરે છે, તો તેને આલવાની કસરતથી પોતાના પગને ગરમ કરવાનું બની આવશે. અને પછી થાડા દીવરામાં એ ફરિયાદ જતી રહેશે. જો તેઓ જાણ વધારે ઉપયોગે કરીને મુલા જાજે છે, તો તેઓના પગ થંડા તેઓને આલમ પડે છે. આ વખતે બીજાનામાં ગાવાની આગમન જરૂર જોરતામાં આલવાની કસરતથી પગ પાછા ગરમ થશે.

થંડી હવા માણસની તંદુરસ્તીને ઘણી હિપયોગી છે.—થંડી હવામાં ફરવાથી આપણને સારી મજાની લાગે. થંડી હવા આપણું અંગ મજબુત કરવામાં માથામાં જોડી હવા છે; માટે ધર્માં અને બધે કરેલી માડીયામાં જોરતાને કરવાની કસરત કરતાં જુલો હવામાં આલીત થંડી હવાને

ઉપભોગ લેતા એ મણુ પુત્રાનમાં અને તંદુ-
રસ્તી વધારનાર છે, એટલુંજ નહીં, પણ
તેથી પણ શક્તિના પ્રભાવ વધારમાં એટલે
આશય મળે છે.

જે કુટુંબને પુત્રાએ મારી પેટં આપેલું છે,
તેને જરૂર છે કે પોતાની પુત્રીના પ્રભાવ
કરતાં જોઈયે; પણ તેઓમાં કેવળજ્ઞાની
સારી પ્રભાવો ન થયાને લીધે તેમ થતું નથી.
તેઓને એમ સમજ નથી કે સારી દુવામાં,
સારી શોભામાં, મુશરેલા મણુ પારકા દેશના
લોકોની સોખમાં આવી નવી નવી વાતો
ઉપર વાર્તાચીત કરી, પોતાના જાનતાં વધારો,
અને પુત્રીના પ્રભાવો કરશે, એથી પણ
તંદુરસ્તી વધે છે.

મોટા લોકોએ અમર્યા આજસુ આખો
દીવસ કોચ પુરણીપર આસપાસ ફરતે પિસી
રહે છે, તેમ કરવું ન જોઈયે; કેમકે આજસુ
ચીતે પિસી રહેવું એ મણુ મણુ આજસેનું
માનું મૂળ છે. ગરમ આરકામાં પિસી અને
નરમ અંગમથના ઘીછનાપર મુતાથી આરત
નખજી, વગર હિંગતળી થઈ જાય છે. અને
તે કદાચ અરખાની મા થઈતે માનો ખરો
ધર્મ રું છે તે તેણીથી બળતી રાકતો નહીં.
એક વખતે એક મંચળ કુતરાને મુરખી
ચાવડ, અને સારી સારી મિઠાઈમાં ખાવાની
આપી તેને નરમ મુતાના વિષ્ણનાપર એક
આરકામાં ફેલાએક અહોરૂ મુખી મુખાથી,
તે અંગમાં વધી ગયો; પણ તેની તંદુરસ્તી
બગી ગઈ, એટલે તે આજસના ભેગો મં-
ચળ અને હિંગતળો ન દેખાયે, અને
અતોથી નંખળો યાદ ગયો. આ વાતપર
પેસાવાવાની આરતે વિચાર કરવો જોઈયે.

"A virtuous woman looketh well to
the ways of her household, and catcheth
not the bread of idleness."

અર્થ: 'રાઠગુણી'ની પોતાના ઘર ધંધા
પર સાડું પાત આપે છે; અને આજસની
શેઠી ખાતી નથી.

જુવન આરતે સારા મણુ કોવત આપે
એના પોરાક લેતા જોઈયે. પિસીક કોકજ
અતનો નહીં લેતા જોઈયે, પણ જુલી જુલી
અતનો લેતા જોઈયે. જો કોઈ ધારો કે
એકજ અતના મોરાના ઉપર રહે છે અને ક-
દાચ ભોગે ભોગે તેના લેવામાં બીજા અતનો
મોરા આપ્યો તો તે તેને પગતો નથી, અને
તેથી પેટ બગડી જાય છે. ફેલાએક ક-
સચ્ચા ભોગ પોતાની પાસે પેસા છતાં સારી
પોરાક લેતા નથી. હિંદુઓની આરતે અધારે
આજસી, હોથ કો, અને તેને દુધની કાંલ
ખાવાની ભગમણ કરીને ઉઠે, ત્યારે તેઓ
ટુંગક પાઈ જાય છે. તે કોમળ ફેલોરો કે
અને દુધ પચાનુંજ નથી. અને એ વાત
માનવ જોજ છે; કારણ કે તેઓ ધણેક કા-
લેજ દુધ ખાય છે. અને મણુ દીવસો
લગી પેટમાં દુધ લેવાની ટેવ નથી હોતી, તેથી
પેટમાં તે પગતું નથી. આ વાતથી સાબીત
થાય છે કે જે વસ્તુ મણુ કાજ મુખી લીધો
ન હોય, તે વસ્તુ પેટમાં કોઈ વખતે લીધાથી
પચતી નથી. માટે જુલી જુલી પોરાકની
વાણી લેવાની ટેવ સખવી જોઈયે. (અમુક)

MARRIAGE OF HINDU WIDOWS.

સંવત્સરમાં પૂરે પરાધરવો વધા ॥

"Now, I shall declare the Dharmas
and Acharas to be practised by a
Grihastha (Householder) in the Kali
Yuga. As I (Parasara), declared of old,
so shall I declare the common Dharmas
practicable by the four varnas (castes)
and the four Ashtamas (orders)."

After all this, it can neither be denied nor questioned that the Parasara Smṛiti is the Dharmas Sastra of the Kali Yuga.

Now, it should be enquired, what Dharmas have been enjoined in the Parasara Smṛiti for widows. We find in the 4th chapter of this work the following passage:—

नष्टे मृते प्रजायते स्त्रीये च पतिवै पत्नी ।
पुत्र्यस्त्र्यापानु वारीणां पतिवै पत्नीपते ॥
मृते भर्तारि वा नाति ब्रह्मचर्यं व्यवस्थिता ।
ता मृता लभन्ते स्वर्गं यथा ते ब्रह्मचारिणः ॥
तिस्रःकोट्योऽर्द्धकोटी च यागिणी यानि यागवै ।
वायव्य कालं येन स्वर्गं भर्तारं वा मुच्यच्छतिः ॥

"On receiving no tidings of a husband, on his demise, on his turning an ascetic, on his being found impotent or on his degradation—under any one of those five calamities, it is canonical for women to take another husband. That woman, who on the demise of her husband observes the Brahmacharya (or leads the life of austerities and privations), attains heaven after death. She, who burns herself with her deceased husband, resides in heaven for as many Kalas or thousands of years as there are hairs on the human body or thirty five millions."

Thus it appears that Parasara prescribes three rules for the conduct of a widow; marriage, the observance of the Brahmacharya and burning with the deceased husband. Among these, the custom of cremation has been abolished by order of the ruling authorities; only two ways, therefore, have now been left for the widows; they have the option of marrying or of observing the Brahmacharya. But in the Kali Yuga, it has become extremely difficult for widows to pass their lives in the observance of the Brahmacharya and it is for this reason, that the Philanthropic Parasara has, in the first instance, prescribed marriage. If they are to marry, what we wish to be clearly understood

is this—that as Parasara plainly prescribes marriage as one of the duties of women in the Kali Yuga under any one of the five above enumerated calamities, the marriage of widows in the Kali Yuga is consonant to the Sastras.

It being settled that the marriage of widows in the Kali Yuga is consonant to the Sastras, we should now consider whether the son born of a widow on her re-marriage, should be called a Pauruṣbhava.* There is a solution of this question in the Parasara Smṛiti itself. Twelve different sorts of sons were sanctioned by the Sastras in the former Yugas, but Parasara has reduced their number to three for the Kali Yuga. Thus:

औरसः सेवतश्चैव दत्तः कृत्रिमः पुत्रः ।

"The Aurasa (son of the body or son by birth), the Dattaka (son adopted) and the Kṛtrima (son made)."

Parasara, then, ordains three different sorts of sons in the Kali Yuga, the son by birth, the son adopted, and the son made; and makes no mention of the Pauruṣbhava. But as he has prescribed the marriage of widows he has, in effect, legalized the son born of a widow in lawful wedlock.

Now, the question to be decided is, whether this son should be called Aurasa (son of the body), Dattaka (son adopted), or Kṛtrima (son made). He can neither be called Dattaka nor Kṛtrima, for the son of another man, adopted agreeably to the injunctions of the Sastras is called Dattaka or Kṛtrima according to the difference of the ritual observed during the adoption.

* A son born of a woman married a second time in the prior Yugas the Pauruṣbhava was considered as an inferior sort of son.

† In the Text there appears an enumeration of four different sorts of sons, but *Śrīmadhastak* in his *Shukla Smṛiti*, has, by his interpretation of this passage, established that there are only three different sorts of sons in the Kali Yuga, the son of the body, the son adopted and the son made we have followed his interpretation.

મીસાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૩૫-પૃ ૩]

ગુબર્ન, માસ એપ્રિલ, સને ૧૮૭૬.

[કીંઠ આના. ૨

૬૪૨૨ જી.

સાંટ. મેડીકલ ડાયરેક્ટર પેટ્રેસેમો

સાપન સાચી.

M. GIRAUD.

આ ક્રિસ્ટીયન ફેરિઓને રસાયન સાચવતું
જ્ઞાન પેટ્રેસેમો આ વિદ્યાની માર્ગે મળ્યું છે.
એ વિદ્યા મણી રખાણ અને મધાણ હતા,
તે રાખણ ભોજી ભોજી એને જોળાયે છે તેને
માન્ય છે. સાંટ કારીજ્યાથી મેડીકલ તબીબો
પેટ્રેસેમો તબીબ થયે છે તે સાચાએ જો
કેટલાક વરસ મુખી આ રાખણના હાથ નીચે
શી વિદ્યા સંપાદન કરતા બાદ પરીક્ષામાં પ-
સાર થઈ બાહ્ય પડ્યા છે; પણ આ વિદ્યાની
બાદગારીમાં કેટલાક મુશ્કેલી તે જોઈ હોયને
એ જોઈ લખવાની તરફ પડી છે, તે ઉપર
ભાગના વળગનાએ આજી તરફ વળ્યાર કરી,
તે મરતું કરવાનું છે તે ઉપર નજર પેટ્રેસેમો
હોતી હોયને ઉમેદ છે.

ફેરિ તબીબને પેટ્રેસેમો કોલેજી આપ-
વામાં જે જે વિદ્યાએ આજેવાની લીધી હતી
તે રાખણમાંથી મદદગારી સાંટ મેડીકલ કા-
રોજીમાં રાખવામાં આવી છે અને તે મદદગારી
વળી તે વિદ્યાના હાથ નીચે સીખીને તબી-
બ થયે તબીબોથી કાઢી છે એ વધારે વ-

ખાણના જોડા બીના છે; પણ જે આ તબી-
બને સાચું તેવીજ તરફનું કેમ નહીં કરવામાં
આવે તે તે બાબતનો કપડો પણ જિના હાથ
નીચે કેળવણી કરીને સારી વિદ્યાએ પાછી-
એસ માણસને મળે છે.

જુલો સાંટ કારોજીમાં ૬૪૨૨ માર્ગે,
૬૪૨૨ પીર, ૬૪૨૨ હેન્સ, ૬૪૨૨ એકીગાત
એ સખણ વિદ્યાનાં બાવળાં ધણી માન બ-
રોતી રીતે ત્યાં મુકવામાં આવ્યા છે અને ૬-
૪૨૨ જીરો જેવા જુગા અને પેટ્રેસેમો રસા-
યન રાસની મદદગારીમાં કેટલાક ત્યાં જેવામાં
આવતું નથી તે જોઈ તેની જુગી પીછાનનાર
રાખણને તાજુબ જેવું બાગે છે. ૬૪૨૨
જીરો એક સરસમાં સરસ બારણું જેવું
હોય. એજી બીકાનીકસ ક્રિસ્ટીયનમાં ધણી
ઉત્તમ બાજુએ કીધાં હતાં અને એક વખતે
રસાયન રાખણને લગતું એક ધણુંજ અમર
કારક બાજુએ એજી કીધું હતું. તે વખતે સાં-
ટરોના લખાની નવરી હવાને એકરી કરી
તેની નારકારક અસર કાલિદાસમાં પ્રયોગ
કરીને બતાવી હતી.

રોડ અરદેશર ફર્મજી મુસ જેવા રાખણ
તેજણે રસાયન રાખણનું જ્ઞાન સંપાદન કીધું છે
તે આ રાખણનો મેટરવાનીથી હતું. હમે તે-
જણને પણ આ બાબે સેજ ક્રિસ્ટીયન કરી

છાવિ છે, આ વિદ્વાનની ઇલાહગરી કાયમ રાખવાની કેટલી જરૂર છે તે બાબે તેવણ પોતાના વીચારે ખતાવે.

હવે બારા રાખીયે છાવિ છે, હાંકર છારેના કાયમ નીચે શીખેલા તથા તેના સેરતે ઉતાળે આ સુખાનાં સારી રીતે ઉપયોગ કરશે અને તેની ઇલાહગરી પ્રાપ્તવાના સાધનો કામે લગાડશે.

—

હાથ ઊપર કર વધારવાથી તેનો અપ વધ્યો કે ઘટ્યો.

ધારીફની અંદર જે ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે તેની અંદર હાથ ઊપરના વેસમાં કેટલાક વધારે થયેલા રીસે છે અને પછી તેથી કરીને તેના અપ ઘટવાને બદલે વધતો આવે છે એમ કહેવાને હજારી પારે પુરતા સાધનો છે. યંગળની બાલુઓમાં જે ધણે વપરાતો હતો અને એથી ધણા જનોની ખુવારી થતી હતી તથા અગળ મુત્યુએ નીપજતા હતાં, તેનો અટકાવ કરવાને જે લોકોનું બહુ ઈચ્છના થયેલો હંમેશા એમ માણતા હતા કે જે લોકો જે માટે આવ લાડી દે. આ વાત ધણા હાહાલથી ચાલતી હતી. આખરે તેનો ઘટતો અટકાવ કરવાને સત્તાવાળાઓએ વેરામાં કેટલોક વધારો કરીને, હવેની હાલુથી કે તેમ કરવાથી પેસવાગતના લોકો તેના બોલેબોલ ઉપયોગ કરતાં અટકરો અને પોતાની નજરી મુત્યુકારક આવ લાડી રેશે; પણ એમાંથી પરીણામ જે નીપજ્યું કે, જે લોકો જે વાતમાં અચડી તરફ ધુબેલા છે તેઓ હવેથી કીસમના અને એમાં કિમતનાં હાથેના વાપરના બાગ્યા છે અને તેથી કરીને તેઓના જનનની ઉતાવળે ખુવારી કરવામાં આવે છે.

યંગળના તરફથી ફેલાતો ફેલાતો આ કલિ. કામાં પછી સેહજસાજ સારો હાથ હિંદુઓમાં વપરાતો હતો; તેની જગોગર હતે હજારી કી. સમોના વપરાવા લાગે છે એને તેથી કરીને તરો-રસ્તીમાં કેટલો અસાધ્ય થાય છે તેના તેઓ વીચાર કરતા નથી.

શાંભળ્યા પ્રમાણે મુંબઈમાંથી સુક્રીલમાં પછી આદાણુ, વાણીઆ, આંધીઆ, હવાણા મિર્સેમાં હાકેના વાપર અહીં થઈ ગયે છે, અને અંશેજ ખાતાઓ મળુ હાંકેલોમાં છાની લુપ્તી રીતે લેવાતાં શીરૂ થયાં છે. આ ઉપરાથી આગળ જે લોકો યોગતા હતા કે થોડા વખતમાં વર્ણુ ગણુના ભેદ તુટી જશે અને બાર ભાઈજી તો તેર સુધીના એવંત આવશે તે વખત ભણે નજદીકે આવશે લાગે છે; પણ એથી કરીને દરમિયાને કેટલો કુપયોગ અથવા તુકરાન થશે તે હવે હજુ સુક્રી સમજ રાકતા નથી.

પછી જે લોકો પોતાની ન્યાતનું એવું-અ-લીયાન રાખતા હતા કે; હમારી ન્યાત કલંકે રહીત છે તેમ કહેવાને તો તેઓનાં મોઝાં હવે બંધ થયાં છે. ન્યાત જાતમાં અને સ-માંવાલાઈઓમાં જે આવેતને લગતા આગળ જે કલબા કંકસ થતા હતા તેનો એવંત આ-બી છે, અને તેઓએ બાબે સત્તા થઈને આગળ પડતા હતા તેઓને પોતાની એવે પોતાનાં આંધં બંધ કરવાં પડ્યાં છે; તે બોલેને હવે તાજુબ થતા નથી; કેમકે જ-માનાનાં વસણને દાઈવી પાણુ અંકકાવ કરી રાકાતે નથી.

તંદુરસ્તી બળવવાને વાસ્તે તથા હાંકરફની સહાઈ થઈ પોરાણુ કરતાં પોરાક તથા હાથ વાપરવાને વાસ્તે હવે કઈ બાધ બેવું રાખ જતા નથી. પણ જે લોકો ફક્ત મેજરેજન

કરવાને ઇશિદે તથા હેલું બતાવવાને કે હમેશું હવે નાતખતની દરકાર કરતા નથી, આવી વ્યક્તિને વાપરેછે તેઓને એ અંતરમાં ધડતો ડપકો દેવાને હમેશું પાછળ પડતા નથી.

—O—O—O—

ચાય, કાફી અને નાલીચેરો.

TEA, COFFEE, AND COCOA.

(આંધળુ પાને ૧૨૧ પી.)

હવે આપની જાન્યુઆરીમાં અને તેને ક્યાં આગળ બતાવવામાં આવેછે તે તપાસીએ. એવિલા ખંડનો વિશાળ બાગ જે ચીનની ઉત્તરમાં વિપુલવૃત્તથી ૧૭ થી તે ૩૧ ડીગ્રીની વચ્ચેમાં આવેલોછે ત્યાં ચાય ઉગેછે. આ જગ્યાની જમીન, ગરમી અને રક્ષણ, બધું આપની પેદાશને સારૂ જાન્યુઆરીમાં તે નિર્માણ કરવામાં આવ્યાં હોય તે ખીસાએછે. ચીનમાં એ જાગને ચીના લોકો આપનો મુલાકાત કરીને કહેછે; અને એ લક્ષ્મીની પેદાશ તરફ ચીનની રાજધાની કનતાન અને ખીજ જગ્યા પર જુજ છાંડવામાં દેયાં દેયાં જોવામાં આવેછે. 'ડુંગરા' અને ટેંકરામાંનાં હોશમુ ઉપર આપના છાંડવામાં સારી રીતે ઉભી રહેછે અને એને ધણું કરીને દરાખતા વેચાણી સાફક પોલી જમીન નોંધે છે, એના લોકો દુને, *Tcha or Tha* કહેછે. આ ઉપરથી યુરોપીયન પેદાશની રકમ ઇમાને લિટલિદ વિચારના શાસ્ત્રીઓએ આપને લાટીન તથા *Thé* આપ્યું. અંગ્રેજ લોકો એને *Tea* કહેછે. આપના છાંડવા એ વરસના હોયછે ત્યારથી તે ખાર વરસના ચાયછે ત્યાં મુખી વરસમાં જણ વખત આપનો કાલ આગેછે. એનાં કેલેન્ડરનાં હોયછે, અને તેની કળીએ જોળ દેખાછે. ત્યારે તે કળીએ ખુલી જાયછે

ત્યારે માંચ પાંદડીનું આસરે એક ઈંચ વિશાળતાનું એક ગોળ ફૂલ બની રહેછે. ચીનની રજુઓનું કઈ પણ ધડું નથી. ઉનાળાની ગરમી યુરોપના મણા દેશે કરતાં ખુબ જ નમ્ર હોયછે તેમજ શીયાળામાં થંડી ધણી પડેછે. ગરમ સ્થામાં આપના છાંડો ખસોજાર ઉધરતા નથી. તેઓને રજુઓના કુદરતી ફેરફારની જરૂર હોય હેલું લીધેછે. આપના પાતરાં એકઠાં કરવામાં તથા તેને લાંબાર કરવામાં ધણા ચીનાઓ ઠગી લાગેછે; અને એ કામ કરવામાં તેઓને જે જુજ મેદિનતાનું મળેછે તે ઉપર તેઓ મુજ રહેછે; ધણુ એકદુન યાદ રાખવું નોંધે છે, ચીનમાં સંકળી ચીજ ધણી લેવાઈ છે અને મેદિનતા લોકોની હાજરો થાય છે. ને તેઓને ફક્ત ચાય મળેછે તે તેઓ ખીજ કરાની પરવા રાખતા નથી. આપને મુલાકાત દરેક જામીયા પાસે મળ્યું એક એનાર હોયછે. તેઓ હાહાધમાં ધણી વખતે ચાય પીએછે અને તેમાં કુદ કે રાકર કઈ લાખતા નથી. ખાનડેરીસ અને મેદોશ લોકોને સાફ જુદાં પાલામાં દરેક આદર્શીને ખરતે ચાય કરવામાં આવેછે. જે ખજુરો અને જાર ખરસારી લોકો આપના ગાંસડાં જામીને રોટ્ટરમાં લાવેછે તેઓ વેસામની જગ્યા પર ચાયનું એક પાણું પીવેછે. આપથી હુંમસ માનુસને જાગૃતી આવેછે અને એ એના મોંઘમાં મોટો કુણાછે. એક વૃદ્ધ ગોના ગ્રંથકેતીએ ચાય અને તેને બનાવવાની રીત જાણે આ મુજબ કહ્યું છે: એ મોંઘા જ ઉપયોગી છાંડોછે, એને જોડો અને એથી નીપજતા કાપડથી મોહોળો દેવાને પાંગરો. એ પીયા અને તમાસ હારામાં જાગૃતી આવશે અને મોજ રાફ કરશે. રાજાશાહ અને અમીર ઉમરાવો એની તારાફ કરેછે.

નોમ્મલો પામરીના લેણે કેઈ દીવસ એ વનના રહેતા નથી અને રહેવાના નથી. તેઓ સમજાના અને કરોજ વાપરેછે, અને પસંદ કરેછે." આ ચીનાનું દેહેનું એકાંતી જાણતમાં ઇગલાંને પણ લાગુ પડેછે. દુર કેસા દેવળ નીશાળી રીતઆતના લોકોની કદી એક પણ રીત મુરોપીયન લેણે એકાંતી પાર કીધી તો તે ક્રૂરત આ આપ દતી.

આપનાં પાતરાં ઘણાંજ કુમળાં અને એક બીજાંની સાથે વળેલાં હોયછે ત્યારે તેને મુંડી લેછે તે આપ સહીસી સરસ થાયછે. સાધારણ આપ થાયછે તેમાં એ પાતરાંને છે. વડે લગી ઊગવા કહે અને પછી તોડી રોછે. એ પાતરાં એકદાં કીમાં બાક તેને એક છાંછર કદમમાં લાખી રેવતા ઉપર મુંડી મુકવવામાં આવેછે; બાક તે પાતરાંઓના વીટ આંગળીઓએવતી વાળવામાં આવેછે; જેમ કરતાં ધણેજ વખત લાગેછે. પણ એના લેણે ઘણાજ રાત કામ કરનારછે અને ઠઈ પણ ચીજથી તેઓ કંઠાળી જતા નથી. આપને પાક ચીન રેશમાંજ કરવામાં આવેછે એ ખરે દુદરની દીરોછે; કેમકે ત્યાંનાં આદમી આનું કંઠાળા બંદેનું કામ કરવાને કદી આદરતા નથી પણ હોંસગી તે કામ કરવા બંધાછે. એ લેણે ચીવાંચ આખી જાણનામાં દેઈ બીલ જળ નથી કે તે આ કામ એ લેણેના નેપી સારી રીતે કરી રહે. જાણીજ અને બીલ જળોપર જ્યાં જ્યાં આપના હોટવાઓ રોધ્યા ત્યાં પેટલવેલું તો ચીનાનું કામ મધ્યું. ચીનની ઘણી વસ્તોના મહેલો બાગ આ આપના મુલકમાં કામ પર રોકાયેલોછે.

કુમળાં પાતરાં તોડીને આપ બતાવામાં આવેછે તેને સાકિચંગ કહેછે. થીકે પણ મુરોપીયાર પાતરાંની બનેછે. કુચે અને

બીલ સાધારણ જાતની આપ ગહેરાં પાતરાંની બનેછે. લીલી આપ જાણ જાતની થાયછે. સહીસી સરસ જાત જે હુદાદસિન છે તે ઘણીજ રંગાળથી મુંડી કાઢેલાં પાતરાંને સારતી આવે ગરમ કરેછે તેછે. એની કિમ્મત સાકિચંગ કરતાં તેજ હોયછે. નાંકીનની રસિયે આપ સરે ૧૫૦ માદલ ઉપર એક રીંચો નામના પાણકાં, તે ઉપર લીલી આપ ઘણી થાયછે અને તે આપને તે પાણકાં નામ આપવામાં આવ્યુંછે. ગળપાદર આપ પણ કુમળાં પાતરાંની બનેછે; અને બાંને વખતે તેના ગહેરાં જોળા કરવામાં આવેછે. લીલી આપ કરવામાં એક જાતનો રંગ વાપરવામાં આવેછે તેથી તે ન્યુનુક અને નાખળા લોકોને યાજું કરીને કાઢતી નથી. દેશાકને તો એમાં લેજતજ લાગતી નથી અને લગી કોમમાં એક આદ એકેઈ એ પીધાથી લાઘ આવતી મારેછે. આ પાતરાંયત એ આપને તદ્દિય કરવામાં છે અથવા હેન પાનરામાં રહેલી છે તે જાણવામાં આવ્યું નથી. જ્યારે આપનો જ્યારે તદ્દિય થાયછે ત્યારે તેને લાકડાંની પેઠીમાં બેરેછે અને ફાળી લોકો વાસણમાં તે પેઠીઓ લેરવી પોતાની અંધપર મુંડી કનતરનાં બંદરમાં લાવેછે. આ મનજલ કાપતી તેઓને નજીક છુ આવાડીમાં રાખેછે. આપની પેઠીઓ કદાં એકે એ જો કલવામાં આવતી નથી પણ બાંને વખતે ૬૦૦ પેરોએ પણ એકદમ વીદાય કરવામાં આવેછે. આપના વેપારીઓ બધા એતરે, ગામમાં, અને દેવલોમાં જઈને આપ ખરીદ કરેછે; કેમકે દરેક જળોપર બધા પાસે થોડી ઘણી આપ વેચવાની હોયછે; એકે લગી કે પાદરી લોકો પણ આપનો પાક બતાવી તે વેચેછે. જે હુમરાપર આપ લાગે તે ઘણાજ જીવા અને લોખાવદાર હોયછે તો તે ઉપર

મીનાઓથી જઈ શકાતું નથી ત્યારે તે લોકો
ત્યાં જાહેમાં વાંદરાઓ વસે છે તેઓને ઉલ્લેખે
અને પોતે નીચે ઉભા રહીને જાહેની શબ્દોમાં
તોડે છે એટલે તે જોઈને વાંદરાઓ પણ તે
મંથાલે કરે છે અને ઘણીઓ તો જી નીચે ની-
નાઓપર ફેંકે છે. આ ઉપરથી તેઓ પુત્ર
પાતરાં કાઢી લે છે. (અધુરું.)

તત્ત્વ યોધ.

(આંધળુ પાને ૧૨૦થી)

આ વિષયમાં જે સન્દેહ ઉત્પાદિત થઈ
રાકે છે કે, પ્રજાને જેવાજા જગતને સૃષ્ટિકર્તા
અને સર્વવ્યાપી મૂળવાની શી આશયકતા છે;
તેના બીજા મહદગાર છે ધ્યાને કોઈકોઈ મ-
ર્મમાં અનેક ધર્મ રાને છે એ કેવું આશ્ચર્ય
કારક છે; પણ કેમકે એટલું સમજાવું નોંધે
કે, ઘણા મહદગારોથી એક પ્રકાર, બધાને તેઓ
સમજા ઉપર એક અન્ય નિયામક હોય છે
ત્યારે જ સિદ્ધ થાય છે. જગતની સૃષ્ટિ પણ
જે ઘણા મહદગારોથી થઈ હોય તો તે સમ-
જાની ઉપર જે નિયામક હશે તે વાસ્તવિક
રીતે ગરબજાર હોવો નોંધે અને સમજા
જગ તેને જોઈને હોવાના. જો કોઈ નિયા-
મક નહીં હોય તો એકની સૃષ્ટિ બીજાની
સૃષ્ટિ કરતાં વિરુદ્ધ હોય ને તેઓમાં પરસ્પર
ક્રોધા અને વિરોધની એકવચ્ચ નહીં હોવાની
જગત તત્ત્વવિત વિજ્ઞાન લોક નોંધે છે, ઘણા
દૂરદેશ લોકોમાં પણ પરસ્પર સમજાય છે તથા
માધ્યાકર્ષણાદિ એક પ્રકારના નિયમોને તે
વરાવતી ધ્યાને આપીને છે તે ઉપરથી એટલું
જણાય છે, આખા વિશ્વની સૃષ્ટિ કરતાં એક
અને અદ્વિતીય છે. કેટલાક ધર્મોમાં ધ-
ર્મતા રાત્રી તરીકે એક પુરુષને માનવામાં

આવે છે. હવે એવું હોવાનું કહી પછું પ્ર-
માણ નથી. જો કોઈ મહાદેવ સત્ત્વવિરોધ
આત્મા હોય તો પણ તેમાં બીજા પ્રણાં દુષ્ટ
મનુષ્ય જેવામાં આવે છે તેઓ ધર્મસ્ના અને
તેની સ્મરણ અને શક્તિને અવરુધ આપીને
હોવાં નોંધે, નહીંતર જગત શાન્તિની અવ-
સ્થામાં કેવી ભયાનક નિયમ રહી શકતે નહીં;
એટલા વારતે તેને ધર્મસ્નાની તુલ્યતા કદાપી
જઈ શકાતી નથી. અર્થમાં જે અવરુધ સ્વી-
કાર થાય છે, જગતમાં એવા બહુ દુષ્ટ
જગતે તેઓ ધર્મ નિષ્ઠિત નિષ્ઠાની વિરુદ્ધ
આવરણ કરીને આગ પણ હોરાં પામે છે
અને ખોલ્યોને પણ હોરાં રહે; અર્થાત
અમંડલ કરે છે. પણ તેઓ એટલું અમંડલ
કદાપિ નથી કરી શકતા કે, જે શરીરધન
ધોધત્રની સમગ્રી બાહ્યર બાહી બધ અથવા
ધર્મસ્ના સંસ્થાપિત નિયમોમાં વિશ્વ પાશ્વને
સમર્થ હોય.

આ ઉપરથી સહિત્તવાનાથી એટલું નિષ્પન્ન
થાય છે કે, સમજી આશ્ચર્ય જગતને સૃષ્ટિકર્તા
એક પરમેશ્વર છે, તે નિરાકાર, નિત્ય, અન-
ન્ત, સર્વવ્યાપી, પૂર્ણ, સર્વત, સર્વ શક્તિમાન,
અંગવિજ્ઞાન, પરમપવિત્ર અને અદ્વિતીય છે.
આ વાત મહાત્માઓના અનુભવ અને વિજ્ઞા-
નિજ્ઞાપિકારા પ્રમ્ને સારોત્તી સાથે પણ
મળે છે તેથી કહી સમજાવું વિષય થાય છે.
તેવાની સુતિંગણો જે સિદ્ધાન્ત સમજાવું બા-
વથી નિર્ણય.

ધર્મમાં જ્ઞાનમયનું જગત આનંદરૂપમયનું
પાંચમાર્ગે જ્ઞાનમાં જાવમદે સુદમ પાપવિદમ્."

અથ સત્ય છે. આનંદ રૂપ અને
અમૃત રૂપથી પ્રકાશિત થાય છે, શાન્ત, શિવ
અને અદ્વિતીય છે, સુદ અને અપાપ વિદ્યે.

“પરમ્પર્ય શાંતિ વિનિષેધ કૃપયેત્ સ્વમાત્રિકી
માન વત્ત કિંવાચ.”

એની શક્તિ મેહોટી અને નાના પ્રકારની
સંન્યાસ છે. એની ક્ષીન ક્રિયા અને વ્યજ-
ક્રિયાપણુ સ્વમાત્રિકી છે.

“ન તત્ત્વજ્ઞાનમ્ સ્વમાત્રિકી”

તે વિશ્વનો સૃષ્ટિ કરનાર, જાણનાર, અને
આત્માઓનું મૂળ કારણ છે. (અધ્યૈ.)

— ૨૭ —

સીતા.

(સંધ્ય પાને ૧૫૧ થી.)

સીતાએ પ્રશ્ન પૂછ્યું પણ મોશનું શું. તેઓ
નક્કી ગયાં દારોગ્યને કહ્યું હા બાઈ. હું
પણુ દલગીર છું કે, હમી કુપત ગયું જાય
હતા, તેમાં કોઈતા ઘણેક વખતે હતો અને
સામાજિક ઘણા વ્યજવાત અને હમને મારી
હમણે મિક્ષા હતા. તેઓમાત્ર એકને ગાંધી
લાગવાથી તે મરતોજ થઈને રૂનામાં પાયોછે
અને બાકનાંતાં જુવાનનાં અંતરમાં પસાર
થઈ ગયાછે અને તેઓના પત્ત લાગવાને
કઈ સંભવ નથી. પણ બાઈ, હવે તમે
તમારી ચાત મને માલીને કહેશો વા?”

સીતાએ કહ્યું હા હું જરૂર જાણું છું તોજ
મેહોટી ખુરી રામે તમને કહીશ; પણ મને
અહીંયાંથી જવા કેનાતા. મારું વચ્ચું ગાંધી
પાસેછે અને મારાં સર્ગાનાદાસાં અને વાલીઓ
હમણાં આવવી પોલીસરો. દારોગ્યને કહ્યું કે
તે ત તાલી નમો જરા ફોફર ના રાખો, તમે
મેજરાક વાલીમાં મેહોટી. પંચાયતના કાર-
લાગેઓ બાહુર બેસશે અને નમો જો કહેશે
તે તેઓ સાંજગરો. તમને અહીંયાંથી દો-
ઈપણુ ખસેડનાર નથી. તમારે રજાનું જ-

સપણુ કારણ નથી. આમાંથી સહિ સાંજ
મરો. તમારે ધણુ ધારતો. છે અને લોકો
પણુ તમારા પર બહુ બાંહેડા રાખેછે. દારોગ્યો
પંચાયતને લગતા આદમીઓને તેરી લાગેવો
અને તેઓ રાખણ સીતાના ફાલ જોઈને
મણુ દલગીર થયા. સીતાએ પોતાની જગ્યાની
મણીજ ધીરજથી અને સ્પષ્ટ રીતે આપી અને
તે કાગળ ઉપર સીતાએ મોલીના ધણુ જેવા
ખુરાખત હરકથી સહી કીધા બાદ, પંચાયત
નાગું પસાર થયું, એનો મતલબનું કે, “હરીદા-
સને લુગરચોએ ગારંધા અને તેને જેવી
જા લાગ્યા. તેના ધરમાં ચોરી થઈ પણ
માસ કેકેશનો ગણે તે નક્કી કરવામાં આવ્યું
નથી. જે રાખરોએ આ ખુન તથા ચોરી
કીધો તેઓ કોણ હતા તે સાબીત કરવાને
ખુરાવો મળતો નથી. પણ હમે વધા એક
મત થઈને કહીએ છઈએ કે, રામદાસ આ સ-
પણી વાતથી માંહીત છે અને ખુનહમાં રા-
ખીઓ, અને હમે છેવી સક્ષાત્ આપીએ છઈએ
કે, તેને કયાં લાગી સરકારને હુકમ થાય ત્યાં
જગો પોલીસ કેકે રાખવો.

આ કામ થઈ રહ્યું કે, સપણા લોકો પો-
તપોતાને સુકાને ગયા. યહુઓ મિક્ષા થયા
અને હરીદાસની ભારતને છેલ્લી ક્રિયા કરી આ-
જિવાદ લીધા.

એકરહેતે અગરને આ કામ ધારા મુજબ
સાવચેતીથી રચ્યું હતું તે પણ હેમાં તેણે હાથ
ખાંધો હતો. તેણે પોતાના આદમીઓથી છુટા
પડતો વળતે કહ્યું કે, બાઈયા હું કયાં જાજ
છઝ તે તમારે જાણણની જરૂર નથી. હું
બારે તમને ખાંડો મળીશ ત્યારે તે બાઈ
તમેને વાંકે કરીશ. આ કામમાં આપણે
સાચી દાર ખાધી તે હું કહી શકતો નથી.
હવે લામિર વખત આ ઝીલામાં આપણે કા-

હવે એ દેહરત બરેલું કામ છે. જે કષ્ટ આપણે સુદી લાવ્યા તે તે તમોને વેદની આશ્વિયું છે અને એ પોતે તેમનાં કષ્ટ રાખ્યું નથી; પણ તમે બધા સારી પદે ગળાવેલા માટે તમારે કૃત જરા સાવચેત રહેવની જ રહે. એવો હવે છુટા પડ્યો. યોગોચારા સધળા લગતા બીજાઈ ગયા. દરેક અલ-ભીએ પોતાની બરહોને મીમાંસામાંથી કાઢી કમરે લપેટીને સંતાડી અને જંગલના છુટા-ખાવરાતા રરતા જેવી કૃત તેમજ વરિ-હતા ત્યાંથી ફરતા રહી ગયા. તેઓના ઉપ-શોનો બધાનરનાર જે માલુસો હતા તેમજ તેને વારે આદેહરો અને એ માલુસો દોણ હતા તે આવાર પછી જાણુવામાં આવશે.

મીતાના રોશના ધરમાં એની રોઈ મજ-સામાં હોને ધર ધરે કરી રહી હતી એક-લામાં તેણી બાળકામ અને પેલીસજાવાર ફોટરોગને ઉતાવળથી તેણી તરફ આવતા જોયા, તેઓને જોઈને તે કષ્ટ મજાઈ નહી, પણ તેઓને હિમ્મતથી પુછ્યું કે, આરથી બધી તાકીઈથી તમોને આવવાનું કેમ જાયું તે અને કોણે? આ રાજાવનો જવાબ નહીં દેતાં, તે-ઓએ પુછ્યું કે, તારો જાઈ ક્યાં છે તેને જ-ગાડ અને એકદમ અર્ધિયાં લાવ. પેલી તેને ઉઠાડતા જતી હતી એકેલે તે પોતેજ મજામર સજા લપેટીને આવી પોઢોઆ અને જુલના લાગ્યે છે, ખાનસાહેબ શું અટ્ટેક બની-છે તે હમોને કોણે, તેણે કહ્યું કે, આ તાકી જેતને પું અર્ધિયાંથી વિશાપ કર: કેમકે મારે જે કેદે-વાનું છે તે ખાનગી છે. તેણે પોતાની બેહનને ત્યાંથી જવાને સારૂ થણું આ કહ્યું, પણ તે કષ્ટ ત્યાંથી કાઢી નહીં; આખરે નોરે કહ્યું કે, જે વાન હોય, પછી તે ખુશીની હોય ઈલા દરગીશીની હોય, તે તમે બેલાક દેની દાન-

શીમાં અને કહી રાંખાવો. જગાવે કહ્યું કે, એ થણી કુપ્પાપક ખાવર છે. આજે સહરે હરીદાસના ધરધર પાડ પરી હતી અને તેમાં હરીદાસ માર્યા ગયા. પણ તેની બાંધી લવે છે કે રીનરે? તે તાકીકે તે મ-જા ઈલાથી સજામતે પણ તમે બળોની લગરની ત્યાં થણી જરૂર છે; માટે હું તમોને તેડવાને આવેલો છું. એવો હવે તાકીક કરો. તેઓ બેએ બાંધુથી નીગળની અર્ધિયા સાથે સીતાને સારે જવાની તરફથી ધીધી અને ઝેરમદાસ ત્યાં હાવર હતા તેવડેને પણ સાથે લીધા. સીતા પોતાની જા જુવાનીમાં રોઈ તે જોઈ તેઓને થણું મારું લાગ્યું; પણ વામનમટે તેઓને જરા રીજરો આપે છે, તમે રોઈ શું કામ, તમારે તો દેહરો પરમેશ્વરના પાડ માનવો જોઈ છે, તેણે સોનાને અને તેનાં બચ્ચાને લવતાં રાખાઈ. એવો હવે તમારો વખત ગાળે કઈ કામને નથી. આપણે તે બધેને આપણે ઘેર લઈ આવીશું.

તેઓ સહવારતા પોતેરતા પ્રણાજ રી-જામણ વખતમાં ત્યાં જવાને નીકળ્યા; પણ આ રોઈપીકીથી તેઓનું લીમ કોરણું તે ગ-મજામર રહી ગયું હતું કે, કુલતની છુટક છુટકી તેઓના મન ઉપર કાંપણ અસર કરી રાહી નહી. એકુળપુરમાં પેનાં વરને બધા લોલો તેઓને રાતા કુલતા સાર્માં મજા, હરીદાસની જાસને નવગાળેને હુલસ જાગેન ધર સુધી હતી. સીતા બેસદ દધને પડેલી હતી તેની પાસે આ લોલો ગયા. તેણે પે-હેવરેમાં તો તેઓને ઝાગાખમાં નહી, પણ આખરે તેના છાદરો તેની રોગમાં મુતો હતો તેને ઉઠાડીને સીતાએ તેઓને ખતાયો અને કહ્યું કે એ લવે છે અને હું પણ ઈલા-

રતી મહેરવાનીથી સમાપ્ત થઈ. પણ આજે વાહાલો ઘણી હક થઈ ગયા કે નહીં તેની અને ખબર નથી. સીતાની કોઈયે કહ્યું કે, તે તો સાફ થઈ ગયો છે. તારે હવે તેના વીચાર કરવાની કંઈ જરૂર નથી. તારે તો તારો પોતાનો અને તારા બચ્ચાંનો વીચાર કરવો જોઈયે. સીતાએ કહ્યું કે, ખરે જાણી લોહીથી જરૂર થઈ ચી છે અને મને તેની અંધ જ્વા ધરમાં દેવું જોઈયે; મારે મને તો તમારો અંધારોથી એકદમ લઈ જાવો. તેની ક્રોધિ કહ્યું કે, બેલેન, હવે તેટલા સાફ તે અંધારો આપ્યા છોઈયે. જો ધરમાં તે તારા બચ્ચાણની આજી વખત ગળ્યો છે, તે ધર તને તારો આજી હાથે લગી જાય છે આપરી. અત્યંત તારા ઉપર આકલી નહીં વયે મ્હાકારી કુઝ પડ્યું છે, પણ મને ખાતરી છે કે તે તું પછી દિવસની ખાતરા કરશે.

આહાર સમયે મેં સીતાજીએ પહોંચ્યો હતો, તેણે નારિયેર કહ્યું કે, તું મને ખાવ. મારા પર તેજો શા સાફ વેદે મેં લઈ જાય છે. શું હરીદાસનાં પુત્રનો પોતે મારે સીત નાખવામાં આવે છે? હું તો બધું કાલે જનનાં આવીને હરીદાસને કહી ગયો હતો કે, હવે આપણે ખટખટ મનાવો જે વાત હતી બહારને પણ માન્ય છે. ત્યાં પોલીસના અમલદારો એક દલા તેજોએ કહ્યું કે, સમય હવે ખસ ચડ્યું. એ તો મુનિય મુકરમ છે અને હાલથી તને બાસની વાતનીત કરવાને પરવાનગી આપી શકતી નથી. તારે જે કહેવું હોય તે હું તારા બચ્ચાંનાં મળ-કરની રૂપરૂપ બેલાસકે કહેજે. અંધારો નકાલું રાખવું કરવાની કંઈ જરૂર નથી. સમયરો કહ્યું તો તો લીક છે પણ હું મરનારને કુંઘી

થાત છત્ર અને એને અગિયાર દેવાનો મારા શીવાય બીજા કોઈને હક નથી. સમયરો કહ્યું કે તે તું પીસાસક કર. તું અંધારો નહીં લે અને તદ્દિયાર થા. સમયરો કહ્યું કે અસથી આ લોહીથી તર ચમત્તો ધરમાં કદી પણ નાહી શકાય હેતું નથી, મને તો મારે મેર જવું જોઈયે. પોલીસના અગિયાર કહ્યું કે તેમનાં કંઈ વળતાર નથી, હવે આમ કરવામાં સમયરોની મતલબ વારસો મેળવવા ત્યાં એવરસત વીગરે. ગાલીક ચવાની હતી અને એ ક્રિયા કરવાનું કામ હોયી હઈ, આ સમય ઉપરથી પોતાનો હાથ ઢીલવાને તે જરા સહ નહીં હતો.

સમયરો કહ્યું, હું ગમે ત્યાં નાહી અને તદ્દિયાર ચરિ. એકામા બધી તદ્દિયારી થઈ અને રાખેના ખાલો લઈને આવ્યા, તેજોમાં પોલીસ પેરેસની રાખેના નીચે સમયરો પણ હતો. વામનજી નારિયે પાસે આવી તેના કાનમાં કહ્યું કે, આમ મુકવાને સીતાના ઉકરને લઈ જવો જોઈયે. તે તે કંઈ. તેણે કહ્યું કે સીતા તેને વીસો મુકનાર નથી. ભલજીએ કહ્યું કે, હું કહીશ તો તે ઉકરને જવાબ આપણને મીરશે. પણ તે ઉકરના પાસેના જોરસમાં સીતા મુતો હતી ત્યાં વામન લઈ ગયા અને તેના ઉકરને હાથે હરીદાસને આગ મુકવાથી મીલકેતો વારસે સમયરોની પાસેથી જઈ હેનાં હાથમાં આવે છે હેતું સમયરોની. તેના બધાં વાંખાં દુર-કેસે ઉકરને સીતાની ક્રોધિ તીધા અને તે જોવાપર તેજો જઈ પેટિંગ્યા. બધો ક્રિયા થઈ અને છેલ્લે પોંડ મુક્યો એટલે સમયરો એક મા-સતી સળગેલી પુળી લઈને આગ મુકવાને આવ્યો, એટલે વામનજી તેને ખસેલી લીધો અને કહ્યું કે બધાં લગી મરનારને એકરો

હયાત છે ત્યાંથી તારું કહ્યું પોહિંચિયું નથી. આ સાંભળી રામદાસનું મોઢું ધણું વીકું પડી ગયું અને પેલા છોકરાને હાથે આગ ચુકાનો તે બોઈ બધાએ જાણ્યા પુરા થયા અને રાગદાસ છેક શરમીયા પડી જવાથી એક પ્રયત્ને મુગો ખેડે. આ કિથા થઈ રહી કે સીતાની કોઈ પેલા છોકરાને તુરત મિત્ર લઈ ગઈ, આ વખતે સીતા જ્યાં દોરીવાર થઈ હતી. છોકરાને હવે મોઢે પાંદ્રા આપેલા નુંદન પાતે જ્યાં પુરા થઈ અને જ્યાં તેની કોઈયે તેને કહ્યું કે, આ છોકરો આટલી કિથા કરવાથી પિતાનો વારસો જાળવી રાખી છે ત્યારે તેનો આનંદમાંથી હરખનાં આંસુ પડ્યાં. સીતા અને તેની કોઈ ત્યાંથી શાહાંગલ જવાને નીકળ્યા; કેમકે આ ઠાસે ખતાવ ખત્યા પછી, સીતા પિતાનાં સાસનાં ધરમાં અતલેગી થઈ ગઈ. બીજી બધી જરૂરીયાત મેદવણ કરવાને નારદ પાછળ રહ્યો. ત્યાં જોઈને બીજા હતી તેની એક ટીપ ટીપી અને ત્યાં પોલીસ લોકો જોઈતાં આદર્શો હતાં તેઓની તપ્પર કાઢી કરાવી. ફોત સમ- હાસે તેપર સહી કરવાને ના પડી. તેણે કહ્યું કે, તમે ફરિયાદ કરીને આ બીજકલ્પ આવીકે થવા માગો છો પણ એનો ખરો પ્રલીક તે હું છું. હાલ તે નારદ એ બાણું તારી ખરે પેલાશક સંખા.

ચોરા દીવસ બાદ ગાલવેદનો, વૃંકાએ આવી પેહિંચ્યો. તેણે આ કાગળ પોલીસે જે ઠાસાં ભર્યાં હતાં તે ગંજુર કીધાં અને રામદાસને જાળીન પર છોડવાને પરવાનગી આપી. રામદાસ પણ વગરનો આદર્શ હતો.

બીજે દાહાડે રાતના રામદાસ દીસાખ કરવા ખેડે હતો એટલામાં તેને હેનો સંધેસો મળ્યો કે, બાહાર એક જગ્યા સરખા છાદણ

આવી છે તે માળવા માંગે છે. રામદાસ તુરત સમજા ગયો કે, તે માલિક નહીં પણ એલેવેલ છે. એણે એલેવેલ કહ્યું કે, અહ્યા રામ- દાસ, પેલાં કાગળો તો હમે રાખીત હાથે આપેલો અને હું હવે છેક આવી થઈ ગયો છું. મારે પાંચરો રૂપીયા એકયે છાદ્યે તે તું મને એકદમ આપ. રામદાસ આનાકાની કરવા લાગો ત્યારે એલેવેલે તેને ધમકી આપી કહ્યું કે, હમીસના ખુનનો ખાલે તારા સીર જિયર મુકવાનું કામ મારા હાથમાં છે ખરું મને ના કેડે તેની પેલેલાં પલ્લે લીધાર કરને. રામદાસે કહ્યું કે હે બાઈ તું મારે છે તે આખેયા તમા મારે કઈ છોકરો છે? રામદાસ બાણુતો હતો કે તેની મુદી એ- જલનાં હાથમાં હતી તેથી તેની સાથે કઈ પણ બંદોબસ્ત કીધાગતા પાંચરો રૂપીયા મુગમુગ તેને કાઢીને આપ્યા. (અધુરું.)

સીંહાવોગી સૂચના.

(સાંપણ અને ૧૫૫ પી.)

ગિરાક દાહારમાં મણુ વખત લેવા બે- ધવિ. પણ એકજ વખત એકદમ લેવા ન બેધવિ; કેમકે પેટમાં લીધેલા ગિરાકને પચ- વાને વાસ્તે પણ કોઈ વખત આપવો બેધવિ. જેમ મોઢા લોકની જ્યારતો જ્યાં અંબ મુરત દેખાય એટલે ઉઠીને વાંડની બાદલીના શિકાર કરે છે, તેમ તેઓએ ન કરવું બેધવિ. પણ જ્યાં હવે રૂપી મુરતે થવાનું કાણુ જે ન થાયને થયેલ ગિરાક, તેને થાવન કરવા બેધવિ. અંગ્રેજીમાં આ પ્રમાણુ લખ્યું છે કે:—

"Draw physic from the fields in draughts of vital air."

અર્થ. હવાની હોદ્દામાં આવતું જોઈ
હવા છે, તેનો આશરો તમે ખેંચો.

જ્યારે સહવારના પોહારમાં વેહેલાં છેલું
જોઈયે. તેમ જોઈ હોદ્દાની જોઈતો સહ-
વારના નવ વાગે છે ત્યાં લગી છેલ્લી નથી,
તેમ ન થતું જોઈયે. તમારા સાંભળ્યામાં
આપણું હરો કે બપોરે આકર આઈ સાહેબને
ઉદાસનાને જાણ ત્યારે તે જાણે, અને ને જી-
વારે પાંચ સાત ગાળ આપણે પાછો આવે,
આ મૂર્ખપણની નિશાની છે. માટે જો
તેજા આમ કરતું સુખ સમજે છે ને નેમની
મોટી બુલ છે; અને જોય ન કરવાની
કોશીમાં તંપર વેહેતું જરૂરું છે. સહવા-
રના પોહારમાં ઉદાસને જોઈ જો ધણું ફરસત
છે. સુહિની રમતાનો કાંઈ વિચાર જો વ-
ખતે થાંજે છે. આપણા ઘેરા કરતાં જો
જોઈ હાથ પાણી લાખસાંજે નગરે જોવામાં
આવે છે; ફૂલ ખીલી નીકળ્યાં હોય છે.
ફૂળો સાદી રીતે પોતાના ગંગાહર કેળાય
જાય છે. પહિણો મધુર ગાયન આતાં
હો છે. આ સમજું જોઈને આપણે ખુદ
આપણને યાદ આવે છે, અને યાદ આવે છે
તેથી આપણું કેલ્યાણ થાંજે છે. માટે હ-
મેશ વેહેલાં છેલ્લાની કોશી કરો. સહવારમાં
મોટી કંસદનથી દાહાડમાં ધણી કરસત કીલ
કર્તાં વધારે કાપરા મળે છે. તંદુરસ્તી મુ-
દરતી જાંજે છે.

• જ્યારે વેહેલાં મુઠા જણું જોઈયે. સતના
પાર અને જોઈ વાતના મુઠી આજંમુ જોઈ
જાણાં માટે છે તેમ ન કરતું જોઈયે. જે
જ્યારમાં મુજો છે તે જ્યારમાં તાજી હવા
આવે જાંજે જોયે યોગ્યસત સખવો જોઈયે.
આ પ્રમાણે ન કરવાથી કૈંસામાંથી નિકળતું
જે જો તે જ્યારમાં જોઈયે થાંજે છે, અને

તેને આપણા સ્વારામાં હોતું પડે છે, અને
તેથી પાણી નુકસાની થાંજે છે. માટે તે
જ્યારમાં કાંઈ હવાનો યોગ્યસત સખવો જ-
રૂનો છે. આપણા હોકને આ વિચાર નથી,
જો દલમીરી જેવું છે.

જુલન જ્યારે પોતાની નાજુકી ખતા-
વવાને ઈતર અને યાણીયા તાણી તાણીને
પોહાર છે, તે તેજાને કરતું ન જોઈયે; કેમકે
જોય કરવાથી આંતરડાં દબાય છે, કોઈ વ-
ખત અધુરે જાંજે છે, અને બાજે, વખત
ને સંતી થતી નથી. કાંચળીને પાણુ
પણી તાણી તાણીને પોહારી ન જોઈયે. અને
પેઠ અને હાથ અરધા અરધા ઉઘાડાં દેખા-
જોઈ, તેને વારતે પણ પોતાના પોશાકમાં
કાંઈ ફરફાર થાય તો ધણું સાંજે. તેમજ
કોઈ જોય જમાતમાં સ્ત્રીને પોતાની માફક
છુદાં સખે છે, તે પાણુ જોય મૂર્ખપણની
નિશાની છે. સ્ત્રીસાનના ધણુ (કાંઈ) માંના
સિગલીજ દોઢ રતને ખુદાં રાજે, અને
તે રાત્રી જો કોલંબા અને કાંઈમાં જરૂર
તો તમારા જોવામાં આવશે.

જ્યારે કાંઈ ગમત પણ જોઈયે. તે
જોયી ગમત ન જોઈયે કે જે અનીતીને હોતે-
જન આપતી હોય. આપણા હોદ્દામાં જે
ગમત છે તે ધણેક, જરૂરે અનીતી રીખને
જોય છે. મોટી વખતે જ્યારે નાંહાનાં જ-
વ્યાંજોને રાત્રે લઈને જોય છે, અને તે-
જોયી ગમતમાં સંસાર વેહેવાર વિષે મોટી
મોટી જુગ પાડીને જ્યારે રીતે જોઈ ખીજનમાં
વાંતો કરે છે. નાંહાનાં જોઈજોને જોઈ ખી-
જની આગમતો હોયજ નહીં. જરા વધારે
ઉપર પોહોંચી, તે તો નાગી નાગી નરમી

• સિગલીજ એટલે સિંધાવ (લંકા) માં
રહેનારા તે.

બધારે કુળે છે, ત્યારે તારા ઉપર નજર કરવાથી
મારી આંખો આમુખોથી આંખી થાએ છે.
તે હું પોકાર મારીને કહું છું કે, અરે મરીયાના
હોતાર, આકાશથી આના ઉપર નો, ને હીના-
પરદીન કદ લાગ્યાથી એની શકતો ને આ-
ગુણ કેવું વહી જતો છે તે હું ખાનગી લે. કે
પ્રભુ, એના ઉપર કૃપાદ્રવી કર; કેમકે હું એને
રામો કરી શકું છે. બધારે આરામ આપનારો
નિદ્રા મારો આંખોમાં આવે છે, ત્યારે આ
મારું આગળ તેને કંઈક નેના અપકારનું છે. એ
જે ગારી વિરાગો તોડનાર છે તેને હું લજીકું,
ને જાતીએ લગાડું છું, ત્યારે મને એવું જ લા-
ગે છે કે જાણીએ તારો એક વિભાગ છે. તે
આ બધાનો માન એકજ બદલો હું માનું છું,
તે કલામ તે લાંબો મુક્ત મુખી હું નહીં લો-
ગવીશ; તોપણ બધારે હું હીઆથી જાશ.
ત્યારે તે મને તે આંખો એ વીચારથી તને
સંતોષ મળશે. હું મારી સાથે નર્મદીથી
ગાળ, જેણે હું કદી માગતી નથી; કેમકે તે
હુમરા માયાભાવ મારી સાથે રાખ્યો છે. એ
પણ હું નથી માગતી કે મને જરા વધારે શાશે
જોશક આપ; કેમકે જોરાહની હું કદી ધણી
પરવા રાખતી નથી. મને સારું વસ્ત્ર આપ,
એવું પણ હું માગતી નથી; કેમકે જે હું મેલું,
ફેલું તેથી જો તારી નજરમાં હું સુંદર લાગું છું,
તો વધારે મને કદી જોઈતું નથી. પણ મે-
લના કરવામાં જે વખત હું ગદ્યે છે તેમની
થોડે મને આપ; ને જ્ઞાન જે તેને આમૂલ્ય
લાગે છે તે થાડું મને પ્રાપ્ત કરાવ, કે હું પણ
કદી માલીનગારી ધરાવું. સાંકળજીએ વખત
ખીજીએ રાધે હું મુગાવતો રહે છે, તેમાંથી
એકેક ધરી મારે રાદ પચાવતો જા, ને તારા
જીવનો સમી જે મારે મુકું જોઈએ તે હું
મને કર. ને હું વાંચશે, તો હું તારી પાસે

એથીને સેવીશ; ને મારા પ્રિય, હું બધારે
મારાથી વેગળો થશે, ત્યારે વખત કહાડશે
મને બહુ મુશ્કેલ નહીં પડશે. એ પ્રમાણે
તારા અભ્યાર કરવાના વખતમાં હું તારો
એવ્ય સાથી જલદી થેશ; ને આપણાં નાંહનાં
ગાળજી જેઓ વિશે હું કહું છે કે તેઓ આ-
પણી સુંપરીનાં કુલો છે તેઓને તાપક શિક-
રાક હું થાશ. ને આપણે સ્ત્રીમંત્રે મો-
ટાંહાં નહીં થેશું, તોપણ આપણે જાતી
ને હયાળુ થશું; ને જેમ આપણાં અંતઃક-
રણ એક બીજા સાથે હેત કરે છે, તેમ આ-
પણાં મન પણ કરશે.

સારી ભણેલી જ્યારે પાતાનાં ધણીને પે-
રોથી મદદ કરવાને શીખવવા જાએ છે, બ-
મતની સાથે ધરનાં સમજો ધણે આટોપતાં
જાએ છે. અને સાંકળને તેઓને ધણી મેર
આને છે, ત્યારે તેને હરેક રીતે થાકમાંથી
છુટા કરવાને, દીવરામાં જે જે સાફ વધિયું
લેવા, અને નવો રામ વાસ્ત્રમણ વગાડી તૈયાર
કરિએ લેવા, તે સમજું. પાતાનાં ધણી આગળ
કલો કરશે બનારીને તેને ખુશી ખુશી કરે છે.
આથી ધણી પાતાનો થાક ભુલી જાએ છે,
અને તેને સારી રીતે ભુખ લાગે છે. તે નિ-
ચંતે આઈ પરમેશ્વરનાં શુભગાન કરે છે. આ
પ્રમાણે આપણી ધનવાન સ્ત્રીઓ મરતી નથી.
તેઓ કેવો રીતે વર્તે છે તેનાં કદી પણ વિચાર
આ નીચે લખેલી કવિતા ઉપરથી સમગ્રમાં
આવશે.

ગરબી.

કલ્યાણી કુશાલની કયા કહું રા. ૧

એવી જુવતી* જગમાં થઈ ગહુ રા. ૧ ૧

ધણી મારે આપ તો કે બધારે મુખો રા. ૧

આવી પાણી મારે તોઈ બદા કયા રા. ૧ ૧

* સ્ત્રી.

ધરમાંથી રહે કે ધરમાં જળો ૨ ॥
 મેઘ ભેટે તે કદી હવે આ દેશો ૨ ॥ ૭ ॥
 માગે આવા તે કદી પુણ હાંકને ૨ ॥
 આપ અવેશું તેણે ગાળા આપને ૨ ॥ ૮ ॥
 પાણી પધારે તેણે પડા ભાગમાં ૨ ॥
 લાવ પંચો તે કે રહેવે પાહમાં ૨ ॥ ૯ ॥
 વાળી વાસીદું ધૂળને હાથની ૨ ॥
 મેઘે યજ્ઞ પર્વત ફળ પાડતી ૨ ॥ ૧૦ ॥
 શંક છાતી ૨ તે કે તારિ ગાળી ૨ ॥
 પછી મારે તારે કે હું તે ગાળી ૨ ॥ ૧૧ ॥
 તારે હાથે બીણીને વાળા નીચરે ૨ ॥
 ભ્રમ કહીને પાડી પાડી ચીમને ૨ ॥ ૧૨ ॥
 વેદપાત્રો ભડું છું હવે આપણે ૨ ॥
 મને મારણ કાં નેર બેધ ચારણે ૨ ॥ ૧૩ ॥
 હાથ માઠું કપાળે કીન રાતમાં ૨ ॥
 મને મારી દિવાળી કેરિ રાતમાં ૨ ॥ ૧૪ ॥
 લાકામાં શિલક નણુક મરે ૨ ॥
 યોગી મરણે કાઠરિયા ને કાઠર ૨ ॥ ૧૫ ॥
 પીઠયા પરપણે તું આઠલાને વાસને ૨ ॥
 તારું ભેર કાઠરું હવે ચારિતે ૨ ॥ ૧૬ ॥
 નર્મ માંડા માણસ કે ૨ આંગણે ૨ ॥
 વાંકાં મેલીને રાઈ આંધુયે પછે ૨ ॥ ૧૭ ॥
 યોગી માની એ વાતમાં ખુબી થયો ૨ ॥
 હવે આઈ મરીયા કુંદિરા કહી ૨ ॥ ૧૮ ॥
 મુઠા ભાગી કાપુંદું યોગી નાકને ૨ ॥
 કાં સંતાપે અંધન અને શંકન ૨ ॥ ૧૯ ॥
 એ માણુ રાજે છે માંડા જાણે ૨ ॥
 મારે માત વાંચે ને માત માનને ૨ ॥ ૨૦ ॥
 ઉકરોને મળી પછી હું મરું ૨ ॥
 કુખ યાચે તેને તે બીજું કુંદરું ૨ ॥ ૨૧ ॥
 નર સાંભળી મેઠામાં યાચે આંગળી ૨ ॥
 હોય કે એ કુવારન છે કાંઈથી ૨ ॥ ૨૨ ॥

આ કવિતામાં જણાવેલી વર્તણૂક પ્રમાણે
 ચાલેથી ચિરતની તંદુરસ્તી રહેલી નથી, અને
 પોતાના કુટુંબના મુશ્કામાં પણ વધારે થતા
 નથી. આટે ભરત એવી જોઈએ કે જેથી
 રિલ ખુરા રહે.

૧ આકડનું માઠ. ૨ મુશ્કા.

બીજા એક અગત્યની વાત જણાવનાર એ-
 રતને વુખ કંતી છે તે અહીંથી કાઢી છે—
 જુવાન ચિરતને કંબજ કુટવા, રક્ષા, ઈત્યાદી
 બીજાં ચેત્તવણી, જેથી મનરાત્રી ઉપર ખ-
 રાજ અસર થાએ છે તેથી દૂર રહેવું; કેમકે
 મનરાત્રીના બિગડ થવાથી કાણે વળતે એ-
 રતના ગર્ભ કદી પડે છે, અમુકે જાએ છે, ઈ-
 ત્યાદી બીજાં માંડાં માંડાં નુકસાનો થાએ છે.
 ને જાન્યો તેઓનાં મન પુણ થયાં હોય તે
 કુટુંબમાંનું ગમે તેવું પણ કાંઈ ખાતું મરી
 જાય તે તે પરમેશ્વરના કાયદા પ્રમાણે જ થયું
 છે, એમ સમજી પોતાનાં મનનું રાખધાન
 કસી રાંધે. અણુસંમગ્નિ, એટલે જેને જા-
 નનું ખાતું મળ્યું નથી, તેઓ પોતાની અ-
 સમર્થી જંગલી ભલેને વળગી રહે છે એ માંડું
 અકુરારા બેસે છે. આટે એ મામતો હવે
 અંત લાવવો, કે જેથી તંદુરસ્તી કામગ રહે
 અને હજારે કુટુંબનો નાશ થતા બચે. એવી
 તેઓને સંજુલકી આવે એવી અમારી સર્વ
 શક્તિમાન આગળ પ્રાર્થના છે.

એકકમ એમંદાજ ખુશી, એ પણ તં-
 દુરતીને બચાવનાર છે. કેટલીક દિવસી
 ચિરતે જુએ છે તેથી પણ નુકસાન થાએ
 છે—તેમજ એક કોમં બિનવાદી અધે લગ-
 નસસાઓમાં કામધમ કરે છે, ગાલીમાં બેસી
 બાકાં બાકાં ગોતો ગાય છે, હાથથી મરત
 થાએ છે. તેઓ જરૂર પોતાના બાપા જા-
 ગણી રેવળખી તંદુરસ્તી બિગડે છે. અગ્રે,
 આશા સંખીયે છેવે કે તે લોકો પોતાની કો-
 મના રેવળખાં કઈ તાકીદથી ફેરફાર કરશે;
 અને આવી જંગલી રીતે ખુશીને વળતે કુંદ
 છે, નાચે છે, કોડે છે, એમ ન કરશે; કારણ
 કે એજ કરવેથી જર્નરગાનને માંડું નુકસાન
 થાએ છે. કાંઈ વળતે તેઓને અકુરે જાએ

છે. આધુરે જહું જોઈતો ગર્ભમાં સહેલી વસ્તુ પુટ થતો નથી તો. જોરતને એક વખત આધુરે જાએ છે કે ધણી તેડેને આધુરે જવાની હેતુ પડે છે. અને એમ થયેથી કેટલાંક કુટુંબી વાંઝીયાં (સંતાન વહીવટ) રહી ગયાં છે, આજ્ઞાની જોરતાને અચાર આમ થાએ છે, ત્યારે તેઓને આગળ બેવકુફોના સંતાન કરતો પડે છે.

જોરતે પોતાનું મન ખુશીમાં રાખવાને સારું નીતીનાં ગમત સોધો કાઢતી જોઈએ. અને ઘર ઘર ખુશીની સોધમાં લડકેવા કરતાં પોતાનાં ઘરમાં રાત રીત બેસાડું, અને કાંઈ શુભ કરવો બેઠેલ છે. એવો અંગરેજોમાં આ નીચે લખેલી કવિતા લખેલી છે:—

'Sigh not in vain for pleasure,
Oh, do not wildly roam;
But seek that hidden treasure
At home, sweet home!'

અર્થ.—ખુશીને વાસ્તે વૃથા નિઃશ્વાસ ન મૂકો, અને ઘર ઘર ઝંઘાળી રીતે જાડકતાં ન કરો; પણ તે ખુશી રૂપી જે શ્રમ ખાતરી તેને ધર્માંગ રોષે, તે ઘર કેવું કે બિય!

જુવાન પરણેલી જોરત વિષે એક પુસ્તકમાં એક ઉત્તમ વાક્ય લખેલું છે તે આ:—

"She finds rest in the house of her husband."

અર્થ.—તે જીતે આરામ પોતાના ઘરનીજ ધરમાં મળે છે.

જોરતને પોતાની તંદુરતીનું રક્ષણ કરવાને સારો સ્વભાવ જડતો છે. અને વખત ખુશીમાં કાણાડતો જોઈએ. જે જોરત સૂચક હોય છે, તે વખત સારી રીતે પોતાને કાળ કાટે છે, તેને આકાશમાં અચારે સંજો તાજ

અચારે છે, ત્યારે સારી મનની હાથ આવે છે. સારી રીતે તખાત ગાળેલો હાથ તે તે ગમે તેજ આસોસની અચારીત ધારને આંધી કરી નાંખશે; શરીરને તંદુરતીમાં રાખશે, અને મનને સલાહ સંતાપમાં રાખશે. એક રાખસ આ પરમાણે લખે છે:—

"Telling, rejoicing,—sorrowing,
Ordered through life he goes;
Each morning sees some task begin,
Each evening sees it close;
Something attempted, something done,
He earned a night's repose."

અર્થ.—ગાળુસ મેદનત કરતો, આનંદ પામતો, અને હાથગીર થતો હંદગાનીમાં આવી જાએ; હરેક સદવારે કામની સરખાત જુલે છે, અને હરેક સાંજે તેનું ખંધ પડતું જુલે છે; અને કાંઈક કરવાનું, તથા કાંઈક કહે, તેથી રાતનો આરામ હાથલ કરે છે.

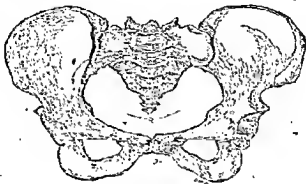
વળી વિશેષ વાત એ છે જે તંદુરતી વધારવામાં મનનો શરીરના ઉપર બોલો હુકમ જડે છે. મન રોગને પેદા કરેછે, અને મન રોગને આરામ કરે છે. નોપાક જોરતનાં મન જોવાંતો હોયછે કે જરા સરખાં દુખને મનને રાખીને મોટાં સમજાવે, અને એમ કરવેથી તેઓ દુખી થાએ છે. કેટલાએક લોકો આજ્ઞારી થવાની બીજકથી આજ્ઞારી થાએ છે. કેટલીએક એમ બીજે છે, કે આજ્ઞા આજ્ઞાર જાડતું તે આજ્ઞારી પડેલું તે આ બીજક થકી તેઓ તાંબે હવામાં કસરત કરતી નથી, અને ઘરમાં બેઠાઈ રહ્યાથી તેમની મનશક્તિ ગળાઈ જાએછે, અને તેથી રોગનાં મૂળ તેના શરીરમાં વેરાં પેદા થતાં જાએછે, અને ઉતાવળે મોતને મોતરે છે. (આધુરે)

વસ્તિ ગાહવર.

અ નીચે જણાવેલી આકૃતિ, જોરતનાં ગરબને રહેલાની દાહકાનો પેદીછે. એમા

૧૪૬૧૧ જાણ્યાંનું માંડું કૃત્રીકૃતિને આદાર નીકળેછે, માણસના શરીરના સંસ્થાની આખો રચનામાં જે આવીકી વાપરવામાં આવેછે તેની અવેખરો જવાલ આ વસ્તિગાહવર ઉપરથી થાયછે.

આકૃતિ.

પાંદોંચ.

અથ વેદાંત સ્ત્રોત સંગ્રહ પ્રારંભઃ
હમેને આ નાગને નાહાને કંચ મળ્યાછે તેની પાંદોંચ ખુશી સાથે કબુલ કરીયે જાયિ. એ કંચ સંસ્કૃતમાં રચવામાં આવ્યો છે; પણ એ ભાષાથી હવે ઘણો નુજ, ભાગ માલીકાંતે તેથી ન્ને એની સાથે એવું યુજસતી અવિદ્ય મરાઠી ભાષાંકર કરી તે ન્નેકવમાં આવ્યું હોત તે તેથી ઘણા દેશો એનો લાભ લઈ રાહત મેદતે પ્રસારે થવો જણે જરૂરનાછે અને તે કરવામાં જે દેશીશ કરવામાં આવેછે તે ન્ને તેમાં અવેખાની હેતુએતે હમે સાખ્યારી આપીયે જાયિ.

વેદાંતિ હાંતી નિવારણુર. આ નામનું હિંદી ભાષામાં બાળબાળ લીખીમાં જાણ્યું એપાનીયું હમેને મળ્યુંછે તેની પાંદોંચ ઉપકર સાથે કબુલ કરમિ પડયિ.

બારીસ. જમખંડીના નામદાર શાસ્ત્ર સાહેબ સમયક્રમ અથવા કાંહેમે શરિર વિદ્યાની યુજસતીમાં રચાયલી કીલ્કામની ૧૦ નકલ આંગ્રેઝીકલ કાલેજમાં રજાગાવ્યા યુજસતી વર્ગને ભર કીલીછે અને એ વર્ગમાં દેખવણી લેનાર નિવાર્યાંમાને એ નામદારની આ વ્યક્તિઓ એક પછેએ આસરો મળ્યો છે.

MARRIAGE OF HINDU WIDOWS.

But since the son begotten by a man himself on the widow to whom he is married, is not another's son, he cannot be designated by either of those appellations. The definitions of Dattaka (son adopted) and Kritima (son made) as given in the Sâstra, cannot be applied to the son begotten by a man himself on the widow married to him, but he falls under the description of the Aurasa (son by birth). Thus :—

याता पिता न ददातां यमहिः पुत्रमापादा
सदा प्रीतिस्तुल्यं स वैवो ददिसु सदा ॥

"The son given, according to the injunctions of the Sâstra, by either of his parents, with a contemplated mind, to a person of the same caste, who has no male issue, is the Dattaka (son adopted) of the donor."

सदाशु पकुर्वाह्यं गुणदापविषक्षणम् ।
पुत्रं पुत्रगुणितुलं स विपारस्तु हयिमः ॥

"He who is endowed with filial duties and well acquainted with merits and demerits, when affiliated by a person of the same class is called Kritima (son made)."

ये धीरे संस्कृताः सन्तु स्वमुत्पादयेद्दिग्मः ।
समोस्तं विनापीयात् पुत्रं पथमकल्पितम् ॥

"Whom a man himself has begotten on a woman of the same class to whom he is married, know him to be the Aurasa (son of the body) and the first in rank."

The indicia of an Aurasa (son by birth) as above set forth, apply therefore, with full force to the son begotten by a man himself on a widow of the same class to whom he is wedded.

Since the Parasara Smhita prescribes the marriage of widows and out of twelve legalizes only three sorts of sons in the Kali Yuga; since the indicia of the Dattaka (son adopted) and of the Kritima (son made), do not apply to the son born of a widow in lawful wedlock, while those of the Aurasa (son by birth) apply to him with full force, we are

authorized to recognize him as the Aurasa or the son of the body. It can by no means be established that Parasara intended to reckon the son of a wedded widow in the Kali Yuga as a Paurabhava by which name such a son was designated in the former Yugas; and had it been necessary to give him the same designation in the Kali Yuga, Parasara would certainly have included the Paurabhava in his enumeration of the different sorts of sons in the Kali Yuga. But far from this. The term Paurabhava is not to be found in the Parasara Smhita. There can be no doubt, therefore, that in the Kali Yuga, the son begotten by a person himself on the widow to whom he is wedded, instead of being called Paurabhava, will be reckoned as the Aurasa.

It being settled by the arguments above cited, that the marriage of widows in the Kali Yuga is consonant to the Sâtra, we should, now, enquire whether in any Sâstra, other than the Parasara Smhita, there is a prohibition of this marriage in the Kali Yuga. For it is argued by many that the marriage of widows was in vogue in the former Yugas, but has been forbidden in the Kali Yuga. It should be remembered, however, that in the Parasara Smhita the Dharma, appropriated to the Kali Yuga only, have been assigned and among these Dharma the marriage of widows has been proscribed in the clearest manner. It can therefore never be maintained that widows have been forbidden to marry in the Kali Yuga. Under what authority this prohibitory dogma is upheld is a secret known only to the prohibitionists.

Some people consider the texts of the Vishanuvâdya and Aditya Puranas, quoted by the Smartha Bhattacharya Raghunandana in his article on marriage, as prohibitory of the marriage of widows in the Kali Yuga. These texts are therefore cited here with an explanation of their meaning and purport.

Vishanuvâdya Purana.

समुदावर्तकारः कर्मण्डलुविधारणम् ।
दिवानासतरणामु कल्पानुपपत्तया ॥
देवेषु सुखोत्तमोपपत्तं यदोदितः ।

મીલાવડો.

OR

THE MISCELLANY.

અંક ૩૨-પૃ ૩]

ગુજરાત, માર્ચ મે, સને ૧૮૭૬.

[કિંમત આના. ૨]

CHEMIST'S HALL,

રસાયન કમર્સશાળા.

આ ઉપરાંત ચીતવતે બારીક નજરેથી નેતાં માલમ પડશે કે, એક મહોટા કોરસમાં દેક-લાક કેમિકલ ઇથિને રસાયન વિદ્યા જાણનારો જુદી જુદી જ્ઞાતનાં વામણો, એકજગરો જાને થંજોવડે રસાયની પ્રયોગો અને અપ્પત્તિઓ કરવામાં મુશાધજાએ. તેઓ જુદા જુદા પદાર્થો કહી કહી વસ્તુનાં બનેલા છે તથા સ્થળી ચીજોને મેળવી લાખ્યાથી રૂં પેદા થશે તે શોધો કાઢવાની ઊશ્મીરા કરે છે. રસાયન શાસ્ત્રની મહત્ત્વી મહુડી તાજુમ પમાડે દેવી ચીજો શોધી, કાઢવામાં બાવી છે. જીલ વચ્ચળી વિદ્યાજોમાં રસાયન વિજ્ઞાનું જ્ઞાન કેઈ જોણી અગત મરાવતું નથી.

ગમરદરતીથી ગઝિરીતળા કાઢવાની

કઈ જરૂર નથી.

COMPULSARY VACCINATION
NOT DESIRABLE.

મણુ મહીનાના અરસામાં સ્થાયિતાને એક
અને કારણે શેગ આ પ્રાપ્તમાં જિજ્ઞાસા તે જા-
હુણા પ્રમાણે પામ્યાં છે કે, તેનાં યંત્રમાંથી
દેહપ્રભુ કોમળા લોકો થોડા મણુ મણુ સપ-
ડાયા વીના રહ્યા નથી. એ એકી શેગનો
મરતો અટકાવ કરવાને સત્તાવાળાઓએ વ-
ખન સર અતી દોરીસા કરવામાં કઈ ખામી
શખી નથી. તે લોકોએ એ શેગથી પોતાના
આહમીઓ અને ગુપ્ત કરીને અવગણ્યા,
જેનો એ શેગ કમ્પે વેરી છે તેઓની માન્ય-
તાને શરૂ જુદાજુદા કારણમાં ઇસપીકલો
અંધારી છે અને ગઝિરીતળા કાઢવાનું કામ
ઘણી માલાકીથી કરવામાં આવ્યું છે. ગ-
ઝિરીતળા કાઢવાથી સ્થાયિતાને કેટલે અંશે દર-
લે અટકાવ થઈ શકે છે અને કેટલા કિમ્મતી
નનોની ખુબારી થતી અટકે છે તે હવે દેરી
લોકો પુરાતી રીતે સમજવા લાગ્યા છે અને
અવગણીને એ એકી સંખ્યા અહિંયાં અને
મોકુમીમાં હાલ ગઝિરીતળા કાઢવાં છે તે ઉ-
પરથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે. એ ગઝિ-
રીતળા કાઢવાની કેટલી જરૂર છે અને તેથી
કેટલા કુપ્રદા હાંસીત થાય છે તે બાબે બાજ
રશકુ વિધિ નામના ગ્રંથના પેટાક્ષ ભાગમાં
આશ્ચર્ય જોગ અદેશ્યત આવેલો છે. હવે એ
શેગને પ્રેમાવાને અટકાવવાનું કામ જે લોકો-
દાધર્મ છે તેઓમાંના કેટલાને વીચાર જણ-
દત્તીથી મહીનાના કાઢવાની તરફેણમાં છે. દ-

મારી નજરમાં તેમ કરવાની કઈ જરૂર હો-
સતી નથી.

આ શેગ એકી છેલ્લું દેરીઓ સામે પડે
સમજે છે તેમણે કેટલાક વેદોમાં લીધે તેઓ
એ મરજીથી ભાગવાશેને પોતાથી જોઈએ
તેટલા દુર રાખી શકતા નથી. અંગેજ લોકો
એ બાબતમાં જે સાક્ષીતી રાખે છે તે ખરે
મણીજ જરૂરની અને વખાણવા જોગ છે;
પણ વેદોનાર કંઈ અને તોકરી ચાકરીમાં
અધી કોમ્પેનું દરજેજ કમ્પે બીજા સાથે જરૂ-
રીમાં મણુ થાય છે અને જેનો કોમ્પેનું
રીતે અટકાવ થઈ શકે છેલ્લું નથી તે કેટલી
બધે દરજે તેઓની આવી બાકી કેટલીયને
આડે આવે છે તેનો તેઓને કહીપણ ખ્યાલ
આવ્યો હોય છેલ્લું દીસતું નથી; કેમકે જે
લતામાં તેઓ વસે છે તે ભાગમાં હંમેશા સા-
કુમ્પે સખવા બોજેરી ગોઠવણી, સત્તાવાળા
તરફથી જારી રહે છે, મણુ ગરીબ ગુરખાઓ
ક્યાં અને કેવી જગ્યામાં વસે છે તેની જવાબદારી
કોઈ દરજાર રાખતું નથી; અને તેમાંથી પ-
રીખામ એ નીપજે છે કે, તેઓ સાધારણ રીતે
આવા નહોતી અને એકી મરજીને તાબે થા-
મ છે અને તેઓના સંખ્યામાં તેઓ આવે છે
તેઓમાં તે મરજી સામ્ય કરે છે; શાટે બીજા
અધી કેટલીયનો સાથે સર્વથી અગત્યનું કામ
એ છે કે, મહીકુમી અને બાકીવસ્તીવાળા
જોડેને સાકુ રાખવા બાબે સત્તાવાળાઓ
તરફથી મરતો અંદાજિત થવો જોઈએ કે, તેથી
કરીને એ ભાગમાં વસનાર લોકોનોજ નહોતો
મણુ તેઓના સંખ્યામાં દરજેજ આનંદ
રાખતોનો મણુ આ અને એટલાજ બીજા
જોડેરી અને એકી મરજીથી અવાજ થઈ શકે.

સૌ ઊપયોગી સૂચના.

(સાંપણ અને ૧૦૪ પી.)

જો અમી નાનુકે તંદુરસ્તીવાળી બોર-
તથી કેદાવ કોઈ દરિયા કિનારાનાં મકા-
નાંને નહીં જવાય, તો પોતે અર્ધાંઈ રહેતી
હોય, તે જગોપર કોઈકે તાજાં ફળાનાં ઉપ-
લોગ કરી શકાશે જોની બોરણ કરે તોપણ
સારું છે. સમુદાયના પેદાશમાં પોતાથી દરિ-
યાનો લેહેરનો ઉપલોગ ન થકી શકે, તે મોટી
સહવારની વ્યવસ્થા બહારની સ્વચ્છ હવાની
લેહેર માનવજાત ઉપલોગ કરશે. જુઓ આ
નીચેનું વખણુ ભિતિયે:—

"The skies, the air, the morning's breezy call
Alike are free, and full of health to all."

અર્થ.—આકાશ, હવા, સમુદાયની લેહેર,
તે સ્વતંત્ર (વિસાવિનાં પ્રાપ્ત થાય) છે, તેમજ
સર્વેને જુગ તંદુરસ્તી આપનારાં છે.

આપણો સમાજ ગોધા કવનાની અસિયન
ધરાવે છે. પવન તરમ અને અંદાજ સરખા
વાહણુને વાહનમાં મોટી મદત કરે છે, પણ
ધણા નોરથી જો પવન વાય છે તો વાહણુને
મદત કરવાને બદલે તેની નાશક કરે છે.
જેજ પ્રમાણે જુવાન એરતનાં મિમજ જો
ચાંત અને જુવાનુમાં હોય તો તેજ તેની તંદુ-
રસ્તીને નુકારે છે, અને તેના સ્વભાવને
આક્રમે હોયતો તે તેની તેની બળ જતી
રહે છે, જે પોતાના ધર્મ બાજેવર કહી શકે
નથી, અને આંતરમાં બગડી જાય છે. જો
પ્રમાણે આંધાં નુકસાન થાય છે, ત્યારે જુવાન
પરણિકી બોરતે તંદુરસ્તી વિષે ધણી વિચાર
રાખવો જોઈયે. જો તંદુરસ્તી સારી હશે, તો
મિમજ સારો રહેશે, અને મિમજ સારો
હશે, તોજ તેના શરીરની ક્રિયાઓ સારી થા-

શે; ને શરીરની ક્રિયા સારી રીતે ચાલશે
તોજ તેને મજબુત, તંદુરસ્ત, અને સુખી
બચાવ પેદા થશે. તેનું કુદૃષ્ય સુખી થશે,
જોઈજ નહીં, પણ તંદુરસ્તીની ચાંત લીધેથી
તેની મતશક્તિ હમેશાં તેજ રહેશે, અને તે
સારી હાલતમાં રહેવેથી તેના પેદા કરનારની
આ કાલુબંધુર દુનિયામાં જુબી ગાનાનું વધારે
સારી રીતે બની આવશે.

ભાગ બિન્ને.

હમેશ રહે છે ત વિશ.

હમેશ—એકે બોરતને કાઢાઈ રહે છે
તે. બોરતને કાઢાઈ થઈ એકે મર્મ ધા-
રણ કરી એમ સમજવું. જે દીવશથી મર્મ
ધારણ થાય છે, તે દીવશથી નવ મહીના પછી
બોરતના મર્મમાં રહેલી વરણ, તે વ્યાજક
બાહાર પડે.

નાંદાજમાં નાંદાની ૧૦ ગળાના ૧૧
વર્ષનાં વયની એરત જણેલી છે. મનથી
સારનો રહેવારી મીસડર કામચડસન લખે
કે, એક કાઠરી તોનાં. કેના કારખાનામાં
અગીઆર વર્ષની હતી ત્યારે તેને હમેશ રહી
હતા. મીસડર તારણ તેની ઉમરની ખાતર
જામ કરવાને તેણે બાપાટીરમ લીધું, તથા
જનમી, તેનું રેજીસ્ટર ગણાવ્યું, તે જ્ઞેતાં સ-
થણું પાડું પરણું કે, તે અગીઆર વર્ષની હતી,
અને અગર જણી ત્યારે બાર વર્ષ ઉપર થોડા
મહીનાની ઉમરની હતી.

સને ૧૮૪૮ ના આગા મહીનામાં જુ-
લીઆ સ્પેરેશન નગની છાંકરી પોતાના કાકા
ઉપર ૨૧ કીપાની તકરીરનું તોહામત લાવી,

અને તે વાત સરકારમાં સંબંધિત થવાથી, પેલા
કોઠાને બે વર્ષની કેદ મળી. એ કોઠાની
ત્યાગની દસ્તાવેજી મેરાવા લાગી. એના કા-
કાએ રેપ અને ૧૮૪૭ ના નવેમ્બર મહી-
નામાં કોથિ હતા, અને પછી દહાણ રહ્યું.
ઈશ્વાને પેરથી રહી. પછી અને ૧૮૪૮ ના
સપ્ટેમ્બર મહીનાની ૧૬ મી તારીખે એ
જાણી.

આગળ આપણે એમ કહી ગયા હોય
કે, એરત ૪૫ વર્ષની થાએ, ત્યાંથી દ-
સ્તાવેજી મેરો; પછી બંધ થાએ. દસ્તાવેજી
બંધ થયા પછી ગર્ભ ધારણ કરવાની શક્તિ
એરતમાંથી નાશ પડે; પણ કેટલાએક દાખલા
એવા બન્યા છે કે તેમાં એરત નથી થયું. એક
એરતમાં ઘણા વર્ષ દસ્તાવેજી બંધ રહ્યા પછી,
પાછું ૬૫ થી ૭૫ રૂબાઈ, અને ત્યારબાદ તેને
હમેશા રહ્યા, અને મહીનાનો ગર્ભ થયા
પછી અંતરે ગયું. ઘણું કહીને ૫૪ વર્ષ
હમોની એરતને ગર્ભ ધારણ કરવાની શક્તિ
હોય છે; પણ “દેહ” એમ કહે છે કે, હું એક
એરત ૬૩ વર્ષની અને બીજી ૭૦ વર્ષનીને
જણાવવા ગયા હતા. એતસારી ઘેરમાં ગા-
રસા બાંધવાની તકરાર આવતી હતી, તે વખતે
એનો સજા હોય છે, એરતને ૬૦ વર્ષની
ઉંમરે દહાણ રહી શકે છે કે નહીં. “સાર
લીંગીઅમ હોરન” નામના વકીલે કહ્યું કે,
એવો દાખલો બન્યો નથી, અને એ કેસ
કોર્ટ પર ખરો એવો બતાવ બન્યો છે, એવું
બતાવે તો મારા અસીસનો દાવો રદ કરવો.
તે વખતે એવો દાખલો મળી શક્યા નહીં,
અને મોનામ અસીસનો વારસા બાંધવાનો
દાવો સ્થગીત થયો.

મરદમાં પેદા કરવાની શક્તિ લાંબી હોય

પોલિવ્યા પછી પણ એરતે થતી નથી, તે
આ દાખલા ઉપરથી સાબીત થશે. લાર્ડ
અર્સકોને પિતાનાં લાખડામાં કહી સંભળાવ્યું
હતું કે, સર રબીડન ક્રોમ્સ ૭૭ વર્ષની ઉંમરે
પરણી, અને ૮૧ વર્ષની વખતે થયો તે દર-
મીઆંતમાં તેને એર કોર્સ થયાં હતાં.
એવા મહા દાખલા બન્યા છે, એક વધારે
અગરત ભરેલો દાખલો આ જગીર દાખી
જણાવીએ છીએ. “દમસ” પાસે” નામનો
સખસ તા. ૧૪ મી નવેમ્બર અને ૧૯૩૫
માં ૧૫૨ વર્ષ અને નવ મહીનાનો ઉંમરનો
થઈને મુરો. વધારે એ ૧૨૦ વર્ષની ઉંમર
રેના હતા, ત્યારે એણે એક રાંદેલી સાથે
જાત કીધાં, અને ત્યારે એ મુરો ત્યારે
તપાસ ઉપરથી એનામાં પેદા કરવાની કદીની
શક્તિમાં કંઈપણ બગાડ નોવામાં આવ્યો
ન હતો.

પ્રાચીન ગણત આવી સંવાદ થાએ છે,
એરતને ઘણામાં ઘણા કેસમાં બચ્ચાં થઈ
શકે. ૧૩૩૨ “બેકીર” લખે છે, મારા નો-
વામાં એ એરત આવી હતી, તેઓને
એરેસ એવેસ કોર્સ થયાં હતાં. “બેકીર-
એવેસ” લખે છે કે એક એરતને ૪૪ કો-
ર્સ અને બીજીને ૫૩ કોર્સ થયાં હતાં.
બબ્લર” લખે છે મારોડોનાં પદગણમાં
રેલનાર એક રાખસની એરતને ૨૭ રૂબા-
વડમાં ૬૮ કોર્સ થયાં હતાં, તે આ પ્રમાણે.
પેટ્રીની આર વખતે જાણી ત્યારે દરએક વ-
ખતે ૪ કોર્સ રાખે; સાત ગખન, મહુ
ગણ કોર્સ-દર વખતે; અને સાત વખત,
બધે ઈશ્વાને જોગવા થયાં. “ન્યુરેસ”
ની તપાસીને ૭ અને ૧૭૨૭ માં દાખલો
છે, તેમાં એવું લખ્યું છે, એક રકાંડમાં
રેલનાર વજીરની એકા એરતને ૬૨ કો-

કર્તા થયાં હતાં; અને તેમાંનાં ૪૬ છોકરાં પુત્ર ઉભરે પાછાંયાં હતાં. એમાંનાં કેટલાંક જ્યારે મીમંસા “દીગ્ગવાજ” એ વાતની તજ-વીજ કરવા નીકળ્યો હતો, ત્યારે ન્યુસેસજમાં રહે ૧૬૩૦ માં રહેતાં હતાં. અને ૧૮૫૭ માં ૧૮૩૨ “દેનર”ને એક મિલિયું કેહું કે મહને ૩૩ વરસનો ઉમરમાં ૨૫ વખત હુમેલ રહ્યા હતા, અને ૧૬ છવત્તાં છોકરાંને જન્મ આપ્યો. વીજિનાના રહે ૧૮૦૦ નાં વર્તમાન પગમાં લખેલું છે કે, એક ગરીબ કપડાં વણનારની મોરત વોરા વર્ષ થયાં પાછેલી હતી, તે દરમીઆનમાં તેને ૧૨ સુધીવડ થઈ, અને ૩૨ છોકરાં થયાં, તેમાંના ૨૮ છવત્તાં હતાં, અને ચાર મરી ગયાં હતાં. આ વગીયામાં ૨૬ છોકરાં અને ૬ છોકરી હતી, અને એ સખમાં એક મરદ અને એક મોરતપી પણ થયેલાં, અને એક માંડે તંજાને ઉછરેલાં હતાં. છેલી વખતની મુલાવટમાં એને ત્રણ છોકરાં થયાં, તેમાંનું એક છવત્તું અને બે મરી ગયાં હતાં. એના મધુરે ત્રણ નોજીયામાંના એક હતો. મોરતની આ ચાર છોકરાં એકજ વખતે જાણ્યું, તેમાંની એક એ હતી. આ મોરતે સખમાં મળીને ૩૮ છોકરાંને જન્મ આપ્યો હતો, અને પછી છેલ્લો મુલાવટમાં ચેઠમાં નોજવાં હતાં, તે વખત મરી ગઈ.

એછામાં એછાં એક મુલાવટમાં મોરત કેટલાં બચવાને જન્મ આપી શકે છે? મહાં એક ગાપમાં આ વાતપર કેટલાક મારી ગયાં છે. “પીની” લખે છે કે, ઇંગ્લેન્ડ દેશમાં કેઈ દાઈ વખત મોરતને એકજ વખતે રણવચ્ચમાં પેડાં કમિયાં છે. “એનોડા” રહે છે, નાઈજીનવીન્ડ પા-ણીમાં મોરતને ૬૫૫૫૩૬૨નો મુલાવટ. એક જણ લખે છે કે, કેઈ વખત મોરતને એકજ

વખતે ૪,૫,૬,૭, અથવા ૧૦ બચ્ચાં ગર્ભમાં રહે છે. તે એમ પણ કેહે છે કે, એક વખતે એક મોરતને અધુરે ગયું, તે વખત માત્ર બાળક પડ્યાં, અને બીજામાં એકદમ પંદર પડ્યાં. એક જણ લખે છે કે એક મોરતે રહે ૧૬૫૦ માં એકજ વખતે ૮ પુત્ર દાહાતાં બચવાને જન્મ આપ્યો. “પેરી” નામનો ગણી માહીતગરી ધરાવનાર રાખત લખે છે કે, માહારા વખતમાં એક “મોરેગી” નામની મોરત એક અમીરને પાછલા પછી એક વર્ષના દરમીઆનમાં પેહલી વખતે નો-વાં મોરતે બે બાળક જાણી; બીજી વખતે ત્રણ; ત્રીજી વખતે ચાર; ચોથી વખતે પાંચ; અને પાંચમી વખતે છ, તેમાંનું એકજ છ-વત્તું, અને પછી મોરત મરી ગઈ.

“મારીમુએ” લખે છે કે, (આ વાત અ-ગર તો હાથેરી કડિતક હોય કે પછી ગપ હોય) હાલકે રેરાની દાજીનડો. “મારે”ની તરાસીખમાં લખેલું છે કે, તેણે મને ૧૭૧૩ ના વર્ષમાં ૩૧૫ બચ્ચાંને એકજ વખતે જન્મ આપ્યો, અને એમાંના ૧૮૨ છોકરા તથા મોરતીજ છોકરી અને એક .હી મ-રદમાં અને નહીં મોરતમાં એકું હતું. હ-મીસા ડીમટીઅન લોકમાં કેટલાએક દીરાનું બાળક જાણે છે, ત્યારે તેને બાપડિમમ આપે છે અને ડીમટીઅન કરે છે. જેમ દિગ્ગવામાં નામ પાડે છે અને પાસીઅમાં કવતી બાધે છે, તે પ્રમાણે ડીમટીઅનમાં પણ નામ પા-ડે છે. - “સેલ વીલીઅમ” નામના પાદરીએ પેલાં ઉપર લખેલાં છોકરાંને ડીમટીઅન ક્રોમાં, તે વખતે બે મેટી પીતળની કચોટમાં બાંધીને સાથે રાખ્યાં હતાં. છોકરાએને જાન નામ આપ્યું, અને છેલ્લીએને “હાલિ-અમેક”- એક પાદરી “એપિ” નામનો

સમ આઈને કહેલું કે, મારી ભત્રીજીને એ-
કજ વખતે ૧૫૧૪ છોકરા થયાં, અને તે-
ઓને એણે આપઝિમ આપ્યું હતું.

આગળ આપણે અતીતપણથી કહી
નથી, શકતા કે જ્યારે એકજ વખતે દેઠવાં
બચ્ચાં જાણી શકે, તો પણ સરાસરી છ બચ્ચાં
જન્મી શકે. સને ૧૮૦૬ ના વર્ષના વર્ત-
માન પગમાં લખેલું છે તે ઉપરથી માલુમ પ-
ડે છે કે, આપણા વખતમાં પણ કેટલાકે એકજ
ગપ મારવામાં આપઝિમ આપ્યો નથી. પણ
તે સપગાનું આ જગીયર બધાનું કેરું દુરસ્ત
લાગતું નથી. તારીખ ૧૦ મી દીસેમબર
સને ૧૮૦૫ માં, એક મુઆલીયાં રાજ કર-
નારની જ્યારતને એક વખતે છ છોકરાં થયાં
હતાં, અને તેઓ શય્યા છોકરા હતા; પણ
તેઓ પછી મરી ગયા. એ જ્યારત એ વ-
ખત પસારી હતી. પેદુશી વખતના ઘણી
સાથે ૨૨ વર્ષ રહી, તે દરમીયાનમાં ૨૭
છોકરા અને ગણુ છોકરીઓ જીને ગઈ હતી;
અને બીજા વખતના લગત પછી ગણુજ
વર્ષ ઘણી સાથે રહી, તે દરમીયાનમાં ૧૪
છોકરાં થયાં, તેમાં પેદુશી સુવાવડે ગણુ, બી-
લએ પાંચ, અને બીજા બે છ.

તારીખ ૩૦ મી દીસેમબર સને ૧૮૩૧
માં એક જ્યારતને છ છોકરી એકજ વખતે
આની, અને તે સપગી જન્મી રહી. બચ્ચાં
૧૬માં નાંછનાં હતાં. માનુ રાજીર મજબુત
હતું, અને તેની ઉંમર આ વખતે બસેબર
સીરા વર્ષની પણ નેહતી. બચ્ચાં સપગાં
મરી ગયાં. બીજો ઘણોજ તાલમે દાખલો છે.
એક આપઝિમમાં રેહનારો જ્યારતને સને
૧૮૪૧ માં ૧૬ કલાક પેદામાં દુખા પાડી
છ બચ્ચાં આપ્યાં. તે સપગી છોકરી હતી,
તેમાંની એક તો સુએમી જન્મી હતી, બેસા

જન્મ્યા પછી પુરત મરી ગઈ; અને ગણુ
છ, સાત અઠવાડીયાં જીવીને મરી ગઈ. એક
જ્યારત પેદુશી રહ્યા બાદ પાંચમે મહીને જાણી,
તે વખતે પાંચ જન્મી છોકરાં પેદા થઈ હતી.

એક ઘણી અબજિય જન્મી ગાત છે કે,
એક જ્યારતને રાત સુવાવડમાં ૨૧ છોકરાં
થયાં, જોડે ૬૨ સુવાવડે બસેબર ગણુ છોક-
રાં થતાં હતાં, તેમાંનાં કેટલાંક યોદા લાહાલાના,
કેટલાંક યોદાએક મહીનાનાં થઈને મરી ગયાં;
અને બાર છોકરાં જીવાં જીને મોટાં થયાં,
આ ઉપરથી બીજા થયો કે, એ બતાવ કેમ
બન્યા હશે. એ કષ્ટ મારકમાં જ્યારતીઆત
હશે તેથી, કે જ્યારતમાં કષ્ટ એમ હશે તેથી
આતો બતાવ બધો. આ ઉપરથી મરે
ગેતે એક બીજા જ્યારત ગાખી, અને તેને
તવ મહીના પછી ગણુ છોકરાં સાથે થયાં;
અને તેમજ ૧૫ બચ્ચાં ૨૦ દીવરા રહીને
મરી ગયાં.

જ્યારતની હરેગાનીમાં કહ્યો વખત જિવો
છે કે, જ્યારે ઘણાં બચ્ચાં. પેદા થાએ છે!
અકર "બરોન્ડે" જે હીસાળ શખ્યા હતા તે
ઉપરથી માલુમ પડે છે કે, ૨૬ અને ૩૦
વર્ષની વચ્ચેના વખતમાં જ્યારતોને પેદાશ
વધારે જાએ. એ અકર કહે છે કે,
૨૧૦૨ જ્યારતોનો હીસાળ શખ્યા ઉપરથી,
તેમાં ૧૫ થીતે ૨૦ વર્ષની વચ્ચેમાં ૮૫;
૨૧ થીતે ૨૫ ની વચ્ચેમાં ૫૭૮; ૨૬
થીતે ૩૦ વર્ષની વચ્ચેમાં ૬૯૯; ૩૧ થી
૩૫ ની વચ્ચેમાં ૪૦૯; ૩૬ થીતે ૪૦ ની
વચ્ચેમાં ૨૯૧; ૪૧ થીતે ૪૫ વર્ષની વચ્ચેમાં
૩૬; અને ૪૬ થીતે ૪૯ વર્ષની વચ્ચેમાં
૬ થયાં.

જ્યારતને હમેશ રહત પછી કેટલાક બાળા
લોકે, બાલુજાને ઘણાં આતુર છે કે ગ-

લખાં છોકરો કે છોકરી છે? આ બાબે આ-
ગળ જોરીએને ધણુ માન મળનાં. ધણુ
દાઢ તે જંગલી વખત દુર ગયે છે. આ-
ગળ એ વાત બે કહે છે ધણુ કાબેલ કહે-
વાતા. આગળની ભેળી એવરતે ગર્ભમાં
છોકરો છે કે છોકરી છે; એ જાણવાને કા-
બેલ જોરીને બધારે મવાલ કરતી તે વખતે
તેઓ કહેતા કે, તારો કુધલુ એક ટીપું કાબે
અથવા મ્કઅડીત છરીના પાતા અથવા તારા
પોતાના નખપર મુક, અને જો પછી આ
ટીપું પથરાઈ જાય, તો ગર્ભમાં છોકરી છે એમ
સમજવું; અને એવને એમ કહેતા છોકરો છે
એમ સમજવું. હજુ આપણા લોકે એવજ
વેહુની આ કાળમે ધણુ છે, એ ધણુ અફ-
સોસ ભરેલું છે.

બધારે એવરતને હમેશ કહે છે, ત્યારે તેની
તરફ ધણુ કશોને માયાળુ કેટલું જોઈએ. એ-
વનના લોક કોઈ છુની હમેશ રહેતી એવર-
તા ધારમાં ભરાઈને બેસે, તો પછી તેના
બાબા થતો હતો. ઈરાનમાં દરેક એવરત
પેઠી રહેતી તેને તાંના શાલ મુતાની બોહાર
લેટ આપતા હતા. ઈલુમ્માં એવરતને ફા-
રિતો હુકમ થતો, તો તે જણે માંદાં લગી
તેને ફાંસી નહીં રેતા હતા. “હુમ” કહે છે
કે આબીસીનીયામાં ગદા ફરીને જોઈએ
ત્યાંમાં એવરત જણવા પછી એક દાહરો
ધણુ ખાટવામાં રાઈ ફેલતી નહી; ધણુ તુરત
નાહી બિઈ પોતાને કામે વળગે છે. દોરસોન
લોક વીરોની ગપ બરેલી વાતથી દુઃખી
અનબેલ થવા વગર ફેરે નહી. બધારે
એવરત જણવા બેસે ત્યારે તેની સાંકડને વખલ
કોઈ વનતા લે નહી. તેના ધણી દેહીયાપર
જઈને જણે પોતે જણવાના કુખમાં ભેગ તેમ
પડે છે. અને તે તેમાં ગદા હાથ મુલાવ

લોગવે છે. “સાઈબીરીયા” દેશની એવરત જણે
અને પછી જમીન એવાનાં કાંમમાં લહે, અને
ધણીની પતેહગરીમાં રહે, અને ધણી ખાટ-
વામાં પથમે મુલાવડ લોગવે. યરદરી દેશનો
એક “કારદન” નામના પરાગણમાં એવરત
જણે કે પછી તે તુરત ઉઠે છે, બાળકને કપડાં
પેહરવે, પછી તેના ધણીને દેહીયામાં મુલાકે,
અને તેની પાસે બાળકને મુલાકે. ધણી
દેહીયામાં ૪૦ દીરસ મુલાવડ લોગવે, અને
તોડે લેગ આ દેશમાં મુલાવડીને મળવા
જાય છે, તેમ તેને મળવાં જાય. (અહરું.)

—૦૦૦—

બનરીસ પુતળીની વાત.

(આપણ પાને ૧૫૩ થી)

૨ પુતળી બીતર પેખા બોલી :

કે હું શનાં આ સિદ્ધારત ઉપર બેસવાને
તું લાએક નથી તેથી, નકામી હું નહીં લે,
એમાં તું કાઈ કાએરો કોહરો નહીં. “તું
એવી અનાતી કરવાથી દુર રહે. એ ઉપર તો
જેનામાં વીકરમ સરખા કણુ હોય તેનાથીજ
મેસાય. આ ઉપરથી શાન બિહારી કે, વીક-
રમમાં એવા મું. સારા શુણુ હન. તે અને
રહે. પુતળીએ જવાબ દીધ કે શાન સાંભળઃ
એક રીતમ શાન વીકરમ રહવારમાં
ગયો. તાંદાં તેને એક જલ્લી (સાધુ) સાથે
મુલાકાત થઈ. તેણે શાનને સાધુ થવા બીરો
બેધ દીધે. આથી ફરીને ગાનનું મન તેમ
કરવા તરફ લાગેલું, અને પોર બાનો રાધુ
થવા બીચેની ગાયની નહાવારી કોધો. શાન,
પાંદ, પાંદ દેખા સધળું પોતાના ભાઈ બર-
ધરીને સોંપીલું. બાદ પોતે સમયા સરીર
ઉપર બીમુની (બાહરમણી શાખ હમરે છે તે)
બાગી રામજો એટલી વેરાએ થઈ નીકળી

ગયો; અને ઉતર અરણ્યમાં જઈ તપ કરવા લાગ્યો.

આ પરમાણુ રાજા વીરશમે બરધરીને રાજ સોંપીયું હતું. બરધરી રાજા ધણીસારી રીતે રાજ ચલાવતો હતો. એના રાજ માટેએ એક બરાહમણ કેટલાએક દીવસ મુખી પાસેના નગરમાં તપસચરિયા કરતો હતો. તેના ઉપર ખુદાએ તેના વીરવાસ નોંધતે જેમ કીધો, અને તેને અમર કૃણ આપીયું. આ કૃણ પેહેલ વેઢવાં તે તેણે કપુર કોથુ નહીં; કેમકે બરાહમણભક્તિના પદ્ધતિના લોભ વધારે હોય છે તેથી તેણે વીચાર કીધો કે એ કૃણને હું શું કરું. પણ આકાશવાણી થઈ કે ને અમર કૃણ હમે મોકલોયું છે તે તું લે. તે તું ખારો તે અમર થશે. આ વાત સાંભળીને તે ધણે ખુશ થયા; અને તે કૃણ લઈ પિતાને ઘેર આવી જોડાવને દેહેલ લાગીએ છે, દેવતાઓએ મારા ઉપર ધણ ખુશ થઈ આ અમર કૃણ મને આપીયું છે. આ વાત સાંભળીને તેની બાએડી ધમરાઈ, અને દેહિયા લાગે છે, આતો છવી છવોને બંધ ખાગે, પાંખરી, પડી રહેવાના ઉપાએ તમે લાવીયા એમાં આપણે શું વધારે કાએયો છે. એ બાદને યજ્ઞ વરસા છવી બીજર માગી સુકીસ દાઝનામાં રહેતું તેના કરતાં જાડી જાડી મરી જાય એવર બેઠારડ; કેમકે ને મરી જાએ છે તેને આવા દુખમાં દાઝસ કાહટવા પડવા નથી. આયું કહી તેણે પોતાના ધણીને વામનગીયું છે, એ કૃણ રાજાને જાતે આપી છે, તે આપણે કાંઈ દુષ્ટતા આપે તે તે વડે આપણે સુખે રહીએ. આ જાત બરાહમણને ખણ પરાંદ પડી. તે કૃણ લઈ તે રાજતા મેહેલ આગળ ગયે, અને દરવાનથી રી રીને બોલીએ કે બાઈ નું રા-

જાને અમર કરશે કે તારા ગામને કાઈ અલેખ બરાહમણ તમારે સાડે એકે કૃણ લાવીએ છે?

દરવાને રાજાને જઈ અમર કીધો કે, બારાહમણ કાઈ બરાહમણ આપને માટે એક કૃણ લઈ દરવાજા આગળ ઢિલો છે. તેને માટે આપને શું હુકમ છે તે કુમારો. આ વાત સાંભળતાં જ રાજાએ બરાહમણને ઉપર બોલાવવાને હુકમ કીધો. બરાહમણ ખણે ખુશ થતાં રાજા આગળ ગયા, અને તેને આશીર્વાદ લઈ તેણે પેત્ર કૃણ તેનાં હાથમાં આપીયું. રાજાએ તે કૃણ હાથમાં લઈ તે વીરોને લેવાત પેત્ર બરાહમણને ખુશીયા. તેણે ઉતર આપીયા છે, બારાહમણ મે નગરમાં ધણ દીવસ મુખી તપ કીધો. દેવતાઓએ ખરસત થઈ, આ અમર કૃણ મને આપીયું. પણ બારાહમણ એ કૃણ ખાઈ અમર થઈ હું શું કરું. માટે એ કૃણ તે તમે નેવા લાગેા છવાતું પાંખણ પેરાણુકરનાર બાએ તે કીક. તમે વધારે છવશે તે સખી કુનોઆને સદા મુખ આપશે.

આ હરીકેત સાંભળી રાજાને ધણું દસડું આવીયું, અને બરાહમણને એક લાખ રૂપીઆ આપે વીદાએ કીધો. * બાદ તેણે પોતાના મનમાં વીચાર કીધો કે, હુંતે સુરસ છડી તેધો કેલપો કમળેર થઈસા નહીં. માટે એ કૃણ રાણીને આપું તે સાડું; કેમકે તે અલેખ મણનાં આધાર છે, તેથી તે ને આ કૃણ ખાઈ છવતી રહેશે તે મને વધારે મુખ મળશે. આ મુજબ વીચાર કરી પોતે નગરના પાંચનામાં ગયા. રાણીએ રાજાને ધણે ખુશ થીજસમાં પેત્ર કૃણ લઈને આવેને બોઈ મુકીયું કે, આ કૃણને આટલું વધુ જાનના કૃયે લાવવાનું કારણ રૂ છે તે મને યેહો?

સાગરને જવાબ દીધા કે, અરે મારી વાહુઓ! હું કું કહું. એ કુળમાં એવો શુભ છે કે, જો તું એ ખાંચે તો હંમેશા તુલાન ને શુભાન રહેશે, અને હીનપરહીન તારી ખુબસુરતીમાં વધારો થશે એવું કહું નહીં પણ વળી હું આમર થશે. આ વાત સાંભળી સહુએ ધણી ખુશી થી તે કુળ સખત ખાંચેથી ભીંડું. બાદ સખત પોતાના મહેલમાં પાછા ગયો.

તેવે સખત કુળ આપો પોતાના મુકામ ઉપર ગયો એટલે સહુએ પોતાના ઈમાર દોરવાને બેસાવી તેને કહીયું કે, આ કુળ સાગરને અને આપણું છે. એવો એવો શુભ છે કે, જો કોઈ એ ખાંચે તે અમર થાય; માટે તમા અને ધણ વાહાઓ હો, તેથી તમા એ કુળ ખાંચ અમર થઈશ તો હું ધણી ખુશી થઈશ. આ વાત સાંભળતાં દોરવાએ કુળ સહુના હાથમાંથી લઈ લીધું, અને પોતાને ભેર ગયો. દોરવાએ વળી તેની એક મારુકે હતી, તેને તે ખાવાને આપીયું.

આવી તરેહ કુળ કોઈ બીજાના હાથમાં ગયો. આ દોરવાએ સખેલી પાસે જઈ તે કુળ આવીયું, તારે તેણે વીચાર કર્યો કે, હું એકતો ખાંચથી છોડજ, અને વળી આમર થઈશું કરીશ. ખરે ઉત્તર વાદરે ખાંચ કરીશ. માટે એ કુળ હું સખતને લઈને આપું તો સહુ કે તે મને જીવે તો દાંડુથી ઈમાર કરે. આ પરમણે વીચાર કરી તે સખતની રજામાં ગઈ, સહુએ બચાવો તે કુળ સખતના હાથમાં આપીયું.

સખતના હાથમાં જેવું તે કુળ આવીયું, તેવાજ તે બેસુધ થઈ ગયો, અને પછાતમાં બોલવા લાગ્યો કે, આ કુળ તો મેં સહુને આપીયું હતું, તે આ નાંદ કાંઈથી લાગે. આ બાંચે તે પોતાના મનમાં તરેહવાર તરકે ઉઠવવા લાગ્યો. જ્યાં હસતું મેંદરું ચાપી

તેને પુછીયું કે, આ કુળ તમે કોણે આપીયું. તેણે જવાબ દીધો કે, હે મહારાજ! એ કુળ અને આપણા દોરવાએ કોણે આપીયું. આ વાત સખતને કાને પડતાં તેણે કહીયું કે, સહુએ ખુબ કામ કીધું જોમાં રાક નથી. પેલી એમરને કાંઈ થોડા ધણા રૂંપીયા આપી રૂપરત પ્રીધી. બાદ સખતું હાથે ધણે ભાઈ આનીયું, અને તેથી તે ધણે બેસાવ થઈ ગયો. થોડીજ પછી તે જ્યાં દુખીઆર થયો તારે પોતાના મનમાં હેંવા લાગ્યો કે, અરે! આ પાપથી (સાણે) કે તેને મારો સખતો પસણ મેં સોંપીયો, તેણે અને કોઈ લઈ પોતાનું મન દોરવાને હાથમાં કીધું. અરે! અરે! હોવાનતણે તે સહુને તથા દોરવાએ કે, તેણે નીમકે હાથમાં થયાં, અને થોડારણે અને કે દુખે તે સખત કરે. આ કુળ નીચામાં સખતું મોળીયો. કોની બધીને કોનાં ઉપર. કોનાં જીવ અને કોનાં ધન. એ સખતો સજારથીયો. સખતો મુખના સખતો. મુખ જોય તો પાસે સખતો આવે, થરી જતરિતો કોઈ સાથે આવવાનું નથી. આણેનો વીચાર કરતો કરતો તે સહુના મેંદરમાં ગયો. સહુને મળેલા બાદ તેને પુછ્યું કે, પેનું કુળ કાંઈ ગયું. તરેહ તેણે જવાબ દિધો કે, કુળ તો હું ખાંચે ગઈ. સખતને એકદમ મેંડું કુળ તેને દેખાડીયું. આ જોતાં વાસને સહુ મેંદરો થઈ જતરીન ઉપર પડી ગઈ, સખતને તેની કાંઈ પસંદ નહોત કરી નહીં. એકદમ તેને પડતીયુકી બાહરે આવેલી, અને પેલાં કુળને મોઈ નાખી ખાંચે ગયો. બાદ સખત, પાટ, સહુ, ધન રાજવ, વીંદરે સખતની રાહબતમાં શું મણુ રોષ, તે સખતુ તીઆમ કરી પોતે વેરાગી થઈ ગયો. (અમુકે)

ગયો; અને ઉત્તર અષાઢીમાં જઈ તમા ક-
રવા લાગીયો.

આ પરમાણુ રાજ વીકરમે ભરવરીને
રાજ સોંપીયું હતું. ભરવરી રાજ યજ્ઞી સારી
રીતે રાજ ચલાવતો હતો. એના રાજ માહુદા
એક બસાહમણ કેટલાએક દીવર મુખી પા-
સેના જંગમમાં તપસવરીયા કરતો હતો. તેનાં
ઉપર ખુદાએ તેના વીધવાસ બોધને રહેમ
રીધી, અને તેને અમર કૃષ્ણ આપીયું. આ
કૃષ્ણ પહેલું વેદેશ તો તેણે કલ્પક કીધું નહીં;
કેમકે બસાહમણનાધનિતો પદસાને લોભ
વધારે છે.પછે તેથી તેણે વીધાર કીધો કે એ
કૃષ્ણને હું રૂં કહું, પણ અધારાનાણી થઈ
કે ને અમરત કૃષ્ણ હશે મોકલીયું તે તું લે.
તે તું ખાશે તો અમર થશે. આ વાત સાં-
ભળીને તે ધણે પુશી ચ્યો; અને તે કૃષ્ણ
ભઈ પેતાને ઘેર આવી યોગને રહેવા લા-
ગીયો કે, કેવલએએ માસ ઉપર યજ્ઞ પુરો
થઈ આ અમરત કૃષ્ણ અને આપીયું. આ
વાત સાંભળીને તેની બાઈડી યજ્ઞાર, અને
રહેવા લાગી કે, આતાં છપી છપીને ભીખ
માગે, પેઠામરી, પડી રહેવાને ઉધાએ તમે
લક્ષીયા એમાં આપણે રૂં વધારે કાઢીશો.
એ બાઈડી યજ્ઞ વરસા છપી ભીખ માગી
પ્રકૃતીસ હાલતમાં રહેતું તેના કરતાં જગદી
જગદી મરી જતું એવ મેહિનરહે; કેમકે ને
મરી જાયો તેને આવા દુષ્કર્માં દાહક કા-
હલના પડના નથી. આજે કહી તેણે પિતાના
ધણીને સમજાવીયું કે, એ કૃષ્ણ રાજને જઈને
આપો કે, તે આપણે ડાંઈ દેવલન આપે
તો તે વડે આપણે સુખે રહીએ. આ વાત
બસાહમણને મણ પસંદ પડી. તે કૃષ્ણ લઈ
તે રાજના મેહુન આગળ ગયો, અને દર-
વાનથી કીડી મેહુન ખોલીએ કે બાઈડું રા-

જને અમર કરશે કે તારા ગામનો દોઈ
ગરીબ બસાહમણ તમારે સાથે એક કૃષ્ણ
લાવોએએ ?

દરવાને રાજને જઈ અમર કીધો કે,
માહારાજ દોઈ બસાહમણ આપને માટે એક
કૃષ્ણ ભઈ દરવાજા આગળ ઉભાએ. તેને
માટે આપના રૂં હુકમએ તે કૃષ્ણાવો, આ
વાંત સાંભળતાંજ રાજએ બસાહમણને ઉપર
મેહાવવાનો હુકમ કીધો. બસાહમણ ધણે
ખુશો થતો રાજ આગળ ગયો, અને તેને
આસીનાદ લઈ તેણે યેહુ કૃષ્ણ તેનાં હાથમાં
આપીયું. રાજએ તે કૃષ્ણ હાથમાં ભઈ તે
વીરોના હેતુજ પેઠા બસાહમણને પ્રુડીયો.
તેણે ઉત્તર આપીયો કે, માહારાજ મેં જંગ-
લમાં મણ દીવસ મૂખી તપ કીધો. કેવલ-
એએ પરાંત થઈ, આ અમરત કૃષ્ણ મને
આપીયું. પણ માહારાજ એ કૃષ્ણ ખાઈ
અમર થઈ હું રૂં કહું. માટે એ કૃષ્ણ તો
તથો નેવા લાગે. અને તું પાકણ ખોરાણકર-
નાર ખાઓ તો દીપ. તમા વધારે લવશે
તો સપળી દુનોખાને સરા મુખ આપશે.

આ હુકીડત સાંભળી રાજને મણું હરાતું
આવીયું, અને બસાહમણને એક લાખ રૂપી-
આ આપી વીધાએ કીધો. ખાદ તેણે ધા-
તાના મનમાં વીધાર કીધો કે, હું તો પુરુશ
છઠ્ઠ-તેથી કૃદાપો કેમજોર થઈરા નહીં. માટે
એ કૃષ્ણ સળીને. આખું તો સાડું; કેમકે તે
માસ પત્તાજો આંધારએ, તેથી તે ને આ
કૃષ્ણ ખાઈ જીવનો રહેશે તો મને વધારે મુખ
મળશે. આ મુજબ વીધાર કરી ગોતે જ-
વાનખાનામાં ગયો. રાણીએ રાજને ધણે
ખુશ મીઠાસમાં યેહુ કૃષ્ણ લઈને આવેસો
એઈ પ્રુડીયું કે, આ કૃષ્ણને આપણું યજ્ઞ જ-
ગદ કરે લવરાતું એવું હું તે મને કોહો ?

રાજાએ જવાબ દીધે કે, અરે મારી વહાલી! હું શું કહું. મેં કુળમાં એવો શુભુછે કે, ને તું એ ખાએ તો હુંમરા શુભન ને શુભાન રહેશે, અને હીનપરહીન તારી ખુબસુતીમાં વધારો થશે એકલુંજ નહીં ખરું વળી તું અમર થશે. આ વાત સાંભળી રાણીએ ધણી ખુશીથી તે કુળ રાજા પારીથી લીધું. બાદ રાજા પિતૃના મહેત્વમાં પાછો ગયો.

તેજો રાજા કુળ આપી પિતૃના ગુરુમ ઉપર ગયા એકઠો રાણીએ પિતૃના ઈચ્છાર પ્રેરવાને મોલાવી તેને કહીયું કે, આ કુળ રાજાએ મને આપીયું છે. એકલો એવો શુભુછે કે, જે દોઈ એ ખાએ તે અમર થાય; આટલે તમા મને પણ વહાલી છે, તેથી તમા મેં કુળ આઈ અમર થશે તો હું ધણી ખુશી થઈશ. આ વાત સાંભળતાંજ દેહવાસે કુળ રાણીના હાથમાંથી લઈ લીધું, અને પિતાને ધેર ગયા. છેલ્લે વળી તેની એકે મધુક હતી, તેને તે ખાવાને આપીયું.

આવી તરીકે કુળ એકે બીજાના હાથમાં ગયું. આ દેહવાસની કમ્પેટી પાસે જ્યારે તે કુળ આપીયું, ત્યારે તેણે લીધાર કીધો કે, હું એકલો પાખણીકડીજ, અને વળી અમર થઈનેજ કશીશ. પારે હવે વધારે પામ કશીશ. ગઈ એ કુળ હું રાજાને જઈને આપું તો સારું કે તેમને લગ્ને લાઉં છું તો ઈચ્છા કરે. આ પરમણે લીધાર કરી તે રાજાના હરમારમાં ગઈ. રાજામ બગાચી તે કુળ રાજાના હાથમાં આપીયું.

રાજાના હાથમાં જેહું તે કુળ આપીયું, તેજાજ તે એસુધ થઈ ગયો, અને માનકઈ બોલવા લાગીયો કે, આ કુળ તો મેં રાણીને આપીયું હતું, તે આ શંક કાઢીયો લાવી. આ બાળે તે પોતાના મનમાં તરેહવાર તરકે હસવા લાગીયો. જરા હસતું એકદું રાખી

તેને પુછીયું કે, આ કુળ તને કોણે આપીયું. તેણે જવાબ દીધે કે, હું માહાજાજ! મેં કુળ મને આપણા દેહવાસ સાહેબે આપીયું. આ વાત રાજાને કાને પડતાંજ તેણે ધારીયું કે, રાણીએ એવું કામ કીધું એમાં શક નથી. પેલી એકરતને કાંઈ થોડા ઘણા રૂપીયા આપી રૂપસત કીધી. બાદ રાજાનું હૃદય ધણેજ તાઈ ગઈયું અને તેથી તે રાણી એકાંત થઈ ગયો. ચોડીવાર પછી તે જગા હોવાથીઆર થશે ત્યારે પોતાના મનમાં રહેવા લાગ્યો કે, અરે! આ પાપણી (રાણી) કે જેને મારા સાખો પરાણ મેં કાંપીયો છે, તેણે મને છોડી દઈ પિતાનું મન દેહવાસને હસતાગ કીધું. અરે! અરે! હીમાનતણે તે રાણીને તપા દેહવાસને કે, તેમ્મો નીમક હસામ થયા; અને ધોકારો મને કે હવે હું મર કશ. આ કુનીઆમાં સમજું મોખીયાઈ. દેહની બાજીને દેહનાં છોકરાં. દેહના હવ અને જેનું ધન, જે સમજાં સ્વાસ્થીમાંજ. સમજાં શુભના સમજાં. મુખ હોય તો પાસે સમજાં આવે. મરી જઈસોતો દોઈ સાથે આવવાનું નથી. આદ્યો નીચાર કરતો કરતો તે રાણીના એકાંત ગયો. રાણીને મળીયા બાદ તેને મુખ્યું કે, પિતું કુળ કાંઈ ગયું. ગુરુતજ તેણે જવાબ દીધે કે, કુળ તો હું આઈ ગઈ. રાજાએ એકદમ પેતું કુળ તેને દેખાડીયું. આ જોતાં વારને રાણી એકેજા થઈ જમીન ઉપર પડી ગઈ, રાજાએ તેની કાંઈ પણ દરકાર કરી નહીં. એકદમ તેને પરતીયુરો બાહરે આડીએ, અને પેલાં કુળને પાઈ નાખી આઈ ગઈ. બાદ રાજા, પાટ, રાણી, મન રામત, લોગે રાજાની શાહુખતમાં શું અણુ દોય, તે સમજું તોઆમ કરી પોતે વેરાયો થઈ ગયો.

(અધુરું.)

સીતા.

(સાંચળ પાને ૧૨૫ પા.)

આ બનાવને એક વરસ ઉપર થવા આ-
 એવું, પણ લુપ્તસાચીનો કઈ પતો હાય લા-
 એ નહીં અને પેલીમ ખાતાની એકસીઉપર
 એક એટો રથ રહો ગયો. અતી પેરતી
 હેરાતો ધણ ધુનાહ થયા હતા કે જેનાં પો-
 લાસનું કઈ ફાળેનું નહીં હતું, છતાં તેઓ
 માંના એક પણ આના ભેગો કારી નોતો.
 એ ગ્રીષ્મામાં લસકાટ લોગેરે બનાવો યણ
 સાધારણ હતા એતો દેખીતું હતું. ગોકુળ-
 પુરનો આ મામલો અને હરીદાસનું છુન એ
 હેરાતો પ્રખ્યાત બનાવો બન્યા હતા કે, પો-
 લોમના ઉપરો અમલદારે બનતો એકસી ક-
 રવાનું કઈ મણુ રાખી નોતી, પણ જ્યારે
 તેઓની બધી દોશીસ નીરાકુળ ગઈ હેતું તેણે
 જોયું ત્યારે એ મીલ્લાની પોલીસ બાળે તેને
 ધણેજ દલમે વીચાર આવ્યો.

રામદાસનો કેસ ચુંચવાથી કઈ ભરમ
 ભાંમશે હેવો જતા સંગવ હોવાથી તે કેસને
 પછી બધીકીધો તપાસ્યો. રામદાસને ત્યાં
 જે પંદરેમીએ આવેલા હતા અને કાઠ પડી
 તે દાદાનાં લખે તે લેહોને એણે રાખેલા

સાધારણ રીતે ધારી રાકાનું હતું કે, લુપ્તમાંથી તે
 કઈ મણુ તેના વીભાગ થવાને જાન દાદાના
 થયા નોતો. એ પેસામાં રામદાસની ખાતંગો
 છપતગા ધણુ રૂપોઆ હતા; પણ એટલા
 ઉપરથી રામદાસ આ ધુનાહમાં રામોસ હતો
 એમ પુરતાર થઈ રાકનું નોતું; કેમકે એનું
 પેસા ટકાનું લેનદેન બોલોનું હતું અને તે
 રૂપોઆ એની પાસે આવતા જતા તે ઉપર
 એ હંમેશા પોતાની એક નીશાહી કરતો હતો.
 આ નીશાહી કીધેલા ધણુ રૂપોઆ સાધારણ
 રીતે વપરાતા હતા તેથી કાઠપણુ ગામના બ-
 નરમાંથી તે મળે શકે હેમાં નવાઈની વાત
 નોતી.

રામદાસ પોતાના મરનાર પીતસઈ સાથે
 હેલી રું ગોકુલંગો કીધી હતી તે બધું તેણે
 વીરતારીને કહ્યું. એની પાસે એના કલકત્તા
 પાળા વકીલના કેટલાક કાગળો હતા તે એણે
 રજુ કીધા અને નીચલી દોરદોમાં એની
 સાખા જે હુકમનાનું થયું હતું તે ઉપર એ
 અપીલ કરવાનો હતો તે બાળેતી નોટીસ પણ
 હાજર કીધી. સાહુગંઠના એક દેલી
 અમલદારે સીતાની જુબાની લીધી હતી તે
 જુબાનીએ રામદાસની જુબાનીને મોટો
 રોક આવેલો. પણ તેણે એટલું કમવ

લેણેના પત્નો લાવી આપશે તેને રૂપ૦૦) છતાં આપવામાં આવશે અને એ ધાડમાં સામીઅગરમાના કોઈપણ બે આસામી જે એકાએક આ છુન પોતાને સૂચે કોઈ નહીં હશે તેઓએ જો આ બાબતની ખતતની આપશે તો તેઓને માફી આપવામાં આવશે. ના-રેદ્રે વળી પોતાની પદરથી આટલું દાન આપવાને બાએસા બતાવી. એક ધરબત્તા અનુભવી અમલદારના દાથ નીચે રમો અને કેકાઈરી પોલીસનો એક ટુકડી પરમણુમાં મોકલી અને ધુનેશ્વરાશેને પકડવા સેરૂ જેઠકી તાદશીર મઈ શરે તેમની રીંધે.

આમને અમ કેકલા મહોનાએક ગુજરી ગયા. એ પરગણાઓમાં અંગેલ બાઈધરી નીચે આવેલા ભાગોમાં જેઠકી તજામ કીવી એકલુંજ નહીં, પણ બે રાની શાનએક તેઓ લાખા રૂપીઆની રવતજ ઓલકત ધવલત હતા તેઓને પણ આ કામની બાબત, ગ-દક કવવા સારૂ ફરજ પાડવામાં આવી હતી; અને તે લેણેએ એ કામ કવવાને પોતાની ઘણુંજ ખુશી અને આતુરતા બતાવી હતી. નવાબ દીનખાન બાહાદુરે જરજ સહાયની અને કમીશનર સાહેબની ગુચકકા લીધી. હુકાશએ ત્યાં ગયેલે તે બાબે પોતાની રજ-ગીરી બતાવી અને હેવી ખતરી કરી આપી કે, આ ઓકુળપુત્રના મામલમાં એ નવાબના તાબાની રકબનમાના કોઈપણ આદમી તેમાં સામીઅ હશે એવું માનમ પડશે તો તેને એ તાપના વ્યરથી ઉઠારી મુકશે અથવા કુશી દેશે. તેણે કણુધ કોધું કે, તેના સીપાઈએ લંગડી હતા અને બાને વખતે તેના કહામ્મ પશુ દેતા નોતા. શાન દરીયાવર્ગી એક લંગડી આદમી હતો. એ લંગડી ઓન્ટસ લેખો ઓન્ટસ ગેલનની રરહદમાં વરતા

હતા તેની એકલાદને હતો; પણ તેના લરાક-ના બુવાનીઆ અમલદારો સાથે તે રક્ષી સલુકઈ રાખતો હતો.

મીતા હવે રાહગાંલપર હતો કામ મઈ. તે પછી ઓકુળપુત્ર કદી પણ આવી નિતી. તેના ધણીની તપાસતને કાચે કાચેજર તેનો યેકો અને તેના હાડતીઆએ અથાવતા હતા. નરેદ્રે રીતાના ધણીની મોતકતને હીમાળ પોતાના હીમાળથી નીશજો રાખેખિ હતો અને તેની અંદરથી જ બાકે પેકારા થતી હતી તે તે મીતાનેજ આપતો હતો. રીતાના ધણીની મોતકતની ઉપજને હીમાળ તપાસવાને ગાંવ આબુદાર ગૃહરશીની પંચા-યત નેમજમા આવી હતી અથવા તેઓને ફરી તરકે કેવળમાં આવ્યા હતા. એ પાંચ જણમાં નરિંદ્ર અને વામનજક પણ હતા. તેઓ દર મહોન હીમાળ તપાસી આપતા હતા. બાહારના રેખાવમાં રીતાની અંદર કઈ ફરફાર મળે રેખાતો નોતો બધેકે તે વધારે મોહોણી દીમતી હતી. તેના મોહોણું તેજ અને ખુબખુશી ગપતી જતી બેઠને તેની યેસી અને ફ્રાઈ ધણાં મિકાર રેદેતા હતા. હેવી ખુબખુશી પરમેશ્વરે દેને રું કામ આપી હશે? એવાં નખરાં એક સંદી-સડને રું કામ દેવાં નેમયિ? તે લેણે પ્રતે-બીચો ચલ નેક બેસાં હતાં કે, એના ધ-ભોનું વરસે આવશે તે રાહાડે રીપત્ર વેસ ધારણ કરવાને, મથાન બાત કાદી આપવા, દાખની બંબરીઆ અને બીનં આબુરાણે બંગરે નાખવા, વમિરેની કિયાએ એ બાઈ કરવા મંગેલે કે નહીં. પણ રીતા પોતે એ બાબતને લગતી જરાપણ કંતેમરી રાખતી નોતી. એક વખતે એની કોઈએ સેદેજ આ બાબત હેરી નેક અને મોખામ ઊલ-

વાની જરૂરીઆત વાગે ચેતવણી આપી તે વખતે સીતાએ જરા તસુ ચલાવીને તેને કહ્યું કે “મારી વહાણી કોઈ, તું શું એમ રાગેછે કે, જે વિધવાએ પોતાનું માથું ખાણે તેનું હોય અથવા હજકી કીસમનો અને તોછરો પોરાક અખતીઆર કીધો હોય તેજ રાહણી વિધવા કહેવાય. ‘હું તો જેની છાજ તેજજ વેઢાની. શું મારે મારો જાતે કહ્યું જાનીને મારે કોઈએ મોઢેયે યાય તારે તેને નાહું કે કંઈએ ખાણુંપણ નોંધયે? ના. એમ કરતાં પણ એ છોકરાના બાપના ખુનનું વેર લીધામાં આવ્યું હશે તો એ વાગે મારે કષ્ટ પણ વીગર કરાવતું પુત્રાસીય હતું, પણ તેમ ક્યું નથી ત્યાં સુધી એ યાત નહીં છેડાય તેગાજ શારણે.”

આ દરાવ મુજબ સીતાના રાગમાંએ આ વાતને બીજકુલ છેડી નહીં અને તેને પોતાની આંખ નીચે રાખી. સીતા બ્યારે પેઢાનેથી તેને રાહરે મળે તે વખતે તેનાં સર્ગાગ્રહામાંએ જેમ તેને સમજવર્તા હતાં તેમ તે કરતી હતી; પણ હમણાં તો તે પોતાની તજવર્તા વાગે તે મુજબ વરતતી હતી. કોઈપણ બાબતનો દરાવ કરતી હતી તો તેને આખર લગી વજાગી રહી તે પાર પાડતી હતી. આ મુજબ તેનાં રાગમાંનાં બોવામાં પેઢામાં આવ્યા નેતે. તેની બોલજાની દય અને હજામાં પણ પેઢામાં કરતાં ધણે દેરદાર થયો હતો.

સીતા પોતાનાં જમ્યાં તરફ ચાલુજ મમતા રાખતી હતી બપોરે તેનું આજુ મન તેની તરફજ વળેલું રહેતું હતું. એક કાલુ પણ તેને પોતાની તજવર તજેથી ખસીકતી નેતી અને તેની હાજરો ધણીજ અવજાણી પુરી પાડતી હતી. સીતાનો એ છોકરો પણ

ધણે મુખસુરત હતો અને ધીમે ધીમે મુઠાણોમાં કાઢી એક બે કાલા રાખે બોમતો હતો. એ છોકરાને કોઈની નાજરી નજર નહીં લાગે તેટલા સાફ રૂપાનું એક મંચેલું માદળીનું પેઢાએ હતું. એ છોકરાની સાથે અને કીતાબીનેા સર કરીને સીતાએ પોતાનો વખત સારી રીતે ગાળવો નોંધતો હતો ખસે, પણ તેમ નેતું. એ હેતુ ટેસાએ દેને કેળવણી લેવાની પરવાનગી આપી નહીં હોત અને એની કેળવણી જેટલે દરજ્જે વધી હતી તે વધવા પામી નહીં હોત તો એ બાઈએ પણ હિંદુ લોકોના રેવાજ મુજબ રંડાપો અખતીઆર કીધો હતો; પણ આ અખત દુધીવારની મહદધી તે આખત લગી આ કંઈય રેવાજની સામે શક અને તેના અપરીતપણા બાળે તેણે પોતાનાં લાલીઆને ખાતરજમાં કરી આપી. (અધુરું.)

— ૦૦ —

હિંદુસ્થાનનો બીજો ગવરનર.

ગવરનર.

(સાંપણ પાને ૧૭૦થી.)

હિંદુસ્થાન બ્યારે હિંદુસ્થાન છોડીને વીજાવત આવવા નીકળ્યો ત્યારે તેની પાસે વસેલો અને નાણું બળો હતાં; પણ તેની પાસે તે જાસતો હતો તેટલો અંધાકાર અને મરતળો નેતો. તે વખતે મોહોદા રાવપાલો, આંધ્ર અને કાંઠિનસીક બેઠાના મેમબર થવાની ઉમેદ રાખતો હતો. તે વખતે એની હિમ્મત, કુદત બાવન વરસની હતી અને એનાં શરોરેજ ધાંધા અને મન રાકતી કોટલાં નેરાંજ હતાં કે બહિર અમમાં લાંબા વખત સુધી તે બાગ કાઢી રાકેરો જેવી આરા રાખતો હતો.

પણ તે વખતે એ હતો તેમાં અને એના
સુકરદમાંથી છાંયણ ચણું તે હાથેડે અતોડી
ટોલકીમાંથી એ નાચે તેમાં દેડલો મોટો ફેર-
કાર થઈ ગયો હતો. - આ વખતે એ એ-
ટલો નાઈક ચઈ ગયો હતો કે, એનાથી કઈ
નવી વ્યાખ્યા ઉપર ધ્યાન આપી શકાય એવું
નહોતું. પીઠના હાથમાં ભાંસુથી સળગી
સળગ હની ભાંસુથી તો એને કઈપણ તરે-
હનું માત મળવાની વધી નોતો અને બહારે
મોટે અમ્મ દાહ્યા ત્યારે હેરિંગ્સની વચ નાજ-
દીક ૭૦ વરસની થવા આની હતી.

આ સુકરદમાં થયા બાર હેરિંગ્સે દૂકત
એક વખત સાળદરખારી કામમાં માથું ધાલ્યું
હતું; અને તેમાં પણ એ ઉત્તર કમાઈ
નોતો. મીઠા આડિંગ્સને જેની ખસે તીખેતીને
અખતીયાર હતો તેની સામે મીઠા કાસ
અને પીઠ થવીથી તે સળગાવું આપવાને
તઈયાર થયો હતો, તેને તેમ કરતાં અકડાવ-
વાને હેરિંગ્સે ૬૦સ૦ ૩૮૦૪ માં ધણી
મેહનત લીધી હતી.

એનો હવાતીનાં પાડાં ચાલેસ વચ
એણે હેરિંગ્સેડેમાં ગાળ્યાં હતાં. એણે
પોતાના બાગેને સણગારવામાં, સાસભાણ યોગ
કાપરમાં અને હિંદુસ્થાનનાં જાતવર અને
વનરખાને નિગામતની ગાંઠર ઉછેરી મોટાં
કરવામાં પોતાનો વખત સારી રીતે દરખાડ
કાપી હતો. મોગલ પાદરશાસિએ તેજીના
અમતમાં, હિંદુસ્થાનની અંદર ટીમેટનું એક
વેનાં ઉતની કામીરની ઉમદામાં ઉમદા
રાતો અનેછે, તેને હિંદુસ્થાનમાં કામલ કર-
વાને ધણી કોપીસ કીધી હતી પણ તે નીચ-
કળ ગઈ હતી. હેરિંગ્સે એજ જાતનાં મોટાની
ઉત્પત્તી વિવચનમાં કરવાને નોંધ્યે તેણી મેહ-
નત કીધી પણ તેમાંથી તેનું કઈપણું નહીં.

કીતાએનો સોર અદામથીજ એ ધણું
ખંતોપણથી કરતો હતો અને હાલતો એને
પોતાના વખત માળવાને તે કાયમ રાખવાની
જરૂર હતી. એ કઈ મોટો કવી નોતો,
તેપણુ ધણી વખતે સેફિંગમાં સારી કવીતાઓ
રચતો હતો. દરરોજ સહુવારના પોહિરમાં
એક કવીના રચવાને એણે નીચમ રખેઓ
હતો અને નાસ્તા ઉપર આવતો તારે હંમેશા
તે પોતાના સાથીઓને વાંચી સંભળાવતો હતો.
હેરિંગ્સે ધણી વરસ એકાંત રીતે કાશ્યાં
બાદ એ પાટો ઘાટો વખત બાહાર પડ્યો.
સને ૧૮૧૦ માં ઈરિશ્મીના કંપનીનું
આરંભ નય, સરખી કરવામાં આવ્યું અને પા-
રસેન્ડમાં હિંદુસ્થાનના કાશ્યાને લગતી
અસ્થ ધણુ નોતપી અપી હતી અને હેમે
લગવ કરવામાં આવ્યો હતો કે, હાઉસ અર
કામસની કમીરીમાં કેટલાક સામસીની જુ-
વની લેરી. આ કેકણે હાજર રહેવાને
હેરિંગ્સને પણ હુકમ મળ્યો હતો. બકીના
અલોના જગ્યા આપવાને આજ કેકણે
હેરિંગ્સ હાજર થયો હતો તે વાતને નજદીક
૨૭ વરસ થવા આપ્યો હતો. બહાર મતમાં
મોટો ફેરકાર ચઈ ગયો હતો. લોકોના
અતમાંથી એની ભુલોનો ખ્યાલ નીકળી જઈ
હતી કિમ્મતી નોકરીના સારે! વીચાર રહી
ગયો હતો, આઠઠા થયા હાંબા અસ્સા
પછી આજ એક પ્રખ્યાત અને બાહુર
આદમીની હાજરીથી એક ધણુજ ચિતવેકે
એને તાબુજ બ્રિટી અસર થાય એમાં કઈ
આશ્ચર્ય નેનું નોનું, એમસેએ ખુશાલીના
પોકારો સાથે મોટા આદરમાંથી એને એક
ખુરસી ઉપર બેસાડ્યો અને એને, વીદાય
કરતી વખત તેજી બધા તરી દિધા થયા.
આ મીજાસમાં હેવા ધણુ મોડા જણુ હતા

કે, આ એને આપેલું જ્ઞાન તેઓને પસંદ
પડ્યું નોતું. એના ઉપર કામ ચલાવવામાં
આમેનાની ધરાવનારોમાંથી એક એ વ્યક્તિ
ત્યાં હાજર હતો, તેઓને આ જાત નાણાં
પડી હતી ખરી, પણ તેઓની હેતુ-આશય
એને જ્ઞાન આપનારોએ તેમ કરવામાં એક
ઉત્સેહવા હતા અને એ વ્યક્તિ આદમીને
પૂરું અસરમાં મહાન જ્ઞાન મળ્યું હતું.
આમેનાની દેશીઓ પણ એને એકબીજા
જાત આપેલું હતું. આકાશ પૂર્વેની કુનીસ-
સીદાએ એને Doctor of Law નો ઓ-
તાવ આપ્યો હતો.

આ નાદેશ જાનપણે પૂર્વે ચાલ્યું કે, પુરત
લગભગ પાંદરાહી જ્ઞાનપણે શરૂ થઈ ગયાં.
એને પ્રીતી હાકિતમીમાં દાખલ કરી અને
પ્રીતી સીંગની સાથે એની મુલાકાત કરાવી.
આમેનાની અને પુરોહિતના સંબંધના હાલમાં
છવડાંની એક લીધી તે વખતે હેન્ડ્રિક્સ તે-
ઓની દૈનમાં હતો. પ્રીતી રીજડે, નામદાર
એકેકેકાનકાર અને દેહીક નોડીયમની રૂબરૂ
ઉપરોક્તને યોજાવી તેઓની મુલાકાત કરાવી
હતી. હેન્ડ્રિક્સને આમેની પદવી મળવાની
ધણી વણી હતી, પણ તેમાં એને ખાસ
નાદેશ: થવાનું કોણ નાહું ડું મળ્યું
હતું. આ બનાવ બન્યા બાદ હેન્ડ્રિક્સ
આર એક વરદા બની. આખર લગી
એનું રાતોર પાણુ દ્રઢ હતું અને એની પાસે
તેજ હતી. સને ૧૮૧૮ ના આખર મ-
હીનની ૨૨ મી તારીખે ૮૬ વસતી નેહી
ઉમરને એણે દેહ છોડી. એની આખર અને
નામ પ્રમાણે એની કબર મહાન પુરોહીની
ચાલમાં કરવામાં આવી હતી અને એ હાલ
હોને નેહનું જ્ઞાન મળ્યું હતું તેજસ્વ્ય એને
મરતી વખતે પણ મળ્યું હતું.

હિંદુઓના ધર્મ સુરક્ષાની કસોટી

આ વિશેષ ઉપર એક "વૈર-નવ" દેહીક
લખાયું તરફા પત્રના આકારમાં લખી હ-
માં જોવાનીમાં પ્રગટ કરતા સાવ જોડણું
છે. એ લખનારના કૌસલ નોવાસે, જેના કે
ધર્મનો ઉપદેશ આપવો એ ધર્મ સુરક્ષાની
પેટીની કસોટી અને જ્ઞાતિની તેઓ જિતાની
આ કસોટી બનવા નથી તપાસી હિંદુ ને-
ધનું વજણ મુજબ ધર્મ વિષયક કરવાને થાય
હેમાં કમ તપાસ નેનું નથી. એ ધર્મ
સુરક્ષાએ જિતાની સેવકોના પૈતાવડે, આ-
આશમાં વખત આજવાને બદલે શા સાવ
ધર્મના જ્ઞાનને કૌસલે કરવાના સાધનો
નહી સોધમાં નેહી. એ તેઓ એક અમથા
એ આર વિદાન શાસ્ત્રીઓના હાથ નીચે પા-
તાને પડાયે નીશાળો કાઢે અને તેની અંદર
હાકિતમાં લખાવર એકસાએને દસેજ સ-
હાનના બનેકલાક ધર્મનો ઉપદેશ આપ-
વામાં આવે તે તેઓ એક "પાણુજ" કાથો
ચાપ, હૈરે નીચાએને હોમ મળતા આવીયે
છડાયે; પણ દેમાં લખાણો આપનાં પ્રાંતીક
જોવાનીમાં કરતાં ન્યુસપેપરમાં પ્રગટ થવાને
વધારે લાક છે, અને તેમ કરવાની હોમ
એ લખનારને બચાવવું કરીયે છડાયે.

પાંહાંન

મેમસથ અને આરમતી એ નામનો
નાક હોયને તેના બનવાનું તરફો મળ્યો
તે હોમ નેહાં જ્ઞાન સંધે કમળ કરીયે છડાયે.

વહિલાનાર્ય મારગની દેવાલ દસી.

MANIFESTATIONS OF THE DOWN-FALL
OF THE TURKISH-BARTY RELIGION.

હિંદુ લોકોનાં તરફપાર પંથોનાં ધરમખા-
તખિનો કાશિપ્યાર થાયું કરીને તે ખાતખિના
યુરુઆ ચલાવતા આખેવાછે. હવે આ
ચાલતા આવેલા દેવાળમાં કદમપણ ફરકાર
કરવાની ફરજ પડે, પછી તે યોગ્ય હોય તેમણે
તે ખાતખિના પામે ધરાય લાગેછે એમ કહેવાને
સંકેતખની આવેછે. સુરત અને વીંછલગણપર
વહિલાનાર્ય મારગના મંદીરોના કાશિપ્યાર તે મંદી-
રોની ગાદીપર બીરાજનાર માહારાજોથી આવેછે.
આમ છતાં પણ એક મોઢાં અને મહમપાપા
પર મુકામમાં મંદીરની પૂલને ભંડોળ છુટી
જવાને લીધે માહારાજને વેળુવાનો પારે ના-
થાંની મદદ માગવી પડી એ ખરે તે માર-
ગનો દેવાલ ધસવાની એક નીમ્તાનીછે.

સાંભળ્યા મેં મુરતના નવનિત પ્રિયાલનાં
મંદીરની ગાદીપર બીરાજનાર માહારાજને
આ રમણુ ભાવાની પેઠેલવેકરી જરૂર પડીછે.
એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે, થોડા દીવસાની
વાત ઉપર તેવજી પિતાના વેપલુવેને મંદીરનો
આંદર ભેગા કીધા હતા, પણ તેમ કરવાનું શું
કારણ હતું તેથી તેમને પેલાનાથી વધેક
કરવામાં આવ્યું નેતા. મીડીમનું કામ
આગળ ચલાવતાં મુદ્દાનો મુખ્યમાથા હજુર
લીપુટી કોઠેકર મીંઝ નવેનંદરાનુપુરાલ-
દારો હંવી હરખાસ્ત કીધી કે, મંદીરને કાઢે-
પ્યાર મનમાનલી રીતે ચલાવવાનો સારો રસ્તો
એજ છેકે, લવાગમની એક રીપ કરી તે
રાખના વહિલાવામાં ફરવવી અને તેની અં-
દર ને રકમ જરાય તેજ પ્યાગમાંથી મંદીરને
કાશિપ્યાર ચલાવવો. એ અર્થ મુજબ હવે
કરવામાં આવ્યો હોય તે ખરે એ થાયું થો-
ગ કામ થયું છે. તે ધરમખાતાના કાશિ-

પ્યારને લાગતો નહીં કદી હોવાળ કે અલેવાલ
માહાર પાહવામાં આવે તે ખાતાની પાચમણી
આમ એમાં કદી આવડાય જેવું નથી.

જેમ દરેક ધરમખાતાનાં હંડોતો કાશિપ્યાર
ચલાવવાને દેહલાક આખરુદાર ગૃહસ્થોની ક-
મીડી નેમવામાં આવેછે તેજ બીરાજો આ
મંદીરની ખાખતમાં પણ કરવામાં આવે તો
તે વધારે લહાપણ ભરેલું કામ કહેવાય. વળી
એ ફૂંડની વ્યવસ્થાનો અલેવાલ હર વરસે ૧૭-
પાઈને ખાહાર પડેલો જોઈએ; અને તેની
અંદર કમીડીની તરફથી નીમાપમ રાખસોની
સહી સાથેનો પટ્ટાર મધ્યે હોમાય પ્રગટ
કરેલો જોઈ. એ આમ કરવામાં આવે
તોજ આમાં ધરમતા કામમાં નાથાં ભરનારોને
પોતાના લવાગમ જરી રાખવાને તથા એવાં
કામમાં ખનતો આસરો આપવાને હિલક છુટે.

આમાં ધરમખાતખિના ધરમના ખેધની
સાથે વહિલાયોની તંદુરસ્તી પામે સાવચિતી
રાખવાનાં શરધનો જેવાકે, અમ્યાને ગઈશીતળા
કદમવત નેજે પાખતોને ભગતો કંડસોડ બં
ચોખસ્ત થવો જોઈએ અંજેજ લોશિમાં બં
અને કાફકેનીમ કરેછે તે કિયાને મળતી
કિયા હિંદુઓમાં નામ પમાડવાની છે. હવે
જે માયાપોએ પોતાનાં બચ્ચાંને ગઈશીતળા
નહી કદાએવા હોય તેને માહારાજ ધલસં-
પથ નહીં કરાવે તો તેથી કદી થોડો કાપકો
આમ નહીં અગરજો ખરે જલસંબંધ કરાવવાને
માહારાજને દેવળ અરાકનીમાન છે તેમ કદાવના
છુટકો નથી. વળી જેમ બીનાં ધરમ ખાતા-
ઓમાં જનમ મેલણની નોધ રાખવામાં આવેછે
તેમ આ ખાતાઓમાં રખાય અને જમાનાને
અતુરતરો કહેકરો જખરીવળા કરવાની અપે
તોજ આજનાં જખતમાં એવાં ખાતાંખિને
આસરો મળે અને તેમને કાશિપ્યાર આવે.

MARRIAGE OF HINDU WIDOWS.

मांसादने तथा श्राद्धे यनप्रस्थाप्यमस्तथा ॥
दत्तायाश्चैव कन्यायाः पुनर्दानं तस्य च ॥
दीर्घकाले ब्रह्मचर्ये नरमेधाश्चनेषको ॥
महाप्रस्थानगमनं गोपेक्षकश्च तथा गच्छन् ॥
इयान् धर्मीन् कस्मिन्मृतं कर्तव्यमाहुर्मनीषिणो ॥

"See *royage*; turning an ascetic; the marriage of twice-born men with damsels out of the same class; procreation on a brother's wife or widow; the slaughter of cattle in the entertainment of a guest; the repast on flesh-meat at funeral obsequies; the entrance into the order of a *Vanaprastha* (hermit); the giving away of a damsel a second time, to a bridegroom after she has been given to another; *Dharmacharya* continued for a long time; the sacrifice of a man, horse, or bull; walking as a pilgrimage till the Pilgrimage; are the *Dharmas* the observance of which has been forbidden by *Munis* (sages) in the *Kali Yuga*."

Nowhere in these texts can any passage be found forbidding the marriage of widows. Those who try to establish this forbiddance on the strength of the prohibition of "the giving away of a damsel, a second time, to a bridegroom after she has been given to another" have misunderstood the real purport of this passage. In former times, there prevailed a custom of marrying a damsel, who has been betrothed to a suitor, to another bridegroom when found to be endued with superior qualities. Thus:

सकृत् प्रदायते कन्या हरिं तं पौरुषं श्रेष्ठम् ॥
दत्तामिहरेत्पुंश्चैतन्म्यांश्चैव हरिं वीर्यवान् ॥

"A damsel can be given away but once, and he, who takes her back after having given away, incurs the penalty of theft; but even a damsel given may be taken back from the prior bridegroom, if a worthier suitor offer himself.

The *Vishannaradiya Purana* alludes only to the prohibition of the custom prevailing in the former *Yugas* and sanctioned by the *Sastras*, of marrying a girl betrothed to one person, to a worthier suitor. It is absurd, therefore, to construe the prohibition into a forbiddance of the marriage of widows in the *Kali Yuga*. Nor is it reasonable to understand this text of the *Vishannaradiya Purana*, by a forced construction, as prohibitory of such marriage, while the plainest and the most direct injunction for it is to be found in the *Puranas* *Sanjita*.

Aditya Purana.

होषकाले नम्रचर्यं भार्यं च न कम्पदत्ते ॥
द्वारेण सुवीर्यमर्जितं कन्या प्रदीयते ॥
कन्यामनवर्जानां विवाहश्च द्विगोपितः ॥
भानतापिदिमायूष्मां धर्मवृद्धैर्न दिसनम् ॥
यनप्रस्थाप्यमस्यापि प्रवेशो विधिदेक्षितः ॥
पुनरप्यध्याप्यतापं यमसङ्कीर्णं तथ ॥
प्रावृत्तिविधानश्च विद्यायां धरणास्तिकम् ॥
समर्गदोषः पार्थिवु सधुर्गर्भं पर्वोत्पत्तिः ॥
हस्तौसेतरेषां तु पुत्रत्वेन परिहाः ॥
कृतेषु दातव्योवालकुलविद्यां धीरिणाम् ॥
प्रोत्पन्नता गृहस्थश्च सीर्यसिधयिदृशः ॥
शालनादिषु शूद्रश्च एकतादिक्रियापि च ॥
भूम्यविषयश्चैव नृणां हि धर्मैरेण तथा ॥
ततश्च लोकगुणैश्चैव कलौर्दो महात्मभिः ॥
निधुततानि कर्माणि न्यप्रस्थाप्यैर्न सुविः ॥

"Long continued *Brahmacharya*; turning an ascetic; procreation on a brother's wife or wife, the gift of a girl already given; the marriage of the twice-born men with damsels not of the same class; the killing in a religious warfare of *Brahmanas* intent upon destruction; entrance into the order of a *Vanaprastha* (hermit);